

LA WEB DEL MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Contingut al final del 2020

VOLUM II

<https://ajuntament.barcelona.cat/museuhistoria>

Mostra Edita Gestiona la presentació Tradueix Unpublish

Seleccionar idioma Escoltar

MUHBA
BARCELONA HISTORY MUSEUM

Here is MUHBA. El Museu de Ciutat com a institució patrimonial de coneixement urbà i construcció de ciutadania.

- Col·leccions en línia
- Publicacions
- Programa educatiu
- Reserves d'entrades als espais
- Reserves d'activitats

Carta històrica de Barcelona
 Relats urbans. Curs 2021-22
 Visites, itineraris i tallers escolars
 Programa d'activitats
 ICOM/CA MOC Barcelona 2021

AGENDA **PRÒXIMAMENT**

21.07.2021 - 30.12.2021
Barcelona & Futbol. El gran joc social del segle XX
 Exposició temporal

03.09.2021
L'hospital, el seminari, la universitat, la presó... tots a l'esquerra de l'Eixample
 Itinerari

10.09.2021
El Park Güell i Barcelona
 Visita comentada

Programa d'Activitats

Comparteix

LA WEB DEL MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Contingut al final del 2020

VOLUM II

WEB DEL MUHBA, a 31/12/20

Volum 2 de 4

MUIHBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

Seguiu-nos:

EL MUHBA RECERCA I DEBAT COL·LECCIONS ESPAIS PATRIMONIALS PROGRAMACIÓ INFORMACIÓ I SERVEIS AMICS I VOLUNTARIS

Mostra Edita Gestiona la presentació Tradueix Unpublisch

Seleccionar idioma

Escoltar

- Col·leccions en línia
- Publicacions
- Programa educatiu
- Reserves d'entrades als espais
- Reserves d'activitats

Carta històrica de Barcelona

Relats urbans. Curs 2021-22

Visites, itineraris i tallers escolars

PROGRAMA ESCOLAR CURS 2021-2022

ICOM/CA MOC Barcelona 2021

AGENDA

PRÒXIMAMENT

ag. 2021

1						
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Cercador

- 21.07.2021 - 30.12.2021
Barcelona & Futbol. El gran joc social del segle XX
Exposició temporal
- 03.09.2021
L'hospital, el seminari, la universitat, la presó... tots a l'esquerra de l'Eixample
Itinerari
- 10.09.2021
El Park Güell i Barcelona
Visita comentada

Programa d'Activitats

Comparteix

ÍNDEX

Volum 2 de 4

RECERCA I DEBAT

MUHBA Butlletí (núm. 25 fins al núm. 36)

1-370

Seleccionar idioma ▾

MUHBA Butlletí

[MUHBA Butlletí 36](#)

[MUHBA Butlletí 35](#)

[MUHBA Butlletí 34](#)

[MUHBA Butlletí 33](#)

[MUHBA Butlletí 32](#)

[MUHBA Butlletí 31](#)

[MUHBA Butlletí 30](#)

[MUHBA Butlletí 29](#)

[MUHBA Butlletí 28](#)

[MUHBA Butlletí 27](#)

[MUHBA Butlletí 26](#)

[MUHBA Butlletí 25](#)

[MUHBA Butlletí 24](#)

[MUHBA Butlletí 23](#)

[MUHBA Butlletí 22](#)

[MUHBA Butlletí 21](#)

[MUHBA Butlletí 20](#)

[MUHBA Butlletí 19](#)

[MUHBA Butlletí 18](#)

[MUHBA Butlletí 17](#)

[MUHBA Butlletí 16](#)

[MUHBA Butlletí 15](#)

[MUHBA Butlletí 14](#)

[MUHBA Butlletí 13](#)

[MUHBA Butlletí 12](#)

[MUHBA Butlletí 11](#)

[MUHBA Butlletí 10](#)

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

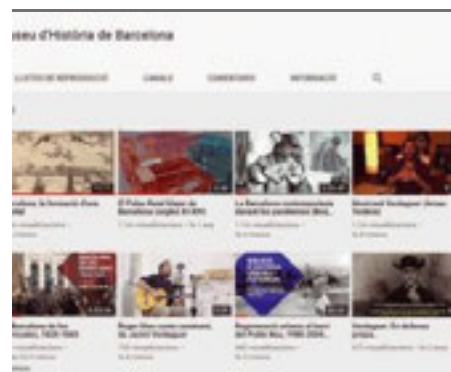
MUHBA Butlletí

[Innovar en temps de pandèmia: decàleg per a un museu de la ciutadania](#)

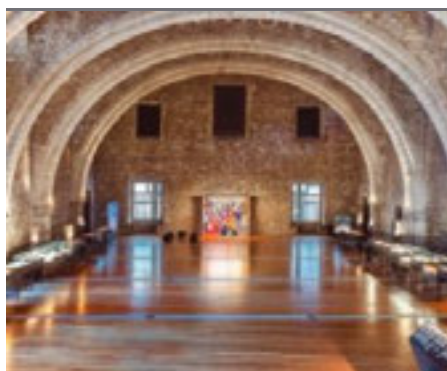
[Barcelona davant les pandèmies](#)

[L'experiència mixta, presencial i digital](#)

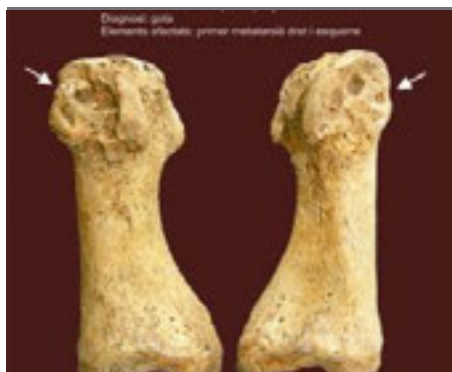
[Començar per l'exposició virtual, canvis de mètode](#)

[La nova presentació del Palau Major: Barcelona, el mar i la monarquia](#)

[Alimentar Barcelona. Ciutat, proveïment i salut](#)

[Un mirall de l'alimentació a l'arxiu arqueològic](#)

La ciutat dels polígons, on Barcelona perdé i recuperà el nom

Planejar per refer Barcelona, 1969-1979: Joan Antoni Solans i Huguet

Relats per a una alternativa turística

Un patrimoni gastronòmic amb establiments de llarga història

La guitarra i la història cultural de Barcelona

Cinema i representació urbana

Escola i museu en tàndem, un altre model de relació

Inclusió i accessibilitat. Nous reptes d'acció comunicativa

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Innovar en temps de pandèmia: decàleg per a un museu de la ciutadania

Metro de Barcelona, enllaç entre línies a l'estació de Diagonal durant el primer confinament, © Marc Lozano, 2020

La pandèmia ha accelerat la revolució digital, amb noves combinacions entre activitats presencials i virtuals, amb la intel·ligència artificial que apunta en l'horitzó. Ens trobem davant d'una inversió copernicana: el museu digital esdevé la base. Malament rai, però, si és tan sols un canvi tecnològic. La digitalització ha de propiciar un canvi de paradigma, amb una *nova museologia urbana* que faci del museu un centre públic de coneixement clar i rigorós de la ciutat, en la millor tradició il·lustrada. El seu paper pot ser tant o més rellevant que en el passat quan avui les xarxes socials, en un món volàtil, poden arribar a crear un món il·lusori ple, curt i ras, de mentides. Proponem resumir en deu idees aquest trànsit de 'museu de ciutat' a 'museu de la ciutadania'.

Un decàleg de canvis intensos, gairebé "revolucionaris"

1. Revolució conceptual: una nova definició institucional

L'ICOM requereix un canvi en la definició general dels museus, per fer-la més social i més global: hagués estat molt útil si ja s'hagués aprovat a la reunió de Kyoto el 2019. Alhora, els museus de ciutat, que des dels seus orígens han estat entre les polítiques urbanes i les polítiques culturals, han de poder repensar la seva definició específica. Parlem del MUHBA com a "entitat patrimonial de coneixement urbà i construcció de ciutadania" i proposem situar la seva activitat pública a la cruïlla entre quatre drets bàsics: el dret a la ciutat, el dret al coneixement, el dret a la bellesa i el dret a la identitat.

2. Revolució narrativa: el museu com a node de coneixement

Sense recerca que nodreixi nous relats urbans, anant molt més enllà de documentar les peces, un museu de ciutat difícilment podrà elaborar coneixements significatius per als ciutadans i orientar les seves col·leccions. Cal investigar més en la trajectòria de la ciutat des de la perspectiva de la història urbana, i cal poder formular aquest

coneixement de manera accessible, per propiciar la màxima il·lustrada d'atrevir-se a conèixer, *sapere aude!* En aquest sentit, convé reconsiderar la mercatotècnia cultural basada en la *segmentació de públics*, pel seu risc implícit de passar de la consideració de la diversitat a la renúncia a la igualtat.

3. Revolució patrimonial: col·lecció de ciutat estratègica

Els objectes han de ser tant punt d'arribada com punt de partida. Els museus de ciutat han de poder fitar públicament el seu relat amb els documents, objectes i immobles pertinents, que no sempre són aquells dels quals disposa. La definició d'una col·lecció estratègica és tan important com la innovació tecnològica per fer-la accessible. Els museus han de ser centres R+D+I d'innovació en tecnologies de la representació. Amb l'escanejat tridimensional, objectes i edificis entren en l'era de la reproductibilitat tècnica de la qual parlava Walter Benjamin, temps després que ho fessin la literatura, la música i les arts plàstiques.

4. Revolució dels formats: l'equivalència entre gèneres

Les exposicions són un format de treball museístic fonamental, però ja no es poden considerar com el gènere rei en els museus que aspiren a mostrar la ciutat, dins i fora de les seves seues. Entre recreacions virtuals de béns mobles i immobles, cartografia georeferenciada, guies i llibres, materials audiovisuals i itineraris urbans, els museus de ciutat poden multiplicar el seu potencial utilitzant el format més adient en cada cas. Per propiciar aquesta equivalència entre gèneres expositius, escrits, audiovisuals i urbans convé a més un nou format de web on conflueixin els sabers del museu en un gran portal, eco de la biblioteca mítica de Borges.

5. Revolució educativa: escola museu i museu escola

Amb la covid les escoles venen menys al museu, però això també ha accelerat el camí cap al nou model en què ja treballava el MUHBA. L'elaboració de materials audiovisuals i digitals de nova generació, afegida al *teleconferencing* i el *distance learning*, han permès al museu fer-se més present a l'escola, i després la visita escolar al museu pot orientar-se cap a l'apropiació directa i participativa dels elements patrimonials. Aquest tàndem entre escola i museu pot contribuir a difuminar les barreres entre cultura i educació: el museu de la ciutat es converteix en museu escola i en una institució clau en la construcció social del coneixement.

6. Revolució ciutadana: el museu pròxim i multiescalar

Les propostes cenyides a la dinamització comunitària de barri, com de vegades s'ha proposat en els debats sobre el futur dels museus de ciutat, en no permetre situar-lo en entorns més amplis i comparar, tenen un escàs potencial emancipador. Amb l'expansió digital, el treball del museu en múltiples formats pot ampliar la democràcia cultural, amb la implicació de la col·lectivitat urbana, si propicia, tant en els relats substanciats com en les pràctiques socials, maneres de veure i de fer multiescalars entre 'barri', 'ciutat' i 'territoris' més amplis, de la comunitat veïnal a la globalitat mundial.

7. Revolució turística: el museu a distància

Les representacions virtuals cada cop més completes i el museu digital concebut com a *hub* de coneixement històric i patrimonial urbà permeten un salt qualitatiu en el coneixement des de casa, amb la democratització d'allò que al segle XVIII només era a la noblesa europea, que abans d'emprendre el Grand Tour comptaven amb bones guies per al *vitage*. Els museus de ciutat han de poder idear "*packs* de coneixement urbà" que ajudin en la promoció d'un turisme sostenible, entre el dret a la ciutat dels residents i el dret dels visitants –de fet, ciutadans desplaçats– a conèixer, comparar i compartir.

8. Revolució organitzativa: el museu transversal

La necessitat de reinventar procediments i resultats en un règim de teletreball inesperat ha permès augmentar, en força aspectes, la productivitat institucional en temps de pandèmia. La urgència del moment, en un context inèdit, ha afavorit una organització menys jerarquitzada i més transversal, amb més relacions creuades entre temes, projectes, personal i col·laboradors. Ho ha afavorit que el museu ja practiqués abans un model de treball en xarxa que aspirava a connectar capacitats personals i objectius generals. El repte és ara consolidar-lo. Si fem cas de Max Weber, potser sigui aquesta una de les qüestions més importants del moment.

9. Revolució sostenible: un agent econòmic R+D+I

La reducció dels museus al paper d'esquer turístic és molt reduccionista. Els museus són la cúspide d'un iceberg econòmic, del qual depenen moltes empreses poc visibles. Els museus de ciutat, si més no així s'intenta al MUHBA, poden estimular l'economia d'exportació, com a *hubs* R+D+I en tractament del patrimoni moble i immoble, història i sabers urbans, i museologia cívica. Si els museus declinen, un ampli sector industrial i de serveis decau. En temps de postpandèmia, les polítiques culturals keynesianes poden tenir un alt rendiment social si estimulen la innovació productiva.

10. Revolució solidària: el museu resilient

Els museus de ciutat del segle XXI, concebutos com a nodes patrimonials que connecten sabers, espais i ciutadans, poden convertir-se en pols d'innovació científica, tècnica i econòmica i, alhora, en equipaments educatius i culturals vinculats al seu entorn. No s'entendria que no fossin sensibles al malestar social i polític d'un temps molt difícil, quan la mort s'ha vist de prop, i poden perdre molta legitimitat cívica si no tenen cura de la situació dels seus treballadors, directes i indirectes. La majoria dels museus de ciutat reben fons públics i una millor definició del seu paper –retornem al primer punt– en facilitar la inserció dins les polítiques culturals i urbanes de futur, a favor de la institució i del servei als ciutadans.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Hem tingut ocasió de debatre aquests temes en diverses trobades virtuals internacionals. La primera fou l'organitzada per l'OCDE i l'ICOM el 10 d'abril de 2020. La següent la del Laboratorio Aperto di Ravenna el 18 de maig, la de l'Intermuseum a Moscou el 29 de maig i la del Colectivo Pro Ecosistema Cultural a Ciutat de Mèxic el 6 de juny. El present article és deutor sobretot de la intervenció feta al col·loqui "Els museus de la ciutat en temps de pandèmia", convocat per CAMOC/ICOM el 27 d'octubre de 2020 i al qual van convidar els museus de ciutat de Nova York, Frankfurt, Lisboa i Cracòvia. Vegeu <https://ajuntament.barcelona.cat/museuhistoria/ca/seccio/xarxes-internacionals>.

Seleccionar idioma ▼

Barcelona davant les pandèmies

Barcelonins abandonant la ciutat durant l'epidèmia de febre groga, satiritzats per *La campana de Gràcia* a l'octubre de 1870.

© Biblioteca de Catalunya

En el primer confinament, el MUHBA va treure bon partit del seu canal de YouTube, que va permetre fer diàlegs i seminaris totalment virtuals. Un dels primers fou el de Borja de Riquer que aquí se sintetitza i que es troba íntegrament a <https://www.youtube.com/watch?v=P7hBrhjnTBU> i es pot llegir a *L'Avenç* núm. 469 (juny de 2020).

Una mirada a les pandèmies que va sofrir Barcelona als segles XIX i XX permet concloure que les males condicions de vida i l'altíssima mortalitat que la ciutat patia eren resultat d'unes situacions socials i econòmiques molt determinades i de l'escassa atenció per part de les administracions públiques. Davant una epidèmia, al llarg del segle XIX la majoria de vegades s'aplicà la mateixa solució que a l'Edat Mitjana: tancar la ciutat per no contaminar la resta del territori. Només molt al final del segle XIX l'Ajuntament va emprendre una decidida política de salut pública, però això no va evitar que encara ben entrat el segle xx la ciutat patís terribles epidèmies, la darrera la mal dita grip espanyola de 1918-1920.

La primera epidèmia d'importància a Barcelona després de la guerra del Francès va ser la febre groga de 1821, que va arribar en un vaixell que venia de Cuba. En una urbs de 100.000 habitants, n'afectà el 20% i va provocar una xifra oficial de morts de 8.846, però tot apunta una xifra real de cap a 10.000. El tancament de les muralles va paraitzar la vida econòmica, mentre la gent benestant fugia fora. Van tancar fàbriques, tallers i comerços i moltes persones es van quedar sense feina. La ciutat restà incomunicada per terra i per mar i sense mercats oberts. L'Ajuntament va atendre el problema del proveïment tot repartint queviures, enmig d'aldarulls provocats per la gent que passava gana. La Junta de Sanitat de Catalunya va bloquejar i aïllar els malalts. S'improvisaren hospitals i es crearen brigades per enterrar els cadàvers.

L'epidèmia següent va ser la del còlera del 1833-1835, que va coincidir amb l'esclat de la guerra carlina, i va tenir rebrotos els anys 1853-1856 i 1865. Aquest darrer any l'Ajuntament va donar la xifra de 1.746 morts, però Ildefons Cerdà calculà que com a mínim foren 3.000. El 1870, amb una ciutat ja amb 300.000 habitants, va tornar a aparèixer la febre groga, també arribada amb un vaixell provinent de Cuba. S'aïllà la Barceloneta, el barri més afectat, de la resta de la ciutat. Es va tancar la circulació per carretera i ferrocarril i es va prohibir l'entrada de vaixells al port. La Junta de Sanitat va habilitar l'hospital militar i el convent de les Penèdides que s'estava construïnt a l'Eixample. També es va donar la fugida de gent benestant i fins i tot d'alguns funcionaris municipals.

El rebrot de còlera del 1885 va ser una de les pitjors pandèmies del segle a tot l'estat espanyol, bé que a Barcelona la crisi sanitària va ser menys greu. S'hi van reproduir els mateixos fenòmens: la fugida de gent benestant i l'habilitació provisional d'un hospital a Hostafrancs i l'ús d'hospitals en construcció com el Sagrat Cor o la Maternitat de les Corts. Aquesta epidèmia va provocar entre 2.000 i 2.500 víctimes, dos terços dones. Els barris populars d'Hostafrancs, el Raval i la Barceloneta van ser els més perjudicats.

L'enginyer Pere Garcia Fària ho atribueix a les condicions pèssimes dels habitatges, l'amuntegament i, sobretot, la manca d'aigua corrent. La reacció municipal, en contrast amb l'estatal, és remarcable. A Madrid no hi va haver

cap debat parlamentari sobre el còlera, ni un increment del pressupost de sanitat. En canvi, a Barcelona l'Ajuntament creà el 1887 el Laboratori Microbiològic Municipal per a l'anàlisi dels aliments i les aigües i per experimentar en vacunes. Va ser el primer de tot l'estat espanyol. També es creà l'Institut d'Higiene Urbana, un servei de desinfecció estable i un altre d'assistència mèdica domiciliària municipal.

El 1904 una greu epidèmia tifoide afectà sobretot la Barcelona vella amb el Raval, Sants, Gràcia, Sant Martí i el Poblenou, és a dir, allà on hi havia més densitat de població i insalubritat. Aquest episodi es relaciona amb l'existència d'una xarxa de clavegueram deficient. Era un problema molt greu i les epidèmies de tifus van continuar. La del 1914 va provocar 2.400 morts.

Finalment, la grip de 1918-1920 va provocar de 12.000 a 15.000 morts. El desbordament va evidenciar que les administracions no havien afrontat seriosament el problema de la salut pública. El règim liberal espanyol considerava la salut pública no pas com un dret ciutadà sinó gairebé com una prestació benèfica. El primer hospital de la ciutat construït amb fons estatals va ser l'Hospital Clínic, inaugurat el 1906, i va fer possible que la Facultat de Medicina disposés per primer cop de laboratoris. No hi havia en aquells moments cap hospital provincial perquè la Diputació s'havia desvinculat de l'hospital de la Santa Creu i proliferaven els hospitals i les clíniques privades, de l'Església, de la Creu Roja o de particulars, i les societats solidàries contra les malalties. El Col·legi de Metges de Barcelona només comptava amb 383 col·legiats el 1895. Va caldre esperar fins a la Llei General de Sanitat de 1986 perquè es reconegués el dret a l'assistència mèdica gratuïta universal i es disposés d'una xarxa potent de sanitat pública.

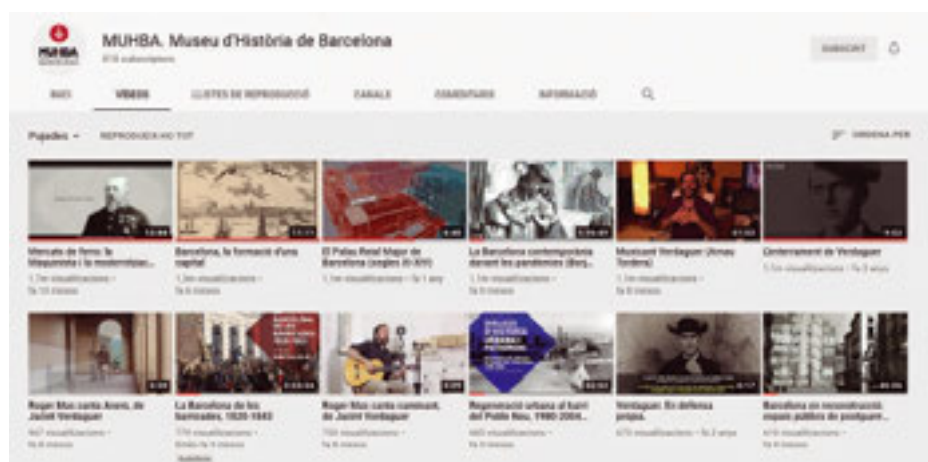
Borja de Riquer
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

L'experiència mixta, presencial i digital

El canal de YouTube del MUHBA va intensificar la seva activitat a partir del març de 2020, amb un nombre creixent de continguts audiovisuals. © MUHBA

La pandèmia de Covid-19 ha fet trontollar els fonaments d'empreses, de territoris, d'economies grans i petites, de famílies, de governs i d'institucions, també dels museus. De fet és un punt d'inflexió, de no retorn, per a moltes pràctiques museístiques, turístiques i ciutadanes, que obliga a repensar-les de cap i de nou si se'n vol garantir l'existència futura. El MUHBA, que abans de l'epidèmia rebia, sumant tots els espais que l'integren, a l'entorn d'un milió de visitants l'any, amb un component turístic elevat, alhora que era un recurs educatiu de primera divisió per a escoles i tenia molt bon arrelament en la societat barcelonina, tot d'una va rebre zero visitants durant tres mesos: el museu tancat, les activitats presencials prohibides, les fronteres tancades i cap turista a la vista, les escoles i les universitats fent feina telemàtica... un desert.

La sacsejada de la desaparició del museu presencial, que el va portar a existir per un temps només a la xarxa, tanmateix ha resultat ser un accelerador i un revulsiu de transformació de molts aspectes estructurals del museu, entre els quals hi ha la programació d'activitats. Es tenia clar que no es volia suprimir la programació malgrat el confinament i les restriccions, i en temps rècord i amb molts esforços ha virat cap a formats digitals i virtuals. Actualment el museu ha recuperat una mica la presencialitat (amb aforament màxim limitat al 30 % i les activitats presencials només permeses per a grups bombolla, com ara escoles) i es podria dir que ara el MUHBA és 30 % presencial i 70 % virtual.

En els darrers anys el MUHBA havia fet una aposta clara per recopilar i oferir al web els enregistraments en vídeo de les conferències, els diàlegs i les jornades que feia, per possibilitar a qui no havia pogut assistir-hi recuperar en diferit la sessió. Es tractava de la darrera baula de la programació: fer accessible digitalment tot allò que prèviament s'havia fet presencialment. En aquesta mateixa línia, també algunes exposicions temporals des de fa uns anys tenen la seva versió en forma de *tour* virtual i navegable, per donar-los una segona i llarga vida a la xarxa.

Ara el plantejament és un altre: hi ha sessions enregistrades que es poden veure per canals com YouTube o Vimeo i com més va més jornades i conferències s'emeten en directe a través d'internet. Aquesta pràctica ha dinamitzat el web del museu i ha reactivat la presència del MUHBA a les xarxes socials, especialment a YouTube, Facebook i Instagram. I pel que fa a les exposicions temporals, es revalida el format de *tour* virtual i a partir d'ara totes sense excepció tindran les dues versions, presencial i virtual.

La transformació ha arribat també als itineraris urbans i les visites comentades, que de ser exclusivament presencials ara s'estan començant a produir en format vídeo per tal que es pugui gaudir del patrimoni de Barcelona de la mà d'historiadors i educadors especialitzats sense sortir de casa i des d'arreu. En format vídeo també s'han enregistrat recitals i concerts, i més que se'n faran. Malgrat ser un format que vol temps i recursos, té un potencial de difusió del coneixement enorme, especialment si les produccions se subtitulen en diversos idiomes.

En l'àmbit educatiu, la situació sanitària ha suposat l'empenta necessària per activar un canvi profund de les activitats que feia temps que es gestava. Ara l'accent es posa en el treball previ a la visita que es fa a l'escola,

amb molts materials digitals elaborats específicament per a l'assumpció dels coneixements, seguit d'una visita al museu molt més específica i significativa, per reconèixer allò après i entrar en contacte directe amb el patrimoni, i un treball posterior de consolidació. Ara és possible, a més, que els educadors del museu puguin intervenir a l'aula en directe i plantejar interrogants, generar debats, orientar un treball concret o resoldre dubtes.

Hi ha veus que diuen que les propostes digitals van en detriment de les activitats presencials als museus, però en realitat és just al contrari: s'amplien públics com mai ens havíem imaginat, perquè ni la distància, ni el temps ni la diversitat lingüística són barreres que impedeixen participar en les activitats programades del MUHBA, sobretot si tenim present que les eines de traducció simultània cada vegada estan més afinades. Alhora aquest desplegament digital genera coneixement i curiositat, potencialment al món sencer, i incita a voler algun dia visitar en persona el MUHBA i reconèixer el patrimoni de Barcelona.

Mònica Blasco
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Començar per l'exposició virtual, canvis de mètode

Prototip de l'exposició virtual *Barcelona & futbol. El gran joc social del segle XX* prevista a MUHBA Oliva Artés. ©Virtual PAST

Ara més que mai, amb la Covid-19 el món digital ha esdevingut un factor fonamental per a les relacions, la comunicació i l'economia mundials. Com en altres sectors, la pandèmia ha precipitat el desenvolupament i posada al dia de molts museus i centres culturals, i ha provocat una «tecnificació» accelerada de molts usuaris. En un moment en què els museus treballaven en pro del dret a la cultura, estudiant i implementant l'accessibilitat de la informació i continguts de les seves propostes, eliminant barreres per a un sector de la població que fins ara no hi tenia accés, la Covid-19 ha fet necessari ampliar aquest esforç per dirigir-se al conjunt de la ciutadania davant la impossibilitat, entre altres, de visitar físicament els centres museístics.

En aquest context, el MUHBA ha apostat per les exposicions virtuals com a laboratori d'idees, i ha endegat la seva primera exposició nativa digitalment: *Barcelona & Futbol. El gran joc social del segle XX*. Aquest és un projecte expositiu poc usual. Si normalment es treballaria per poder presentar físicament la proposta, i a partir d'aquí es construiria la virtual, en aquest cas s'ha invertit l'ordre del procés i s'ha construït una proposta virtual del no-res.

Aquest plantejament ha permès explorar tots els reptes i oportunitats que ofereixen les exposicions virtuals. Els reptes inclouen l'obligació dels equips de disseny d'aprofundir en el coneixement de les noves tecnologies disponibles, a fi de triar l'eina més adequada entre una oferta creixent i en constant evolució. Així mateix, cal dissenyar formats adaptats a públics amb diferents graus d'afinitat tecnològica, i evitar la creació de barreres tecnològiques generades per usabilitats evasivament complexes o que demanen equipaments fora del comú. En el mateix sentit, cal equilibrar els continguts que s'ofereixen, mirant d'explotar al màxim les noves possibilitats i evitant que la desaparició de les limitacions físiques condueixi a un excés de continguts que aclapari o faci perdre el focus als visitants.

Les oportunitats que se'n deriven, d'altra banda, van associades a l'accessibilitat, el coneixement a múltiple escala i la participació, una tríada clau per al desenvolupament virtual.

Els recursos digitals permeten de bon principi un accés global, mundial, i multipliquen exponencialment el nombre de visitants potencials. El món està conformat i construït a partir de la diversitat i aquestes eines han de poder donar-hi resposta i han de ser inclusives.

Una exposició es basa en un discurs narratiu on es transmeten uns continguts que permeten adquirir uns coneixements bàsics sobre el tema en qüestió. Ara bé, quina és la diferència entre una exposició presencial i una de virtual? Han de ser necessàriament la mateixa? Què ofereixen l'una i l'altra?

L'exposició presencial ofereix, en un espai i un temps limitats, una experiència real, sensorial, de contacte amb les persones, l'espai i les peces. Amb l'exposició virtual, en canvi, s'obre un ventall de possibilitats cognitives molt ampli. El fet de poder complementar els continguts pot ser molt enriquidor i permet donar resposta als diferents nivells d'interès, coneixements i capacitats dels usuaris.

I finalment, la participació. Tant en l'exposició presencial com en la virtual, la participació ciutadana s'està erigint com uns dels elements imprescindibles i prioritaris que cal potenciar per part dels museus. Els museus han de ser participatius, són dels ciutadans i per als ciutadans. S'han d'establir unes dinàmiques de comunicació i participació estables.

En una època en què els usuaris estan acostumats a interactuar a les xarxes, l'exposició virtual ofereix un espai magnífic per interactuar amb el públic.

És una altra finestra d'oportunitat per establir una connexió, un vincle amb el ciutadà, sovint molt allunyat del món dels museus, i amb el territori.

Daniel Alcubierre

Marta Iglesias

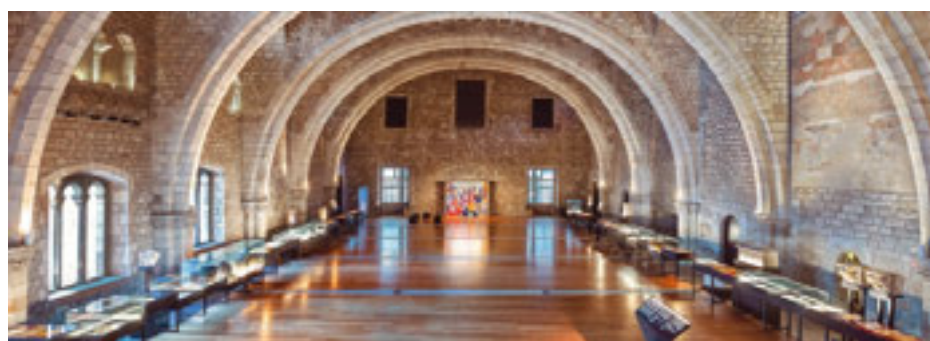
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La nova presentació del Palau Major: Barcelona, el mar i la monarquia

El Tinell del Palau Major compta ara amb una exposició permanent que amplia el relat de la Barcelona dels segles XIII, XIV i XV.
© Enric Gràcia, 2020

L'any 2019 el MUHBA va exhibir al Tinell del Palau Major l'exposició temporal *Barcelona capital mediterrània. La metamorfosi medieval, segles XIII-XV*. S'hi van presentar, amb un llenguatge entenedor, els resultats dels avenços en la recerca sobre la Barcelona baixmedieval que, amb l'empenta del MUHBA, havien dut a terme diversos investigadors del CSIC, d'universitats i d'altres institucions. Calia trencar fronteres entre alta recerca i difusió, mitjançant l'articulació d'un discurs històric fonamentat en les peces de la col·lecció del museu, complementades amb les que van arribar en préstec.

En uns anys de fortes dificultats com els actuals convenia, però, que els recursos invertits per instal·lar aquella gran exposició temporal deixessin com a herència una ampliació notable de la museografia permanent del MUHBA, que fins llavors no havia inclòs un relat complet i coherent sobre la Barcelona dels segles XIII, XIV i XV. Amb aquesta finalitat, es va meditar un disseny expositiu que combinava dos elements: un circuit perimetral format per les vitrines amb les peces del MUHBA, el qual suportava tot el discurs general, i un seguit de capelles que, dialogant amb cada sector del perímetre, anaven desglossant aspectes més concrets a través de les peces arribades en préstec.

El repte va ser important, però va pagar la pena: quan s'ha desmuntat la temporal, el Tinell ha quedat convertit, sense gaire esforç addicional, en una sala més de la museografia permanent del MUHBA. A banda i banda de l'antiga sala del tron, roman així l'explicació de com Barcelona va esdevenir el principal nucli econòmic i la capital administrativa d'una gran monarquia mediterrània, alhora que s'anava definint com a municipi dotat d'un elevat grau d'autonomia.

Tot aquell procés havia tingut, però, el detonant inicial i el principal motor d'activitat en la incorporació de Barcelona als circuits del comerç marítim internacional. Per això, l'entrada a l'exposició pròpiament dita es veia precedida per una instal·lació provisional ubicada a l'avantcambra neogòtica. S'hi explicava, sota la volguda aparença d'un espai en obres, com Barcelona havia entrat de ple a les rutes marítimes internacionals sense disposar d'un veritable port, atès que la primera escullera (de vora 200 metres de longitud per 15 metres d'amplada) va ser aixecada per iniciativa municipal entre 1477 i 1487.

L'advertiment de sala en construcció es devia al fet que la peça més rellevant, el derelict d'un vaixell medieval trobat durant les excavacions dutes a terme davant del Baluard de Migjorn (2006-2008), no es podia instal·lar fins que no n'hagués acabat el llarg i delicat procés de restauració. Aquest finalment ha conclòs, i el MUHBA, amb el finançament del Port de Barcelona, ha pogut aixecar la vitrina climatitzada que el mostrarà en òptimes condicions, junt amb els fragments de corda, les peces i les eines medievals recuperades per l'excavació.

Pel fet de tractar-se d'una nau tinglada atlàntica enfonsada a mitjan segle XV, és un testimoni directe que posa en relleu una activitat comercial internacional iniciada molt abans de la construcció de l'escullera. Havia començat a les darreres dècades del segle XI, quan l'avenç de la conquesta cristiana impulsada per la monarquia havia provocat una arribada de diners en forma de pàries, el tribut pagat per les taifes musulmanes veïnes.

El sobirà i les elits urbanes afins, acostumats a tenir molta liquiditat, van haver de cercar aleshores una font de lucre alternativa, que van trobar en l'activitat comercial marítima. La nova exposició del MUHBA destaca aquell vincle original entre palau i port que va transformar Barcelona en la gran capital euromediterrània que encara és. En el proper butlletí continuarem comentant el projecte.

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Alimentar Barcelona. Ciutat, proveïment i salut

Detall d'El Bornet, vista en primer terme del mercat de peix i algunes estructures de la ciutadella al fons. Anònim, cap a 1775. MHCB-10946. © Pep Parer

Una de les línies de recerca i difusió del MUHBA els darrers anys s'ha centrat en l'estudi de l'alimentació i la salut dels ciutadans. El projecte Alimentar Barcelona ha parat atenció particular a les institucions i les polítiques que han fet possible satisfer les necessitats bàsiques per a la vida de les persones al llarg de la història i, com a conseqüència, l'existència sostenible de la ciutat mateixa. Fins fa poc, era una temàtica poc tractada per la historiografia, potser perquè requereix un enfocament interdisciplinari que abasta des de la història econòmica i social fins a la medicina i l'osteoarqueologia, passant per la història política.

Per això mateix, i des de fa gairebé una dècada, el MUHBA ha provat de teixir la col·laboració imprescindible entre investigadors de diverses especialitats adscrits a diferents universitats i centres de recerca, incloent-hi la Fundació Alicia i el grup promotor de la Col·lecció 7 Portes de Receptaris Històrics de Cuina Catalana. El coneixement que aquestes sinergies han generat s'ha posat a l'abast de la ciutadania per mitjà de conferències, seminaris i publicacions sectorials, dedicades al proveïment alimentari i d'aigua potable, als mercats, a la història hospitalària de la ciutat, als primers pagesos de Barcelona, al cooperativisme i a la restitució patrimonial de la gastronomia, entre altres; totes es poden trobar als apartats corresponents de la pàgina web del MUHBA.

És a partir de tot aquest bagatge que el MUHBA es troba ja en condicions de poder oferir enguany una exposició de síntesi que presenti a la ciutadania, de manera entenedora, les complexes interrelacions històriques entre proveïment alimentari, ciutadania, salut, poder polític i sostenibilitat urbana.

La iniciativa, prevista des de feia temps, ha pres una rellevància especial en haver-se convertit Barcelona en la Capital Mundial de l'Alimentació Sostenible 2021, és a dir, en seu de trobada de les més de 200 ciutats compromeses a millorar la salut de les persones i del conjunt del planeta que van subscriure el Pacte de Milà. També per la celebració, la tardor de 2021, del congrés mundial del CAMOC, la secció de museus de ciutat de la Unesco/ICOM.

L'exposició projectada mostrarà l'evolució històrica de les formes i les institucions de govern que han incidit en el proveïment de la ciutat i han intervingut en la cura de la salut de la ciutadania.

Veurem com ho han fet, en quines circumstàncies i amb quines exigències polítiques i socials. Hi reflexionarem, també, sobre els efectes de les polítiques alimentàries municipals en la pau social, la salut i la vida de les persones, a més de sobre el creixement de la ciutat i la seva sostenibilitat. Constatarem que els governs de Barcelona, com els de les ciutats de l'Europa occidental, van tenir un paper preeminent en el proveïment alimentari urbà mentre retingueren drets de monopoli sobre el comerç d'alguns productes bàsics, principalment els cereals que permetien fer el pa.

En veure's anul·lats aquells privilegis i drets municipals per la implantació progressiva del liberalisme econòmic, l'Ajuntament de Barcelona va haver de reinventar la seva estratègia. Així, va basar la seva intervenció en la

construcció, gestió i regulació dels mercats municipals, tant els minoristes com el mercat a l'engròs del Born, que acabaria traspasant les seves funcions a Mercabarna al darrer terç del segle XX. La mostra oferirà, doncs, una visió de llarga durada històrica que permetrà la reflexió sobre els temps presents.

S'instal·larà al Tinell del Palau Major de Barcelona i se'n preveu la inauguració per a les darreries de setembre. Abans de la inauguració física, però, ja serà consultable de manera virtual.

Ramon Pujades
MUHBA

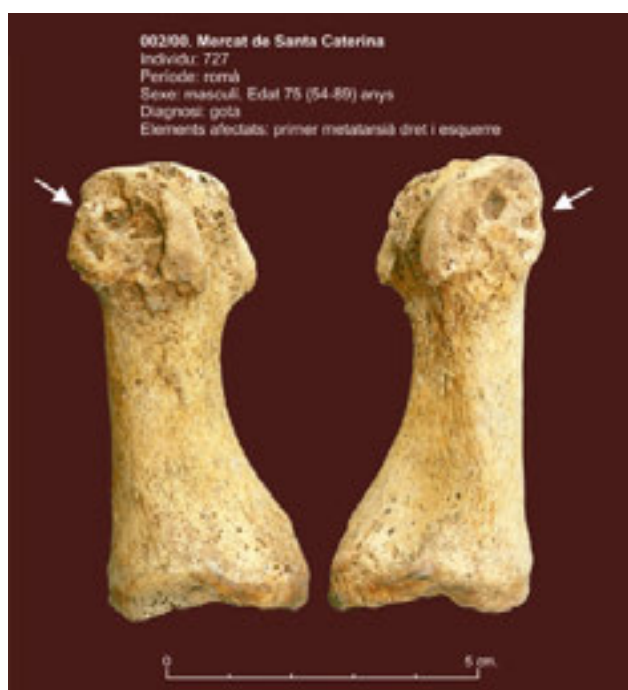
Mercè Renom
Historiadora

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Un mirall de l'alimentació a l'arxiu arqueològic

Primers metatarsians dret i esquerre (dit gros del peu). Les cavitacions ben demarcades, localitzades a la zona distal de l'aspecte medial del primer metatarsià (veure fletxes) i que no afecten a l'articulació amb la falange proximal són típiques de la gota. © MUHBA

L'Arxiu Arqueològic al Centre de Col·leccions del MUHBA és l'espai del museu dedicat al tractament, conservació i estudi dels béns exhumats a les excavacions arqueològiques que es fan a Barcelona.

L'Arxiu en garanteix la conservació, gestió i estudi, organitzant els espais i usos per tal de poder fer, d'una banda, totes les tasques prèvies al dipòsit dels materials i, de l'altra, acreditar les condicions d'emmagatzematge, assegurar el vincle permanent entre la documentació arqueològica i el material, i facilitar un control àgil de la ubicació i localització dels béns. Un cop assegurada la conservació perenne del material arqueològic, se n'ha de facilitar la consulta, l'estudi i la difusió.

En aquest sentit, un bon exemple d'aquesta explotació científica dels materials custodiats al Centre és el de les restes humanes exhumades en les intervencions arqueològiques. A l'Arxiu Arqueològic es conserven totes les restes antropològiques –des del neolític fins a l'època contemporània– que han aparegut a la ciutat de Barcelona en el marc d'una intervenció arqueològica. El seu estudi ens obre una finestra al passat que ens permet aconseguir una imatge de com vivien aquestes persones i quines malalties les afectaven.

Salut, dieta i qualitat de vida són factors al centre de tota societat, moderna o antiga. L'osteoarqueologia estudia restes humanes arqueològiques per entendre la demografia, la salut, la dieta i l'estil de vida de poblacions antigues, i inclou també la paleopatologia o estudi de malalties en restes humanes.

Les restes humanes s'estudien principalment mitjançant anàlisis macroscòpiques i d'isòtops estables. L'anàlisi macroscòpica permet, entre altres coses, la identificació de lesions òssies i dentals. Per exemple, l'arquejament dels ossos llargs de les cames suggereix manca de vitamina D durant la infància, o raquitisme. La vitamina D és produïda pel cos en presència de llum solar i es troba en petites quantitats en els peixos blaus, la carn vermella i els rovells d'ou. Per tant, la presència de raquitisme pot suggerir una mancança nutricional o estar relacionada amb hàbits culturals com l'embolcallament dels infants. La gota és una altra malaltia que ens dona pistes sobre la dieta, ja que està associada a l'excés de consum d'alcohol i de carns vermelles i peixos blaus o marisc, i pot

aparèixer en persones amb obesitat i diabetis tipus 2. En restes humanes, aquesta malaltia s'identifica gràcies a les cavitacions que els tofus creen principalment al primer metatars (el dit gros) del peu.

Altres malalties ens aporten informació sobre l'ambient on aquestes persones vivien, els seus hàbits i les tradicions alimentàries. Aquest és el cas de la brucel·losi, una malaltia infecciosa que es transmet d'animal a persona i està associada al consum de productes làctics crus o sense pasteuritzar. Al jaciment de Can Cadena (Sant Martí de Provençals), en restes datades del segle XVII, s'han identificat lesions circulars que afecten diverses peces dentàries en dos individus.

Aquestes lesions suggereixen que aquests individus eren fumadors de pipa; per tant, la seva presència ens parla de la introducció de nous hàbits i de la colonització del continent americà i les seves conseqüències.

En canvi, l'anàlisi d'isòtops estables de carboni i nitrogen en ossos i dents ens aporta informació referent a la dieta, la salut i la mobilitat de poblacions antigues. Ens permet veure, per exemple, si menjaven carn o peix, i si el peix que menjaven era de riu o marí; també ens permet identificar quan es van introduir aliments com el blat de moro, o si hi havia diferències en la dieta segons l'edat, el sexe o l'estatus social de les persones que formaven part de la comunitat.

Així doncs, la combinació d'osteoarqueologia i paleopatologia amb l'arqueologia i els estudis històrics ens permet millorar el nostre coneixement de les societats antigues, la seva relació amb l'entorn i la seva evolució a través del temps.

Laura Castells Navarro
University of Bradford

Emili Revilla Cubero
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ciutat dels polígons, on Barcelona perdé i recuperà el nom

Carrer d'Alfons el Magnànim, dibuix de l'arquitecte Andrea Manenti, coautor de l'obra ressenyada.

Una nova mirada sobre l'episodi dels polígons d'habitatges construïts a Barcelona en el tercer quart del segle passat, amb la perspectiva que dona el temps transcorregut i l'experiència de la seva evolució posterior, permet aventurar unes quantes hipòtesis en termes de procés històric. Els més de seixanta anys que han passat des del Pla d'urgència social de Barcelona (1958), que podem considerar el desencadenant de la construcció de polígons d'habitatges de certa grandària i rellevància urbana (després d'un període de postguerra de caràcter experimental), són temps suficient per avaluar-ne la contribució a la ciutat i a la societat barcelonina contemporània.

Els polígons d'habitatges van inaugurar una nova manera de gestionar el creixement urbà, fins aleshores reduït a la simple i continuada densificació dels centres històrics, inclòs l'eixample, i les perifèries suburbanes, acumulant déficits d'urbanització, serveis i equipaments. Com a alternativa a aquest procés congestiu, els polígons oferien millors condicions urbanes i d'habitabilitat, i també la possibilitat d'una bona articulació amb la ciutat precedent. Les dificultats del moment, la baixa qualitat constructiva i el retard permanent en la urbanització i els equipaments, van originar reivindicacions i moviments socials importants, dirigits més a denunciar la mala gestió que a qüestionar la idoneïtat de l'instrument.

L'Estat reconeix l'habitatge com un element que cal afrontar des de la iniciativa pública, és a dir, com a objecte de polítiques públiques, ja des de la Reial ordre de 9 de setembre de 1853, que dona pas a successives, encara que tímides, accions posteriors, com la Llei de cases barates de 1911. És una seqüència que acaba explotant a mitjan segle XX, quan els capitals acumulats es dirigiran a la construcció. El primer pas fet des de la iniciativa pública (ministèri, instituts, gerències, patronats) obre el sector a les empreses privades, que actuaran sobre la ciutat existent i la nova: els polígons d'habitatges.

L'atenció pública a l'habitatge, malgrat la improvisació, les grans deficiències urbanístiques, els déficits en infraestructures i les baixes qualitats de la construcció, suposa el reconeixement de l'habitatge com a dret social, després elevat a dret constitucional.

D'altra banda, és fonamental entendre el que va significar la incorporació massiva a la ciutat de capes socials provinents del món rural al llarg de bona part del segle passat, en onades successives (anys vint, postguerra, anys cinquanta i seixanta). Aquest procés, en la seva darrera fase, és paral·lel a l'accés generalitzat a l'habitatge en propietat, un fet que modifica essencialment l'estructura de la societat i que té conseqüències en tota l'evolució

posterior. En efecte, els moviments socials urbans sorgits aleshores reivindiquen que es completi la urbanització i els serveis urbanístics, la construcció dels parcs i els equipaments, l'arribada del transport públic. És a dir, defensen el barri, urgeixen a realitzar-ne el potencial urbà, a millorar el context de l'habitatge que han adquirit; en una paraula, reivindiquen la ciutat.

És per això que podem dir que els polígons d'habitatges, com a nova forma urbana amb un gran potencial de realització –en gran part assolit avui, després d'un llarg procés de denúncia i acció– han estat, a més d'un catalitzador de la dinàmica urbanística de les perifèries metropolitanes, en permanent diàleg amb els barris tradicionals, un important factor de capitalització social i articulació política, basada en l'organització geogràfica de la reivindicació de més ciutat, primer, i de tots els altres ordres de la societat, més endavant.

Amador Ferrer
Arquitecte

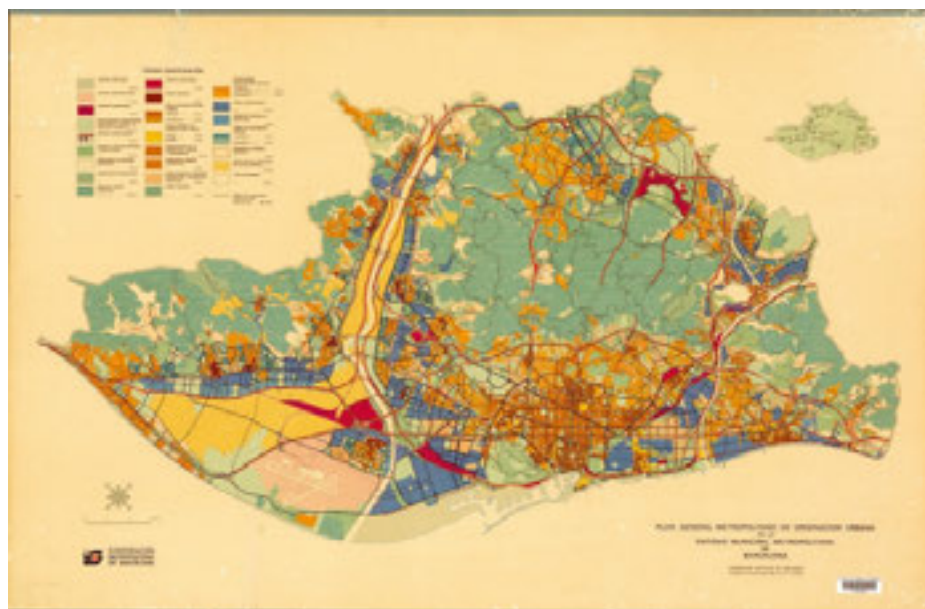
El MUHBA, amb el suport de l'Institut Municipal d'Habitatge i Rehabilitació de Barcelona, publica el llibret *La ciutat dels polígons. Un itinerari pel Besòs*, una obra ideada i feta a quatre mans entre Amador Ferrer (textos) i Andrea Manenti (dibuixos). L'obra forma part del projecte Habitar Barcelona i es vincula amb propostes d'exposició a MUHBA Oliva Artés i a la futura seu de MUHBA Bon Pastor.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Planejar per refer Barcelona, 1969-1979: Joan Antoni Solans i Huguet

El Pla general i metropolità, 1976. Plànol de síntesi.

En el marc de les recerques per nodrir el projecte Habitar Barcelona el MUHBA, com ja comentàvem ara fa un any, ha treballat a fons l'edició de *Barcelona 1969-1979. Els anys decisius del planejament de la metròpoli*, que són les memòries urbanes de Joan Antoni Solans i Huguet.

Quan l'estiu de 2019 Joan Antoni ja donava l'original per fet, de cap manera podíem imaginar que l'hauríem d'editar sota el cop duríssim de la seva mort ni els problemes derivats de la pandèmia. Però cap dificultat ens ha distret de cuidar fins al més mínim detall una obra cabdal per entendre la Barcelona d'avui. En el darrer tram del treball d'edició hem comptat amb el suport de la família, en especial de Job Solans, que també ha fet una revisió completa del resultat final.

En els últims anys del franquisme i els primers de la Transició, l'Estat era feble, el govern català encara no existia i la ciutat metropolitana va tenir durant uns anys unes cotes de poder a les quals no s'havia acostat des que s'havia abolit el Consell de Cent. En una ciutat que creixia intensament, l'actuació de Solans en la revisió del Pla comarcal, fins que va ser aprovat com a Pla general metropolità (PGM), i en la creació d'un estoc de sòl públic durant els anys que va ser delegat d'urbanisme de Barcelona, fou una resposta eficaç a la metròpoli que s'havia expandit en els anys de creixement *desarrollista* i immigració intensa.

Entre 1974 i 1976 les lluites pel Pla van mobilitzar grans dosis d'energia social. En conseqüència, el PGM apuntava maneres com a potent regulador de l'actuació urbanística. A l'hora de valorar-lo, s'oblida l'aspecte més essencial: la seva naturalesa política de pacte de rendes urbanes. El Pla ha estat un veritable contracte social, com també ho fou, en altres termes, el Pla Cerdà. El PGM i l'adquisició de sòl van ser les bases per a un canvi de paradigma en el modelatge de Barcelona. Solans apostava fort per treure partit de les oportunitats, com havia après a fer a Lisboa. En el breu interstici temporal entre la crisi de l'Estat espanyol i l'afermament de la Generalitat com a nou poder a Catalunya, Barcelona negocia la seva capacitat d'autoregulació, enmig d'una forta pressió veïnal que obliga a actuar.

Josep M. Socias Humbert, nomenat alcalde el desembre de 1976, va veure en Solans la persona capaç d'atendre les 76 associacions i moviments socials que articulaven l'espai urbà barceloní. «Els potents moviments que havien sorgit a la ciutat», diu Solans, «ho eren com a resultat del rebuig a les polítiques urbanes del període de l'alcalde Porcioles», amb «uns dèficits descomunals» d'equipaments, i per a això calia «el sòl que era necessari per construir les escoles, les guarderies, les zones esportives, els centres d'atenció sanitària i els nous parcs que l'extensió de la nova ciutat feia imprescindibles».

A partir d'aquí s'havien de pactar les prioritats en temps de pocs recursos: davant la impossibilitat de cobrir-les totes de cop, argumenta Solans, calia convenir amb la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona un Programa d'Actuació Municipal d'Urgència. «En moments de crisi política i econòmica com la que patíem», afegeix, «és evident que era més fàcil desenvolupar polítiques de sòl [...] ja que en temps de tribulacions ningú inicia res». I amb el pla i el sòl va ser possible la interlocució amb els agents socials urbans. Així fou com en el trienni 1977-1980 es van dur a terme al municipi de Barcelona 199 grans actuacions, que van donar credibilitat per molt temps a la iniciativa municipal. I els altres municipis metropolitans van mirar de seguir el mateix patró. D'aquesta manera, quan el 1987 la Generalitat va dissoldre la Corporació Metropolitana, la hipoteca de futur que la mesura comportava es va atenuar pel fet que molts plans derivats del Pla general ja eren aprovats i els municipis metropolitans ja tenien un camí traçat. Fou una oportunitat històrica ben aprofitada.

Joan Roca i Albert

MUHBA

[Extracte de la intervenció efectuada a l'acte en memòria de Solans el 3 de febrer de 2020, <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000292/00000084.pdf>.]

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Relats per a una alternativa turística

Les Nacions Unides van declarar, ara fa quatre dècades, el 27 de setembre Dia Mundial del Turisme. L'objectiu era conscienciar sobre el valor social, cultural, polític i econòmic del turisme i fer entendre com el sector pot contribuir a aconseguir els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) promoguts mundialment per als anys vinents.

A través del curs *Relats Urbans* que el MUHBA imparteix des del 2013, el museu contribueix amb la formació a fer prendre consciència d'aquests objectius i a treballar vers la sostenibilitat, la qualitat i la innovació.

En aquest curs, que forma persones interessades a explicar la ciutat, s'inscriuen sobretot professionals d'empreses dedicades al turisme i autònoms que treballen com a guies turístics. La situació provocada per la pandèmia ha deixat sense feina a la majoria i els obliga a reinventar-se. S'acosten al museu per aprofundir en la història de la ciutat i es troben amb la proposta d'escollir un tema que els permeti enfil·lar una narració amb elements patrimonials visibles des de la via pública i explicar-lo tot resseguint carrers.

No hauríem de tornar a veure pancartes en contra del turisme massiu com les de la manifestació del Dia Mundial del Turisme del 2019. Les empreses i els operadors turístics haurien d'apostar per una gestió responsable i respectuosa amb el medi ambient, la cultura, les condicions laborals, l'equitat de gènere, la no discriminació i el retorn social i econòmic.

Barcelona va ser la primera ciutat acreditada amb la certificació Biosphere de Turisme Sostenible i des del MUHBA s'hi contribueix programant les millors propostes que presenta l'alumnat del curs: les que creen i descobreixen patrimoni i que els autors poden oferir en diverses llengües. El panorama post-Covid per força ha de portar a un canvi en el panorama turístic; les noves propostes han de generar un impacte positiu en la ciutat, alhora que són respectuoses amb la població local, el medi i l'ús eficient dels recursos.

Teresa Macià
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Un patrimoni gastronòmic amb establiments de llarga història

Un dels enclaus d'aquest itinerari per establiments històrics de la ciutat és la cocteleria Boadas, la més antiga de Barcelona.

© MUHBA, Teresa Macià, 2020

Em dic Hannah, sóc historiadora i treballo en turisme i projectes culturals. Aquest últim any m'he format amb el curs *Relats Urbans* del MUHBA perquè, alhora que treballava fent rutes gastronòmiques, volia aprendre a connectar la història en una ruta d'una manera interessant, real i propera.

Quan visito un lloc o una ciutat tan turística com Barcelona, sempre busco les parts més autèntiques, les que m'apropen a la cultura, i les experiències que em fan sentir una més de la ciutat. Crec que s'ha de fer de manera sostenible, visitant, respectant i aprenent, sense massificació o explotació.

Tal com he après al curs, Barcelona té una història molt diversa i les persones som les que creem aquest relat. No només la gent que viu a la ciutat en crea la identitat, sinó també la gent que la visita o hi treballa, la que hi interactua i aporta una peça més del relat. Un gran lloc per veure la història de Barcelona són els bars i els restaurants. Aquests no són un monument, una pintura o una imatge, sinó espais en constant moviment. En el meu itinerari he intentat descobrir secrets i desmuntar mites sobre els bars, restaurants, granges i cafès més emblemàtics de Barcelona.

Durant la ruta, que dura unes tres hores, descobrim la història i el patrimoni cultural i gastronòmic de la ciutat a través de dotze establiments històrics. El fil conductor connecta el menjar i el beure que se servia a cada lloc i la confecció d'aquell plat amb la història de la ciutat. Descobrim els moments singulars que han passat en aquell establiment on molta gent diferent s'ha trobat i ha xerrat de la vida amb una bona beguda a les mans. També tenim en compte la decoració i l'evolució de l'arquitectura, que no només es connecta amb l'època de la creació dels locals sinó que també ens mostra relats personals de la gent que hi ha passat.

Però hi ha coses que no canvien. Salut i bon profit!

Hannah Bächtold

Historiadora i alumna del curs Relats Urbans del MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

La guitarra i la història cultural de Barcelona

© Enric Gràcia, 2020

La guitarra ha estat sempre un instrument molt vinculat a la ciutat de Barcelona. El tractat més antic que existeix sobre la guitarra clàssica va ser publicat a Barcelona l'any 1596 per Joan Carles i Amat. Des d'aleshores la ciutat ha estat una de les grans capitals mundials d'aquest instrument, coneguda i apreciada per la fama dels seus constructors, guitarrers i corders, i també per compositors i intèrprets de prestigi, una tradició que es manté fins avui i que segueix enriquint la ciutat i nodrint-ne la diversitat cultural.

La versatilitat i la popularitat d'aquest instrument li han permès incorporar tota mena de tècniques i sonoritats, amarrar-se d'influències musicals de regions i cultures molt diverses, i convertir-se en el vehicle d'estils i tradicions com els que van sonar en els quatre concerts del cicle de guitarra programat al MUHBA Park Güell pel juliol de 2020, en el marc de la línia de recerca sobre patrimonis musicals barcelonins del museu. S'hi van combinar la guitarra com a fil conductor i un escenari de luxe, estretament identificat amb la ciutat, i a l'aire lliure, fet que va permetre complir totes les mesures sanitàries derivades de la pandèmia. Així, vam poder gaudir d'obres d'autors clàssics inspirades o compostes a la ciutat, interpretades per un dels guitarristes barcelonins més internacionals del moment, Àlex Garrobé.

El trio format per Marco Mezquida, Chicuelo i Paco de Mode, guardonats amb el Premi Ciutat de Barcelona de Música, ens van oferir un brillant mosaic sonor de connexions mediterrànies que va del flamenc a la rumba i al jazz, estils ben arrelats en la tradició musical de la ciutat i que en mostren la diversitat cultural. Dos joves guitarristes cubans residents a Barcelona, Alí Arango i Josué Fonseca, formen el Pyrophorus Guitar Duo i són un excitant exemple del mestissatge de tradicions musicals a través de la guitarra, amb un repertori d'anada i tornada que va des del *bolero*, el *son* o les *guajiras* fins a relectures de cançons populars catalanes i noves creacions nascudes a Barcelona. El cicle es va acabar a ritme de swing i jazz *manouche* amb el Quintet que lidera el guitarrista Albert Bello, que va evocar els *hot jazz clubs* que van proliferar a Barcelona durant la República i que van fer ballar els nostres besavis. Tot plegat, un mosaic fascinant de músiques que són elements fonamentals per entendre millor la història d'aquesta ciutat.

Xavier Chavarria

Musicòleg i crític musical

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Cinema i representació urbana

Ningú nega el fet que una obra literària com *Els Miserables* de Victor Hugo pot servir per entendre les condicions socials, polítiques i urbanes de París al segle XIX. El que acceptem naturalment per a la literatura i la pintura, sembla més dubtós pel cinema, segurament perquè sobre ell encara perdura la sospita que és un entreteniment més que un art per si mateix. El cinema, com qualsevol expressió cultural, és un producte de la seva època i pot esdevenir un objecte d'estudi per analitzar-ho com a obra dins del seu propi camp i també com a fill del seu moment. Però no totes les obres *parlen* del seu temps amb la mateixa facilitat o sinceritat.

Segons la base de dades de la Barcelona Film Comission, des de 1897 fins avui en dia s'han filmat a Barcelona més de 1000 pel·lícules. Si el MUHBA dins de la seva línia habitual de recerca sobre les representacions urbanes vol continuar organitzant cicles de cinema, només amb aquesta excusa, tindrien programació assegurada per 50 anys. Però, afortunadament, el criteri va més enllà de la localització geogràfica de la narració.

La selecció de pel·lícules tampoc pretén simplement mostrar cinema històric de Barcelona, doncs ens trobaríem només amb una sèrie de pel·lícules que dirigeixen el seu esforç en "la recreació" històrica, preocupades en l'il·lusió de la fidelitat mitjançant la qualitat de la roba dels protagonistes o en els cotxes d'època. Per exemple: per discutir sobre la guerra civil a Barcelona és molt més eloqüent projectar les produccions de Laya Films que no pas *Libertarias* de Vicente Aranda, i no perquè sigui una pel·lícula dolenta o històricament incorrecta, sinó perquè la producció de cinema durant la Guerra Civil ja es val per si mateixa per mostrar-nos la guerra, la ciutat i la vida del dia a dia.

L'estiu de 2020, en format obligadament digital, el cicle Nits de Cinema del MUHBA Park Güell, sota el paraigües del *thriller* i el títol de "Barcelona Criminal", va endinsar-se en les qüestions de la dictadura franquista, la censura, la representació de la idea d'ordre i de bé, la necessitat d'expressió artística enfront el control i repressió social, la societat de consum i les transformacions de Barcelona.

Celia Marin Vega
Arquitecta i historiadora

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Escola i museu en tàndem, un altre model de relació

Com traslladar a un nou format mig digital, mig presencial, l'èxit entre els més joves de l'exposició *Barcelona flashback*?

© MUHBA, Teresa Macià

La pandèmia ha accelerat el canvi de paradigma que feia temps que es gestava des de l'àrea d'educació del MUHBA. Les activitats tradicionals que entenen l'estudiant com a client han estat superades i es treballa amb les institucions educatives de cara a la creació de noves propostes. Aquests canvis comportaran tractar a l'escola els coneixements, amb l'ajut de recursos proporcionats pel museu, i portar a terme posteriorment la visita als espais patrimonials. A l'escola, conèixer i al museu, reconèixer i consolidar els coneixements adquirits a través d'un diàleg amb els educadors del MUHBA.

L'objectiu és que els infants i joves es familiaritzin amb els conceptes, el vocabulari i la periodització i que investiguin, qüestionin i busquin respostes. Aquest treball previ els habilitarà per participar en els diàlegs i els entrenarà a argumentar i a defensar els seus drets com a ciutadans.

El fet d'adonar-se que els barcelonins han solucionat els problemes que s'han anat trobant, de maneres diferents en funció dels recursos i les possibilitats amb què comptaven a cada moment, desperta la curiositat i anima a formular preguntes. Participant de la recerca i de la descoberta, l'alumnat és el subjecte del propi aprenentatge, i s'entrena a pensar, a negociar i a arribar a solucions consensuades amb els companys, els mestres o professors i els educadors del museu.

La pandèmia de Covid-19 ha obligat els museus a accelerar la creació de materials audiovisuals i a digitalitzar les col·leccions. Aquests recursos estaran a l'abast de les escoles i, acompanyats de propostes de treball, facilitaran als centres educatius la introducció a la classe de diversos conceptes i temes ben actuals, que també preocupaven els ciutadans d'èpoques més remotes: l'habitatge, la salut, les epidèmies, la guerra, l'exili, l'abastament d'aigua, l'alimentació, el treball, la industrialització, el creixement de la ciutat i d'altres.

El programa educatiu integrat del MUHBA, que inclou projectes tan consolidats com el *Patrimonia'm*, el *Viatge per Barcelona*, el casal d'estiu i el *Ciceró Barcelona*, també es veurà afectat per aquest canvi de paradigma i per la revolució digital impulsada el 2020. Es treballa per adaptar i crear nous guions que donaran lloc a càpsules digitals que acostaran a l'escola el patrimoni romà, medieval, modern i contemporani de la ciutat.

La mateixa pandèmia que ha obligat les escoles a dividir classes i a buscar sales en equipaments municipals propers ha acostat l'escola Els Xiprers al MUHBA Vil·la Joana i l'escola Sant Felip Neri al MUHBA Plaça del Rei. Aquestes dues escoles residents al museu combinen l'aprenentatge per competències que marquen des del Departament d'Educació amb activitats a les sales del museu que els acull.

També aquest curs 2020-21, el museu participa en el projecte «Carrer» de l'escola Octavio Paz, una escola de primària que treballa per projectes i que converteix les sales del museu en aules on els infants dibuixen, comparen, descobreixen i calculen.

El confinament ens ha demostrat que podem aprendre junts estant separats perquè les noves tecnologies ens connecten i ens permeten participar en diferents projectes alhora. Buscar, trobar, analitzar, comparar, escoltar i proposar són verbs que conviden a reflexionar sobre el passat, a interrogar els testimonis i a construir narratives i bastir noves propostes de manera col·laborativa.

Teresa Macià
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Inclusió i accessibilitat. Nous reptes d'acció comunicativa

Accessibilitat comunicativa: ús de QR informatiu a l'entrada d'Oliva Artés. © MUHBA, autor: Àlex Vidal

El setembre de 2021 hi ha convocada al Museu de Lisboa, que forma part de la xarxa CITYHIST impulsada pel MUHBA, la *Fourteenth International Conference on the Inclusive Museum. What Museums Post Pandemic?* (<https://onmuseums.com/2021-conference>).

Al programa es pot veure com la idea d'inclusivitat, que és la finalitat de fer els museus accessibles, és, en primer lloc, la idea d'explicar el món amb rigor però de manera que el màxim de ciutadans ho puguin fer seu.

Això, segons els tres blocs temàtics d'aquesta trobada (que serà semipresencial, amb un nucli a Lisboa i seguidors via teleconferència), condueix a parlar de nous punts de vista sobre els visitants, les col·leccions i els relats que un museu ofereix del seu tema. El plantejament no és gaire lluny de la definició del MUHBA com a centre patrimonial que aspira a explicar la ciutat al màxim de visitants, tant si habiten a Barcelona com si venen de lluny.

Ara bé, un cop plantejada aquesta qüestió, l'accessibilitat suposa una major inclusió amb actuacions que poden fer que tothom se senti còmode a les sales del museu, en els seus actes o davant del web. I no és una tasca fàcil, s'ha de fer de manera progressiva.

Cal un esforç en l'accessibilitat comunicativa, amb un increment d'instal·lació de bucles magnètics, formació especialitzada de personal d'atenció al públic, instal·lació de sistemes tàctils com ara maquetes en Braille, noves audioguies, codis QR per accedir a exposicions i continguts, visites guiades per a col·lectius amb discapacitat, o camins sensorials en alguns espais perquè el visitant amb ceguesa pugui seguir la visita sense complicacions, per citar algunes iniciatives.

La pandèmia ha permès al MUHBA expandir-se cap al museu digital i ha empès a la creació de molts continguts com ara diàlegs, seminaris, publicacions en format obert i audiovisuals, o a l'ús de QR en programacions i horaris de centres, entre altres accions. Tecnologia que, en tot cas, apropa els ciutadans al Museu, incloent-hi el col·lectiu de diversitat funcional. L'increment de material audiovisual ha fet un salt important en aquests últims mesos, fet que ha portat a plantejar la necessitat d'augmentar, en la mesura del possible, els continguts subtítulats.

A hores d'ara, el MUHBA treballa en una nova pàgina web que complirà els estàndards d'accessibilitat, per apropar-se a una major diversitat de públics. En aquest any de pandèmia s'ha treballat en formats audiovisuals per al programa escolar, en itineraris virtuals i projectes 3D que presenten un món virtual i que són pal de paller del museu del futur. Cal dir, però, que el MUHBA no parteix de zero en el camp de l'accessibilitat, sinó que és, des de fa temps, un eix prioritari que treballa des de diferents angles.

Accessibilitat sensorial visual. Una de les propostes per a persones amb discapacitat visual serà incorporar «recorreguts sensorials» i codis QR a diferents recorreguts del museu. Ja hi ha, per exemple al MUHBA Plaça del Rei, algunes possibilitats de familiaritzar-se amb una maqueta tàctil. S'hi poden incorporar textures i objectes del Centre de Col·leccions per apropar-se amb el tacte a la història de Barcelona.

Accessibilitat sensorial auditiva. El museu disposa d'aparells d'FM per a les visites comentades i itineraris que poden utilitzar les persones amb un audiòfon propi. Per a qualsevol itinerari i visita guiada es pot sol·licitar el servei d'interpretació de llengua de signes. Caldria treballar en la incorporació de bucles magnètics en alguns espais del MUHBA i augmentar el nombre de subtitulacions als continguts audiovisuals.

Accessibilitat física. L'entrada als espais del museu des del carrer és accessible, una tasca sovint complexa en espais patrimonials. També s'ha buscat les millors opcions (ascensors o rampes per salvar desnivells, per exemple) perquè les exposicions i activitats programades pel museu compleixin els requisits d'accessibilitat necessaris.

La feina a fer és encara molta i el procés és llarg, però es va avançant. Totes aquestes consideracions, entre d'altres, s'estan tenint molt en compte en els plans per reformar la seu del Museu a la Casa Padellàs i l'Edifici Llibreteria. Aquesta serà la prova del nou en el repte de perfilar un museu més inclusiu.

Mercè Martínez
MUHBA

[Comparteix](#)

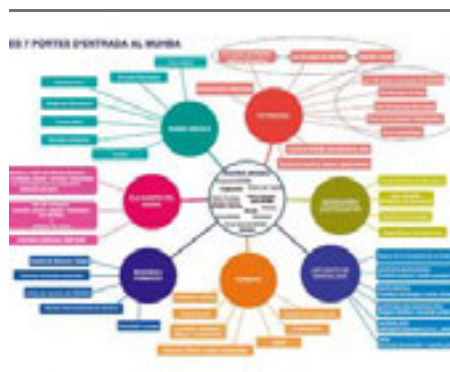
Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[MUHBA diari de bord: transformant el museu des de casa](#)

[Les set portes del MUHBA, de web a node de coneixement](#)

[Barcelona i la seva història en les 55 sales urbanes del museu](#)

[El MUHBA virtual, nou vincle amb la ciutadania pròxima i llunyana](#)

[Canelobre de Sant Martí de Provençals](#)

[Pandèmies i patrimoni: col·leccionar la Covid-19](#)

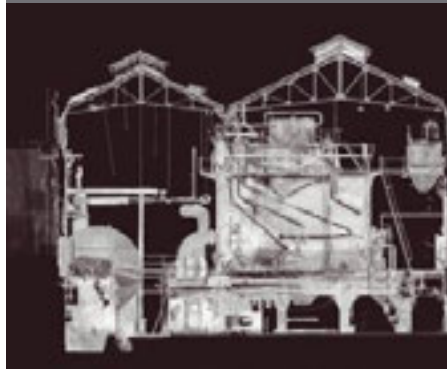
[MUHBA Oliva Artés, el museu com a laboratori](#)

[Col·leccionar i mostrar el patrimoni en l'era digital](#)

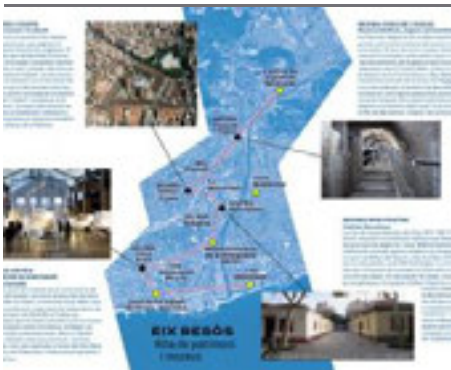
MUHBA Fabra i Coats en marxa!

La restauració d'una sala de calderes

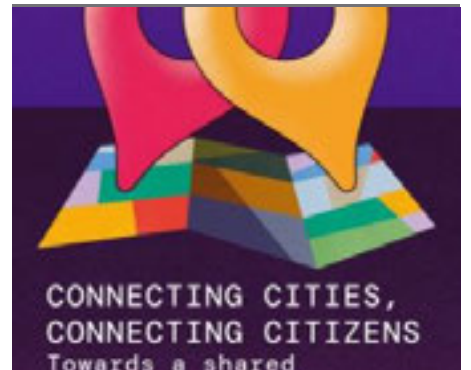
Mobles i interiors domèstics al Bon Pastor

La gestió participativa i el museu de la ciutat: nodes culturals als barris

ICOM-CAMOC, reptes per als museus de ciutat del segle XXI

Connectar ciutats, connectar ciutadans. Per una sostenibilitat compartida

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

MUHBA diari de bord: transformant el museu des de casa

Les tele reunions s'han revelat com un format molt diferent de les reunions presencials, amb possibilitats que ja no es perdran.

© MUHBA, 2020

Tancats o mig tancats per la pandèmia de Covid-19 des del mes de març de 2020, la qüestió ha estat com fer del problema una oportunitat. Hem tingut la sort que la reinvençió del museu de la ciutat com a museu de la ciutadania ja estava en marxa, en l'horitzó del vuitantè aniversari el 2023, i que ja tenia impuls el trànsit cap al MUHBA multimèdia i digital. Si ara sabíem treure partit de l'estil de treball segons capacitats i objectius que ja teníem, podia ser un temps profitós si la tecnologia ens hi ajudava.

Quan ens vam veure a casa, no hi havia accés a les carpetes de treball fora de la xarxa informàtica municipal ni eren costum les tele reunions. Calia, a més, confiar en la bona voluntat de tothom per utilitzar els seus propis mitjans. Però teníem el mail, i la primera decisió fou editar una *newsletter* diària d'avisos i notícies, incloent-hi reflexions generals, apunts de reunions i documents molt diversos, salpebrats amb interrogants del moment i alguna xafarderia urbana. Continua sortint, té per nom *Lo gaiter de la plaça del Rei* i ha resultat ser un instrument de contacte prou eficaç com a diari de bord.

Aviat van començar les «reunions zoom», amb pausa cada quaranta minuts si qui convocava no n'era subscriptor. Així s'han pogut dur a terme incomptables reunions excel·lents, d'una durada i intensitat que en format presencial haurien resultat inimaginables. Enmig de la pandèmia, la metamorfosi del museu ha rebut un bon impuls amb sis grans mercats d'idees reunits periòdicament: «Estructura general MUHBA», «Coneixement i patrimoni», «Museu i ciutadania», «Web i enllaços», «Arxius digitals i materials» i «Administració i recursos».

Mentrestant, el museu es mantenia públicament actiu. La pandèmia arraconà vells prejudicis davant de l'imperatiu social de posar digitalment a l'abast tots els sabers i patrimonis que fos possible. Les dues dinàmiques, la interna i l'externa, van confluir des del primer moment, i aquesta ha estat, potser, una de les claus de l'èxit, com expliquen els altres articles d'aquesta secció.

En primer lloc, cal esmentar el frenesí per fer créixer el web com a *hub* de coneixement. El museu digital agafava empenya. Tanta, que el salt quantitatiu requeria una reflexió a fons per situar-lo en un altre replà, qualitatiu, com a node de sabers urbans en clau històrica i patrimonial. Així va néixer el projecte del museu com a àgora amb set portes.

Un altre element va ser la construcció accelerada del museu virtual, amb les sales visitables. Els requeriments tècnics no permeten mostrar encara tots els resultats, però el salt endavant ha estat gran, del Palau Major al Park Güell, a la futura exposició temporal sobre el futbol i a l'estable sobre l'habitatge, virtuals abans que presencials.

Ahora, la sistematització digital ha fet més necessària la refosa de tots els espais patrimonials del museu en un sol conjunt d'àmbits definits amb número i títol, fent visible la natura del MUHBA com a museu urbà, amb les sales per la ciutat. L'impuls digital ha propiciat així la metamorfosi del museu presencial, en cap cas es busca un MUHBA platònic.

De tan evident com ara sembla, oblidàvem la més grossa. Es va aconseguir molt aviat emetre una bona part de la programació via *streaming*, i a hores d'ara el canal de YouTube del museu és molt apreciat. De la difusió de debats i seminaris a l'impuls de nous formats de visita i educatius per via digital, ha estat només un pas.

Amb tots aquests treballs, s'han pogut mantenir, reorientats, els encàrrecs professionals externs, assajant un cercle virtuós de conversió del capital cultural en capital social, per crear nou capital cultural. Calia evitar com fos els acomiadaments i les regulacions d'ocupació entre els treballadors externs, i fins ara ens n'hem sortit. Si tot això ha estat viable, és pel principal valor del MUHBA: el seu personal.

Al final de l'any ens vam atrevir a mostrar i debatre en públic els avenços efectuats. L'ocasió per fer-ho va ser el setè seminari *Reinventar el museu de la ciutat*, que tenia per tema "Cap al museu digital i virtual" i que, no podia ser més simbòlic, havia saltat del 17 de març al 17 de desembre, amb nou mesos més de feina feta pel mig.

Ha estat un any dur, molts podríem explicar dolors personals profunds, però el museu ha estat un espai de trobada—virtual— que ens ha fet forts i ens ha ajudat. Mai haguéssim pogut dedicar nos a repensar tot allò que fem de no haver- nos trobat tantes hores imaginant futurs per al museu... des de casa.

Joan Roca i Albert

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Escoltar

Les set portes del MUHBA, de web a node de coneixement

Un dels gràfics del procés de transformació del web del Museu en un portal d'història i patrimoni. © MUHBA

Aquest és un projecte centrat en el desenvolupament del MUHBA digital que persegueix fer créixer i reforçar el museu no presencial. Va començar com una iniciativa de revisió i actualització de la pàgina web, però de seguida el procés de treball ha dut a repensar globalment tot el web i a hores d'ara s'està treballant no només per construir la versió digital millorada del MUHBA sinó que en realitat s'està configurant un portal sobre la història i el patrimoni de Barcelona.

Un dels vessants més importants del MUHBA és la recerca sobre els temes que li són propis amb relació a les col·leccions que custodia, i sobre la història urbana i el patrimoni de la ciutat. El museu genera i impulsa projectes de recerca alhora que acull i facilita la difusió dels treballs de diversos investigadors, que troben en el museu la via per fer-los públics i propiciar debats significatius. Al cap dels anys la quantitat de continguts que maneja el MUHBA i que té l'obligació de donar a conèixer i fer accessibles és força impressionant.

Ja feia molt temps que es tenia el convenciment que no només calia modernitzar la pàgina web del museu des del punt de vista gràfic i funcional, sinó que convenia també repensar com oferir els continguts als visitants digitals i facilitar-ne la consulta. Durant els darrers anys el museu ha promogut una tasca de difusió decidida per pujar al web tot allò que ha anat fent presencialment i físicament (conferències, diàlegs, jornades, exposicions temporals, publicacions) i alhora ha produït alguns formats específicament digitals com la Carta Històrica de Barcelona, diversos audiovisuals, *tours* virtuals d'exposicions temporals o escanejos 3D d'espais patrimonials.

Tot aquest procés s'ha vist reforçat pel sobtat context particular que ha generat la pandèmia de Covid-19, ja que el museu presencial ha desaparegut totalment durant tres mesos i des de fa un any no es poden fer activitats presencials, de manera que s'ha hagut de reinventar ràpidament en clau digital per poder oferir les activitats en *streaming* i accelerar la producció de nous continguts i formats específics de consulta directa per internet, com ara les guies patrimonials digitals, els itineraris urbans audiovisuals o les càpsules sobre processos de restauració. Tot l'equip del museu està bolcat en la reconversió a museu digital i virtual.

El principal repte rau a concebre la pàgina web per adaptar-la als nous temps i possibilitats, trobar la manera de fer brillar la gran quantitat d'informació que s'hi emmagatzema i convertir-la no només en un aparador del MUHBA sinó en un espai fructífer de coneixement. Ha de ser un gran contenidor que aglutini, ordeni i relacioni de diferents maneres peces, espais patrimonials, plànols, fonts primàries i secundàries, aplicatius i audiovisuals, exposicions,

publicacions, itineraris i visites, jornades i diàlegs, entre altres, alhora que proporciona l'eina per consultar tot això de la millor manera possible.

Aquesta és la idea motriu que hi ha darrere de l'esquema de les set portes del MUHBA que es pot veure en la imatge. Al centre del portal hi ha l'àgora, equiparable al vestíbul del museu que, a banda de presentar les informacions pràctiques de visita, funciona com a nucli distribuïdor cap a les set portes d'entrada al museu (Patrimoni, Geografies i cartografies, Les edats de Barcelona, Formats, Recerca i formació, Els sabers del MUHBA i Museu escola), set maneres diferents d'accedir als coneixements sobre la història i el patrimoni de Barcelona que ofereix el MUHBA. Les set portes no s'obren a parcel·les estanques. Ben al contrari, són set lògiques diferents d'accés a un univers de coneixements, un entramat ple de connexions i relacions entre les parts, amb una coherència cronològica i amb una terminologia compartida.

Mònica Blasco
Edgar Straehle
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Barcelona i la seva història en les 55 sales urbanes del museu

Les sales del MUHBA, distribuïdes per tota la ciutat en espais que presenten la trajectòria històrica de Barcelona.

© MUHBA, autor: Andrea Manenti

El MUHBA s'ha anat configurant, en el transcurs dels seus gairebé vuitanta anys de vida, com un museu xarxa, policèntric, «amb les sales distribuïdes per la ciutat». Aquesta configuració permet creuar mirades entre objectes i espais patrimonials i teixir interrelacions en una visió multiescalar de la ciutat, amb un relat coral que els cohesionen i una síntesi que els vertebrava a la seu fundacional.

El darrer repte d'aquest museu xarxa és desplegar totes les sales dels espais en una relació ordenada numèricament que estructurí físicament i conceptualment el museu per explicar la trajectòria històrica de la ciutat. Aquesta articulació farà també de base per al museu virtual.

La proposta de distribució per sales permet una lectura a dos nivells. D'una banda, la numeració correlativa mostra un ordre general del conjunt del museu, amb la inclusió de tots els espais, els quals actuen com a baules d'una cadena on tots són necessaris per entendre el conjunt. De l'altra, els colors assignats defineixen un ordre propi per a cada espai, que el dota de singularitat i entitat pròpia, compatibles amb la visió general.

La definició d'aquesta estructura es guia per un triple criteri: el territorial, que intenta fer factible la visita de les sales en l'ordre proposat; el cronològic, que mira d'oferir una numeració seqüencial capaç d'explicar la trajectòria històrica de la ciutat; i el temàtic, que es basa en categories conceptuals significatives.

El resultat, provisional, és l'articulació del MUHBA en 55 sales que plantegen un recorregut seqüencial per la història de Barcelona, des d'abans de la fundació de Bàrcino fins al segle XXI.

La sala d'inici, situada a la Casa Padellàs (futura Casa de la Història), es planteja com a presentació i síntesi de la història de la ciutat. A partir d'aquí, el recorregut comença al subsòl de la Plaça del Rei amb sis sales dedicades a la prehistòria, la ciutat ibera, la Bàrcino romana i la ciutat visigoda. En l'itinerari romà s'indicarà la possibilitat de visitar les sales d'espais propers (Temple d'August, Porta de Mar, Via Sepulcral i Domus Sant Honorat i Avinyó) per completar la visió històrica de Bàrcino.

Les sales del Palau Major ofereixen un recorregut per la Barcelona medieval, des que era terra de frontera entre musulmans i carolingis fins a l'època en què fou ciutat reial i capital mediterrània. En aquest punt, la visita es pot completar amb les sales d'El Call, dedicades a la història del barri jueu, i amb l'espai de Santa Caterina, encarat a la crisi del monacat i la transformació de la ciutat. Es preveu la creació de tres sales sobre la Barcelona moderna a l'espai de Plaça del Rei, on explicar la ciutat catòlica, la Barcelona gremial i el paper de la ciutat com a capital provincial a l'imperi hispànic.

El recorregut per la Barcelona contemporània comença amb les sales introductòries de l'espai d'Oliva Artés, al Poblenou, que actua com a espai laboratori i ciutadà, i segueix a les sales dels espais patrimonials de la riba del Besòs, on es veu la metròpoli contemporània des de la perifèria: al Bon Pastor, amb les futures sales sobre l'habitatge durant el segle XX; a la Fabra i Coats, sobre el món del treball, i a la Casa de l'Aigua, sobre el proveïment i els usos de l'aigua.

La visita a la ciutat contemporània continua a Vil·la Joana, amb les sales dedicades fonamentalment als relats literaris de Barcelona, i al Park Güell, on s'explica la ciutat com a metròpoli moderna. Finalment, els grans conflictes del segle XX es presenten al Refugi 307 i al Turó de la Rovira, per parlar de la Guerra Civil, la postguerra i la ciutat informal, i també fer una darrera mirada a vol d'ocell de la ciutat metropolitana. El recorregut acaba a les sales del Centre de Col·leccions, a la Zona Franca, un espai actiu de recerca i innovació que contribueix a l'explicació cohesionada i transversal de la història de Barcelona i del seu patrimoni per mitjà de les col·leccions d'objectes i els relats que se'n deriven.

Elena Pérez
Xavier Tarraubella
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El MUHBA virtual, nou vincle amb la ciutadania pròxima i llunyana

La virtualització d'espais, peces i itineraris permet projectar el coneixement del MUHBA sobre Barcelona arreu del món, ben més enllà dels espais físics del museu. © MUHBA, 2020

Les restriccions de mobilitat establertes des d'inicis de 2020 han accelerat la tendència a la digitalització de continguts i virtualització dels museus. Els productes digitals han passat de ser continguts secundaris amb relació a les experiències físiques a esdevenir elements imprescindibles per mantenir actiu el vincle entre els museus i la ciutadania.

Aquesta situació avala la iniciativa del MUHBA, endegada fa temps, de crear una versió virtual de si mateix, digitalitzant espais, col·leccions i continguts. Disposar d'un museu virtual pot oferir un seguit d'oportunitats que cal tenir ben presents al llarg del seu procés de construcció per aprofitar-les al màxim.

Replicar digitalment els espais del museu garanteix que els ciutadans, independentment de la ubicació i les circumstàncies de mobilitat, puguin accedir a l'equipament mitjançant la visita telemàtica. El museu virtual ha de permetre fer accessible tot el museu a tothom, amb una experiència el més semblant possible a la visita física, i d'aquesta manera esdevenir una eina imprescindible en la democratització del coneixement.

Aquest nou format facilita connectar el contingut expositiu amb la resta de recursos digitals del museu, com la col·lecció en línia, les publicacions o l'arxiu de conferències. La presentació d'aquests elements d'una manera pautada, tot seguint l'estructuració dels espais físics representats, ofereix una alternativa a l'accés lliure que es pot fer des d'un web, com serà el cas en la nova pàgina web del MUHBA; així, podrà ajustar-se a les diferents necessitats del públic que visita el museu.

Pel fet de ser un entorn il·limitat, l'espai virtual és el marc idoni per ampliar i aprofundir el relat del museu, transformant les exposicions temporals en sales permanents que es puguin integrar en la nova ordenació de les sales físiques que prepara el MUHBA.

En la creació del museu virtual, l'ús intensiu de nous sistemes de documentació i anàlisi basats en recursos de la imatge facilita oferir als visitants eines de lectura innovadores i perspectives inèdites dels elements patrimonials. Això permet l'observació detallada de peces i espais, enriquida amb diferents capes d'informació associada.

Aquestes eines de virtualització ofereixen a l'equip del museu la possibilitat d'experimentar amb la construcció i comunicació del relat. El MUHBA ja les està utilitzant per preformar exposicions físiques, recuperar exposicions passades i portar a casa dels visitants, gràcies a la cartografia digital, formes d'explorar la ciutat amb la mirada del museu que fins ara eren exclusives del format físic.

A banda d'aquestes oportunitats, cal tenir present que oferir una visita en línia pot canviar la relació entre el museu i el visitant. El museu passa de ser un equipament que es visita puntualment a un recurs que es té permanentment a casa. Aquesta situació obliga a reflexionar sobre el volum de contingut que es pot oferir al visitant, perquè pot modificar el tempo de les visites, prolongant-les en el temps o multiplicant-les.

En tots aquests punts queda clara l'estreta relació entre el museu físic i el virtual. Aquest últim no es pot limitar a ser una galeria visual d'espais i peces digitalitzades, sinó que ha d'esdevenir una construcció entreteixida en el relat que el museu fa de la ciutat, fonamentat en les col·leccions i espais patrimonials dels quals disposa. En un moment en què la tecnologia ha simplificat la replicació dels continguts digitals, treballar exclusivament amb els avatars dels elements propis pot semblar una limitació autoimposada, però s'ha de veure com una manera de mantenir el rigor, treballant sobre bases ben conegudes, i com una reivindicació del rol de les col·leccions i els espais patrimonials com a valors de referència del coneixement.

Daniel Alcubierre
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Canelobre de Sant Martí de Provençals

Aquest canelobre o candelero de peu respon a una tipologia força comuna entre les peces de ferro forjat d'època gòtica produïdes a Catalunya. En origen servia, com és obvi, per suportar diverses candeles i d'aquesta manera il·luminar l'interior de les esglésies. El presentem com a peça destacada per dues raons, sobretot. En primer lloc, perquè gràcies als treballs de documentació duts a terme se n'ha pogut restituir l'origen. I en segon lloc, per l'aplicació de tecnologies digitals de programari lliure al seu estudi, explorant vies per fer possible un ús més habitual i assequible d'aquestes tecnologies en els processos estàndard de documentació per la imatge.

La fotografia i la imatge han estat fonamentals a l'hora de documentar el canelobre de Sant Martí. Va ser gràcies a unes fotografies antigues que se'n va poder determinar la procedència, l'església parroquial de Sant Martí de Provençals. Una particularitat cridava l'atenció: està torçat, i això es podria relacionar amb la vandalització de la peça durant la Setmana Tràgica o, potser, al començament de la Guerra Civil.

L'any 2019 el canelobre de Sant Martí de Provençals va ser objecte d'un projecte de documentació la particularitat del qual va ser integrar-hi l'ús d'una eina digital de representació 3D.

L'objectiu principal del projecte era obtenir la informació necessària per conservar i restaurar la peça d'acord amb les seves característiques. El plantejament de l'estudi, per tant, es va basar en tres aspectes fonamentals: la morfologia, la tècnica constructiva i l'estat de conservació. Per desenvolupar-los, cada un d'aquests aspectes va definir un tipus d'informació. Així, l'estudi morfològic es va centrar en l'obtenció dels amidaments, la descomposició de les parts i les comparatives entre seccions. La tècnica constructiva es va estudiar tot reconstruint l'ordre seqüencial en què es van unir els elements constituents, amb atenció als sistemes de subjecció i la tipologia dels reblons i de les peces d'unió. Per últim, les alteracions es van abordar per comparativa d'alçats, amb referència a distàncies de tolerància pel calibratge de les deformacions i l'avaluació de les textures, així com la identificació d'elements reparats o restituïts.

La tècnica de la fotogrametria, basada en l'obtenció d'un model 3D a partir de fotografies, posa a l'abast l'assoliment de plantejaments documentals com el del canelobre, ja que és possible desenvolupar-la amb eines de

programari lliure que permeten treballar amb recursos propis i integrar aquesta tecnologia com a eina de documentació habitual tal com es fa amb la fotografia.

Josep Bracons

Carla Puerto

MUHBA

MHCB 29732

Data: segle xv (amb intervencions posteriors)

Matèria / Tècnica: ferro

Dimensions: 154 cm d'alçada

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Pandèmies i patrimoni: col·leccionar la Covid-19

Reskate Studio, 2020. MUHBA

És missió dels museus de ciutat recollir i preservar testimonis i memòries plurals dels fets i dels processos que marquen la vida urbana i la de la ciutadania. A curt i a llarg. De vegades la immediatesa s'imposa, com passa ara mateix amb l'enorme impacte social de la pandèmia de Covid-19.

Les epidèmies han tingut una gran incidència en la vida de les ciutats, des de sempre, i per tant no és estrany veure-les representades a les sales dels museus de ciutat. Al MUHBA mateix tenim testimonis de la pesta de 1348 o de la resposta ciutadana a una pesta de finals del segle XVI, com l'exemple d'un excepcional reliquiar d'argenteria (MHCB 273).

Des del MUHBA, la memòria de l'impacte de la Covid-19 a Barcelona s'orienta vers la recol·lecció d'objectes que, amb tot el seu potencial simbòlic, visual i narratiu, expressin de forma eloqüent, a través del temps, l'efecte de la pandèmia en l'àmbit urbà i la vida quotidiana dels que l'habitarem i reflecteixin la resposta del govern municipal.

Quins serien aquests objectes capaços d'expressar amb claredat, per nosaltres i per les generacions futures, l'impacte de la pandèmia en la vida de la ciutat? N'hi ha dos d'indiscutibles: mascaretes i envasos de solucions hidroalcohòliques. Tothom s'ho sap de memòria: distància, mans, mascareta... Però n'hi ha molts altres que han assolit la condició d'autèntiques icones: els equips de protecció dels serveis sanitaris i d'emergència, els respiradors, les expressions d'iniciatives solidàries, la senyalística municipal i la retolació dels establiments i llocs emblemàtics de la ciutat, les capses de repartiment a domicili, les proves i les vacunes...

Si els museus de ciutat aspiren a esdevenir museus de la ciutadania, és imprescindible la dimensió participativa. *Col·leccionar la Covid-19* és un aspecte més d'aquesta col·lecció contemporània que es va construir amb les aportacions de tothom. Us convidem una vegada més a ser-ne part. Quin objecte és, per vosaltres, el que expressa millor l'impacte de la Covid-19?

Josep Bracons i Clapés
MUHBA

Seleccionar idioma ▾

MUHBA Oliva Artés, el museu com a laboratori

L'escola Octavio Paz fent classe al MUHBA Oliva Artés. © Mónica Martínez, 2020

En un context de crisi mundial, enmig d'una epidèmia que ha desestabilitzat les bases de tots els països i l'economia del món, els museus de ciutat es plantegen quin és el seu paper. Què poden aportar als ciutadans? Quina utilitat tenen més enllà de ser centres de coneixement?

El patrimoni actualment s'erigeix com a pont de diàleg entre la cultura, la cohesió social i la promoció econòmica d'una ciutat, una idea reflectida al seminari *Museus de ciutat en temps de pandèmia* organitzat pel CAMOC i el Museu de Cracòvia el 27 d'octubre passat. Així, el museu esdevé un museu per a la ciutadania, un espai participatiu. Un node, per què no, vertebrador de la ciutat. S'ha de reinventar. MUHBA Oliva Artés és un espai patrimonial inscrit a l'eix urbà del carrer Pere IV del Poblenou, que forma part del paisatge industrial de la ciutat contemporània des del seu origen i pretén formar part del paisatge vital de la ciutadania. Planteja interrogants sobre la ciutat contemporània, sobre quin és el futur de Barcelona com a metròpoli global i com a capital nacional de Catalunya. Busca reflexionar en clau històrica i barcelonina sobre el futur de les ciutats. Amb la seva reobertura però, s'erigeix a més com un espai del ciutadà, del barri i de la ciutat.

L'equipament s'articula en quatre espais: la Sala Pere IV, el Perímetre, la Nau Central i el Mirador. L'eix vertebrador, el nucli, es revela com un espai laboratori dedicat al pensament humà, la participació ciutadana i la interacció veïnal i global, sobre la història i el patrimoni de la ciutat contemporània.

La Sala Pere IV és l'espai de trobada, de reunió, per al barri i els ciutadans. És l'avantsala de l'espai gairebé basilical on se'ns plantegen tot d'interrogants. Però també es pot transformar en una aula-taller i esdevenir un espai de reflexió i experimentació on compartir experiències.

Un cop a dins, trobem l'exposició estable *Interrogar Barcelona. De la industrialització al segle XXI*, que ocupa el Perímetre de l'espai i ens convida a fer un recorregut on els objectes interpel·len el visitant. Com a l'exposició *Barcelona Flashback* de MUHBA Padellàs, es proposa un mètode de lectura històrica interrogativa a través d'objectes, arquitectures i paisatges. Aquí els objectes també estableixen un fil narratiu històric i es plantegen qüestions sobre com s'ha construït i constituït la ciutat contemporània, tot deixant entreveure la feblesa d'una ciutat basada en l'economia del turisme en detriment d'una de productiva. L'exposició compta a més amb peces noves, provinents de préstecs i donacions, i també ha recuperat elements estructurals de l'edifici original.

La Nau Central és el museu laboratori, el node. Es tracta d'un espai en construcció, l'espai de participació i col·laboració en essència, que es vol que s'hagi consolidat amb vista al 2023, pel vuitantè aniversari del museu. És, doncs, un espai per conèixer, pensar i reinventar amb perspectiva històrica els codis tecnològics, econòmics, socials, polítics i culturals de la Barcelona contemporània. Vol ser un espai de treball compartit entre historiadors, científics socials, arquitectes, centres de recerca tecnològica, universitats, escoles, arxius, entitats culturals, associacions de veïns i ciutadans interessats per la ciutat.

Allà hi ha una projecció audiovisual recordatori dels dos mil anys d'història i un interactiu amb la Carta Històrica, com a espais i temps per repensar el futur amb mirada històrica i en comparació amb altres ciutats. Es completa amb un espai d'interacció entre museu i escoles, on llegir la ciutat en clau juvenil.

Finalment, a dalt, trobem el Mirador, espai de representacions urbanes i de lectures múltiples de la ciutat, a través d'exposicions temporals. Les dues primeres propostes se centren en la consolidació social de la ciutat: una sobre la història de l'habitatge i la construcció de les perifèries (en construcció), i una altra sobre el joc del futbol i la vertebració social de barris i metròpolis (imminent).

El nou MUHBA Oliva Artés, doncs, s'integra al conjunt de centres MUHBA de la ciutat com un espai patrimonial i alhora laboratori urbà i de la ciutadania, per formar part de la nova museologia urbana de relats històrics i patrimonials que propugna el museu.

Marta Iglesias

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Revitalitzar i democratitzar les col·leccions: una qüestió estratègica

El MUHBA va emprendre ara fa deu anys, amb l'exposició "Laboratori MUHBA: Col·leccionem la ciutat", el procés de construcció participativa de la col·lecció contemporània de Barcelona. © MUHBA, 2011

El segle XXI planteja immensos reptes per als museus i alhora obre noves i vastes oportunitats i obligacions. L'any 2020 sembla haver compendiat àvidament aquests reptes i mostrat algunes de les esclertes que trobem en les nostres relacions amb les societats i comunitats.

Cada cop més conscients que no abordar les principals preocupacions globals i locals posaria en perill la seva existència mateixa, els museus mostren un nou compromís per atendre les qüestions socials. Aquest canvi s'inicia sovint als departaments de programes públics, educació, exposicions i activitats i deixa les col·leccions (existents i per construir) com la darrera àrea on s'apliquen nous objectius, principis i metodologies.

Al llarg de les últimes dècades, l'ampliació de la col·lecció ha estat mínima en molts museus de ciutat, però el col·leccionisme prolífic característic de dècades prèvies, ha derivat en una manca d'espai i recursos, una quantitat desmesurada de registres documentals i una consegüent absència de visió general i reticència a noves incorporacions. En alguns casos, fins i tot, les noves adhesions a les col·leccions dels museus esdevenen tan sols digitals.

Però si la construcció de la col·lecció deixa de ser un flux continu i definitori de la institució, el museu, gradualment, s'anirà congelant, esdevindrà estàtic, se sostindrà sobre una història glaçada i relats obsolets de temps passats, d'un passat que ja no es qüestiona ni es reinterpreta a través d'objectes frescos. El museu no es veurà obligat a reflectir, de forma connatural, el seu entorn viu i vital, ni a comunicar els significats de la vida en un sentit dinàmic i contemporani.

La vida urbana és caòtica i complexa, i fonamentalment interconnectada. La seva dimensió és enorme. Es resisteix a l'ordre i desafia la linealitat. És massa rebel per encaixar en les categories de les guies de registre del museu. Les seves qualitats s'alcen contra les divisions en disciplines i especialitzacions museològiques. Els museus de ciutat lluiten per crear una comprensió coherent i cohesionada de la història de la seva ciutat, que és, al mateix temps, contínua i disruptiva. La construcció de la seva col·lecció també es detura per un sentiment de desconcert, de què col·leccionar, entre la infinita massa d'objectes d'una ciutat contemporània.

Ja el 2011, el Museu d'Història de Barcelona va implicar el públic, els col·laboradors i les comunitats contemporànies en la identificació i localització d'objectes absents o desapareguts per omplir els buits de la seva col·lecció històrica i, per tant, també buits en una narrativa coherent de la trajectòria de Barcelona com a metròpolis europea moderna i capital de Catalunya. Amb "Laboratori MUHBA: Col·leccionem la ciutat", el museu va dur a terme una «no exposició», tal com es va anomenar, basada en la recerca, com a eina de recollida. La instal·lació estava pensada amb perspectiva històrica, i entre la rica disposició dels objectes exhibits destacaven marcs, peanyes i basaments buits que evidenciaven els forats existents en el relat històric.

La construcció de les col·leccions evoluciona cap a un procés actiu, participatiu i públic, que inclou totes les parts i comunitats del museu. Democratitzar les col·leccions implica ampliar amb *què* i *com* es fa aquesta col·lecció. Pels museus de ciutat, sovint amb orígens literalment o metafòricament a les golfes dels ajuntaments, això ha suposat posar el focus més enllà de la història pública i dels poderosos pares fundadors per recopilar i integrar la vida quotidiana, personal i biogràfica de, en principi, tots els residents.

Jette Sandahl

Presidenta de l'European Museum Forum

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Col·leccionar i mostrar el patrimoni en l'era digital

Públic visitant la instal·lació "Fabra i Coats, històries cosides". MUHBA Fabra i Coats, 2017. © MUHBA, autor: Xavier Gil Dalmau, 2017.

Durant molt temps, els museus han reunit objectes que majoritàriament representaven les classes benestants i han deixat al marge altres realitats socials que els allunyaven de públics més plurals i diversos. També han aplegat troballes arqueològiques, espècimens d'estudi científic o obres d'art, seleccionats per l'atzar o amb criteris especialitzats. El cas és que no sempre s'ha aconseguit interpretar de manera efectiva els valors i els continguts de què són portadors i la selecció d'objectes, de vegades, ha estat massa desconnectada dels hipotètics destinataris. Avui, conservar objectes no ha perdut la vigència però s'imposa ampliar el focus d'atenció. Conservar pren sentit quan es creen relats adequats i s'aconsegueix que els objectes resultin reveladors, eloqüents, posant de manifest la connexió amb les persones que se'ls senten propis i els reconeixen com a patrimoni, i això és extensiu al patrimoni immoble que també custodien els museus.

Malgrat la manca de perspectiva històrica necessària per seleccionar objectes o edificis de la nostra vida quotidiana, la cerca d'aquells que millor ens representen i reflecteixen el moment actual és un repte apassionant. Paga la pena fer l'intent i establir els criteris de la tria i una política de col·leccions acotada a uns punts d'interès predeterminats que serveixin de fil conductor del discurs i permetin una gestió sostenible del recurs patrimonial, posant com a eix principal l'individu, la persona, la societat.

L'ampli desenvolupament digital actual no sembla que hagi d'interferir en el procés de selecció. En els darrers 25 anys la tecnologia digital ha transformat la manera de treballar, de relacionar-nos, d'informar-nos, i també ha suposat grans canvis en la manera de fer dins el sector de la cultura i del patrimoni. Amb tot, l'experiència que ofereixen els museus, com la del teatre, la dansa o la música, és en essència vivencial i real, sense deixar de reconèixer l'enorme potencial dels productes digitals, com ha demostrat aquesta pandèmia.

La tecnologia, però, és un instrument al servei de les idees i el resultat de la seva aplicació depèn del pensament i les habilitats a l'hora d'utilitzar-la, tant per a bé com per a mal, com demostren les *fake news*. En aquesta ambivalència, el poder innegable de les noves eines és el d'agilitzar l'execució dels processos i el d'ampliar la capacitat d'involverar, escoltar, difondre i fer participis a molta més gent. Ara bé, la seva capacitat de reproduir la realitat és limitada i no supleix l'experiència ni l'emoció de contemplar un edifici, visitar una exposició o observar un objecte real dins d'una sala de museu. La tecnologia digital pot contribuir a fer més bons museus però no suplantar-los.

No és imaginable una exposició del futur sense testimonis del segle XXI perquè els testimonis materials aporten el valor de l'autenticitat i la seva capacitat d'interpel·lar-nos. A través d'un objecte o d'un edifici es pot explorar la cultura material que parla de nosaltres, de la humanitat, de com hem fabricat els objectes, d'on hem anat a cercar les matèries primeres, la tecnologia que ha fet possible obtenir-les, etc. Cal l'element físic amb els seus materials i components, que pugui ser analitzat científicament i els resultats traduïts i compartits a molts nivells, posant-lo en relació amb d'altres, establint hipòtesis i generant coneixement.

El patrimoni ha de poder dir coses de la nostra societat a la societat del futur i, si és possible, hem d'aprofitar-lo avui mateix per explicar-nos millor a nosaltres mateixos. Sempre amb vocació de servei públic i, en el cas del MUHBA, adreçant-se molt especialment a la ciutadania de Barcelona, però també pensant en la resta del món.

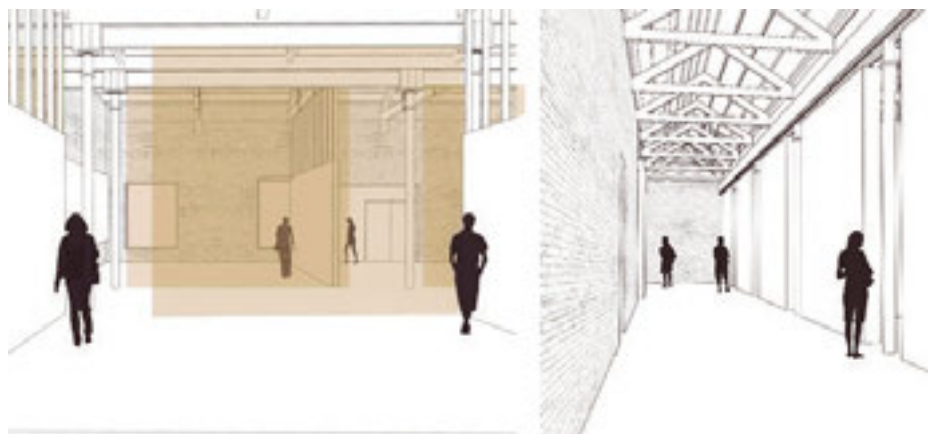
Lídia Font
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Fabra i Coats en marxa!

Fragment de la recreació dels espais expositius previstos a la nau F de la Fabra i Coats en l'avantprojecte de Patricia Tamayo, Ramon Valls i Matters Arquitectes.

El treball ha estat l'element més decisiu de la modernització de la ciutat, i el factor humà, la clau de la continuïtat del motor productiu de la Barcelona contemporània. Des de l'antiga fàbrica tèxtil de la Fabra i Coats, un conjunt de patrimoni industrial excepcional, el projecte museístic *Barcelona, ciutat i treball* reflexiona sobre el treball, la seva evolució històrica i el seu poder transformador en la formació de la gran ciutat.

Aquest ha de ser un espai museístic únic, on explicar com la iniciativa, la innovació i el treball esdevenen el fonament de la ciutat moderna. I ha de ser també un espai rellevant per al Districte de Sant Andreu i per al MUHBA entès com a museu xarxa. Així mateix, ha d'actuar com a element clau de l'eix patrimonial i museístic del Besòs, una culminació metropolitana de la incorporació de la Barcelona de llevant al mapa museístic.

El Pla funcional del projecte, elaborat el 2009, es plantejava diversos objectius: recuperar els elements històrics, arquitectònics i emocionals relacionats amb el món del treball; involucrar les entitats i grups socials del districte de Sant Andreu per generar estratègies comunes; posar en valor l'interès de la fàbrica Fabra i Coats en la transformació socioeconòmica de la ciutat, i fomentar el coneixement del patrimoni industrial metropolità.

Durant els darrers deu anys s'han fet múltiples accions i activitats per avançar en el projecte, i el 2019 i 2020 s'ha treballat intensament en tres direccions: l'elaboració del projecte museològic, la de l'avantprojecte arquitectònic i l'ampliació de la col·lecció d'objectes.

Projecte museològic

El projecte museològic, encara en curs de definició, és fruit d'un treball compartit entre el personal del Museu i l'equip d'experts externs format, en aquesta darrera fase, per Marc Prat, del Departament d'Història Econòmica de la UB, Cristina Borderías i Llorenç Ferrer, del Grup de Recerca Treball, Institucions i Gènere també de la UB, i Pere Colomer, gran coneixedor de la història de la Fabra i Coats. Així mateix, compta amb la participació de diverses entitats del districte.

Projecte arquitectònic

La nau F del recinte Fabra i Coats és l'edifici destinat a acollir el projecte museístic *Barcelona, ciutat i treball*. En l'avantprojecte per a la rehabilitació de la nau i la seva adaptació als nous usos, elaborat per l'UTE formada per Patricia Tamayo, Ramon Valls i Matters Arquitectes, amb la participació de BIMSA i el MUHBA, s'ha establert el programa funcional bàsic. El projecte compta ja amb la Sala de Calderes, un espai patrimonial de primer ordre que conserva el sistema energètic complet de la fàbrica.

Increment de la col·lecció

A la magnífica col·lecció d'objectes de la Fabra i Coats, conservada i cedida pels Amics de la Fabra per ser utilitzada en el projecte museístic, s'hi sumen materials d'altres procedències d'interès per explicar el món del treball i els processos d'industrialització. Responen a aquesta finalitat la incorporació d'objectes de les antigues

fàbriques ENMASA-Mercedes i Pegaso, la d'un quadre de comandament de l'antiga fàbrica de gelats Frigo, o la futura incorporació de la locomotora recuperada per la Fundació Maquinista-Macosa.

El projecte museístic relligarà els espais-sala del museu i contextualitzarà el recinte de la Fabra com a espai de producció industrial i la seva posterior reconversió d'ús. En definitiva, el projecte *Barcelona, ciutat i treball* aborda la relació entre treball, barri i ciutat, vinculant la trajectòria local als grans canvis mundials, des dels inicis de la industrialització fins a l'era d'internet i la globalització. Amb el treball com a clau explicativa fonamental, aquest centre ha de permetre entendre la transformació socioeconòmica de la Barcelona moderna.

Carmen Cazalla
Xavier Tarraubella
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La restauració d'una sala de calderes

Aixecament de la sala de calderes obtingut amb tecnologia escàner làser terrestre, Faro Focus 3d, fet pel Laboratori Virtual de Modelització de la Ciutat. Vista exterior i interior. © LVMC-UPC, 2011

La sala de calderes era el cor i el motor de les fàbriques tèxtils. La força del vapor que allà es generava feia funcionar la maquinària que, en el cas de la Fabra i Coats, va arribar a estar formada per més de 900 màquines de filar i 380 telers. Potser és per això que el destí d'aquesta nau ha estat diferent del de la resta d'espais de la fàbrica, amplis i versàtils, que un cop abandonat l'ús industrial han estat reconvertits per a usos culturals, socials, educatius, associatius, assistencials i d'habitatge. En canvi, la sala de calderes ha romàs tal com era quan va deixar de funcionar, probablement a causa de les dimensions i la solidesa imponent de la maquinària o pel vincle profund que manté amb l'arquitectura que l'aixopluga. Però també per la forta càrrega simbòlica que comporta ser el nucli energètic de la fàbrica i l'orgull dels seus antics treballadors i treballadores.

El sistema energètic s'ha resistit a desaparèixer i el seu testimoni físic ens parla del treball i de la societat barcelonina d'un període de la nostra història, com també d'aspectes mediambientals i de sostenibilitat. Així, ens remet a un moment de prosperitat industrial que utilitzava, però, energia bruta basada en el carbó que omplia de sutge i fum la ciutat. La necessitat de generar vapor, a més, esgotava l'aigua subterrània dels pous industrials i provocava la salinització del sòl. Fabra i Coats utilitzava diàriament 70 tones de carbó i un milió de litres d'aigua, i només a la sala de calderes s'hi van acumular més de 43 tones d'amiant utilitzat com aïllament, que ha estat retirat fa poc. Així doncs, el seu és el testimoni d'una paradoxa també present avui: quan l'amenaça del canvi climàtic es fa palesa i ens exigeix un canvi de paradigma, l'energia neta i la tecnologia suposadament verda segueixen tenint una cara bruta, que deixa una clara petjada ecològica en altres punts del planeta on s'explota el cobalt dels nostres mòbils i les bateries dels cotxes elèctrics.

Vist d'aquesta manera, la restauració i presentació del sistema energètic de la Fabra i Coats hauria d'admetre interpretacions molt diverses i convidar a múltiples reflexions. Per això, el tipus de tractament i la museïtzació, més que presentar aquest espai net i asèptic, mostrant l'atractiu indiscutible d'una instal·lació potent i laberíntica constituïda per una xarxa de canonades i màquines lluent, haurà de tenir la capacitat d'evocar la duresa del treball necessari per obtenir la força del vapor, l'ofec de les altes temperatures que s'assolien al recinte i, per què no, la brutor que ho envaïa tot, i mostrar com això va disminuir amb la substitució del tipus de combustible. No s'haurà de caure en recreacions però sí tenir cura de deixar-hi les proves de la transformació conservades a les parets i en la maquinària.

Partint d'aquest criteri general, la materialització i concreció del tractament requerirà actuar sobre l'origen d'algunes de les patologies relacionades amb el sòl damunt el qual està construït l'edifici, afectat pels pous industrials, per les fonamentacions i pels parquings (que interfereixen els cursos d'aigua subterrània) i per l'increment del contingut salí. Caldrà considerar, així mateix, l'impacte del canvi climàtic i preveure, per exemple, la capacitat de la coberta per engolir l'aigua provinent de possibles episodis de pluges intenses. Pel que fa a la maquinària, la passivació del metall impedirà l'evolució de la corrosió i s'aplicarà trobant l'equilibri entre l'eficàcia en la protecció i l'aspecte general que confereixi al conjunt. I acabada la restauració, serà fonamental garantir el correcte manteniment periòdic.

Conservar serà una tasca permanent que abastarà des de la cura dels desguassos i cobertes fins a la neteja dels elements interiors perquè la conservació d'un sistema energètic d'aquesta potència no ha estat ni serà una qüestió menor.

Lídia Font
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Mobles i interiors domèstics al Bon Pastor

Interior de l'habitatge del carrer Barnola, número 24, tal i com estava el 2017, poc abans del trasllat als pisos. © Marta Delclòs

En el marc de la proposta *Eix Besòs, riba de patrimoni i museus*, el MUHBA està desenvolupant el centre dedicat a l'habitatge, que se situarà en una illa de les Cases Barates del Bon Pastor, un dels quatre grups construïts en l'època de l'Exposició Internacional de 1929.

El MUHBA, amb la col·laboració del Districte de Sant Andreu, l'IMHAB, el Pla de Barris, l'Associació de Veïnes i Veïns del Bon Pastor i la producció de BIMSA, lidera el projecte, que conservarà l'illa situada entre els carrers Tàrrrega-Claramunt i Bellmunt-Barnola. De les setze cases que la componen, quatre acolliran una exposició permanent sobre l'habitatge a Barcelona, altres quatre es dedicaran a explicar l'habitar i la vida quotidiana, i les restants seran equipament vinculat tant al barri com al museu, en un marc de gestió públicocomunitària d'aquest espai cultural.

La restitució de les quatre cases dedicades a l'habitatge durant el període 1929-2016, que actualment està desenvolupant l'equip multidisciplinari del MUHBA, serà un element fonamental del nou espai museístic i culminarà un procés de recollida de material, documentació i estudi dut a terme en diferents etapes des del 2016 i encara en curs.

A partir de les recerques històriques del projecte Habitar Barcelona del museu, les cases descriuran quatre etapes:

Escassetat, 1929-1952. Reflecteix la construcció del barri durant la dictadura de Primo de Rivera, els períodes de la República, la Guerra Civil i el primer franquisme. Malgrat els canvis polítics, es tracta de períodes caracteritzats per l'escassetat i la subsistència, que es reflecteixen en interiors on hi havia pocs objectes, de producció artesanal o semiindustrialitzada.

Desarrollo, 1953-1974. Mostra un període de canvis caracteritzat per nous hàbits de vida i objectes propis d'un encara incipient consum de masses, que comencen a entrar en conflicte amb l'escàs espai disponible als habitatges. En aquests moments es planteja també la possibilitat de transformar-los mitjançant processos d'autoconstrucció.

Reforma, 1975-1993. Se centra en la transició i la consolidació de la democràcia, que culminen amb els projectes de rehabilitació del barri impulsats pel Patronat Municipal de l'Habitatge. Es produeixen nous canvis que porten a desitjar un major confort i atenció a les necessitats de famílies que aspiren a formes d'habitar més properes a la classe mitjana.

Diversificació, 1994-2016. Reflecteix l'època de plena integració del barri en el teixit urbà i el final de cicle d'unes cases que en 2003 els veïns mateixos aproven substituir per blocs d'habitatge protegit. Els habitants diversifiquen les seves opcions, aborden reptes com el canvi de model residencial i afronten situacions econòmiques que de vegades impliquen també reconfiguracions familiars.

El projecte de restitució i interpretació dels interiors es proposa presentar ambients que reflecteixin de la forma més fidel i documentada possible els elements presents a les cases en les diferents etapes, de manera que es pugui traçar una història de l'interior domèstic de les classes populars de la ciutat, amb la seva heterogeneïtat i contradiccions. El fet que la majoria de les peces procedeixi dels habitatges del Bon Pastor i reflecteixi episodis viscuts pels habitants i, alhora, representatius de condicions més generals, contribueix a la consistència del relat.

Amb aquest projecte el MUHBA desenvolupa una aproximació original al tema, que pot ser un referent internacional. Proposa una interpretació de l'habitatge des de la història social i urbana, i a més subratlla el valor metodològic que l'articulat procés de recerca, conservació i presa de decisions en el marc d'un *work in progress* pot representar per a altres experiències.

El treball realitzat per l'equip es va presentar el setembre de 2020 al III Congrés iberoamericà d'Història del Moble, que va reunir un ampli conjunt d'experts internacionals en la matèria.

Paolo Sustersic
Arquitecte

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La gestió participativa i el museu de la ciutat: nodes culturals als barris

Proposta Eix Besòs, riba de patrimoni i museus. © MUHBA, autor: Andrea Manenti

L'evolució de la ciutat de Barcelona els últims cinquanta anys ha portat a transitar des de l'urbanisme funcionalista, encarregat d'allotjar en condicions presentables el nombre més alt de persones possible, a la recerca d'un major benestar dels ciutadans. Un benestar que resignifica l'apropiació de l'espai públic per part de les comunitats que hi habiten, amb l'impuls dels ajuntaments democràtics. El moviment veïnal ha estat clau en aquesta reivindicació i en aconseguir fites compartides de nous paradigmes urbans. Els barris del Besòs en són representatius.

Els paradigmes progressistes i socials del segle XXI aporten mirades interdisciplinàries, en les quals feminisme, urbanisme, cultura, art i política es retroben, a favor d'una praxi urbana capaç de transformar els vells models funcionalistes de les ciutats industrials vers una transversalitat de funcions i centralitats; l'educació, la cultura, la comunitat i els serveis se sumen de manera complementària i intrínseca com a elements fonamentals en la qualitat de vida, de la valorització del *self-concept* i del dret a la semblança, estiguis on estiguis, visquis a la zona que visquis. També aquest any 2020 de la pandèmia de Covid-19, la resignificació del barri redobla el seu valor com a espai de suport mutu, dins del Districte com a marc administratiu.

Van ser dos institucions museístiques, la Fundació Antoni Tàpies i el MACBA, les que a finals del segle XX, amb una nova visió en la gestió de la creació i de l'art, van fer una aproximació transcendental a les perifèries urbanes, entrellaçant els seus reptes amb les xarxes culturals i associatives de l'eix Besòs. Entre els primers espais de treball trobem el Fòrum de la Ribera del Besòs, que havia estat creat en 1993 per l'Institut Barri Besòs, un centre públic d'educació secundària. A principis de segle va qual·lar la reflexió sobre els paisatges i el patrimoni dels antics barris industrials i dels polígons d'habitatge, en considerar que en els relats històrics i en les representacions de Barcelona, la recuperació patrimonial ha de ser fonamental en la ideació de l'eix Besòs. En aquest pla de treball de museïtzació patrimonial, la Casa Padellàs acull el *hub* de coneixement i impuls que el MUHBA desenvolupa connectant barris i ciutadans.

I donat que la història és acció, es determinen quatre verbs de la vida urbana: proveir (Casa de l'Aigua de la Trinitat: medi ambient, aigua i recursos), treballar (Fàbrica Fabra i Coats: la ciutat del món laboral), habitar (Cases del Bon Pastor: l'allotjament popular) i urbanitzar (Oliva Artés: la formació de la metròpoli). Desenvolupen l'article dos dels quatre espais, on dos verbs, treballar i habitar, descriuen per se la ciutat industrial que ha estat i és Barcelona.

El verb Treballar pren significat en la Fabra i Coats, recinte fabril en marxa de 1903 a 2005. Un segle d'activitat que ha deixat una profunda petjada en el barri de Sant Andreu, tant per ser una de les grans fàbriques tèxtils de

Barcelona com per deixar un llegat important per la memòria obrera. El verb Habitar vola alt al barri del Bon Pastor, on el 1929 es va edificar un dels primers quatre polígons de Cases Barates a Barcelona. Anomenat Milans del Bosch, comptava amb 784 habitatges. El 2001, el Patronat Municipal de l'Habitatge va iniciar un procés integrat de remodelació, amb el pas de les cases barates a pisos públics de protecció oficial.

Derivades de les accions de conservació i museïtzació en un projecte en xarxa, amb una visió participativa per construir nous valors patrimonials, s'han desenvolupat experiències innovadores en el marc de la recerca històrica i de la gestió dels espais. Parafraçant l'article, podem dir que *es va perfilant un triangle virtuós entre a) el Museu, vinculat a l'ICUB, b) els districtes i c) les entitats veïnals, els centres d'estudis locals i institucions universitàries*. La conseqüència més rellevant és que les dinàmiques culturals de les perifèries urbanes s'elevin a la ciutat, passant de receptors a impulsors. I aquí neix la idea-força –àmpliament desenvolupada a l'article– de *nodes culturals*, referits a aquells espais patrimonials que des de la cocreació passen a ser una part estructurant en la construcció del futur de Barcelona.

Carme Turégano López

Gerenta de Coordinació Territorial i Proximitat de l'Ajuntament de Barcelona

Joan Roca i Albert

Director del MUHBA

[Síntesi de l'article «La gestió participativa i el museu de la ciutat. Patrimoni, ciutadania i nodes culturals als barris de Barcelona», *Diferents. Revista De Museus*, n.5, 2020, 18-35, <https://doi.org/10.6035/Diferents.2020.5.2>]

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

ICOM-CAMOC, reptes per als museus de ciutat del segle XXI

Trobada de museus de ciutat al *workshop* del CAMOC celebrat a Lisboa pel maig de 2019. © CAMOC

El CAMOC és un dels trenta comitès internacionals de l'ICOM, el Consell Internacional de Museus. Creat el 2005, aquest comitè es dedica als museus de ciutat i representa més de sis-cents professionals i institucions de tot el món. El CAMOC tracta sobre la ciutat i les seves persones: la seva història, el seu present i el seu futur. És un fòrum per a tots aquells que treballen en museus de ciutat però també per a qualsevol persona implicada i interessada en la vida urbana, com ara urbanistes, historiadors i arquitectes, que pugui intercanviar coneixements i idees.

L'impacte de la pandèmia de Covid-19 ha colpejat els museus de ciutat i els seus equips igual que ha afectat tots els altres tipus de museus i les nostres vides professionals i personals. Els museus de ciutat han estat tancats o fent jocs malabars per obrir al públic, sovint amb horaris reduïts.

Els dramàtics canvis i restriccions causats per l'epidèmia estan provocant desigualtats sistèmiques, noves situacions de pobresa i violència. Per això, la cultura en general i els museus en particular són ara més importants que mai per al nostre benestar, valors identitaris i sentit de pertinença. Fins i tot quan actuen només en l'esfera digital, els museus s'enfronten al repte de crear continguts digitals innovadors per arribar als públics de les seves ciutats de noves maneres, mantenint-se connectats i presents. *Resiliència* va ser una paraula clau el 2020 i sembla que serà vital el 2021. Alguns museus de ciutat resilients han estat capaços de fer front al brot recollint objectes, documentant i exposant l'efecte de la pandèmia en la ciutat i la ciutadania.

No obstant això, alguns altres museus s'enfronten a reptes existencials, i fins i tot al tancament. El futur del Museum Rotterdam, un dels nostres museus de ciutat membre més distingits, està en risc. Citat sovint com un dels millors exemples mundials de compromís amb la comunitat urbana, el museu de Rotterdam, amb molta probabilitat, serà aviat reduït a un centre de col·leccions i finalment haurà de tancar les portes, segons la recent decisió del Rotterdam Arts Council.

Ens agradaria compartir amb vosaltres un projecte molt important que el CAMOC està desenvolupant a tot el món, juntament amb col·legues d'altres dos comitès (el COMCOL, el comitè de l'ICOM per a les col·leccions, i l'ASPAC, el comitè regional de la regió Àsia-Pacífic).

Tenim previst participar en un projecte d'enquestes globals i *mapping* per identificar, entendre i representar gràficament els museus de ciutat en el món i ser així capaços de respondre a preguntes com «quants museus de ciutat tenim al món?», «com de joves són els museus de ciutat?» o «quines són les noves formes dels museus de ciutat?». Aquest projecte aborda un problema crític: la manca de coneixement basat en l'evidència sobre el nombre i el tipus de museus de ciutat que existeixen actualment al món. Ara no és possible dir quants museus de ciutat hi ha ni com evolucionen. Aquestes són dades essencials per al futur posicionament del CAMOC i l'ICOM mateix al món urbà.

Tenim previst obtenir dades globals sobre els museus de ciutat actuals al món, la seva edat, la seva missió i els tipus de col·leccions, activitats i estructura, incloent-hi també el format digital/web i les publicacions. Serà la primera recollida de dades sobre museus de ciutat feta a escala global i esperem aprendre'n molt. Tenim moltíssimes ganes de comptar amb la participació dels museus de ciutat de Catalunya i d'arreu d'Espanya!

Un dels efectes de l'epidèmia ha estat l'ajornament al 2021 de la conferència anual del CAMOC de 2020, que havia de tenir lloc al Museu de Cracòvia. Tot i això, vam poder organitzar un webinar sobre museus de ciutat en temps de pandèmia el 27 d'octubre passat, ja accessible a través del canal de YouTube del CAMOC. La conferència de Cracòvia tindrà lloc més endavant del 2021 (en línia o *in situ*), abans de la conferència a Barcelona, promoguda pels nostres estimats companys del MUHBA, el mes d'octubre. Estarem molt contents de trobar-nos amb professionals de Catalunya, de tota Espanya i d'arreu del món, tant de forma digital com presencial, en una de les ciutats més impressionants del món, Barcelona.

Ens veiem aviat!

Joana Monteiro
Presidenta del CAMOC

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Connectar ciutats, connectar ciutadans. Per una sostenibilitat compartida

Cartell del CAMOC Barcelona 2021, presentat a la taula rodona sobre museus de ciutat en temps de pandèmia del passat mes d'octubre.
© MUHBA, autor: Andrea Manenti

Després del debat del CAMOC sobre la definició de museus de ciutat a Frankfurt, va venir el debat sobre els museus de ciutat com a centres culturals a Kyoto. L'inevitable ajornament de la conferència del 2020 a Cracòvia trasllada la trobada a aquest estiu per parlar de museus i del dret a la ciutat, tema que enllaçarà amb el debat que prepara Barcelona per a la tardor de 2021, si la situació ho permet, on es tractarà la necessitat de connectar ciutats i ciutadans si es vol una sostenibilitat urbana compartida com a projecte social i democràtic.

La reunió del CAMOC a Barcelona ha de permetre aprofundir en el paper que pot tenir un museu de ciutat en la construcció del futur, com a institució estratègica de cohesió urbana, social i cultural. Connectar ciutats i ciutadans, fer una xarxa multiescalar, que és alhora de barri, urbana i global, pot ser la base d'un món compartit, on el museu de ciutat actui com a centre de coneixement que, arrelat al patrimoni, contribueixi al diàleg cultural, la inclusió social i la promoció econòmica de la ciutat.

Del museu de la ciutat al museu de la ciutadania. Així és com el MUHBA encara els pròxims anys, amb la confiança que promoure una nova museologia urbana ajudi a reconnectar la ciutat i les ciutats, els ciutadans d'aquí i d'arreu, en una era on la inclusió digital passa de ser una opció a una necessitat. Basats en la recerca i el rigor científic, els museus de ciutat són nodes de racionalitat discursiva en clau històrica, amb relats legitimats pels testimonis materials i immaterials de la ciutat i que cal representar en modalitats diverses. Parlem, doncs, d'uns fonaments sòlids en el coneixement, en la història, en el patrimoni i en la ciutadania.

El MUHBA és un bon espai per parlar de tot això, per la seva tradició com a centre d'investigació històrica obert a la societat i per la seva configuració com a museu xarxa, amb les sales repartides en quinze espais patrimonials de tota la ciutat, formant nodes culturals amb una àmplia participació ciutadana. La reunió del CAMOC permetrà mostrar, precisament, la reestructuració en marxa de les sales del museu, amb una numeració unitària que relliga tots els espais per oferir, de forma seqüencial i amb un criteri alhora cronològic, temàtic i territorial, una visió històrica de Barcelona. Un total de 55 sales per entendre la ciutat des de la fundació com a colònia romana fins a

la configuració com a metròpoli contemporània, alhora que es busca l'equilibri entre el museu digital i un indispensable museu presencial.

I Barcelona és una bona ciutat per acollir aquest debat. La planificació urbana de Cerdà del 1860, base de la ciutat moderna, contemplava connexions, salut i igualtat. Barcelona és una metròpoli industrial que ha crescut amb aportacions humanes de fonts cada vegada més llunyanes. La ciutat que es va mostrar al món amb els Jocs Olímpics del 1992 s'ha convertit en poc temps en un destí turístic de gran concurrència. Ara, però, la pandèmia capgirarà i qüestionarà els models vigents i esdevé necessari un debat intens tant sobre la base industrial que sempre havia tingut la ciutat com sobre quines són les modalitats d'un turisme sostenible per tal de promoure i activar pràctiques adequades.

Com a aperitiu, es pot consultar al web del Museu el vídeo de presentació de la reunió; una síntesi del treball del MUHBA i la història de Barcelona que reivindica la construcció compartida de les realitats urbanes.

I per postres, i coincidint amb l'any en què Barcelona es converteix en capital mundial de l'alimentació sostenible, es podrà visitar l'exposició que el Museu prepara al Tinell del Palau Major sobre el poder, l'alimentació, la salut i la sostenibilitat urbana des d'una perspectiva temporal i disciplinària àmplia. La sostenibilitat s'ha d'estudiar no tan sols des del paradigma mediambiental sinó també des de l'humà i urbà, social i històric, perquè entendre la seva complexitat pot ajudar a integrar-la en les nostres vides. Els plats principals, durant la jornada.

Us hi esperem.

Elena Pérez Rubiales
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[Editorial: Línies Estratègiques 2019-2023](#)

[Oliva Artés: una escala del barri a la metròpoli](#)

[Un viatge per Barcelona: el museu com a escola de carrer](#)

[Ciutat de frontera](#)

[La ciutat dels gremis](#)

[Barcelona hospitalària](#)

[Deu Atlàntides per a Verdaguer](#)

[Rumba o rumbes de Barcelona?](#)

[Harry Walker. Lluita obrera, combat veïnal](#)

Memòria i espai, una aproximació arqueològica

Fabra i Coats, com mostrar la ciutat que treballa?

Arqueologia contemporània del Bon Pastor

L'aigua de proximitat

El Park Güell: noves visions del segle XXI

Barcelona Flashback, una mostra experimental i participativa

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Editorial: Línies Estratègiques 2019-2023

CONNECTANT CIUTATS, CONNECTANT CIUTADANS

Per un museu de ciutat de nova generació,
«brúixola MUHBA»

Descarrega [aquí](#) PDF del Butlletí núm. 35.

El MUHBA aspira a ser una institució de coneixement i patrimonialització en xarxa, policèntrica, amb un hub o nucli vertebrador a la Casa Padellàs i espais patrimonials per la ciutat per sustentar un relat coral de Barcelona, i amb una programació pública sobre el món urbà i la seva història en múltiples formats, molt atenta al món educatiu. Amb vista a assolir aquest objectiu, el Museu treballa en cooperació amb altres institucions i entitats i amb la ciutadania per dur a terme les funcions de col·leccionar, estudiar i conservar els testimonis del passat, de promoure la investigació sobre la seva trajectòria, de tenir cura de la xarxa d'espais patrimonials i de confegir la programació general i educativa. El Museu fa 80 anys el 2023, i aquesta és la fita que proposem per completar el MUHBA com a museu de ciutat de nova generació del segle XXI. Les línies estratègiques per als propers anys es poden resumir en quatre eixos:

Coneixement i educació. El museu de la ciutat ha de ser un centre generador de coneixement obert a la ciutadania, amb un programa d'impuls a la recerca en història i patrimoni de Barcelona, que difumini les barreres entre investigació i difusió i que aposti per la interacció amb el món educatiu com a *museu escola*. El projecte educatiu ha de fer camí cap a un model que vinculi estretament els sistemes educatiu i cultural. En un món connectat i vulnerable, a les portes de la revolució tecnològica 5G i la intel·ligència artificial, el museu ha de repensar en termes digitals els seus formats, en pro d'una major democràcia cultural. Les tecnologies digitals són la base d'una estratègia del museu per construir un nou sistema integral que permeti incorporar tot el conjunt de sabers, representacions i patrimonis.

Policentrisme urbà. El museu de la ciutat es configura com a museu xarxa, territorialitzat, amb les sales distribuïdes pels pols patrimonials que configuren el seu relat històric coral, del centre a la perifèria i de la perifèria al centre, en tant que equipament de coneixement i representació de doble escala, de barri i de ciutat alhora. Des d'aquesta perspectiva, la Casa Padellàs s'ha de convertir en la Casa de la Història de Barcelona, nucli vertebrador i de síntesi de la trajectòria històrica de Barcelona, en un diàleg constant amb les diferents seus del museu i amb tots els seus públics. Alhora, caldrà treballar intensament vora el riu Besòs en un projecte compartit amb diferents agents per perfilar quatre de les aproximacions estratègiques amb què el MUHBA aborda la metròpoli: proveir i sostenir, treballar, habitar i urbanitzar, vinculades a la Casa de l'Aigua de la Trinitat, la fàbrica Fabra i Coats, les

Cases Barates del Bon Pastor i la nau Oliva Artés, respectivament.

Transdisciplinarietat. El museu té en la història urbana, amb la ciutat com a objecte i subjecte, el marc conceptual per situar i interpretar els patrimonis i llegats urbans, de l'arqueologia i l'arquitectura a l'alimentació i a les innovacions literàries i musicals al llarg dels segles. Tenir cura del llegat rebut i enriquir-lo, començant per la consolidació de la col·lecció contemporània, és imprescindible per crear relats que integrin recerca, patrimoni i programació pública.

Participació i Cogestió. El museu de ciutat ha de poder-se perfilar com a laboratori ciutadà participatiu en el conjunt de la seva activitat i amb fórmules de cogestió amb els districtes i amb els centres d'estudis locals i les entitats veïnals en la cura d'aquells espais patrimonials que siguin gestionats conjuntament amb el teixit social. El MUHBA vol ser un entorn d'experimentació compartida amb la ciutadania per generar noves aproximacions a la ciutat.

Aquests eixos programàtics configuren el museu com a "kit de coneixement històric i consciència urbana" per promoure la inclusió ciutadana, el turisme sostenible i la construcció d'Europa, en la línia de la nova museologia urbana que promou el MUHBA des de la xarxa europea. L'interès per impulsar aquesta línia de treball fou la base per crear des del Museu, ara fa una dècada, la xarxa CITYHIST i per esdevenir en 2021 la seu del congrés mundial del CAMOC, la secció de museus de ciutat de la Unesco/ICOM. El MUHBA és així mateix membre actiu de l'European Association for Urban History (EAUH) i, en el camp de la museologia europea, coopera amb l'European Museums Forum (EMF).

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Oliva Artés: una escala del barri a la metròpoli

Quan el Poblenou va entrar al segle XXI, amb el Districte d'Activitats 22@ encapçalant el nou cicle industrial de la digitalització i la ciutat sostenible, Barcelona va recuperar una trajectòria que l'ha caracteritzat com a ciutat cosmopolita, plural, diversa i moderna. Els senyals d'identitat de la gran metròpoli catalana, tal vegada mig ignorats per la fascinació d'una recent descoberta ciutat turística, apareixien sota el gris de la pols d'enderrocs i edificis abandonats i revelaven el relleu veritable de la ciutat. El protagonista és indefectiblement el treball. La fàbrica és un abrís més, com ho són les casetes obreres d'estrets i humils passatges i carrerons, o els pisos verticals aixecats a correu en època d'immigració, o les barraques mai del tot erradicades. També l'escola, la cooperativa, l'ateneu instructiu d'allionament republicà o la bodega de les barreges que escalfaven el motor de l'obrer. La memòria enterrada sota capes de silenci contrastava, en aquells primers anys del nou segle, amb l'estrèpit de la bulliciosa Barcelona postolímpica, la de la bombolla immobiliària i els mass media, obsessionada amb una projecció internacional erràtica malfixada en el nou paradigma tecnoeconòmic, l'automatització i la fi del treball. El treball industrial no ha deixat mai de ser el motor de la ciutat contemporània. Per això els paisatges urbans del Poblenou rescatats de sota la pols i l'oblit reconformaven, els primers anys del nou segle, el patrimoni veritable de les majories treballadores de la metròpoli. La visibilització i la llegibilitat de les perifèries industrials van ocupar l'acció social i l'obstinació dels ciutadans per fer aflorar el patrimoni comú de la ciutat contemporània.

Juntament amb la incorporació dels paisatges industrials supervivents al catàleg de patrimoni, el pacte ciutadà, ratificat per una proposició no de llei al Parlament de Catalunya, convertia els antics tallers de construcció de maquinària Oliva Artés en la pedra angular explicativa de la Barcelona industrial i museu de la ciutat contemporània. El MUHBA Oliva Artés és una escala que va del barri a la metròpoli on els barcelonins s'interroguen no només sobre l'eix de Pere IV (com es titulava una de les nombroses exposicions), sinó també sobre la transformació urbana en l'escenari postcrisi, en plena redefinició de conceptes com la mobilitat, l'habitatge o el treball, entre d'altres. I és un diàleg entre continuïtats i discontinuïtats, amb la ciutadania com a agent de canvis i no mera espectadora immobiliària. Les innovacions i l'exigència ecològica arrosseguen altres transformacions o metamorfosis, com la del treball, la de les relacions socials, o la de l'ús de l'energia. El MUHBA Oliva Artés esdevé laboratori essencial, en col·laboració amb altres plataformes com Bit-Habitat a Ca l'Alíer o les fàbriques de creació als centres culturals de Can Ricart i l'Escocesa, totes elles velles seus fabrils, on repensar el barri i la metròpoli.

El museu a Oliva Artés és una oportunitat no negligible per projectar una perspectiva històrica de la metròpoli des del barri que va veure néixer la Barcelona industrial, reformatant el territori metropolità que esdevindria motor econòmic i cultural del sud d'Europa. L'escala d'Oliva Artés ens connecta directament amb el futur de la metròpoli des de la perspectiva del patrimoni històric de la ciutat.

Salvador Clarós Ferret

Associació de Veïns i Veïnes del Poblenou

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Un viatge per Barcelona: el museu com a escola de carrer

És sabuda la llarga tradició de treball amb les escoles del Museu d'Història de Barcelona, en gran manera perquè es tracta d'un recurs didàctic de primer ordre i un referent de l'educació reglada. Amb els anys, el MUHBA ha construït un programa educatiu que té actualment més de quaranta propostes diferents, que abasten des de l'època romana fins al segle XX, i que s'adreça a tots els nivells, des de les etapes primerenques fins a la secundària postobligatòria. A més, és permeable i incorpora l'avenç del coneixement històric i patrimonial, cosa que afavoreix que les accions educatives sovint es disseminin per la ciutat, explicant història i patrimoni a la vegada que es trepitgen els carrers de Barcelona.

Però el Museu es mou també en el registre de l'educació no formal, un terreny adobat per a la ideació d'activitats menys ortodoxes i per explorar espais d'innovació. La programació per a escoles del MUHBA avança cap a un model que difumina les barreres entre el sistema educatiu i el cultural i genera noves formes de treballar, col·laborant de manera directa amb alguns mestres i professors, construint plegats els projectes i modelant-los en funció dels interessos i particularitats dels centres, sense perdre mai de vista que la finalitat última és proporcionar als escolars les claus per conèixer i interpretar Barcelona des del punt de vista de la seva història, tan significatiu per comprendre la configuració i l'estructura de la ciutat actual.

Viatge per Barcelona és una experiència pilot del MUHBA que respon a aquesta manera de fer. Inicialment estructurat com un crèdit de síntesi d'una setmana de durada per a alumnes de secundària, té com a objectiu principal el coneixement de la realitat urbana de Barcelona, o més ben dit, de diverses realitats urbanes de la ciutat, proporcionant als participants algunes eines per identificar-les i interpretar-les. És un treball de coneixement multiescalar que parteix de la percepció de la ciutat metropolitana, transita per les realitats dels diferents barris i fins i tot s'atura en la identificació de detalls concrets que es troben passejant per la ciutat amb la mirada atenta i que responen a fets significatius de la seva trajectòria històrica o de la seva configuració.

El treball s'inicia amb una primera observació de la ciutat des d'un punt elevat, com ara el turó de la Rovira o Montjuïc, per copsar-ne l'extensió, la topografia, els principals punts de referència o fites (les construccions singulars i emergents), la ubicació de l'escola i del barri, etc. Les dues o tres sessions successives, segons la disponibilitat i preferència dels professors implicats, es desenvolupen cadascuna en dos barris limitrofs que s'analitzen i es comparen en termes d'urbanisme, arquitectura, trajectòria històrica, composició social, funcions, etc., seguint una pauta d'observació que facilita el museu. S'estimula els alumnes a observar i descriure les dues realitats en comparació, a desgranar aspectes molt diversos i a descobrir les interrelacions entre aquests. La sessió final consisteix en una presentació oral per part dels grups de treball on exposen els resultats de les seves anàlisis i les conclusions a què han arribat.

Facilitar el coneixement de la complexitat de la ciutat, estimular l'observació i la curiositat, entrenar la mirada per entendre l'entorn, passar de l'escala macro a la micro, construir un punt de vista sintètic sobre la ciutat i els seus barris, animar els joves a conquerir la llibertat de moure's de forma autònoma per la ciutat... Vet aquí alguns dels valors que un museu de ciutat pot aportar a la formació dels ciutadans.

Seleccionar idioma ▼

Ciutat de frontera

De vegades no ho sembla, queda invisibilitzat per altres evidències, però Barcelona és una ciutat de frontera, i Catalunya és un espai fronterer. No farem ara cap al·lusió a la Marca Hispànica, que d'altra banda és una antiga locució enmig d'eternes disputes. Però és evident que, en la perspectiva geocrítica, Barcelona mesura les distàncies amb escales culturals i literàries més que amb polítiques o administratives. Si bé és cert que la literatura catalana es troba en el que podem anomenar comunitat interliterària ibèrica, tampoc no és menys cert que és una comunitat interliterària en conflicte. La relació entre escriptors catalans i madrilenys és política i intel·lectual, mentre que la relació amb els escriptors francesos és intel·lectual i literària. Que autors com Eugeni d'Ors, Eugeni Xammar, Josep Pla i Gaziel, entre altres, tinguin París i la literatura francesa com un punt d'ancoratge europeu no és casualitat, com vam estudiar al MUHBA en el simposi Barcelona-París sobre relacions intel·lectuals i literàries l'any 2015, o més recentment al seminari Gare de France, l'octubre de 2019.

Però això no explica totes les relacions de frontera de Barcelona. En el darrer Seminari Literatura i Ciutat, Barcelona, Ciutat de Frontera?, es va reflexionar molt sobre el concepte d'afrontera, impulsat des de fa anys per la revista *Mirmanda* i molt especialment pel seu director, Oscar Jané, participant en el seminari. Cal tenir present que la revista *Mirmanda* es publica entre Barcelona, Figueres i Perpinyà, i que el llibre *L'afrontera*, que recull tot de reflexions teòriques sobre situacions i poblacions frontereres arreu d'Europa, de Llúvia a Malta, està editat per Afers (Catarroja-Figueres-Perpinyà). És a dir, que els límits administratius, històricament i cultural, no signifiquen res si es vol reconèixer una relació cultural intensa que es concreta diàriament i que té la seva pròpia producció simbòlica. D'altra banda, autors com Joan Lluís Lluís o Jean-Daniel Beszonoff són una realitat tangible i amb un gran reconeixement en el camp literari català, amb capital a Barcelona. Un camp literari arriba fins allà on arriben els seus efectes, i la ciutat de referència pels escriptors del Rosselló és Barcelona, amb la mateixa naturalitat que ho és pels escriptors valencians o de les illes Balears. Publicar a Barcelona és un element de consagració per un escriptor en català que no visqui al Principat.

Un altre aspecte que desmunta la frontera com a límit, molt ben estudiat per la revista *Mirmanda*, és l'exili català republicà: llocs de memòria compartida que es converteixen en un espai únic, amb fites com Prada de Conflent, on hi ha la tomba de Pompeu Fabra i on va viure tants anys Pau Casals, o Perpinyà, on va suïcidar-se Josep Maria Corredor.

Si el segle XX la Catalunya-Ciutat implicava Girona, Tarragona, Manresa, Lleida o Vic, el segle XXI podem entendre-la com l'euroregió que un dia va proposar Pasqual Maragall. De fet, malgrat tot, ja ho és, i la seva influència arriba fins a Lió i Marsella.

Els espais fronterers són un gran interrogant crític, històric, cultural i literari per a Europa, però també una oportunitat de refundar Europa a través de geografies de la memòria i de la literatura. Sense cruïlles com Alsàcia i Renània, Trieste, Bèlgica o Suïssa, entre altres, no s'entén ni el passat ni el futur d'Europa. En el nostre cas tenim un espai, el que queda d'una banda i l'altra de l'Albera, que malda per no oblidar la seva història i cultura compartida. Per vius i morts.

Antoni Martí Monterde

Director dels estudis de postgrau sobre Barcelona i Literatura (UB-MUHBA)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ciutat dels gremis

En l'exposició Barcelona capital Mediterrània –prorrogada per la bona acollida de públic i crítica– el MUHBA ha començat a afrontar l'explicació museogràfica d'un tema estructural en la història de la ciutat: l'aparició i consolidació de les corporacions d'oficis. S'hi explica com el creixement demogràfic i el dinamisme comercial van diversificar la demanda i es va multiplicar el nombre i l'especialització dels menestrals i botiguers. Esdevinguts així la major part de la ciutadania, van voler organitzar-se per defensar els seus interessos davant l'elit de rics prohoms que acabava d'aconseguir el control del règim municipal, atorgat pel privilegi reial de 1249. Reunir-se sense autorització, però, constituïa un atemptat contra l'autoritat reial. Només podia fer-se creant societats autoritzades per la Corona. Els servidors reials i els oficis d'«artistes» (juristes, metges...) podien ser reconeguts com a col·legi, segons el dret romà. Als oficis mecànics els restava la possibilitat de crear d'una confraria religiosa, autoritzable per la teòrica finalitat piadosa (honrar el patró, enterrar difunts...). Les confraries generals anteriors van anar deixant pas així a d'altres de sectorials, presidides per cònsols que representaven aquells col·lectius professionals. Obriren camí les que podien estovar les reticències de la monarquia perquè la seva activitat omplia els cofres reials (treballadors de la seca, molers, blanquers...) i les van seguir les que aprofitaren l'escassetat de mà d'obra provocada per la Pesta Negra i els problemes econòmics de Pere el Cerimoniós, Joan I i Martí l'Humà per adquirir el privilegi fundacional. De deu associacions laiques reconegudes l'any 1279, es va passar a les trenta-dues del 1399, i se'n continuarien creant al llarg dels segles següents, en part per subdivisió.

La representació de les corporacions d'ofici al Consell de Cent va començar a regular-se en l'ordinació reial del 1387-1388, i el 1395 ja havien esdevingut la base estructural de la milícia i del ceremonial cívics. El segle XV, el conflicte entre els oligarques agrupats en el partit de la Biga i les confraries, reunides en la Busca, va créixer, esperonat per una monarquia que tractava de reduir l'oposició exercida per l'elit que controlava el municipi. La força dels bàndols en cada moment explica el caràcter més generós o restrictiu de les reformes en la representació municipal dels oficis abans i després de la Guerra Civil de 1462-1472. Tanmateix, és poc discutible que aleshores el seu pes polític, econòmic i social ja les havia transformades en un dels elements de vertebració més importants de la societat barcelonina.

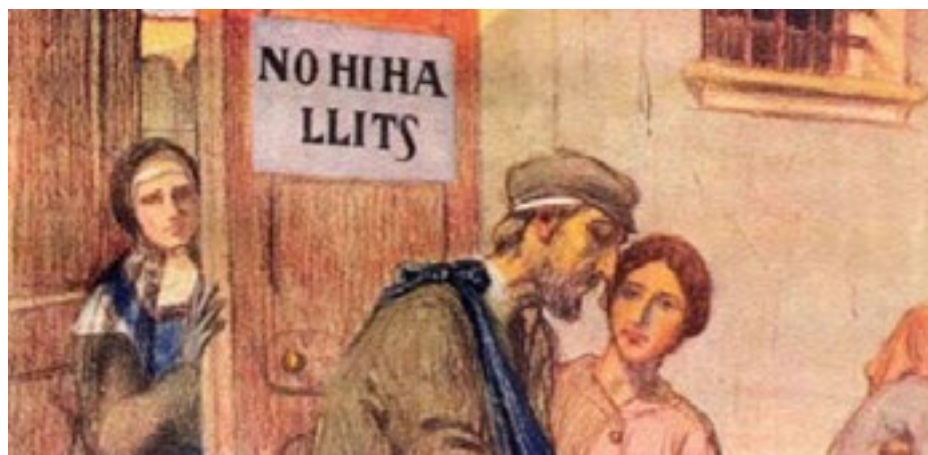
Lluny de reduir-se, l'omnipresència d'aquelles corporacions que havien assolit les funcions reguladores i representatives pròpies d'un gremi (terme introduït el segle XVIII) encara es va incrementar a partir del segle XVI. En són prova des de l'erecció de les diverses cases gremials fins a l'obtenció de la sisena conselleria, l'any 1641. Per aquesta raó, el MUHBA prepara l'exposició de les peces de procedència gremial de les seves col·leccions. Algunes ja han estat integrades en l'assaig de síntesi d'història de la ciutat que el museu acaba d'inaugurar, amb el títol de *Barcelona Flashback*. D'altres il·lustraran en un futur pròxim un discurs específic que en destacarà la rellevància històrica. Com sempre, el museu l'elabora a partir dels darrers avenços en la recerca, incloses les actes de les jornades que, sota el títol Els gremis de Barcelona, ja va organitzar junt amb l'Arxiu Històric de la Ciutat l'any 2016, i que han vist la llum en el volum 24 de la revista Barcelona Quaderns d'Història.

Ramon J. Pujades i Bataller
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Barcelona hospitalària

El MUHBA va reconèixer, de manera immediata, l'oportunitat d'incloure la idea de la salut en les coordenades que expliquen les iniciatives urbanes destinades a lluitar contra la malaltia i a fomentar el benestar del conjunt de la població al llarg dels segles, des de l'època medieval fins a tot just el nou mil·lenni. El projecte fou pensat al Museu d'Història de la Medicina de Catalunya (MHMC) i comptà, ben aviat, amb el suport de la Universitat Rovira i Virgili (URV), on hi ha una línia de recerca històrica prou fecunda sobre els hospitals catalans. El projecte final ha delimitat l'objecte d'estudi a la història hospitalària i assistencial de la ciutat de Barcelona.

Des d'una perspectiva historiogràfica i malgrat l'existència de treballs dispersos —alguns en procés d'elaboració i d'altres ja tancats—, resulta necessari pensar històricament els hospitals i la ciutat. Les recerques que s'estan duent a terme en els darrers anys aconsellen així la reunió i actualització de noves mirades a la història hospitalària de Barcelona. A més, cal fer-ho des d'una perspectiva de llarga durada, atès que estem convençuts que la institució pública d'assistència en l'espai urbà ha estat una peça clau en la reproducció de les idees de comunitat i de ciutat.

Ens trobem, per tant, davant d'un projecte que no només planteja la història hospitalària i assistencial de Barcelona més enllà de cotilles temporals, sinó que pretén abordar-ne la comprensió des de diferents vessants i àmbits d'estudi, com ara el regiment de la cosa pública, l'ètica o l'espiritualitat, la medicina, l'assistència mèdica, la fiscalitat, els col·lectius atesos, les malalties o el patrimoni. Així, doncs, partint de la recerca feta els darrers anys sobre les institucions assistencials, el projecte es proposa revisar, debatre i formular noves propostes per tal de contribuir al coneixement, en més profunditat, de la història hospitalària barcelonina. Barcelona hospitalària s'ha estructurat com a projecte de treball en forma de dues jornades de debat i reflexió. La primera d'aquestes jornades va tenir lloc els dies 17 i 18 de gener de 2019 i va abastar els períodes medieval i modern. Cal assenyalar l'èxit aclaparador d'aquesta primera jornada, tant per l'assistència de més de 150 persones com per l'abast de les presentacions i la intensitat dels debats generats. La segona jornada tindrà lloc també a la seu del MUHBA, els dies 12 i 13 de desembre de 2019, i se centrarà, de forma exclusiva, en el període d'estudi contemporani. Així, entre les dues jornades, prop de 50 especialistes de diferents àmbits acadèmics i diverses perspectives d'anàlisi han presentat o discutiran les seves recerques amb la voluntat d'intercanviar informacions sobre el paper de l'hospital a la ciutat, incidint en les seves interaccions i relacions i, a més, aprofundint en com s'ha fet front a les malalties i com s'ha proporcionat assistència a la població barcelonina des de l'època medieval fins a l'actualitat.

El projecte Barcelona hospitalària vol deixar també una empremta en forma de publicació que, a la vista dels resultats parcials presentats, ha de constituir una aportació indubtable al panorama historiogràfic de la història de la ciutat. En aquesta matèria, el MUHBA s'ha compromès en el projecte editorial de publicació del llibre resultant de les dues jornades en la prestigiosa col·lecció Pòsits. Els participants/autors de les aportacions ja treballen amb un protocol d'edició i calendari d'execució per al 2020. En aquesta fase del projecte s'ha sumat el suport financer de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, també interessada en l'execució final del projecte Barcelona hospitalària.

Alfons Zarzoso (MHMC) i Josep Barceló (URV)
Coordinadors científics de 'Barcelona hospitalària'

Seleccionar idioma ▼

Deu Atlàntides per a Verdaguer

Una de les activitats sobre Verdaguer que es treballa amb l'alumnat al MUHBA Vil·la Joana porta per títol Les sis cares del poeta: el folklorista que recull rondalles, dites i noms d'ocells, plantes, eines i treballs del camp; el viatger que es mou pel Carib, el centre i el nord d'Europa i Terra Santa; el poeta romàntic i èpic que descriu la natura de manera gairebé voluptuosa i que fa emergir continents nous; el poeta urbà que lloa i descriu les misèries de Barcelona; l'articulista que es defensa de les injustícies que pateix a través del diari, i el capellà que amb les seves paraules descriu la grandesa de l'obra del Creador.

Aquest estiu però, no n'hi va haver prou amb les sis cares d'un dau per parlar de Verdaguer. Dins la programació del Grec, i sota el títol genèric de «Creació i museus», l'ICUB i Fàbriques de Creació van presentar cinc espectacles fruit de la col·laboració entre cinc equipaments municipals i artistes vinculats a les Fàbriques de Creació. Al MUHBA Vil·la Joana, el dijous 11 de juliol es va presentar 10 Atlàntides, una obra coral de deu grups d'artistes vinculats a la Fabra i Coats que van treballar cadascú una faceta diferent de Verdaguer. Sota la batuta de Za!, Edu Pou i Pau Rodríguez, els assistents es van veure immersos en deu universos diferents.

En el camí d'accés a la casa pel darrere, des de la drecera que porta a l'estació del tren, la companyia Pedra i Bitllab evocaven el Verdaguer excursionista. A l'esplanada del jardí anglès la violinista Sara Fontan va crear una atmosfera propícia perquè la poeta Blanca Llum Vidal recités fragments recollits pel Verdaguer que assistia a sessions espiritistes i feia exorcismes.

En la tercera Atlàntida, Za! i la Megacobla rebien el públic amb un fiscorn, una tenora, un tiple i un flabiol per evocar el folklorista. El quart punt tenia lloc dalt d'una de les terrasses de Vil·la Joana, des d'on Aina Oset i Guillem Llotje, de Nuú, van recitar i cantar fragments d'algunes de les obres més èpiques del poeta: Canigó i L'Atlàntida. Van passar el relleu a Liviana Mauretti i Martí Sales, que interpretaren un fragment de Se'n Cansaran?: Totes les ones de la mar no poden rompre un gra d'arena, de quan onades d'injúries, mentides i traïcions rebolcaven incansablement el poeta.

Al mateix pati, el trio d'electrònica Aal-bers va usar el sàmppler de la veu real de Verdaguer mesclada amb sonoritats actuals i Marc O'Callaghan, de Coàgul, amb la col·laboració de Za! i la Megacobla, va interpretar una peça a partir d'una estrofa de La mort de la Verge —«cobriu-me de flors que d'amors em moro, cobriu-me de flors que em moro d'amors»—, on la fragilitat i la delicadesa de les paraules, les flors i la posada en escena contrastaven amb la duresa del to de veu, els gestos i la música.

La penúltima Atlàntida va anar a càrrec de la poeta Núria Martínez-Vernis, acompanyada a la percussió de Luis Tabueca i a la trompeta per Marc Cunningham, que va recitar el «Sum Vermis», un poema de Flors del Calvari (1896), on Verdaguer compara els seus patiments als de Crist a la Creu.

Gairebé a les fosques, es va convidar a tothom a traslladar-se a l'era de davant la casa, on tots els artistes, com una coral, van interpretar en un cànon múltiple i lliure un fragment del Virolai deconstruït.

Un espectacle immersiu i efímer. Un homenatge al poeta al mateix lloc on va deixar aquest món, per creadors del segle XXI que van revisitar, actualitzar i rejuvenir la seva obra.

Seleccionar idioma ▼

Rumba o rumbes de Barcelona?

Actuació del grup Sicus & Aires de Rumba, de Gràcia, el 28 de juny, dins de la programació sobre història i patrimoni musical de Barcelona del MUHBA, al Park Güell. © Enric Gràcia

La rumba de Barcelona, com deia el gran Gato Pérez, va néixer al carrer i està marejada de voltar el món. I certament, de tant voltar el món n'ha creat un de propi a Barcelona. Un món que, si bé el van fer els gitanos amb les seves guitarres, bongós i picant de mans, ara va de mà en mà, de boca en boca, descobrint que la riquesa del nostre present i futur està en la barreja, en la mescla consentida i amb sentit, sensible i oberta al món. En Peret es fixava en Pérez Prado (el rei del mambo) i en Elvis Presley (el rei del rock) i, ventilant ventilant, va ser coronat com el rei de la rumba catalana. Molts altres (el Pescaïlla, Chacho, Chango, Los Amaya, Moncho, Papa Cunill, El Noi, Rumba Tres...) la van anar modelant al llarg dels seixanta i setanta fins a fer-ne un estil, una manera singular d'interpretar i reinterpretar. Més endavant les Estrelles de Gràcia, Chipen, Ramunet, Los Manolos, Ai Ai Ai, Sabor de Gràcia, Som la Rumba, Papawa, els Patriarques... van seguir alimentant l'energia i el foc amb què es cuina un dels estils urbans més singulars sorgits a l'Europa del segle XX. Aquest estiu el MUHBA, amb la col·laboració de B:SM, va oferir quatre concerts de rumba de Barcelona al Park Güell, quatre propostes que tenien l'origen en quatre punts essencials de la ciutat:

Nou Barris, per començar, de la mà de la Nave Bruja, una formació sorgida d'Ojos de Brujo i que ens va mostrar claríssimament les particularitats de la rumba de la immigració. Una rumba que s'alimenta del flamenc i que recull el ventilador com un argument més per consolidar la rumba de Barcelona a partir d'elements contemporanis (funk, dance, pop, hip hop...) que la situen perfectament en l'òrbita dels barris sorgits gràcies a les migracions que van ajudar a construir la realitat urbana i social de Barcelona.

Hostafrancs, un dels barris més oblidats pels que han pensat en la rumba de Barcelona però que ha donat noms importants per al desenvolupament de l'estil. Muchacho i Los Sobrinos van venir a il·luminar els rastres oblidats dels rumberos del seu barri i ens van transportar a una rumba molt jove i actual, una rumba que parla dels problemes urbans de la nostra ciutat amb un sentit de l'humor ben esmolat i perspicaç.

Gràcia ha estat sempre el barri que molts han identificat amb la rumba catalana. I els Sabor de Gràcia, amb en Sicus Carbonell al capdavant, van reconstruir la història rumbera del barri seguint les empremtes del Pescaïlla, Moncho, Chango i Gato Pérez fins a arribar a la seva pròpia collita rumbera, que sempre s'ha alimentat dels clàssics i de les traces llatines que tant han ajudat a construir la rumba de la ciutat.

El carrer de la Cera, al barri de Sant Antoni, va ser el quart punt essencial del cicle. De la mà de Johnny Tarradellas, un dels rumberos imprescindibles per entendre la rumba catalana, ens va portar als camins oberts pel Peret, el Chacho, els Chipen i els grans noms que han fet del barri del Portal un dels punts neuràlgics de la nostra història musical.

Els quatre concerts ens van donar una visió global (que no globalitzadora) del fenomen de la rumba barcelonina d'avui dia partint de la jove tradició de la qual procedeixen, amb un sabor de barri que és encara un dels grans

valors, que no s'ha de perdre mai, de la nostra Barcelona cosmopolita. La rumba de Barcelona ens recorda que seguim sent gent de barri, veïns que donem forma i personalitat a aquesta ciutat que, de vegades, sembla que se'ns escoli per les mans.

*Si con el alma abierta se deja hablar al cuerpo,
en un idioma propio que resulta familiar,
ruge desde dentro el pulso de la sangre,
la rabia y el orgullo, siglos de hambre.*

*Sabor de barrio, tesoro antiguo
borsa de roba, comusi colo,
dequera, dequera el swing vetusto
tango, milonga, candombe y rumba.*

«Sabor de Barrio»
Gato Pérez
LP *Carabruta* (Edigsa, 1978)

Jordi Turtós
Periodista musical

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Harry Walker. Lluita obrera, combat veïnal

Manifestació dels treballadors de la Harry Walker contra els acomiadaments a l'empresa. Febrer de 1979. © AFB, Pérez Rozas

Es compleix un segle de la fundació de la Prosperitat. Un barri que Huertas Claveria definiria com a «nominalment afortunat», però en el qual a la dècada dels setanta encara hi havia molta gent vivint en barraques. L'exposició *Harry Walker: obrers i veïns en lluita*, promoguda pel MUHBA i amb la col·laboració de l'ICUB, l'Ajuntament de Barcelona i el Casal de Barri Prosperitat, pretén commemorar aquest centenari rescalant la memòria dels qui van bastir barris com aquest amb les seves pròpies mans, per mitjà de diverses formes d'associacionisme i acció col·lectiva. Un viatge que es remunta a la Barcelona del desenvolupament, la dels suburbis i les fàbriques; paisatge material en què germinaren les llavors de la contestació i el dissens al franquisme.

La vaga de la Harry Walker constitueix un esdeveniment fonamental per explicar la gènesi d'una consciència col·lectiva de comunitat obrera que després trobarà continuïtat, durant la segona meitat de la dècada dels setanta, en el moviment associatiu veïnal. Aquesta és la història dels dos grans moviments socials que van marcar el tardofranquisme a Barcelona i la seva íntima connexió. El moviment obrer, en tant que moviment social «matiner», va permetre obrir l'esclatxa. Va empoderar el veïnat, el va dotar d'unes gramàtiques compartides que derivaven d'una praxi comuna, i va permetre l'articulació d'una consciència i agència col·lectives. En l'exposició hem tractat de reconstruir aquesta singladura, de com l'acció col·lectiva no només ha modelat un barri sinó que, de fet, l'ha creat. De com, més enllà de l'escuma de la història, de l'èpica nostàlgica, allò que roman són els diferents sediments dipositats, no sempre com a producte de victòries incontestables, sinó també de triomfs parcials i, fins i tot, de derrotes relatives.

L'exposició arrenca amb un dels conflictes més emblemàtics del franquisme tardà. La vaga de la Harry Walker constituïu un dur pols de més de seixanta dies en un context marcat per la proscripció de la protesta i la repressió. Un conflicte contra l'autoritarisme patronal que, amb el suport dels engranatges d'un règim dictatorial, imposava unes pessimes condicions de treball i vida a homes i dones tot sovint arribats d'altres indrets de la Península. Una experiència compartida i un adversari comú van permetre bastir la unitat que havia de precedir el desafiament.

D'una banda, la resposta invariable de la direcció de l'empresa, les sancions i l'acomiadament, constituïren l'argamassa de la unitat. De l'altra, el tancament de la fàbrica com a resposta a l'inici de la vaga per part dels i les treballadores, i el tractament en clau d'ordre públic, van produir el desbordament del lloc de treball i el trasllat de la protesta a l'espai públic. El resultat: un accelerat procés de politització i d'empoderament comunitari que, malgrat els resultats agreujats de la vaga, suposà una fita col·lectiva i un punt de no retorn. Experiència organitzativa, presa de consciència i diagnòstic compartida que tindrà continuïtat en la lluita contra l'especulació, pels equipaments i, en definitiva, per la dignitat de tot un barri, en un procés més ampli de construcció d'una ciutat democràtica fet de moltes Harry Walkers.

Sobre la base del llibre *Harry Walker: lluita obrera, victòria veïnal*, l'exposició reconstrueix aquest períple amb un exhaustiu treball arxivístic, tot aportant documentació inèdita, escrita i gràfica, que ens permet reconstruir l'acció d'aquests lluitadors quotidians i, tot sovint, anònims.

Néstor Bogajo
Cristian Ferrer González
Joan Gimeno Igual
Comissaris de l'exposició

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Memòria i espai, una aproximació arqueològica

Inauguració del *Parapet de les executades i executats 1939-1952*, memorial del Camp de la Bota. Barcelona, 2019.

© MUHBA, Daniel Alcubierre

El MUHBA ha estat sempre estretament vinculat a l'arqueologia; des dels seus orígens per la seva pròpia ubicació, pels treballs de recerca que ha promogut i actualment per la gestió de l'Arxiu Arqueològic. Recentment la mirada arqueològica i l'expertesa adquirida en la gestió dels elements materials del passat s'han aplicat, adaptades, a actuacions diverses vinculades a la memòria contemporània.

Un dels principals objectius de l'arqueologia és documentar fets a través de les evidències físiques que aquests generen. Atès que sovint el procés d'excavació mateix provoca que les evidències no puguin ser conservades, aquesta disciplina ha desenvolupat un sistema de registre que permet obtenir una documentació detallada d'aquestes evidències i fer possible la seva relectura un cop han desaparegut. En l'actuació duta a terme als memorials espontanis de les Rambles es va adaptar aquest sistema de registre per tal de mantenir la relació contextual, de natura fugaç, entre l'espai i els objectes dipositats. Tot i que encara és massa d'hora per valorar la documentació obtinguda, aquesta manera d'actuar va ser presentada a la Network of Spontaneous Memorials, on es va reconèixer la seva capacitat per fixar un paisatge efímer. Conservar una memòria acurada d'aquest tipus de fets, de curta durada però gran impacte, permet obtenir instantànies de la vida de la ciutat amb precisió i amb un gran nombre de dades susceptibles de ser estudiades en el futur.

La importància del factor topogràfic en l'arqueologia també es va traslladar als treballs efectuats a principis de 2019 per precisar la ubicació del parapet del Camp de la Bota. En aquest projecte es va combinar la recerca documental feta a partir de planimetries, fotos aèries i testimonis orals, recollits per Francesc Abad, amb l'exploració física del terreny, tot fent una immersió al Port del Fòrum per documentar fotogràficament l'estat actual de l'indret i confirmar o descartar, com va ser el cas, que se n'haguessin conservat restes. Identificar l'espai on va succeir un fet determinat representa un pas clau per recuperar-ne i mantenir-ne la memòria, ja que permet ancorar la narració a una realitat tangible. Alhora permet a aquells que s'hi acostin compartir una de les dues variables, temps i espai, que contextualitzen el fet històric, potenciant l'experiència de memòria i creant un vincle intens entre passat i present. L'aplicació en aquest procés d'una disciplina rigorosa que permet traçar el procés de recerca legítima també la validesa dels resultats, una característica especialment important quan es tracta del passat recent, encara susceptible de lectures interessades.

Un altre dels projectes recents del museu que vincula memòria i arqueologia és la recuperació dels búnquers i habitatges del turó de la Rovira. Des de 2006 s'han dut a terme diverses intervencions arqueològiques per recuperar les bateries antiaèries, incloent-hi la que el 2014 va permetre recuperar barraques del barri dels

Canons. Des de la seva recuperació i patrimonialització, les tasques de conservació, on el MUHBA desenvolupa un paper actiu i constant, ajuden a evitar que desapareguin les evidències físiques i, de retruc, la memòria d'aquesta part de la ciutat informal.

En aquest cas és important destacar com el fet de donar tractament arqueològic a un espai pot facilitar, per l'associació que encara es fa entre restes arqueològiques i monuments, la comprensió pública del valor no només dels espais i de les estructures que els configuren sinó també dels processos històrics que els van generar.

Daniel Alcubierre
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Fabra i Coats, com mostrar la ciutat que treballa?

Procés del fil. Reunidora de vetes marca METLER, a la Fabra i Coats, anys 60.© AAFC

En el marc de la recuperació d'espais culturals en àrees que no han estat protagonistes del panorama museístic de la ciutat, el MUHBA projecta el que anomena «Besòs, riba de museus», un eix conceptual i territorial al llarg del riu Besòs, format per nous espais patrimonials: Casa de l'Aigua (Proveir/ Sosténir), Fabra i Coats (Treball), Cases Barates de Bon Pastor (Habitar), Oliva Artés (Urbanitzar).

Entre aquests espais, la Fabra i Coats, model de fàbrica tèxtil, serà la base per conceptualitzar el fenomen i la història del treball a Barcelona.

Durant l'any 2018 es va convocar un concurs d'idees entorn de la construcció del futur Centre d'Interpretació del Treball de Barcelona (CITB). Al juliol es van valorar les propostes per a la memòria descriptiva presentades per deu despatxos d'arquitectes, dels quals Tint Negre va aportar la proposta guanyadora. A partir d'aquest resultat, l'equip d'arquitectes, BIMSA i el MUHBA han treballat per establir les línies generals del projecte museològic que definirà la museografia del centre.

L'espai, que ocuparà l'antiga nau, tindrà 1.705 m2 de superfície i estarà estructurat en una sala de reserva visible, una sala per a exposicions temporals i deu espais d'exposició permanent. Cal fer especial menció a la sala de calderes de la Fabra i Coats, que ja disposa d'una museografia visible i que forma part del CITB.

L'equip de museologia defineix el projecte del futur CITB a partir de tres grans eixos vertebradors acordats pels equips de la Universitat de Barcelona, la càtedra d'Història Econòmica i la d'Història Social. Per fer-ho comptem també amb experts sobre la Fabra i Coats i la industrialització de Sant Andreu.

Un dels elements definitoris del CITB serà la conceptualització del binomi treball-ciutat, amb la necessitat de reivindicar el treball, i explicar les desigualtats, el conflicte social i la transformació de la ciutat posant el focus a l'etapa de la industrialització entre els segles XVIII XXI. Així, es tractaria des dels orígens de la manufactura fins a les diferents revolucions industrials: una primera identificada amb la indústria tèxtil i del ferro els segles XIX i XX, una segona amb la indústria farmacèutica, química i de l'automoció el segle XX, i una tercera identificada amb la tecnologia i el coneixement del segle XXI.

El discurs expositiu incorporarà sis moments històrics clau que marquen els canvis fonamentals dels tres períodes: 1786, la manufactura; 1855, la mecanització; 1919, l'electrificació i les vuit hores; 1953, el fordisme; 1973, la crisi mundial, i 2005, la globalització. A partir d'aquest esquema l'equip haurà d'incorporar l'anàlisi de cada modalitat de treball identificada (l'esclau, l'assalariat, l'autònom, l'informal o el domèstic, entre altres) i també l'espai en què es produeix, les condicions laborals, la regulació o la conflictivitat laboral i social.

Un dels espais es dedicarà específicament a explicar la Fabra i Coats com a exemple de la importància de la indústria tèxtil a Barcelona i un altre es destinarà a construir una reserva visible per posar a l'abast del públic la rica col·lecció de patrimoni industrial recuperat per l'Associació d'Amics de la Fabra i Coats i altres associacions com les de Pegaso o la Maquinista.

El Centre d'Interpretació del Treball de Barcelona completarà una visió de la ciutat contemporània i n'explicarà la transformació urbana i el canvi social i demogràfic de la població.

Carmen Cazalla
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Arqueologia contemporània del Bon Pastor

Cales arqueològiques a l'interior d'una de les cases barates del Bon Pastor. © Marta Delclòs

El conjunt d'habitatges del Bon Pastor s'edificà l'any 1929 com a resposta a la manca d'habitatge a la ciutat de Barcelona. Abastava un total de 784 immobles, que formen part de la història barcelonina quant a la política de les «cases barates». Des del 2001, l'Institut Municipal de l'Habitatge de Barcelona (IMHAB) n'inicià el procés de transformació, que comporta el trasllat dels veïns i veïnes a nous pisos. La necessitat d'enderrocar illes de cases per reubicar els veïns va comportar la voluntat de no esborrar completament el patrimoni arquitectònic i memorístic del barri. Per aquesta raó, el MUHBA, en col·laboració amb el Districte de Sant Andreu, l'IMHAB, el Pla de Barris, l'Associació de Veïnes i Veïns del Bon Pastor i altres entitats, està treballant en el futur espai museístic.

Es conservarà una illa de 16 habitatges per a equipament de barri i per al projecte museístic, que s'ubicarà entre els carrers de Tàrraga-Claramunt i Bellmunt-Barnola. D'aquests habitatges, quatre es museïtzaran per relatar l'evolució de les cases des de la seva creació fins a l'actualitat. Des del museu es compta amb un excel·lent equip de professionals que treballen per recuperar i museïtzar l'espai. Però, què pot aportar l'arqueologia a l'estudi de les cases barates?

En primer lloc, la ciència arqueològica es mostra imprescindible per corroborar o matisar la documentació històrica. El component de proximitat temporal dota l'arqueologia contemporània d'una càrrega sentimental important, però també d'una realitat que no es troba en altres períodes de la història. La tècnica arqueològica actual ha incorporat dins del procés operatiu urbanístic un model de control sobre els vestigis, per poder resoldre dubtes sobre la planificació preventiva per salvaguardar el patrimoni, en aquest cas del passat més recent. Els treballs que s'estan desenvolupant en els darrers anys sobre els vestigis contemporanis han fet un salt qualitatiu per aglutinar un major coneixement i revalorització del patrimoni. Gràcies a actuacions d'equips interdisciplinaris s'incorpora una nova mirada sobre el patrimoni des de l'arqueologia que facilita el coneixement històric.

L'arqueologia i les seves tècniques i eines poden situar fets concrets i silenciats en la societat. La voluntat de preservar la memòria històrica a les cases barates del Bon Pastor ha portat a recuperar materials i béns mobles que serviran per a la futura museïtzació. S'han fet cales historicoarqueològiques prèvies que serveixen per veure la seqüència de capes dels diferents moments de cada casa. S'ha pogut identificar els materials dels sostres, els murs i els paviments, com també els morters, estucs, pintures i papers pintats, que són una mostra de la vivència acumulada amb el pas del temps. També ens descriuen els canvis d'hàbits, les modes temporals i la vida quotidiana dels habitants. Però sobretot, la visió del seguiment de les obres arquitectòniques ens endinsarà en el coneixement dels materials emprats, les modificacions i, cosa que és més important, la seqüència temporal dels usos d'aquests habitatges.

El MUHBA té una àmplia experiència en la recuperació d'espais de cronologies ben recents com és el cas de la Casa de l'Aigua, Vil·la Joana, Fabra i Coats i Oliva Artés. Per tot això, el procés de museïtzació de les cases barates del Bon Pastor servirà per relatar la història de l'habitatge de Barcelona i de la seva perifèria, però també de les vivències des de l'any 1929.

Jordi Ramos
Arqueòleg

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

L'aigua de proximitat

Font de la Travessera de Gràcia, inaugurada l'any 1845. © ICGC, Gonzalo de Reparaz Ruiz

Aigua KM Zero / BCN és el nom de la guia d'història urbana i de la instal·lació expositiva permanent ubicada al dipòsit de la Casa de l'Aigua de la Trinitat Nova. Guia i exposició són dos productes que es complementen perquè responen a un mateix objectiu: recuperar la memòria d'una llarga tradició d'utilització i de gestió de l'aigua de proximitat al territori de Barcelona. La guia explica la presència i els usos de l'aigua de proximitat en diverses zones del territori on ha tingut una significació especial durant segles. El contingut s'articula a partir de quatre conceptes bàsics: proximitat, societat, invisibilitat i memòria.

Proximitat: Les aigües de proximitat són les que cauen al territori amb la pluja i les que hi arriben d'altres llocs propers amb l'escorrentia. Una escorrentia que llegeix i modifica el territori, n'explora l'organització i s'involucra en la vegetació que el recobreix.

Societat: Aquesta aigua va determinar el desenvolupament de les viles i les poblacions assentades al territori i, fins a l'era industrial, va mantenir unes relacions estretes i constants amb la societat, atès que l'aigua era aliment, fertilitzant agrícola, energia i diluent per a activitats diverses.

Invisibilitat: Amb la irrupció del món industrial l'abastiment d'aigua esdevé invisible i es desmaterialitza als nostres ulls. Els canvis que això suposa han fet irrelevant els imperatius de l'orografia i de la distància, atès que s'han portat aigües cada cop més llunyanes i d'aqüífers més profunds.

Memòria: Al segle XXI, amb la preocupació per la crisi ambiental de la societat industrial, mostrar la importància que ha tingut l'aigua km zero és una contribució necessària per restablir una nova relació amb l'aigua i amb el territori de la ciutat. És un pas en la recuperació de la memòria d'una llarga tradició de gestió dels recursos hídrics locals.

Aigua KM Zero / BCN és una fita més en el camí de la recerca i la divulgació de la història dels usos i del proveïment d'aigua a la ciutat que impulsa el MUHBA des de fa anys. La instal·lació expositiva també contribueix a reforçar el conjunt patrimonial de la Casa de l'Aigua (compartit pels districtes de Sant Andreu i Nou Barris) com a espai museístic de referència en la matèria.

Xavier Tarraubella i Mirabet
MUHBA

Amb el rerefons de les pluges que afectaren la costa catalana el 22 d'octubre, el 26 d'octubre passat se celebrà a la Casa de l'Aigua de la Trinitat Nova la jornada *El clima de Barcelona: sequeres i inundacions a la petita edat de gel* (s. XIV – s. XIX). Aquesta trobada era resultat de la col·laboració del MUHBA amb l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA-UAB) i comptà amb el suport del programa María de Maeztu del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats.

Durant la jornada les professores Elena Xoplaki (Universitat Justus Liebig, Giessen), Maria Antònia Martí Escayol (UAB) i Mariano Barriendos (UB) discutiren diferents mètodes i fonts per a l'estudi de la variabilitat climàtica al llarg de la història. D'altra banda, Mar Grau-Satorras (UOC), Xavier Cazeneuve (Barchinona) i Santiago Gorostiza (UAB) van presentar els casos de Barcelona i Terrassa i l'impacte de les sequeres en el subministrament d'aigua durant el segle XVII.

La jornada va representar un pas endavant cap a l'exploració i discussió pública de les qüestions ambientals en perspectiva històrica, i va concloure amb una discussió sobre el paper dels museus en un present i futur de canvi climàtic causat per l'acció humana.

Santiago Gorostiza
ICTA-UAB

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El Park Güell: noves visions del segle XXI

El Museu ha impulsat enguany dues grans propostes de recerca sobre el Park Güell, centrades en la seva història com a projecte urbà, obra de Mireia Freixa i Mar Leniz, i com a projecte ambiental, obra d'Albert Cuchí. La imatge mostra la presentació de la primera obra esmentada, El Park Güell i els seus orígens, 1894-1926, que va tenir un format inèdit, ambulat i amb orquestrina: un més entre els actes singulars al llarg de la història del Park. © MUHBA, Daniel Alcubierre

El patrimoni és un recurs necessari per construir el nostre futur. La seva relectura i constant interpretació és una necessitat per esbrinar línies d'evolució sobre les que bastir un futur legítim, un esdevenidor fonamentat socialment sobre unes sòlides bases. El debat entre diverses interpretacions del patrimoni es converteix, així, en un camp de contínua creació social.

Des de fa un temps, uns dels nostres elements patrimonials més coneguts i més visitats, el Park Güell, està essent objecte d'una revisió interpretativa d'ençà d'un seguit de noves mirades, que estan generant una nova interpretació del seu rol urbà que pot aportar materials d'innegable valor per a la ciutat i per a la ciutadania.

D'una banda, la discussió sobre la pressió turística sobre el Park i la consegüent posta en marxa de la zona regulada del Park Güell, a la que cal accedir mitjançant cita prèvia i una entrada. Una experiència per gestionar la difícil relació entre el turisme, el gaudi dels veïns d'una zona verda urbana, i la conservació d'un bé patrimonial d'abast mundial, del que la finalització del catàleg patrimonial complet del Park Güell és també una fita rellevant. Una discussió que al Park es mostra intensa i difícil, però que no és sinó la sinèdoque del que passa al conjunt de la ciutat i que, per tant, ens interessa a tots com a experiència.

D'altra banda, el magnífic treball de la Mireia Freixa i de la Mar Leniz sobre els orígens del Park Güell com a promoció urbanística i la seva evolució fins a arribar a ser propietat municipal i transformat en parc urbà. Una història apassionant que va des d'una mirada àmplia sobre la urbanització de la finca on és el Park i tot el seu entorn, les idees del projecte i les seves vicissituds, la construcció de cadascun dels elements més significatius del Park, fins a les relacions del Park amb la ciutat. Una història que ara se'ns revela absolutament imprescindible per entendre el Park Güell, i que l'arrela a la història de la ciutat, al seu temps, al seu moment històric.

També ha aportat una nova visió la tesi doctoral d'en Claudio da Silva Bastos –llegida ja fa anys a la UPC– sobre el projecte del Park Güell com a un instrument de control hídric de l'escorrentia i de la funció essencial de la vegetació en aquest instrument, una visió que, no només fa inextricable el projecte arquitectònic del projecte paisatgístic, sinó que revela en aquesta obra gaudiniana el 'cant del cigne' d'uns coneixements tradicionals com a suport de la seva obra i d'una mirada sobre el territori i la naturalesa que ara, amb el repte de la sostenibilitat, pren un nou valor. Una visió que, de nou, arrela el Park Güell al seu lloc i al seu temps, donant-li alhora des d'aquest arrelament una nova font de recursos pels reptes que avui té la ciutat.

Noves visions, noves discussions que coincideixen a relligar el Park Güell a la ciutat i al seu temps, una tendència que va en sentit contrari a una certa alienació del Park Güell de la ciutat de Barcelona i de la seva història, una alienació del seu temps i del seu lloc que és també la del seu autor, Antoni Gaudí, contemplat cada cop més com una singularitat, com una genialitat autònoma, intemporal i global. Necessitem arrelar el Park Güell –i Antoni Gaudí– a la ciutat i a la seva història. Perquè la seva singularitat neix com a fruit d'aquest arrelament, i el seu patrimoni ens ha de permetre, des d'aquestes arrels i en primer lloc, construir nous futurs per a la ciutat de Barcelona.

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Barcelona Flashback, una mostra experimental i participativa

Barcelona flashback proposa un mètode de lectura per interrogar els testimonis històrics i construir relats urbans © Andrea Manenti

Barcelona Flashback s'inscriu de ple en els plans del MUHBA com a museu de ciutat del segle XXI, en l'horitzó de la reforma de la Casa Padellàs com a Casa de la Història de Barcelona, nucli de la xarxa d'espais patrimonials del Museu per tota la ciutat. Es tracta, alhora, d'una proposta educativa i d'un projecte de recerca internacional sobre el kit mínim de coneixement i consciència urbana que un museu de ciutat del segle XXI ha de proporcionar, en favor de la democràcia i del dret a la ciutat.

Amb aquesta exposició, el MUHBA s'afegeix als museus de ciutat europeus que estan assumint el repte d'oferir una síntesi de qualitat i mostrar, en clau interrogativa, la metròpoli en una hora. La proposta apunta directament a un canvi radical en la manera de veure i visitar la ciutat dels barcelonins i, també, dels visitants, en favor d'un turisme sostenible i alternatiu. Es tracta d'un projecte experimental, un laboratori de la renovació de la Casa Padellàs com a espai nucleador d'un museu- xarxa estès per tota la ciutat, i un projecte expositiu que permet mostrar els millors cent objectes del Museu i alhora convida els ciutadans a completar-lo amb les seves donacions.

L'exposició *Barcelona Flashback* es perfila com un *mètode de lectura urbana*, un entrenament en l'art d'explorar la ciutat amb un mirall de la ciutat com a introducció i cinc parts: testimonis, relats, recorreguts, connexions i patrimonis. Un mirall inicial presenta *els batecs de Barcelona* en onze verbs, des de 'començar' i 'treballar' a 'lluitar' i 'estimar', que el visitant pot decidir-se a travessar –o no– com en els contes de Lewis Carroll, per entrar al món fascinant de la ciutat.

Aquest món de la vida urbana al llarg del temps, quan arriba al museu, es transforma en patrimoni i el visitant pot optar per (1) *escoltar testimonis*, perquè els objectes parlen i l'interpel·len. A partir d'aquí, en els espais següents, el visitant pot optar per anar més enllà i (2) *construir relats* en els quals els testimonis de la història urbana són interrogats pel museu i s'entrellacen amb els grans canvis geopolítics, (2a) de l'imperi romà al món colonial i (2b) sobre la Barcelona en el món contemporani. A una visió de conjunt dels temps que van de Barcino a l'era industrial –un temps molt llarg–, segueix la sala on apareixen les preguntes i objectes de l'edat contemporània, de les primeres manufactures als temps dels mòbils.

Aconseguit un relat propi, el visitant es troba a la sala següent literalment enmig de la ciutat, per (3) *recórrer Barcelones* amb les claus per explorar-les a través de les arquitectures que n'han conformat el marc físic, de les cartografies que en fan la radiografia econòmica, social i política i dels paisatges que en resulten, com a síntesi de tot plegat. I de les múltiples Barcelones que són, juntes, Barcelona a Europa, pot (4) *connectar ciutats* de manera comparativa, amb el planetari *Europa inter urbes* elaborat per diversos museus de ciutat del continent, començant pel de Barcelona, i al qual hi dediquem un article en aquest número.

Després d'aquest recorregut pels primers quatre àmbits que s'efectua com una recerca judicial, en què dels esdeveniments es passa a interrogar els testimonis, crear un relat, buscar el lloc dels fets i comparar-lo amb

d'altres, el darrer àmbit, (5) *llegir patrimonis*, proposa travessar el pas de ronda de la muralla, que fins ara no es podia visitar, i saltar al món urbà, amb un exercici pràctic de lectura de paisatges centrat en la desconstrucció de la plaça de Ramon Berenguer el Gran i el barri Gòtic.

Aquest darrer àmbit té com a colofó i metàfora final el rellotge dels flamencs, amb la seva màquina de comptar el temps, els quarts i les hores, entre memòria i història.

Un projecte en molts formats

Barcelona Flashback parteix d'una exposició amb una disposició radicalment novedosa, que interpel·la els visitants amb les millors peces de les col·leccions del Museu d'Història de Barcelona, com a kit d'història en cent objectes. Però és més que una exposició, és un projecte en múltiples formats participats per la ciutadania, que implica tot el Museu.

Coneixement. La programació del CRED (Centre de Recerca i Debat del Museu) es vincula molt directament amb els interrogants sobre Barcelona que planteja *Barcelona Flashback* i, com és habitual, incorporarà les propostes ciutadanes que encaixin amb el programa. A més, es poden proposar noves guies d'història urbana amb participació de centres acadèmics i d'estudis locals.

Patrimonialització. Amb l'impuls a la Col·lecció d'Història Contemporània de Barcelona, a través del web del Museu, per rebre propostes de donació de documents i objectes. Aquest és un aspecte fonamental de tot el projecte com a laboratori per a la futura *Barcelona Flashback 2.0* a la Casa Padellàs reformada, amb una superfície quatre vegades més gran.

Museu àgora. Punt de trobada ciutadà per a propostes i projectes, com ja fa el museu habitualment, però des d'ara amb un format regular de «café museu» els primers divendres de mes, de 17 a 19 hores, com a mercat d'idees i d'intercanvi de propostes.

Museu escola. Amb propostes de síntesi entre matèries, previ acord amb les escoles. És un espai d'aprenentatge i també de servei, amb els nois i noies que la Nit dels Museus i altres dies assenyalats explicaran *Barcelona Flashback* als visitants. També es comença a preparar l'espai MUHBA Infants amb jocs de ciutat.

Exposició de síntesi. Amb l'assaig de nous formats entrelaçats amb l'exposició oberta a la primera planta de la Casa Padellàs, en diàleg amb la ciutadania i amb el turisme, en favor de formes alternatives i multimèdia de veure i viure Barcelona.

Turisme alternatiu. Propostes d'orientació tant per a majoristes com per a visitants individuals, a partir de les reflexions del MUHBA, en relació amb altres museus de ciutat del món, sobre modalitats compartides de turisme alternatiu.

Una prefiguració del futur del museu

El projecte s'insereix de ple en el marc de la futura reforma de la Casa Padellàs. *Barcelona Flashback* prefigura les dues plantes expositives que ha de tenir la transformació en Casa de la Història de Barcelona per vertebrar la xarxa d'espais patrimonials del MUHBA per la ciutat, i convida la ciutadania a participar en la seva ideació i amb la donació de peces.

A partir del procés de participació ciutadana iniciat el 2017, s'ha consolidat el projecte de la Casa Padellàs concebuda com a Casa de la Història de Barcelona. El Museu ha de poder ser alhora equipament d'excel·lència i de proximitat, de ciutat i de barri; un equipament estratègic per teixir, a múltiples escales, el mapa cultural i social de Barcelona. Ciutat endins, ciutat enfora, el model de museu com a xarxa de polaritats connectades crea un relat coral entre espais patrimonials que interactuen com a nodes entrelaçats i un node connector a la Casa Padellàs, que ara prefigurem amb aquesta exposició laboratori.

Tant de bo el «hub» a la Casa Padellàs i la «xarxa» formada per les diferents «sales urbanes» del Museu, juntament amb la seva expressió plena en el món digital i virtual, els puguem mostrar com a culminació del projecte de reforma en curs del Museu amb ocasió del seu 80è aniversari, l'any 2023.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[Antoni de Capmany de Montpalau i Surís](#)

[Sortida en línia de la col·lecció del MUHBA](#)

[La història adherida a la pell del Tinell](#)

[La recerca en conservació i restauració: nous reptes](#)

[Les guies d'història urbana: un petit gran format](#)

[Europa inter urbès, connectar ciutats](#)

[L'arxiu, al núvol?](#)

[Museu virtual, avenços](#)

[El MUHBA i el món en xarxa](#)

Més enllà de la participació: la cogestió d'espais museitzats

Reinventar el museu de la ciutat...

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Antoni de Capmany de Montpalau i Surís

MHCB 9438. Retrat d'Antoni de Capmany de Montpalau i Surís. Autor: Manuel Ferran i Bayona. Data: 1871. Material / Tècnica: Oli sobre tela. Dimensions: 160 x 122 cm. Procedència: Galeria de Catalans Il·lustres. En exposició al Palau Requesens, seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres. © Pep Parer

Al MUHBA Plaça del Rei s'ha exposat aquest retrat d'Antoni de Capmany (1742-1813). És una peça que serveix de frontissa en el discurs expositiu de *Barcelona, una capital mediterrània*, l'exposició que posa en relleu la importància de la via marítima com a clau de la puixança de la ciutat, tenint com a referent la visió històrica sobre el vincle marítim i Barcelona elaborada pel mateix Capmany.

El quadre, un retrat que aspira a documentar el personatge més que no pas a descriure'n la fesomia o la psicologia, mostra Antoni de Capmany dempeus, de mig cos, amb el cap lleugerament girat. A la mà dreta sosté una ploma, mentre que amb l'esquerra recolza el tercer volum de la seva obra principal, les *Memòries històriques sobre la marina, comerç y artes de la antiga ciutat de Barcelona*, damunt d'un escriptori on també hi ha un tinter, papers i més llibres.

Signa el quadre (a l'angle inferior esquerre) Manuel Ferran i Bayona (1830- 1896), que va sobresortir com a retratista, entre altres especialitats pictòriques, en la Barcelona de la segona meitat del segle XIX. Aquest quadre s'acostuma a esmentar entre les peces més notables (o més conegudes) de la seva producció. És l'única peça de Ferran a les col·leccions del Museu, on tanmateix conservem una peça del seu pare, Antoni Ferran i Satayol: el conegut quadre denominat *La patuleia*, que representa l'amotinament popular de 1835 a la Rambla.

Aquest retrat d'Antoni de Capmany forma part de la Galeria de Catalans Il·lustres, una col·lecció de retrats de personalitats catalanes que va ser impulsada per la Reial Acadèmia de Bones Lletres i l'Ajuntament de Barcelona. Són un total de 47 retrats, que des del 1970 pertanyen a les col·leccions del MUHBA i que des del 1972 s'exposen al Palau Requesens, seu de l'Acadèmia de Bones Lletres.

Precisament, i de forma ben significativa, el retrat de Capmany va ser el que va inaugurar la Galeria de Catalans Il·lustres, el 1871. Concretament, el dia 30 de setembre d'aquell any, coincidint amb les festes de la Mercè, es va celebrar l'acte de penjar-lo al Saló de Cent de la Casa de la Ciutat.

Josep Bracons i Clapés
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Sortida en línia de la col·lecció del MUHBA

Rètol de la parada núm. 435-436 del Mercat de Sant Antoni. 1909.

Els darrers anys el MUHBA ha treballat perquè la seva col·lecció pugui ser consultada en línia a través del web. A l'inici del 2020 totes les peces actualment exposades als diferents espais del Museu i una primera tria d'objectes conservats a les reserves estaran disponibles per a consulta. Aquest projecte, engegat en col·laboració amb la Direcció de Memòria, Història i Patrimoni i el Departament de Sistemes d'Informació de l'ICUB, ha comportat la revisió, depuració i posada en ordre de la base de dades MuseumPlus que gestiona la col·lecció, així com la millora de la documentació del fons.

La importància de la sortida en línia de la col·lecció respon a la voluntat del MUHBA d'oferir una major transparència en la seva gestió, tot facilitant l'accés del ciutadà a les col·leccions que custodia i donant-les a conèixer a un públic més ampli.

Posar en línia les peces que ja es poden veure als espais del museu ha de permetre que els visitants de les exposicions puguin aprofundir en el coneixement dels objectes vistos al llarg del recorregut i alhora atraure nou públic, que vulgui veure *in situ* les peces presentades al web i així ampliar el saber, posant els objectes en el context històric i territorial que els pertoca. Donar visibilitat a la part de les col·leccions en reserva respon a aquests mateixos objectius i, a més, presenta dues funcionalitats afegides. D'una banda permet fer accessibles peces que, per limitacions físiques diverses, no poden ser exhibides a l'espai expositiu, i complementar així el relat històric que s'ofereix als espais físics. De l'altra, facilita a la ciutadania un coneixement més acurat de les dimensions i l'heterogeneïtat de la col·lecció. El fet de mostrar-ne aquesta diversitat, més enllà dels objectes d'origen arqueològic i objectes singulars, ha d'ajudar a transmetre la idea de com els elements quotidians enriqueixen el fons del museu, especialment la col·lecció contemporània. S'ha de convertir així en una eina en pro de la participació, que encoratgi la donació d'objectes que, pel fet de no veure's habitualment exposats, podrien semblar erròniament mancats d'interès. Aquest instrument ha de ser també una eina de formació i de recerca. L'exportabilitat dels continguts en format PDF ha de facilitar la creació de recursos i documents per a l'educació i la docència, camps prioritaris en les línies estratègiques del museu.

Entrar a formar part d'eines de cerca com Europeana pot fer que la difusió de la col·lecció esdevingui més global i arribi tant al públic general com a estudiosos i especialistes, i així es generin més possibilitats de treballs de recerca conjunta amb centres d'investigació i universitats. Ampliar i aprofundir en el coneixement i la documentació de la col·lecció ens durà a preservar el millor possible el patrimoni que protegem per a les generacions futures.

Les fitxes de les peces que es mostraran inclouran la bibliografia específica on surten publicades i les exposicions en què han participat. A més, si la peça és de procedència arqueològica, també es visualitzarà la intervenció a la qual correspon i el seu codi, per tal que la persona que estigui interessada pugui cercar més informació de l'excavació per mitjà de la Carta Arqueològica de Barcelona: <http://cartaarqueologica.bcn.cat/>.

La sortida en línia de la col·lecció del MUHBA és un projecte en creixement continu al qual s'aniran incorporant les peces que es presentin en exposicions temporals, sèries temàtiques o elements singulars destacats. En un futur es planteja la seva integració en altres eines digitals del museu, com els apartats web dels diferents espais patrimonials o la Carta Històrica. A poc a poc, cal avançar vers un coneixement més interconnectat i accessible.

Daniel Alcubierre i Núria Miró
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La història adherida a la pell del Tinell

La lona que revesteix la bastida durant els treballs de restauració reproduceix la imatge de la façana. © MUHBA, Josep Bracons

El Saló del Tinell, magnífic exponent del gòtic civil català, és un bon exemple de la transformació gradual d'un edifici al llarg del temps i de l'aprofitament d'una base sòlida anterior per construir-hi damunt, en aquest cas l'obra romànica. Així, en els seus murs es pot resseguir l'evolució de palau dels comtes de Barcelona a palau dels reis d'Aragó. Del primer, destaquen les obertures amb arc de mig punt i els paraments de carreus petits i mal escairats; del segon, els arcs diafragmàtics i el carreuat gran, regular i llis.

Aquests paraments, avui aparentment nus, han pogut ser examinats amb detall durant els mesos de novembre de 2018 i gener del 2019, i aquesta operació ha revelat que la pell de l'edifici ha rebut tractaments molt diversos fins a època recent. L'anàlisi s'ha dut a terme arran de la substitució dels cables tensors ocults dins els contraforts que reforcen els arcs del saló per impedir que s'obrin. Els tensors es van instal·lar amb caràcter d'urgència l'any 1972 després de detectar importants esquerdes a l'edifici i, actualment, alguns dels cables que els conformen començaven a trencar-se a causa de l'oxidació. L'obra de substitució ha afectat una filada de carreus de cada contrafort i un cop enllestida s'ha abordat la neteja de la façana, a més de la revisió exhaustiva de l'interior de l'edifici.

Les actuacions han estat impulsades des del Departament de Projectes Arquitectònics de l'ICUB i el seguiment dels treballs és el fruit de la col·laboració entre els tècnics de Projectes Arquitectònics, del MUHBA i de la Generalitat, i també d'assessors externs, tal com correspon a un bé cultural d'interès nacional. La restauració ha consistit en l'eliminació de pols i de crosta negra d'origen ambiental que afectaven de manera significativa la textura de la pedra. En l'aplicació s'han adoptat les màximes precaucions per preservar totes les restes de juntes o de revestiments fets al llarg de la història i per evitar erosionar la superfície pètria. L'abast de la neteja s'ha controlat tant a gran escala com microscòpicament, fent un seguiment colorimètric i mitjançant anàlisis de mostres en laboratori. La cura del treball ha permès recuperar pàtines, encintats i morters que ressegueixen les juntes dels carreus per destacar-los, o alguns que simulen un carreuat fals, i també recobriments cromàtics en una llinda escultòrica i en un escut. Així mateix s'ha localitzat algun grafit i restes de policromia amb la representació d'una arquitectura fictícia i un ocell i, en l'aspecte constructiu, alguns forats d'ancoratge de les bastides i les marques de l'obertura del passatge del Rei Martí a través dels contraforts. Acabada la neteja i consolidació, els treballs s'han completat amb l'aplicació de morter de rejuntar, que omple tots els buits entre carreus per evitar que l'aigua de pluja pugui penetrar dins l'estructura i provocar noves alteracions. La composició del morter de restauració s'ha basat en els resultats de les anàlisis dels morters i revestiments medievals.

Amb tot aquest programa d'actuacions el MUHBA va completant una tasca iniciada fa més de vint anys: l'anàlisi de les estructures arqueològiques romanes i visigòtiques que suporten aquesta arquitectura medieval. Els estudis prossegueixen des de fa uns anys amb el recull i anàlisi dels documents relacionats amb les diverses intervencions fetes al Palau Reial Major, que s'han traslladat gràficament a un model 3D de gran precisió mètrica. A partir d'ara, s'hi poden afegir els resultats obtinguts amb la neteja de la pell del Tinell, acompanyant-los de la interpretació adequada.

Lidia Font
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

La recerca en conservació i restauració: nous reptes

Assaig de neteja de les pintures murals de la Domus Avinyó amb aigua gelificada amb agar-agar. © MUHBA, Sílvia Llobet. Àbac

Els reptes actuals del MUHBA en la conservació del vast patrimoni que tutela aquesta institució, format per edificis històrics, jaciments arqueològics i col·leccions, es dirigeixen a avançar cap a la sostenibilitat, per així donar resposta a l'exigència que s'imposa imperiosament en tots els àmbits de la nostra vida. A la pràctica, això es tradueix en el desenvolupament progressiu de polítiques de prevenció que redueixin la necessitat de fer restauracions i a evitar qualsevol perjudici a la naturalesa, el medi ambient o la salut de les persones, controlant el tipus de productes, materials o instal·lacions climàtiques que s'utilitzin.

La magnitud dels reptes exigeix i s'alimenta del desenvolupament de la recerca en conservació del patrimoni duta a terme per moltes institucions i equips d'investigadors. Una recerca que progressa fent confluïr les ciències humanes, pròpies de la naturalesa històrica i cultural del patrimoni, amb les ciències experimentals tan necessàries per abordar els problemes físics que l'afecten. La facilitat actual per accedir als avenços i per establir xarxes amb especialistes de tot el món obre moltes possibilitats i impulsa projectes de protecció del nostre patrimoni. Destaquem a continuació alguns dels projectes més recents en què el museu s'ha involucrat. El primer exemple és en curs i hi participen investigadors dels àmbits de l'arqueologia, la geologia i la filologia procedents d'Espanya, Portugal, França i Suïssa que, juntament amb el departament de conservació-restauració del MUHBA, col·laboren en el projecte *Tectoria et pigmenta*. Els objectius són aprofundir en el coneixement i la protecció de la pintura mural romana per mitjà de l'estudi analític i arqueològic dels pigments i morters de les pintures de la Hispània del quadrant nord-est.

El segon projecte es va iniciar l'octubre de 2016, quan el departament va prendre el relleu en la responsabilitat de la conservació del fragment del buc d'una nau del segle XV aparegut a la Barceloneta. Com en el cas anterior, arqueòlegs, químics, enginyers i restauradors estan col·laborant per poder controlar el procés d'acidificació que amenaça la integritat de la fusta procedent del fons marí, crear una vitrina que ofereixi un entorn protector amb un sistema climàtic efectiu i poc contaminant, i construir una estructura per exposar-lo adequadament.

El tercer cas és el projecte de conservació-restauració de les pintures murals de la capella de sant Miquel del Monestir de Pedralbes, dirigit per la responsable de conservació-restauració del MUHBA, Lúcia Font, que juntament amb la restauradora Rosa Senserrich ha presentat els detalls del procés de neteja a la reunió anual de l'American Institute for Conservation celebrada a Uncasville (Connecticut).

En el projecte han treballat especialistes d'Itàlia, França i Alemanya i la suma dels seus coneixements ha permès definir les característiques i la metodologia d'aplicació del sistema de neteja. Aquest es basa en l'ús d'aigua en forma d'un gel dens, aconseguit amb l'addició d'alga agar-agar, al qual s'han afegit additius específics. El lema de la trobada, «New tools, techniques, and tactics in conservation and collections care», reflecteix el moment actual en què cal pensar eines noves per anticipar-se al deteriorament del nostre patrimoni i del nostre planeta,

intensificant la prevenció i l'ús de productes al més innocus possible, i amb un paper important dels estudis sobre els materials. Uns grans reptes per als anys vinents.

Lídia Font
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Les guies d'història urbana: un petit gran format

Guies d'història urbana presentades l'any 2019. © MUHBA

Les guies d'història urbana són un projecte editorial del Museu molt valorat que fins i tot ha acabat convertint-se, per molts, en objecte de col·leccionisme. Sota un format aparentment senzill, que permet apropar-se a tot tipus de lector, amaguen un discurs històric sintetitzat però rigorós i un disseny molt acurat. Moltes vegades també suposen un primer esbós d'una tesi innovadora o d'un enfocament original vinculat a la història de la ciutat, que el MUHBA vol apuntar per mirar de desenvolupar-lo més endavant.

Estan estructurades en dos tipus de continguts; d'una banda, el contingut històric i de l'altra, el patrimonial, que es distribueixen entre les dues cares del format. La temàtica és diversa: va des de l'art fins a temes de gran significació social, passant per períodes històrics concrets. Fins avui, se n'han editat 27 números (amb el corresponent ISSN, cosa que converteix la col·lecció en una publicació seriada), s'està treballant en dos més i n'hi ha de nous en cartera.

Pel que fa a la divulgació, el museu està fent un gran esforç. N'està impulsant traduccions a diferents idiomes i també la possibilitat de descarregar-les del web del museu. Tot i que originalment estan pensades en suport paper, la ideació del format i dels continguts permet convertir-les en un producte digital, i fins i tot en un producte digital interactiu. El potencial i la flexibilitat de les guies d'història urbana són, doncs, il·limitats i això les converteix en un producte dúctil, amb una gran projecció. Comptant amb l'ajuda de les tecnologies de la informació i la comunicació, s'està valorant la possibilitat d'alliberar-ne els continguts per compartir-los a la Viquipèdia i també a la Carta Històrica de Barcelona, l'aplicació web del museu que explica la història de la ciutat a través de cartografies originals i que permet veure l'evolució de Barcelona entre l'any 150 aC i l'any 2010. La intenció és aconseguir, de mica en mica, una cartografia de la ciutat tan completa i de temàtica tan heterogènia com sigui possible; una cartografia que, alhora, vagi component el trencaclosques, generant idees i aportant més i més informació que fonamenti coneixement.

Un dels grans avantatges d'aquesta col·lecció és que la seva difusió i la seva àmplia acceptació han permès establir relacions de treball amb entitats i professionals que es posen en contacte amb el museu per proposar-li l'elaboració de guies diverses. Fruit d'aquesta col·laboració han estat les guies *Macosa/BCN*, *La Maquinista/BCN*, *Fabra i Coats/BCN*, *Sexualitats s. XX/BCN*, *Aigua Km Zero/BCN* o *Automòbil/BCN*, amb les associacions d'extreballadors de les empreses (en els tres primers casos), amb el Departament de Promoció dels Drets de les Dones i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona, amb el d'Ecologia Urbana i amb Fira de Barcelona (en els altres tres).

Ara la prioritat és continuar treballant en la cerca de nous continguts i en les possibilitats del suport. Es pretén també reforçar les relacions i la feina conjunta amb els barris i les seves associacions. Això facilita al museu treballar en una línia on es troba molt còmode i que omple de sentit la seva tasca com a notari d'allò que ha succeït a la metròpoli, i li permet acompanyar la ciutat en el seu dia a dia de la mà dels agents socials que la modelen i en guarden la memòria.

Ana Shelly
Editora

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Europa inter urbes, connectar ciutats

Primera fira del llibre a Lisboa, celebrada l'any 1930. © Estúdio Horácio Novais, Biblioteca de Arte / F. Gulbenkian

Un dels propòsits de l'exposició *Barcelona Flashback* és presentar i explorar la història de la nostra ciutat no només des del passat propi, sinó també des de la comparació, fent-lo dialogar amb la trajectòria històrica de les altres urbs del continent europeu amb què ha protagonitzat i ha trenat una història amb molts aspectes en comú. Amb aquest propòsit s'ha portat a terme el projecte digital *Europa inter urbes*, en el qual s'ha treballat en col·laboració amb l'empresa Wasabi Produccions i amb museus de ciutat europeus que formen part de la xarxa informal City History Museums and Research Network of Europe, liderada pel MUHBA, i que s'ha materialitzat en la producció d'un programa experimental i interactiu que convida el visitant a consultar de manera activa aquestes històries. De moment –perquè el projecte es troba ara mateix en una fase d'ampliació– se centra en cinc ciutats (Barcelona, Lisboa, Londres, Frankfurt i Roma) i en els dos darrers segles d'història.

A *Europa inter urbes* el passat de Barcelona s'aborda des d'una pluralitat de temes i es llegeix en relació amb el recorregut històric d'altres de les principals ciutats del continent. A més, es dibuixa un esborç de la història urbana europea que contribueix a posar en relleu molts dels problemes, dinàmiques i reptes comuns. I, per descomptat, també posa de manifest les diferències respectives. En aquest sentit, el programa resulta una eina útil a l'hora de comprendre de quina manera les diferents ciutats van haver de respondre als desafiaments compartits, com per exemple als associats a la ràpida expansió urbana en uns temps d'industrialització creixent, a la contínua transformació tecnològica dels últims dos segles o, també, als nombrosos conflictes socials, polítics i laborals que se'n derivaven.

Ara bé, *Europa inter urbes* també tracta i compara altres temàtiques, que van des de la planificació urbanística i la gestió o creació de les infraestructures metropolitanes fins a l'evolució de les institucions d'autogovern municipal o les metamorfosis en els camps de l'oci, de la cultura i de la memòria. Així doncs, la finalitat d'aquesta iniciativa és desenvolupar un projecte que promogui i porti a terme una relectura de la història europea que integra una pluralitat de temàtiques diverses i que, en aquest cas, es fa des de la perspectiva de les ciutats, tot aportant una mirada diferent a l'explicació històrica del continent europeu. Finalment, *Europa inter urbes* persegueix un objectiu addicional, un que enllaça amb la manera d'apropar els fets del passat a la ciutadania. El programa encara aquesta història comparativa i conjunta d'una forma visual i innovadora que posa texts i imatges en relació. Per aquesta raó, les narracions dels principals esdeveniments o processos de les ciutats s'acompanyen de fotografies de l'època que ajuden a il·lustrar-los, però també inclouen mapes o plànols que mostren com eren les ciutats en aquells moments i, al mateix temps, serveixen per ubicar el visitant en l'espai concret dels episodis ressaltats. D'aquesta manera, text, imatge i cartografia convergeixen i s'uneixen per tal de facilitar un accés alhora discursiu i visual, temporal i espacial, a la història urbana europea.

Seleccionar idioma ▼

L'arxiu, al núvol?

Necròpoli de la plaça VII-la de Madrid, 1968. © MUHBA

El Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) disposa d'un ampli repertori digital multimèdia en forma d'imatges, vídeo i àudio. Aquestes col·leccions provenen tant de les successives campanyes de digitalització de material analògic gràfic com dels materials nascuts ja digitals i formen un cabal que es veu contínuament augmentat per les iniciatives desenvolupades al si del museu, tant des dels departaments de col·leccions com dels de programes i projectes. No obstant això, aquesta quantitat d'informació avui és difícil de localitzar de forma centralitzada i universal a causa, principalment, de la transformació dels magatzems d'informació corporatius en compartiments estancs mitjançant la tècnica de permisos d'accés, i potser també a causa d'una certa tosquetat dels mètodes d'organització de fitxers a la xarxa corporativa, que acaba traduint-se en arbres de directoris categoritzats sense atendre una norma clara de gestió documental. Això aboca el sistema als habituals problemes de sinonímies en els directoris, nomenclatures exòtiques, dificultat i lentitud en la recuperació i, finalment, a la duplicació del multimèdia.

Si hi afegim l'existència d'un *Multimèdia Asset Manager* corporatiu al núvol que ha d'emmagatzemar la informació segons criteris documentals molt més estrictes, metadades Dublin Core i recerques complexes mitjançant formularis, obtenim un panorama molt allunyat de l'expectativa de l'usuari mitjà: l'obtenció directa de resultats mitjançant la consulta en llenguatge gairebé natural en una única casella de cerca, el que podem anomenar «el paradigma Google». Davant d'aquesta diferència entre la realitat i l'expectativa del tècnic usuari mitjà, el Museu d'Història està plantejant possibles alternatives que ajudin a assolir l'objectiu de localització i recuperació centralitzada i universal basada en el paradigma Google.

En tot cas, aquesta alternativa com a requisit bàsic hauria de prendre la forma d'un visor de multimèdia que aconseguixi generar miniatures de la multiplicitat de formats de què disposa l'organització, des dels més habituals JPEG i TIFF per a l'àmbit gràfic fins a MP4, MOV, MPEG i fins i tot VOB del vídeo. A més, el sistema hauria de poder utilitzar la semàntica invertida en els arbres de directoris i en les metadades intrínsecs als fitxers, tant si aquests són EXIF com, IPTC, ID3 o altres inclosos en les capçaleres, per construir un índex intern i agilitzar la recuperació d'informació a partir d'una cerca simple basada en un formulari d'una única caixa.

Si bé aquest requisit bàsic es pot complir immediatament mitjançant programari lliure o privatiu present al mercat, fins i tot mitjançant el visor IrfanView que ja es troba instal·lat corporativament, els reptes que cal superar per a la implementació reeixida d'aquesta solució són importants. El principal és l'estructura de permisos de sistema de fitxers que impediria a un visor endinsar-se en els directoris per generar un índex. Però hi ha altres reptes: seria possible que la solució estigui al núvol? Existeixen solucions reeixides en projectes semblants, però, quins perills pot comportar? Cal que tothom tingui accés a tot? Són qüestions que cal considerar, com també aquesta: és el paradigma de cerca i recuperació tipus Google el que necessita un museu?

Jaime Irigoyen
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Museu virtual, avenços

La ferida d'Hipercor, exemple del procés de recuperació virtual d'exposicions passades. © MUHBA

Ja fa temps que el MUHBA ha integrat eines i recursos digitals com a elements prioritaris en molts dels seus projectes. Un dels objectius d'aquesta dinàmica és assolir la capacitat d'oferir tot el contingut del MUHBA al web, per mitjà d'un museu virtual.

Com fer ús de l'espai virtual és una línia de recerca que s'explora intensament des de l'àmbit dels museus, pel seu potencial d'arribar a un gran nombre d'usuaris i oferir continguts superant les limitacions físiques. És encara, però, un camp naixent; si les primeres passes han estat dirigides majoritàriament a la creació de recorreguts virtuals per recreacions de sales físiques, actualment s'intenta fer evolucionar el concepte i reflexionar sobre si els museus virtuals han de ser una mera transposició dels espais físics o poden tenir una entitat pròpia. Dins el marc europeu, fóruns de debat i xarxes de treball com la Virtual Multimodal Museum (ViMM) i la Virtual Museum Transnational Network (V-MUST) plantegen una definició de museu virtual amb l'objectiu principal de «complementar, millorar o augmentar l'experiència museística a través de la personalització, interactivitat i riquesa de contingut».

El MUHBA ha fet seu aquest objectiu, que s'adapta perfectament a la idiosincrasia de la institució. Ser un museu xarxa, amb un relat que s'estén per la ciutat i que genera nombroses tesis, en diferents formats, enriqueix notablement l'oferta de coneixement i, alhora, requereix un node vertebrador que l'estructuri i cohesioni tant al món físic com al virtual. Amb aquest plantejament es treballa per tal que totes les activitats que desenvolupa el museu generin continguts digitals i que aquests quedin interrelacionats; l'objectiu final és que al museu virtual es pugui passar de manera natural de recórrer una exposició ja finalitzada a consultar una peça que la complementi i a escoltar una conferència sobre la matèria. S'ha de generar un sistema obert, on poder anar afegint i intercalant noves peces que enriqueixin l'experiència dels visitants, i que alhora permeti conservar indefinidament els formats efímers.

Aquest enfocament suposa també l'oportunitat d'experimentar amb noves eines de recerca i difusió que permetin posar el coneixement a l'abast del públic de la manera més eficient possible.

En l'àmbit de la recerca, un cop validada satisfactòriament la digitalització 3D d'espais patrimonials per analitzar-los, s'estan fent les primeres passes per aplicar la mateixa tecnologia a la documentació de peces de la col·lecció. En les primeres proves s'ha mostrat com una tècnica amb molt potencial tant per fer estudis detallats com per a la difusió, ja que en un futur podria ajudar fins i tot a superar barreres d'accessibilitat. De la mateixa manera s'està valorant l'adaptació a formats digitals de recursos de valor sobradament contrastat, com les guies urbanes, afegint-hi una capa d'interactivitat en la línia de productes ja consolidats com la Carta Històrica de Barcelona. L'experimentació en la creació d'entorns virtuals ha de permetre a més la recuperació d'exposicions temporals finalitzades (s'està treballant en *La ferida d'Hipercor*) i també, en un futur, produir exposicions exclusivament virtuals que permetin mostrar al públic més línies de recerca del museu i provar nous formats museogràfics. Aquests espais s'incorporarien com a noves sales del museu, tal com ja s'ha fet amb les exposicions documentades amb fotografia de 360°.

Daniel Alcubierre
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

El MUHBA i el món en xarxa

Reunió de directors de museus europeus de la xarxa CITYHIST, al MUHBA, l'octubre de 2019. © MUHBA. Daniel Alcubierre

La reunió de museus europeus a Barcelona 2019, tot un clàssic en el calendari

A mitjans d'octubre, vam acollir de nou els vint directors de la xarxa City History Museums and Research Network of Europe (CITYHIST) per abordar el paper d'aquests equipaments com a centres de coneixement i laboratoris socials, a partir de la història urbana i amb presència activa per la ciutat: aquest fou el punt de partida de la xarxa creada pel MUHBA ara ja fa... deu anys! Enguany els grans eixos temàtics eren tres: els museus de ciutat com a centres de coneixement, el museu fora del museu i els museus de ciutat com a laboratoris.

Més en concret, entre els temes plantejats caldria destacar les propostes de museu escola, amb un primer programa compartit entre el Museu de Lisboa i el MUHBA, i el potencial cognitiu dels itineraris urbans, un gènere de programació d'una gran complexitat metodològica. Vam comptar amb l'assistència de Carme Turégano, gerent de coordinació territorial i proximitat, per parlar dels projectes compartits entre museu, districtes i entitats.

Els assistents a la trobada van veure els plans per a la reforma de la Casa Padellàs per fer-ne la casa comuna de la història de la ciutat i la mostra experimental *Barcelona Flashback* en la qual alguns havien participat. També van visitar la Casa de l'Aigua, epicentre del MUHBA per a la història ambiental i del proveïment urbà. En els anys anteriors havien estat a Fabra i Coats, Bon Pastor i Oliva Artés, de manera que així van completar l'eix patrimonial i museístic al llarg del Besòs.

Història urbana, patrimoni i museu: el heritage corner d'Anvers, setembre de 2020

Entre els assistents a la reunió de la CITYHIST es va proposar que l'«Eix patrimonial conceptual del Besòs» que acabem d'esmentar es mostrés al «racó del patrimoni» previst en el congrés d'història urbana que el setembre de 2020 organitzarà a Anvers la European Association for Urban History, connectada des de fa anys amb la xarxa CITYHIST, i amb diversos membres (també Barcelona) dins del comitè científic. L'interès del projecte és buscar el punt de confluència entre la història urbana i el patrimoni, incloent-hi el tema de la creació de noves col·leccions, com a fonament dels museus de ciutat, un tema que requereix esforç tant per part de conservadors i museòlegs com per part d'historiadors i altres científics socials.

Connectar ciutats i ciutadans: ICOM/CAMOC, conferència mundial de Barcelona 2021

La presidenta del CAMOC, l'organització mundial dels museus de ciutat dins de l'ICOM i vinculada a la Unesco, Joana Sousa Monteiro, ha confirmat Barcelona com a seu de la conferència mundial de museus de ciutat 2021. La presentació formal de la candidatura del MUHBA la va fer Elena Pérez Rubiales a la conferència de Kyoto, en competència amb Nova York. Entre les coses que més es van destacar hi ha el lideratge de Barcelona entre els museus de ciutat de nova generació, com a museu que treballa en el marc de la història urbana, dins la qual mira de situar les seves col·leccions i el paisatge físic i social de la ciutat; un museu xarxa amb un nucli i múltiples

espais per la ciutat, amb un paper fonamental tant en l'educació i la promoció cultural (museu escola) com en la regeneració urbanística (node estratègic) i la cooperació entre ciutats. El tema de Cracòvia 2020, que enllaça directament amb les aportacions fetes des del MUHBA per Joan Roca i Albert al congrés de Frankfurt i per Elena Pérez Rubiales al de Kyoto, serà *El dret a la ciutat* i per a Barcelona 2021 es proposa *Connectar ciutats, connectar ciutadans*.

En aquest marc esperem poder aportar i no tan sols mostrar algunes de les realitzacions pioneres del museu de Barcelona a la ciutat, sinó també abordar nous vincles de cooperació internacional a partir de la ideació de la missió fonamental d'un museu de ciutat com un «kit bàsic de coneixença i consciència urbanes». En aquest punt hi ha lloc per als projectes compartits entre el MUHBA i la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona, el darrer dels quals ha estat la creació del Centre de Documentació Havana-Barcelona.

L'impacte social i cultural com a museu de proximitat: Lisboa, Trento, Barcelona

Al seminari ICOM/CAMOC que va tenir lloc a Lisboa a principis de maig de 2019, amb el títol *Towards a City Museum Watch*, els organitzadors van sol·licitar que exposéssim els fonaments del museu hub i el museu xarxa, del museu com a àgora i escola, de la construcció social de les col·leccions i de la gestió públic-comunitària. La ponència, que abordava en quinze punts «com detectar un museu de ciutat en 20 minuts», va suscitar també l'interès de l'OCDE en la qüestió dels museus, la renovació urbana i el desenvolupament local. Katia Travkina ens va sol·licitar intervenir a finals del mateix mes al Festival d'Economia de Trento, la gran convocatòria pública anual de l'OCDE, en la sessió sobre cultura i identitat dels llocs.

En aquest punt va emergir un dels problemes per consolidar el model de museu xarxa entre les noves polítiques públiques: la dificultat de trobar els paràmetres per mesurar la productivitat social i cultural d'aquests espais patrimonials museïtzats «mirant de la perifèria al centre», que té a veure ben poc amb les xifres de visitants i les entrades venudes, en ser els impactes indirectes molt més grans que els directes en el seu paper com a espai museístic de proximitat. Des del MUHBA ens proposem estudiar-ho en un futur proper a diferents espais del museu i organitzar una sessió específica sobre el tema.

Barcelona, capital de l'excel·lència museística europea el 2022 o el 2023?

El European Museum Forum i el Consell d'Europa atorguen cada any els màxims guardons museístics del continent, entre els quals hi ha el European Museum of the Year Award (EMYA) i el Council of Europe Museum Prize. Els guardons, decidits pels dotze «jutges de museus» (actualment, el director del MUHBA n'és un) sota la direcció de Mark Oneill, premien sobretot el potencial de servei públic i el caràcter democràtic i democratitzador dels museus, amb un fort accent social, seguint l'esperit del fundador dels premis, Kenneth Hudson. La convocatòria de 2019 s'ha celebrat a Sarajevo, amb la memòria de la guerra com a tema local destacat, i la de 2020 serà a Cardiff. El patronat de l'EMF ha mostrat molt interès per celebrar a Barcelona una de les properes convencions anuals de lliurament dels premis, que són similars als grans certàmens cinematogràfics. Valdria la pena. Els tres dies intensos que dura la Convenció permeten veure el bo i millor dels museus europeus nominats (per al 2020 han estat 61) i, alhora, permeten convidar els assistents a conèixer Barcelona a través dels seus museus. El programa l'elabora la ciutat amfitriona: pot ser una bona oportunitat per incidir en el camp cultural i museístic continental des de la capital de Catalunya.

Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Més enllà de la participació: la cogestió d'espais museïtzats

Obert per obres al Bon Pastor, una representació al carrer de la futura museïtzació de les cases barates, en un format participatiu i cogestionat. © Marta Delclòs

A partir de l'experiència iniciada pel Museu al Turó de la Rovira i seguida en tots els espais de l'Eix Besòs (en sentit ascendent: Oliva Artés, Bon Pastor, Fabra i Coats i Casa de l'Aigua), s'observa com a Barcelona, ciutat on els moviments urbans han tingut un paper cabdal des del combat antifranquista, la noció de museu xarxa amb espais patrimonials arrelats als barris és un element potenciador i diferenciador de les àrees que s'han format al segle XX i que avui malden per incorporar-se amb plenitud a la vida urbana. El dret a la ciutat, que va plantejar per primera vegada Henri Lefèbvre el 1968, ha de considerar-se de manera multiescalar: és dret al barri i dret al centre i al conjunt de la ciutat metropolitana, per no anar més enllà. I el dret a la ciutat és també el dret a la trajectòria de la ciutat: és el dret a la història i a la memòria, i al patrimoni que se'n fa ressò. Com ens deia fa un temps un ciutadà, «o hi ha museus per a tothom o no n'hi ha per a ningú. O ens interessem alhora per la muralla romana i les fàbriques, o no ens interessem per res».

En aquesta construcció participativa del patrimoni, en el marc d'un relat urbà cada cop més afinat gràcies a l'impuls de la recerca, les experiències de gestió compartida són molt diverses, per bé que es perfila un triangle virtuos entre a) el Museu, vinculat a l'ICUB i la Casa Gran, b) els districtes i c) les entitats. Entre aquestes últimes hi conflueixen de manera variable les associacions i plataformes veïnals amb els centres d'estudis, institucions i arxius locals. En tots els casos esmentats (i caldria afegir-hi també el Refugi 307 i Vil·la Joana), les entitats han tingut un paper cabdal, amb fórmules diverses. Ens limitem aquí a comentar els dels espais citats al principi de l'article.

Al **Turó de la Rovira** el conjunt patrimonial, ubicat en un parc públic, es gestiona entre MUHBA/ICUB i el districte, amb divisió d'espais i de tasques i amb suport ocasional de l'Associació de Veïns i Veïnes del Carmel. S'espera poder redefinir aviat el tractament de l'espai patrimonial, que actualment pateix una pressió excessiva, però sempre amb una fórmula de gestió compartida, sense la qual l'espai no hauria pogut consolidar-se.

A **Fabra i Coats**, tant pel que fa a la Sala de Calderes com a la col·lecció, al Museu i el districte s'afegeixen els Amics de la Fabra, que fan visites a l'espai, com les fa el Museu i que treballen a fons per millorar la col·lecció i aconseguir les versions finals dels espais museístics dedicats a la ciutat i el treball. Hi col·laboren estretament les associacions de la Maquinista, Pegaso i Mercedes, l'AVV Bon Pastor, el Centre d'Estudis Ignasi Iglésias i els equips de recerca TIG (Treball, Institucions i Gènere) i d'Història Industrial i de l'Empresa, ambdós de la Universitat de Barcelona.

A la **Casa de l'Aigua** hi actuen dos districtes, Sant Andreu i Nou Barris. En l'àrea del primer hi ha a més la Fundació Trinijove, que usa l'espai per a educació social (una tasca perfectament compatible amb l'ús museístic), i en la del districte de Nou Barris és una entitat la que té cura de l'espai. El museu hi comparteix tasques i usos, i compta també amb el Centre d'Estudis Ignasi Iglésias i l'Arxiu Històric de Roquetes com a suports ocasionals. Els altres museus de la xarxa europea del MUHBA, així com els representants de l'ICOM, es van interessar molt pel

projecte, precisament per com entrellaça patrimoni, relat històric i ciutadania amb altres usos, incloent-hi l'hort sempre ben cuidat a la zona de Sant Andreu.

Al **Bon Pastor**, la proposta de fer a les Cases Barates la secció d'habitatge del Museu és plenament compartida des del primer dia amb l'Associació de Veïns i altres entitats, inclosa la Universitat de Barcelona, conjuntament amb el Districte de Sant Andreu, que hi ha tingut un paper cabdal. En aquest cas, modèlic, és on més fàcilment es podrà anar pensant en fórmules de cogestió públicoprivada entre un ens «central» com és un museu que depèn de l'ICUB, un ens «territorial» com el Districte de Sant Andreu i una entitat com l'AVV Bon Pastor, que a més tindrà els arxius i farà activitats en espais del mateix edifici patrimonial rehabilitat.

Finalment, a **Oliva Artés**, l'espai laboratori del MUHBA dedicat a la metròpoli contemporània, hi ha una presència notable de les entitats, amb l'AVV i altres associacions del Poblenou, les entitats aplegades a la Taula Eix Pere IV i el Districte de Sant Martí, que ha tingut un paper decisiu en l'impuls del projecte. Ara caldrà pensar, també, com s'aconsegueix un model de gestió social per a l'espai de reunió i cafeteria que ben aviat s'hi inaugurarà. En temps d'internet la coordinació flexible és un objectiu ben a l'abast: la interacció suma.

Ara com ara són mecanismes de cogestió pública i públic-comunitària informals, que convindrà formalitzar per tal de fer-los més estables i previsibles, sense perdre'n el potencial creatiu. Heus aquí un dels reptes del que, en algun lloc, hem anomenat la «segona transició cultural», en què es difuminen les barreres entre equipaments de proximitat i equipaments d'excel·lència.

El museu de la ciutat, per la seva posició entre les polítiques urbanes i les polítiques socioculturals, és un espai d'innovació privilegiat per assajar nous models. No és una necessitat específicament barcelonina, com expliquen els membres de la xarxa europea del MUHBA. Podem citar el cas de Berlín, on els museus d'història dels districtes (*Heimatismuseums*) i el museu de la ciutat (*Stadtmuseum*, amb cinc grans seus) no troben la manera de teixir una xarxa compartida, en detriment dels pressupostos i de la ciutadania. O el cas d'Amsterdam, on el museu de la ciutat compta amb una trentena d'espais disponibles a la xarxa de biblioteques, però amb el benentès que tots els projectes han de ser temporals. Potser per aquests motius, les mirades s'han girat cap a Barcelona en la reunió de 2019 de la City History Museums and Research Network of Europe, que ja hem comentat en un altre article.

Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Reinventar el museu de la ciutat...

Associacions de veïns, centres d'estudis i institucions culturals reunides a la sala Carreras Candi del MUHBA, en la VI sessió del seminari Reinventar el museu de la ciutat, 18 de desembre de 2019. © Marta Peinador

El 18 de desembre de 2019 ens vam trobar al pati de la Casa Padellàs, futur *hub* del MUHBA com a Casa de la Història de Barcelona, amb trenta-tres entitats i institucions que contribueixen a la construcció d'aquest museu xarxa que ha de ser el Museu, estès per la ciutat. Vam visitar la mostra experimental *Barcelona Flashback* per agafar empena i reflexionar després sobre els ressons i les explicacions de la ciutat que poden teixir-se des d'un museu compartit amb la ciutadania i les institucions i entitats. Va ser una tarda molt agradable per a tots els assistents, un veritable mercat d'idees!

Aquesta era la sisena sessió de treball per reinventar el Museu, en perspectiva de barri, de ciutat, europea i global, dos anys i mig després de la primera, que vam fer a la mateixa sala Carreras Candi el 25 d'abril de 2017 i en la qual va intervenir la presidenta del CAMOC, que és l'organització mundial de museus de ciutat de l'ICOM/Unesco. La segona trobada es va dedicar a explicar els projectes per a la Casa Padellàs a les entitats que ho van sol·licitar, la tercera la vam compartir amb els museus i centres de recerca europeus associats amb el MUHBA en la xarxa City History Museums and Research Network of Europe i les dues següents van ser de debat sobre com consolidar un museu policèntric i sobre la creació d'un eix museístic i patrimonial al llarg del riu Besòs.

En aquesta sisena sessió els temes han estat la construcció del coneixement, acadèmicament rigorós i alhora socialment compartit; la concreció i gestió futura d'espais patrimonials públic-comunitaris; l'ampliació de la col·lecció de la ciutat contemporània, i la previsió d'iniciatives compartides en la programació de seminaris, itineraris i altres activitats. Tot plegat, en un programa de quatre anys que hauria de culminar en el 80è aniversari del Museu, l'any 2023.

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

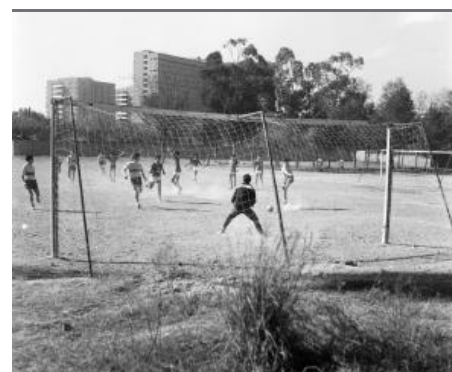
MUHBA Butlletí

[Barcelona, 1249-1516. L'eclosió d'una capital mediterrània](#)

[Habitar Barcelona, Segle XX](#)

[El futbol i la construcció d'identitats](#)

[Restituir i innovar en el patrimoni gastronòmic](#)

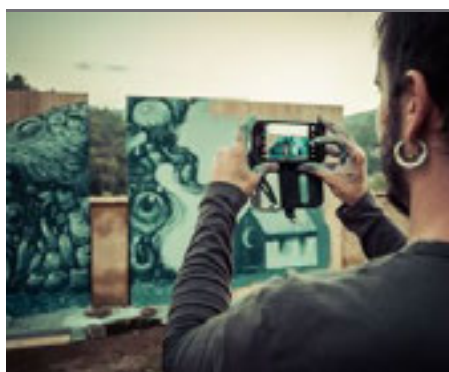
[Els patrimonis de l'aigua de proximitat](#)

[Barcelona davant les guerres totals](#)

[Memòries de fàbrica](#)

[Amb Verdaguer com a amfitrió](#)

[Història a ritme de jazz](#)

Escenaris del franquisme a Ciutat Vella

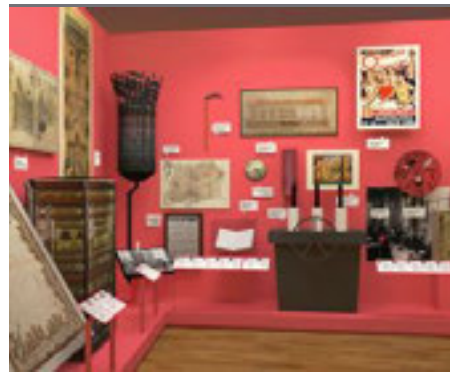
D'Hipercor a la Rambla: dol, memòria i història

Temple, palau i park

Park Güell, canvi de cicle

Cap a l'actualització del pla museològic: els motors del MUHBA

Zona Franca, el pol R+D+i del centre de col·leccions del MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Barcelona, 1249-1516. L'eclosió d'una capital mediterrània

L'any 1999, els llavors Museu d'Història de la Ciutat i Institut Municipal d'Història van col·laborar en una ambiciosa exposició sobre la Barcelona de la baixa edat mitjana. La Barcelona gòtica i els seus estudis van explicar la formació i consolidació del règim municipal, el desenvolupament econòmic que l'estimulava, i el creixement i embelliment urbanístic de la ciutat sota la nova estètica de l'estil gòtic. Vint anys després, el MUHBA inaugurarà una nova exposició per actualitzar aquelles bases, d'acord amb els avenços i les sensibilitats de la recerca històrica i arqueològica de les dues darreres dècades. La bombolla immobiliària d'inicis d'aquest segle va comportar, entre els escassos efectes positius, la multiplicació del nombre i la magnitud de les intervencions arqueològiques, amb la localització d'estructures i d'objectes de la cultura material medieval ignorats o mal coneguts anteriorment. Incorporades als centres i les col·leccions del museu –catalogades, restaurades i conservades al millor possible–, moltes d'aquelles descobertes han donat lloc a una important literatura científica que complementa o corregeix les tesis defensades els anys noranta.

Convenia, doncs, mostrar-les a ciutadans i visitants. Ahora, els grups de recerca que treballen les fonts escrites i artístiques en simbiosi amb el MUHBA i l'Arxiu Històric de la Ciutat han exhumat una gran quantitat d'informació que aporta matisos interessants, quan no revoluciona el discurs previ. Amb la intenció de recollir aquest cabal de nou coneixement, el MUHBA ha optat per assumir-ne el comissariat, i coordinar un equip de més de 25 col·laboradors amb el bo i millor del medievalisme català. Cadascun s'ha encarregat de les parts en què era especialista, proposant textos, peces externes per portar, quadres, cartografies, il·lustracions i comentaris, sempre sota la supervisió de l'equip del MUHBA. Un dels més destacats encara ha pogut ser el gran medievalista i hebraïsta català Jaume Riera i Sans, recentment traspassat, un erudit del que alguns han volgut denominar «la generació heroica» que sumava als seus coneixements una capacitat pedagògica inusitada. El MUHBA se n'ha pogut beneficiar reiteradament en els darrers anys, i la seva empremta encara serà ben reconeixible en aquesta exposició, que volem oferir-li com a homenatge pòstum.

El discurs museogràfic començarà amb el paper que va fer l'activitat comercial mediterrània a l'hora de generar els recursos i la diversificació social que permeté el naixement del municipi de Barcelona. No debades, la ciutat s'esforçà al llarg del segle XV a construir una estructura portuària artificial per superar els inconvenients imposats al moviment naval per la tasca o llacuna litoral.

La museografia continuarà desglossant els grups socials en què va quedar estructurada aquella renovada societat, capitanejada per l'elit de prohoms enriquits pels negocis. També parlarà d'atenció a la reordenació dels equilibris que acabà generant les institucions en les quals es va anar organitzant. Mostrarà així que, de ser una propietat dels comtes-reis gestionada pels seus oficials, la ciutat, amb el Consell de Cent, els consellers i la resta de càrrecs municipals, esdevingué un subjecte de negociació política amb la monarquia i els dos estaments privilegiats, la noblesa i l'Església. La primera no hi va residir fins avançat el segle xv, però voltava la cort i pressionava el monarca a favor d'uns interessos que no solien beneficiar la ciutat. La segona havia creat, a inicis del segle XIII, el nou monacat dels ordes mendicants, per integrar-se al fenomen del renaixement urbà. La Barcelona intramurs es va omplir així de convents on professaren centenars de frares i monges, que se sumaren al ja força abundant clergat secular, i que també bastiren imponents construccions gòtiques. El poder reial, anguixat per les despeses bèl·liques i sumptuàries, arbitrava entre tots, sempre amb particular sensibilitat envers qui li pogués aportar la bossa més plena. Les elits ciutadanes barcelonines es van saber moure tan bé en aquell

joc que, entrada la segona meitat del segle XIV, la ciutat havia aconseguit un elevat nivell d'autogestió, aixecava un edifici propi i podia emparar una part significativa del territori català, alhora que esdevenia senyoria feudal directa de terres més allunyades. Tot i ser itinerant, el poder de la monarquia es veia representat al cor de la ciutat pel Palau Reial Major. Hi residien les dues úniques institucions de la Corona que no viatjaven seguint el sobirà, l'Arxiu Reial i el Mestre Racional. El MUHBA ha dedicat grans esforços a l'estudi de l'edifici i les seves funcions els darrers anys. Els resultats començaran a mostrar-se en aquesta exposició, en forma d'uns audiovisuals tan espectaculars com pedagògics. Hi posaran en relleu que les voltes romàniques, la Capella Reial i el Tinell o sala del tron són les parts pervingudes d'un conjunt desaparegut més gran i complex, en constant transformació al llarg dels anys i reconstruït idealitzadament el segle XX. També que la monarquia destinava els diversos sectors a funcions públiques i privades ben diverses. Al segle xv, l'establiment de la Diputació del General va fer que Barcelona passés de ser el nucli urbà més important de Catalunya a constituir la capital política del Principat.

La museografia explicarà com la ciutat integrà el tracte amb aquells representants de les corts estamentals. Barcelona es trobava llavors en el clímax d'una activitat econòmica i productiva que, al llarg de la centúria anterior, s'havia anat vertebrant mitjançant les corporacions d'ofici. Producció i corporacions es veuran, per tant, ben representades a la mostra. Tanmateix, l'endeutament municipal havia esdevingut un problema greu, al qual es va posar solució parcial amb la creació de la Taula de Canvi, mentre la constitució de l'Hospital General contribuïa a apaivagar les tensions socials entre els menys afavorits. Llavors, l'enfrontament amb una nova dinastia reial poc acostumada a les negociacions propicià que el rei Alfons el Magnànim es distanciés de la ciutat i s'establís a Nàpols. Alguns anys després, la reina Maria assentava la cort a València, amb el consegüent aprofundiment de la ja crisi econòmica barcelonina, provocada pels canvis en els intercanvis comercials mediterranis i per l'orientació de les actuacions municipals en favor d'una reduïda oligarquia. La contracció de l'economia i l'allunyament del poder arbitral de la Corona portaren a l'esclat de la terrible Guerra Civil Catalana.

L'exposició matisarà que la victòria pírrica de Joan II no li permeté arrasar l'autonomia barcelonina, però posà les bases perquè el seu fill, Ferran el Catòlic, hi pogués introduir canvis substancials. La instal·lació de la Inquisició castellana i la transformació del lloctinent general en un autèntic virrei o governador territorial permanent van posar fi a una època i n'iniciaren una altra, marcada per la pèrdua de centralitat de Catalunya i la seva capital al si d'una Monarquia Hispànica de proporcions immenses. L'exclusió radical de la conquesta americana en seria la prova més immediata i evident.

A més de per la multitud de peces que il·lustraran els diferents àmbits, l'evolució artística del període es mostrarà a la Capella Reial o de Santa Àgata, primera església gòtica acabada a Barcelona i presidida per l'imponent retaule de Jaume Huguet. Tant els audiovisuals ubicats a les seves capelles com la instal·lació que envoltarà el Tinell, formant el perímetre de l'exposició temporal, han estat pensats per poder-hi romandre. Passaran així a ampliar el discurs museogràfic del MUHBA en els períodes en què no hi hagi altres exposicions temporals ocupant aquells espais. La inauguració està prevista per als darrers dies del mes de febrer.

Ramon J. Pujades i Bataller,
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Habitar Barcelona, Segle XX

El MUHBA ha programat l'exposició *Habitar Barcelona*. Els reptes de l'habitatge en la Barcelona del segle xx, prevista com una de les exposicions inaugurals de la reforma de l'espai del museu a MUHBA Oliva Artés. Es tracta de mostrar de manera sintètica les etapes d'un cicle històric que recorre tot el segle xx, que s'inicia amb l'arribada massiva d'immigrants a Barcelona, moment en què apareixen els primers habitatges protegits, i acaba amb els Jocs de 1992 i la posterior crisi de 1997. És un cicle caracteritzat per l'accés a l'habitatge en propietat per part d'unes capes socials molt àmplies: un fenomen inèdit i de gran abast que modifica substancialment la ciutat i la seva vida social.

A mitjan segle XX es generalitza a Barcelona l'accés diferit a la propietat de l'habitatge, majoritàriament finançat amb hipoteques a llarg termini (trenta o més anys). Aquests nous habitatges se situen en tres posicions urbanes característiques: es tracta de promocions que substitueixen o densifiquen els barris perifèrics, constituïts fins aleshores per casetes unifamiliars amb jardí propi; o bé d'habitatges construïts en els polígons de promoció pública o privada; o, fins i tot, d'habitatges autoconstruïts en barris marginals, prèvia adquisició de drets sobre la parcel·la. La dinàmica que aquest procés imprimeix a la ciutat impulsa la reivindicació urbanística i l'associacionisme veïnal, amb una creixent demanda de millora urbana als barris, i és un dels factors que afavoreix la progressiva cohesió social i articulació política de la població, amb base territorial, que s'intensifica a partir de 1979 amb la democràcia municipal. L'exposició, comissariada per Amador Ferrer i Carme Trilla, consta de quatre àmbits, que corresponen als diferents moments del procés, i finalitza amb algunes reflexions centrades en la problemàtica de l'habitatge avui, a partir de l'experiència del segle passat.

L'Àmbit 1 (1900-1936) explica com l'habitatge comença a ser entès com un problema social, malgrat que la resposta pública no passa de ser simbòlica.

L'Àmbit 2 (1939-1959) mostra com la davallada que representen la guerra civil i la guerra mundial impulsa una acció paternalista i insuficient, tot i que el creixement econòmic incipient prepara el llançament del sector de la construcció.

L'Àmbit 3 (1959-1975) s'obre amb el Pla d'estabilització, amb una primera fase de creixement desordenat i sense qualitat, i una segona fase, des del Pla general metropolità de 1976 i la transició política, de redreçament i reequilibri urbà. És la fase en què es materialitza l'accés generalitzat a la propietat urbana i l'auge dels moviments socials en demanda de qualitat.

L'Àmbit 4, finalment, mostra com la millora de la ciutat amb motiu dels Jocs de 1992 no ha atès suficientment de forma específica la qüestió de l'habitatge per als col·lectius més desfavorits –en gran part a causa de la pèrdua progressiva de l'habitatge protegit, que es continua malbaratant– i com l'arribada d'una nova immigració agreuja el problema.

L'exposició anirà acompanyada d'unes jornades de debat on serà possible contrastar les diferents interpretacions del que ha estat l'habitatge a Barcelona al llarg del segle XX i, també, abordar els problemes no resolts o sorgits com a conseqüència dels nous factors apareguts en el transcurs de les dues darreres dècades.

Amador Ferrer

Co-comissari de l'exposició

Seleccionar idioma ▼

El futbol i la construcció d'identitats

Són múltiples les formes en què s'articulen (i es desarticulen) les ciutats. Algunes, com l'urbanisme, són molt visibles i reconegudes per tots, però no podem oblidar que l'articulació de la ciutat es fa des de nombrosos aspectes de la vida social, econòmica i cultural, sovint menys considerats però decisius, que compten amb un llarg recorregut en la història urbana.

El projecte Barcelona, *el futbol i la ciutat al segle XX*, promogut pel MUHBA i l'IBE (Institut Barcelona Esports), es proposa evidenciar que el futbol ha estat –i és– un element fonamental en la construcció dinàmica de la ciutat i que, per tant, cal que esdevingui tema de reflexió i debat, sostreure'l del dia a dia per considerar-lo des d'una perspectiva més àmplia. Per fer-ho, un interval de cent anys sembla especialment oportú, perquè ens permetrà observar els canvis i l'evolució que han experimentat en paral·lel, amb moltes interconnexions, el futbol i la ciutat. Per tirar endavant el projecte s'ha avançat en diverses accions, com el seminari *El futbol construeix ciutats* que va tenir lloc el 27 de setembre, el qual va posar sobre la taula la necessitat que des d'un Museu d'Història s'abordi una activitat sovint considerada secundària en el moment de les anàlisis socials. De manera concurrent es va considerar que el futbol –i l'esport en general– ha estat poc representat en la història de la ciutat.

El projecte global tindrà la dimensió pública més rellevant amb la inauguració d'una exposició a l'espai de l'antiga fàbrica Oliva Artés la primavera vinent. L'exposició farà un repàs dels principals elements d'interacció entre el futbol i la ciutat, tenint en compte que així com no hi ha una única manera de viure la ciutat, tampoc hi ha una sola manera de viure i entendre el futbol, des del que es promou a la base dels barris fins a l'esport més professionalitzat. Tractarem l'impacte territorial, amb la incidència que té el futbol en la creació d'espais a la ciutat, des dels camps de joc fins a la mobilitat o l'ocupació del carrer i les reivindicacions per garantir l'accés dels ciutadans a la pràctica esportiva.

D'altra banda, considerarem el futbol com a construcció social de la ciutat. És un joc que genera sociabilitats entre els practicants, però també entre els espectadors, és la base de rituals socials, de cerimònies de celebració. És una mostra de com evoluciona la nostra societat, d'un futbol masculinitzat a la lenta però progressiva presència de les dones, que hi van fent forat. I és també el reflex tant de les actituds més solidàries i positives com de les més reprovables, del més exquisit fair play al joc brut. És indubtable que el futbol ha construït identitats, des del grup de l'escola fins al club que tothom reconeix com el club del barri i aquells altres que són símbol i imatge de la ciutat al món, i aquestes identitats es vehiculen a través d'himnes, colors i càntics diversos. Per últim, no podem oblidar que, en el nostre món d'avui, el futbol és un motor econòmic de les ciutats, tant per la seva capacitat d'atracció turística i la professionalització dels grans clubs com, a l'altra cara de la moneda, per les dificultats del futbol modest per emular determinats models. De tot això volem parlar en aquest projecte sobre el futbol i la ciutat, amb el bagatge del passat i els interrogants del futur.

Xavier Pujadas i Carles Santacana

Comissaris de l'exposició

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Restituir i innovar en el patrimoni gastronòmic

És paradoxal que un museu d'història pugui, efectivament, fer història. Això és el que va passar el 25 de maig a l'espai MUHBA Oliva Artés amb la *Jornada de crítica i restitució patrimonial en gastronomia*. Aquesta jornada va ser el resultat d'un projecte impulsat pel MUHBA, que durant més de set anys ha explorat la cuina històrica de Barcelona en un projecte compartit amb la Fundació Alcía, el pioner internacional en recerca culinària amb rigor científic.

A la trobada hi van participar alguns dels principals experts en història de l'alimentació de Catalunya que van fer una aproximació metodològica a la cuina històrica des de diferents àmbits. Des de la recerca bibliogràfica del professor Francesc Solé Parellada fins a la bioarqueologia de l'eminent Lluís Garcia Petit, passant per la historiografia dels dos grans referents, el professor Riera Melis i la professora Pérez Samper de la UB. O aproximacions més disruptives com la de la tecnologia dels aliments d'Agustí Romero de l'IRTA, o la intervenció magistral del professor Paul Freedman, historiador de la Universitat de Yale i un dels més grans experts en història de la cuina medieval del món.

Tot plegat, una concentració d'excel·lència acadèmica del tot inusual en un esdeveniment dedicat a la gastronomia. Però el factor realment diferencial de la jornada va ser la intervenció d'alguns dels millors cuiners de Barcelona que van explicar, a través de casos pràctics, com s'han aproximat a les receptes històriques des dels seus restaurants. Albert Raurich, Ada Parellada, Sergi de Meià o un servidor fa anys que treballem la cuina històrica aplicada, en col·laboració amb historiadors i d'altres científics socials. Això és, sens dubte, un exemple de restitució del patrimoni històric immaterial.

És un fet molt destacable i molt enriquidor que els professionals de la cuina puguin exposar la seva expertesa al costat de les primeres espases del món acadèmic i, encara més, que hi puguin col·laborar per tirar endavant els seus projectes d'interpretació de receptes. Ara bé, el fet que un museu d'història lideri la construcció d'aquests ponts de diàleg i n'esdevingui el catalitzador de manera activa no tan sols és inusual sinó que, a més, és revolucionari.

Jaume Biarnés Digón
Director del Yondu Culinary Studio de Nova York

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

Els patrimonis de l'aigua de proximitat

El creixement urbà del pla de Barcelona, entès de manera extensa fins a Montcada, ha acabat desdibuixant la geografia dels cursos d'aigua i la localització de les fonts i les mines existents. Fins al final del segle XIX, però, l'ocupació humana va estar condicionada completament pels recursos hidrològics captats, conduïts i consumits al territori. En època romana, l'aqüeducte procedent del Besòs aportava a Barcino els cabals que necessitava. En temps medievals, es bevia l'aigua dels pous excavats intramurs i la canalitzada que arribava des de les fonts de Collserola i de mines i pous arreu de la plana, mentre es feia servir el Rec Comtal amb finalitats productives. Ja en plena revolució industrial moltes fàbriques van recórrer a les aigües freàtiques del subsòl i moltes fonts i mines es van continuar utilitzant amb diverses finalitats (consum directe, enjardinament, tallers, bugaderia...) fins ben entrat el segle XX.

Les condicions geològiques i hidrològiques de la zona han facilitat històricament aquests usos. Múltiples rieres i torrents procedents de Collserola i els turons, i la mateixa filtració de les aigües pluvials i d'escorrentia, van permetre l'explotació d'un nombre indeterminat de mines i fonts als vessants i de pous a la plana. A més, l'extracció d'aigües del delta subterrani del Besòs, que ocupa bona part del nord i el llevant del pla, va fer possibles les instal·lacions fabrils del Poblenou, entre altres llocs.

Aquest patrimoni és molt divers. A més de les mines, els pous i les fonts, cal considerar canalitzacions, torres d'aigua, toponímia, indrets populars on es feien fontades, elements antropològics històrics i socials de tota mena, documentació de les petites empreses que en determinats casos explotaven aquests recursos... El conjunt és d'una vàlua històrica i ambiental innegable però a hores d'ara resta ignorat per bona part de la població i les institucions barcelonines.

És necessari conèixer molt millor aquesta aigua «km 0» i integrar-ne la interpretació en el relat del conjunt de l'abastament hidrològic de la ciutat, al costat dels imprescindibles cabals procedents de captacions més allunyades que es fan servir actualment. Des d'aquesta perspectiva, el MUHBA ha començat a donar les primeres passes tot organitzant els passats 29 de setembre i 27 d'octubre les jornades anomenades *Patrimonis Blaus: innovar en el relat de l'aigua i la ciutat*.

Amb la col·laboració d'especialistes, institucions i entitats, es van identificant diverses peces patrimonials que, agrupades en sistemes relacionals, són identitàries de diversos territoris del pla de Barcelona. Així, tenim els antics pous de Ciutat Vella, els pous i les torres d'aigua de l'Eixample, les fonts de Montjuïc, les fonts i mines de Sarrí i Sant Gervasi, Gràcia, Horta i Nou Barris i els pous industrials de Sant Andreu i Sant Martí. Les peces patrimonials monumentals són excepcionals. La tipologia majoritària correspon a peces humils, disperses, soterrades, oblidades i fins i tot menystingudes. El seu potencial, però, per transformar el relat col·lectiu sobre l'aigua de la ciutat de Barcelona des d'una òptica postmoderna i ambientalista és formidable. S'imposa explorar i aprofitar aquest potencial.

Manel Martín Pascual
Historiador

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Barcelona davant les guerres totals

La historiografia militar fa temps que ha definit els conflictes armats del segle XX com a «guerres totals». La definició es deu a diferents aspectes. En primer lloc, al fet que, amb l'augment de la tecnificació, de les característiques i de la potència de l'armament utilitzat en les guerres del segle passat, s'ha perdut progressivament la distinció entre front i rereguarda, i s'ha transformat els civils en objectius militars. En segon lloc, al fet que cada cop més l'esforç bèl·lic ha anat acompanyat d'una mobilització ideològica tant dels soldats com de la població civil, que ha ocupat tots i cadascun dels àmbits de la vida de la ciutadania. En tercer lloc, finalment, al fet que les guerres del segle xx han tingut un abast global en el marc d'un món fortament interconnectat, per la qual cosa tots els països –tant si hi participaven directament com si no– han estat interpel·lats pels conflictes.

Amb les guies urbanes el MUHBA ha intentat aproximar-se a la manera en què la ciutat de Barcelona s'ha enfrontat a alguns dels conflictes més importants del segle passat. A *Rereguarda/BCN* i *Defensa 1936-39/BCN* s'han tractat aspectes centrals del conflicte total que va viure de més a prop la ciutat, la Guerra Civil espanyola. A la primera es fa un repàs exhaustiu de diferents aspectes relacionats amb l'excepcionalitat d'aquell moment, com ara la producció d'armament (que va canviar de manera significativa el panorama industrial de la ciutat durant uns mesos) o la condició de triple capitalitat de Barcelona, que el 1937 va ser alhora seu dels governs de Catalunya, d'Euskadi i de la República.

La guia *Rereguarda/BCN* també analitza aspectes aparentment menys vistosos però crucials, relacionats amb la manera en què la ciutat va continuar sobrevivint durant els mesos de guerra, i en alguns àmbits fins i tot experimentant canvis expansius en les polítiques públiques, com fou en el cas de l'educació amb la constitució del CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada). S'hi recullen igualment aspectes relatius a l'alimentació, a la vida associativa o bé a l'esbarjo, com en el cas dels cinemes. La segona guia sobre la Guerra Civil està dedicada específicament a la defensa. Recull totes les actuacions posades en marxa per les administracions i també per la ciutadania mateixa, organitzada per defensar-se –de forma activa i passiva– davant de l'element potser més característic de les guerres totals, els bombardejos sobre la població civil.

La tercera guia, en canvi, està dedicada a Barcelona durant la Segona Guerra Mundial i recull la manera en què aquell conflicte afectà la ciutat encara que oficialment l'Espanya franquista es mantingués al marge de les hostilitats militars. Així, es posa el focus sobre la importància que adquirí Barcelona com a centre diplomàtic, polític i cultural, analitzant la presència i l'activitat a la ciutat dels antics aliats de Franco, els feixistes italians i els nazis alemanys, en l'àmbit públic (simbologia, activitats oficials) i en l'àmbit «subterrani», quan la ciutat es transformà en un important centre d'espionatge i d'intercanvi d'informació. Per altra banda també s'hi recullen les activitats desenvolupades en favor de refugiats i desplaçats –especialment jueus, però també resistent aliats– quan Barcelona es transformà en la porta per poder emigrar, un cop acabat el conflicte, a Palestina, al nord d'Àfrica o bé a Amèrica.

Paola Lo Cascio
Historiadora i politòloga

Seleccionar idioma ▼

Memòries de fàbrica

El mes de febrer de 2018, el MUHBA va organitzar un primer taller, titulat *Relats de feina*, sobre l'enregistrament de memòries i documents orals de l'era industrial. Es va convocar les comunitats de memòria de diferents associacions de treballadors i treballadores amb el doble objectiu de construir i preservar fonts orals sobre les seves condicions de vida i de treball. Aquestes fonts conformen el patrimoni d'un passat i constitueixen les memòries del futur. La iniciativa és d'un valor extraordinari quan els discursos sobre el treball es banalitzen, es cosifiquen les seves realitats i resten marginals davant la sacsejada identitària.

Feina, tasca, maledicció, necessitat, oportunitat, autodeterminació o desenvolupament personal han estat algunes de les paraules per connotar el treball al llarg de la història dels darrers dos-cents anys. La densitat històrica d'aquesta noció ens parla de la multiplicitat de formes i significats, de les figures i llenguatges utilitzats per referir-s'hi, i també de les conseqüències socials, polítiques i morals.

Amb tot, no hem de descartar el procés corrosiu que ha travessat el significat mateix de la feina, atès que el treball ha perdut bona part de les seves qualitats i capacitats per identificar-se amb l'ocupació. Aquest fenomen va travessar el segle xx i s'inscriu en el compromís fordista configurat sobre la base de l'estat del benestar, a partir del qual la seguretat econòmica i la dependència del treball van traçar un cercle tancat. La pedra angular és l'organització del treball en la seva versió fordista-taylorista.

Avui, al voltant de la preocupació sobre el treball s'ha conformat una constel·lació de concepcions amb la voluntat de definir de manera precisa la significació del concepte. Què representa el treball? La resposta és un conjunt de visions, sovint contradictòries, que dona peu a representacions diferents d'un mateix fenomen, expressant una heterogeneïtat cultural que implica diferents preferències en relació a l'ocupació quant a escales, valors i fins i tot estils de vida. No s'ha de descartar que aquesta precipitació de significats ens estigui advertint sobre la liquidació del concepte de treball en la societat actual.

En el capitalisme flexible les persones exerceixen al llarg de la vida «fragments de treball», cosa que constitueix un canvi respecte al significat del propi treball en etapes històriques anteriors. Aquesta discontinuïtat de les ocupacions acaba projectant-se en el caràcter dels treballadors de manera corrosiva. Així, el fenomen de la flexibilitat associat a l'ocupació degradada té com a resultat unes vides vulnerables en el capitalisme neoliberal.

Davant d'aquesta nova situació propiciada pels processos de reestructuració i innovació dels models productius, cal preguntar-se: pot existir una ciutat veritablement lliure si no es permet als seus membres experimentar la llibertat en el treball? Això ens condueix necessàriament al repte de repensar de nou el treball.

Javier Tébar

Director de l'Arxiu Històric de Catalunya de CCOO de Catalunya

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Amb Verdaguer com a amfitrió

*Totes les ones de la mar
m'han envestit en so de guerra,
tot udolant com a lleons,
com a lleons sedents de presa.
Han rodolat pel meu damunt
obrint ses boques de caverna,
roges d'enuig i lleig verí,
plenes d'insults i d'anatemes. [...]
Mes lo meu front està serè,
mon esperit jugant s'hi bressa,
com la gavina en la maror,
com l'aligot en la tempesta.
Totes les ones de la mar
no poden rompre un gra d'arena.*

Jacint Verdaguer, «Se'n cansaran», novembre 1896.
Dins d'Espines i flors (Barcelona: 2006).

D'aquesta manera expressa Jacint Verdaguer l'amargor que sent quan el fan callar i el fan passar per boig; quan l'allunyen dels seus llibres i editors, li prohibeixen viure a Barcelona i fins i tot li impedeixen dir missa. *En defensa pròpia*, Verdaguer i la censura o *Rapejant Verdaguer* són dues propostes, per a adults o escolars, que ofereix el MUHBA Vil·la Joana; s'hi tracta aquest període de tant patiment de la vida del poeta i conceptes com la llibertat d'expressió, la censura o la calúmnia, malauradament de tanta actualitat.

La natura i el paisatge com a gran font d'inspiració de Verdaguer donen lloc a visites-taller per als més menuts: *Què diuen els ocells?* i *Aquest pi és un poema*. Descobrir com era la Barcelona que va trepitjar el poeta i la rellevància que ha tingut la ciutat en l'àmbit editorial és del que tracta *Barcelona inspira poesia*, mentre que mostrar sis punts de vista diferents de l'univers creatiu de Verdaguer o com s'ha convertit en un símbol literari universal és el que es proposen *Les sis cares del poeta* i *Verdaguer, la veu del poble*.

La ubicació del MUHBA Vil·la Joana, al bell mig de la serralada del parc de Collserola però només a vint minuts en tren de la plaça Catalunya, és un altre dels atractius d'aquest indret, que li permet programar activitats on es tracta tant la literatura i la ciutat com la literatura i l'entorn natural, com ara *Plantes i animals que inspiren Verdaguer*. També l'ha portat a ser la seu del primer festival Literatura, que va tenir lloc els dies 20 i 21 d'octubre de 2018 a Vil·la Joana i va aplegar autors, editorials, traductors, professors i artistes per presentar els seus treballs en un marc incomparable, amb Verdaguer com a amfitrió.

Teresa Macià
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Història a ritme de jazz

Aquest estiu, dins de la línia de recerca en patrimonis musicals i ciutat del Museu, la programació al MUHBA Park Güell va il·lustrar la relació entre Barcelona i el jazz, des de l'arribada, als anys vint, d'aquella nova música vital, desinhibida i alliberadora, fins als nostres dies.

En el primer concert, «Un segle de jazz a Barcelona», a càrrec dels Gili-Romaní Hot Jazz Cats, es va passar dels episodis llegits en llibres, diaris i revistes als que els intèrprets havien sentit explicar a aficionats de generacions anteriors, i es va arribar als que ells mateixos havien presenciat o protagonitzat. L'entusiasme i l'humor van inspirar les explicacions divulgatives i les interpretacions musicals, i el líder del grup i presentador va demanar als oients que, si coneixien dades o anècdotes que poguessin complementar les que ell havia explicat, les hi fessin conèixer acabada l'actuació.

En el segon concert, el trio de Biel Ballester amb el violinista Joan Aguiar van evocar el guitarrista gitano Django Reinhardt i el seu pas per Barcelona el 1936 amb el quintet del Hot Club de França. Ballester va delectar el públic amb la seva musicalitat i simpatia, va recordar que Reinhardt va ser un dels pocs músics europeus de la història del jazz clàssic que ha influenciat músics negres nord-americans de primera fila, i va subratllar que, per al seu quintet amb el violinista Stephan Grappelly –una combinació instrumental gens habitual que a França era acceptada amb certa dificultat–, les dues actuacions a Barcelona van ser memorables perquè els dos músics van ser acollits i tractats com a grans artistes per primer cop, i aquell primer gran èxit els va encoratjar a seguir apostant pel nou quintet.

En el tercer concert, el trio d'Ignasi Terraza amb Josep M. Farràs i Toni Solà va evocar moments del Jamboree i La Cova del Drac, dos dels espais més emblemàtics del jazz a Barcelona. Gràcies al que va explicar Farràs a l'escenari i després del concert, vam poder fer un tast, entre moltes altres coses, del que ell va aprendre fent uns quants concerts amb Earl Warren (saxo de l'orquestra de Count Basie), i vam saber que només van començar a entendre's i gaudir plegats després que en Farràs el convidés a casa seva a sopar.

En el quart concert es va evocar l'actuació triple dels Louis Armstrong All Stars al cinema Windsor de Barcelona el 23 de desembre del 1955. Alain Guiu, pianista catalanofrancès, de jove havia escoltat en viu els All Stars de Louis Armstrong, s'havia fet molt amic del seu pianista Billy Kile i, uns cinquanta anys més tard, desitjant recordar i recrear aquella música esclatant i inspiradora, va fundar els Jazz Care All Stars. Va ser justament aquest grup, format per primeres espases del jazz clàssic català i amb el trompetista i cantant Ricard Gili al capdavant, el qui va recrear amb foc temes que Armstrong havia ofert a Barcelona. El jazz va arribar a casa nostra als anys vint com una música exòtica.

En aquests quatre concerts de gran qualitat musical i d'un tarannà divulgatiu molt adient, la manera de fer i d'estar de músics i oients va mostrar que el jazz clàssic ha esdevingut per molts catalans una part significativa de la nostra manera de viure, sentir i expressar-nos.

Oriol Romani
Músic

Seleccionar idioma ▼

Escenaris del franquisme a Ciutat Vella

Cada any, entre els mesos d'octubre i maig, el MUHBA organitza el curs "Relats urbans: teoria i pràctica de l'itinerari històric". Jo vaig tenir la sort de poder assistir a l'edició de 2017-2018. Es tracta d'un curs per aprendre a dissenyar i executar visites guiades de contingut històric. Però és molt més que això. En realitat és un curs intensiu sobre la història de Barcelona des dels seus orígens fins a l'actualitat, amb un èmfasi especial en l'urbanisme i l'arquitectura de la ciutat. Em va servir per aprendre molt. Aprofito l'ocasió per recomanar-lo a tothom! Els alumnes del curs havíem de presentar, com a treball final, un projecte d'itinerari històric. El meu projecte, titulat "*Una, grande y libre: escenaris de la dictadura franquista a Ciutat Vella*", consistia en un recorregut per un conjunt d'espais del centre de Barcelona relacionats amb el període franquista. Ara els amics del MUHBA m'han demanat que els escrigui una breu presentació del meu itinerari, cosa que faig amb molt de gust. El primer que vull dir és per què vaig triar el franquisme com a tema del meu projecte. Va ser sobretot per la rellevància d'aquest període històric. La dictadura franquista va ser, després de la dictadura portuguesa, la més llarga de l'Europa occidental al segle XX, i per força va haver de deixar un impacte profund a la ciutat de Barcelona i els seus habitants. Em vaig acabar de decidir per aquest tema després de veure que, entre les visites guiades que ofereixen institucions i empreses a Barcelona, n'hi havia molt poques que tractessin de l'època franquista. Això em va fer pensar que el meu itinerari seria, si més no, original.

També vull explicar, molt per sobre, el contingut de l'itinerari. El recorregut està organitzat a partir de quatre espais principals: la plaça de Catalunya, l'avinguda de la Catedral, la plaça de Sant Jaume i la Via Laietana. L'itinerari inclou edificis relacionats amb els anys del franquisme, com ara les seues bancàries de la plaça de Catalunya, l'edifici d'El Corte Inglés, la seu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, l'edifici Novíssim o la comissaria de policia de Via Laietana. També formen part de la ruta diversos monuments i memorials d'aquest període, com l'estàtua del bisbe Irurita, el monument als Herois de 1809 o la inscripció d'homenatge a José Antonio Primo de Rivera del carrer de Santa Llúcia, i fets històrics com les visites de Franco a Barcelona, els Fets del Palau, la manifestació de capellans de 1966 o el discurs del rei Joan Carles I al Saló del Tinell el 1976.

Un cop va haver finalitzat el curs, el MUHBA va incloure els itineraris dels alumnes en el seu programa d'estiu de visites guiades. El meu itinerari, mal m'està dir-ho, va ser un èxit de públic. Van venir cap a vint-i-cinc persones. Vam passar una molt bona estona passejant i parlant d'història.

Si després de llegir aquestes línies algú pensa "M'hauria agradat assistir a l'itinerari", ara té l'oportunitat de fer-ho. El MUHBA m'ha convidat a tornar-lo a fer el 27 de gener de l'any que ve, coincidint amb el 80è aniversari de l'entrada de l'exèrcit franquista a Barcelona. Serà una bona oportunitat per conèixer una època clau de la història recent de Barcelona, sense la qual no es pot entendre la Barcelona d'avui. Hi esteu tots convidats!

Josep Grau Mateu
Universitat Oberta de Catalunya

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

D'Hipercor a la Rambla: dol, memòria i història

L'articulació de relats i de coneixement sobre la història de Barcelona, que és la missió principal del MUHBA, no pot obviar de cap manera aquells episodis traumàtics en la vida de la ciutat que requereixen una aproximació especialment sensible. Just quan Barcelona recordava el trentè aniversari de l'atemptat d'Hipercor amb l'exposició *La ferida d'Hipercor*, que donava veu a les víctimes, i tot el procés de diàleg que amb ella es va obrir, es va produir l'atemptat de la Rambla, la tarda del 17 d'agost del 2017.

Tal com ja va quedar documentat en l'anterior entrega del Butlletí, el MUHBA es va fer càrrec dels objectes dipositats a la Rambla i va assumir el compromís municipal de documentar-los íntegrament.

Aquesta va ser la tasca duta a terme entre els darrers mesos de l'any 2017 i el primers del 2018. Es van fixar els criteris per a la documentació dels objectes i es van plasmar en una base de dades que ha confluït en el web Memorial presentat per l'Ajuntament de Barcelona amb motiu del [primer aniversari de l'atemptat de la Rambla](#).

En aquest web es poden visualitzar tots i cadascun dels 7.838 objectes recollits, juntament amb els 4.654 missatges de solidaritat i les 29.763 signatures inscrites als llibres de condolences.

Però tot això és tan sols una part de la tasca duta a terme, perquè no es tracta únicament de documentar acuradament uns objectes més o menys singulars sinó de tot un procés d'aprenentatge i de coneixement associat al que aquests objectes representen.

Aprenentatge i coneixement en relació amb els esforços per documentar la ciutat contemporània d'una manera el més plural possible. Però sobretot l'aprenentatge i el coneixement derivats d'haver pogut compartir i confrontar l'experiència de Barcelona i del MUHBA amb la d'altres ciutats i museus o arxius que els darrers anys han passat per tràngols semblants.

A finals de setembre del 2018 el MUHBA va ser convidat a participar a les jornades *Creating Documenting and Using archives of spontaneous memorials* que van tenir lloc a Manchester, per iniciativa del professor Kostas Arvanitis de la Universitat d'aquella ciutat. Hi van prendre part acadèmics de diverses disciplines, des de l'antropologia a la història de l'art, incloent-hi la museografia i l'arxivística, tots ells implicats en la gestió dels memorials post traumàtics de París, Brussel·les, Niça, Shoreham i Estocolm, a més de Manchester i Barcelona, és clar. Van ser moltes les qüestions que es van plantejar en aquestes jornades, i la majoria d'elles romanen obertes, però la principal conclusió gira al voltant del lideratge que correspon a les institucions patrimonials a l'hora d'integrar els processos de dol en els respectius relats de ciutat. Les actuacions del MUHBA en relació amb els atemptats d'Hipercor i de La Rambla consoliden una expertesa remarcable en dues formes ben diferents d'aproximar-se als fets: donant veu a les víctimes en el cas d'Hipercor i documentant la resposta ciutadana en el cas de l'atemptat del 2017.

Josep Bracons i Clapés
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Temple, palau i park

Entre els eixos per conèixer Barcelona n'hi ha un que discorre pels espais més representatius de la ciutat: l'eix de mar a muntanya pel nucli antic i l'Eixample fins arribar, Gràcia amunt, als turons de Collserola. Si se'n permet la llicència literària, és un eix senyorívol, que reuneix símbols antics, medievals i moderns, com són el temple romà, el palau reial i el Park Güell, mentre que les perifèries han crescut a banda i banda, tot formant la ciutat "de riu a riu ja estesa" imaginada a la seva Oda a Barcelona per Jacint Verdaguer.

El Museu d'Història de Barcelona va constituir el seu primer gran eix seguint aquesta traça, del temple d'August i la plaça del Rei a Vil·la Joana, incorporant-hi el 2002 el Park Güell, que és fonamental per explicar Barcelona. I potser en el futur tingui també una antena al cor de l'Eixample, si es concreta la proposta conjunta amb la Casa Amatller per explicar-hi la ciutat nova del pla Cerdà i el modernisme. Mentrestant, en el seu 75è aniversari, el Museu impulsa noves presentacions dels conjunts esmentats, a l'espera que aquest i altres eixos de la història i el patrimoni de la ciutat conflueixin a l'espai de síntesi i reflexió a la Casa Padellàs, un cop rehabilitada.

La renovació museològica dels primers temps de Barcino, al subsòl de la plaça del Rei, respon a l'intent d'oferir una visió més densa de la societat i la política de la colònia i de situar-la dins de la geopolítica imperial. El temple d'August presidia Barcino, creada pel primer emperador defugint Baetulo (Badalona), controlada per famílies senatorials. Potser per això el temple és més gran del que calia esperar, si bé amb un to de nou ric província, com mostren els capitells, de formes ja passades de moda quan els van esculpir. El temple presidia el fòrum, fins que en l'antiguitat tardana el centre de poder es desplaçà a l'angle nord de la muralla, on van establir-s'hi bisbes i comtes i on, més tard, s'ubicà el Palau Reial Major, seu d'una monarquia expandida per la Mediterrània. Ara el Palau podrà incorporar una nova museïtzació, que mostrarà la puixança medieval de Barcelona, sense oblidar conflictes ni crear mites, i amb una revisió historiogràfica del segle xv, molt més dinàmic del que s'havia dit, al menys fins a la guerra civil catalana, que la va abocar a la ruïna. El projecte inclou l'evolució del Palau en versió interactiva 3D, fruit d'una llarga recerca.

Si el visitant que s'havia preguntat per Barcino i per la Barcelona medieval continua amunt, aviat arriba a l'Eixample, fruit de la potència d'una ciutat industrial que ja no cabia intramurs i que necessitava expandir-se. Deixant de costat l'ideal cerdanià d'una major igualtat social, la burgesia barcelonina va trobar en l'Eixample les proporcions adients per bastir una capital, fent seves les formes agosarades del modernisme en la cerca de distinció i reconeixement europeus. Arribats als primers turons per sobre de Gràcia, el Museu és al Park Güell, ideat com un condomini residencial però que fou, sobretot, un espai d'exaltació dels Güell, amb les sistoles i diàstoles de l'escala monumental fins a la columnata dòrica, flanquejada a l'entrada per la Consergeria i la Casa del Guarda, seu –insuficient– del Muhba. Cal repensar Gaudí per sobreviure a la banalització turística i també cal repensar la relació entre ciutat, mecenes i arquitecte, així com l'ús social del Park. Si, a *La plaça del Diamant*, Rodoreda hi fa festejar en Quimet i la Colometa en temps de la II República, la fotografia mostra la visita unes dècades més tard de la família Bullich Fradera, que vivia prop del Besòs, a les Cases Barates del Bon Pastor. Els eixos vertical i horitzontal de la ciutat es retroben.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Park Güell, canvi de cicle

El Park Güell va ser un fracàs? És ara un èxit? O potser a la inversa? Les respostes són plenes de matisos. La Barcelona de 1900 era una ciutat efervescent i conflictiva i, alhora, delerosa de reconeixement. L'eclosió de vistoses façanes modernistes conferia a la ciutat un llenguatge original i amb personalitat pròpia, que feia seu una burgesia puixant, i esdevenia l'eco d'una capital emergent que sublimava la dura condició obrera als barris fabrils. En aquest context, Eusebi Güell i Antoni Gaudí, promotor i arquitecte, van projectar el Park Güell, un parc residencial que havia d'allotjar 60 famílies benestants de Barcelona, per bé que tesis recents, com va apuntar Juanjo Lahuerta en els darrers diàlegs organitzats pel MUHBA a la Casa del Guarda, porten a pensar que l'objectiu primordial podria ser el Park en ell mateix, a major glòria de Güell i del seu creador. En qualsevol cas, la venda de parcel·les no prosperava i ningú va moure's per suavitzar les condicions requerides, amb una edificació restringida i físicament lluny dels eixos d'ostentació burgesa a la Bonanova i al peu del Tibidabo.

Eusebi Güell, potser pels motius esmentats, afavoria altres usos del Park. Hi van tenir lloc celebracions benèfiques i actes culturals, sovint d'exaltació catalanista. Però els seus hereus van preferir vendre'l a l'Ajuntament el 1926, per una bona suma. El Park es convertia en parc, i passava a ser públic. Si es mira bé, no hi ha fracàs per a ningú en cap moment. L'èxit potser no va ser com s'havia imaginat –no fou un condomini residencial– però no per això va ser menor. Tard o d'hora, el Park va compensar Eusebi Güell, Gaudí, la família Trias (l'única resident a banda dels Güell i Gaudí mateixos), els hereus de Güell, el municipi barceloní i els veïns del seu entorn. (Aviat sortiran noves dades en l'obra de Mireia Freixa i Mar Leniz que el Museu té en curs d'edició.)

Actualment, en canvi, ens trobem amb l'exaltació del Park Güell convertit en icona de si mateix. Els usos turístics han alterat la vida al parc i al seu entorn fins al punt que aquest podria ser el seu primer fracàs real, motiu pel qual l'Ajuntament ha establert un nou projecte i una nova forma de governança del Park. Cal repensar-lo des de la multiescalaritat, per fer conèixer els interessos de veïns propers, barcelonins i visitants, com des del MUHBA s'ha mirat de fer des de temps abans que tot plegat fos motiu de debat públic. Ara es posa en marxa també, en col·laboració amb els altres agents municipals presents al Park, una reflexió sobre com mostrar Gaudí i la Barcelona del seu temps. L'aposta és rescatar l'arquitecte i el Park del seu èxit.

El projecte toca de ple el cor del MUHBA, que difícilment podria entendre's com a museu urbà sense la seva presència dins l'entorn de major ambició com a capital burgesa a l'alba del noucents. Fa temps que el Museu demana poder comptar amb més espai que el de la Casa del Guarda. El Park Güell és una baula decisiva del MUHBA, l'altra cara de la ciutat que mostren els nous espais fabrils i obrers en curs de museïtzació. Cal poder abordar de manera més satisfactòria tant la figura cabdal de Gaudí com el Park, en un relat integrat de la ciutat. El temple d'August, el Palau Reial i el Park Güell, tres espais vinculats amb el Museu, es configuren així com a elements simbòlics i contrapunts fonamentals del desplegament narratiu de la ciutat antiga, medieval i contemporània.

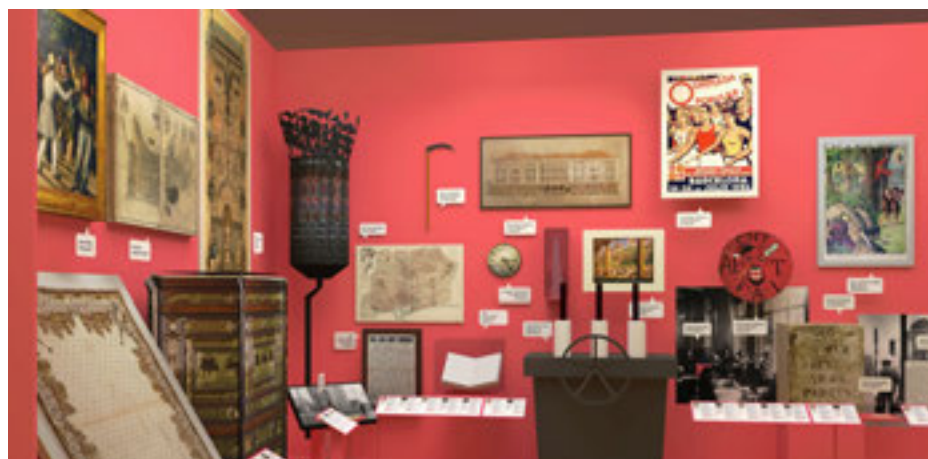
Elena Pérez Rubiales
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Cap a l'actualització del pla museològic: els motors del MUHBA

Es pot avançar en la democràcia a la ciutat sense propiciar que tothom pugui fer-se-la seva? És possible aquesta apropiació sense conèixer-la prou bé per descodificar-la? La vindicació del “dret a la ciutat”, formulada inicialment el 1968 per Henri Lefèbvre i que avui recull també la Declaració final d'Habitat III de Quito de 2016, esdevé tant o més fonamental mig segle després. Convé també desgranar-ne les implicacions. És, alhora, “dret al barri” –el món de la proximitat viscut des de dins i identificat des de fora– i “dret al centre”, com a apropiació simbòlica de l'espai públic de representació urbana on es concentren els elements del patrimoni cultural més sedimentats.

L'empoderament de les majories urbanes no vindrà del simple reconeixement de la seva diversitat, sinó que també demana la capacitat de mostrar i explicar els mecanismes de la construcció social de la ciutat, en el seu conjunt i al llarg del temps. La perspectiva històrica esdevé així cabdal per connectar “històries” i “història”, és a dir, per poder situar les múltiples trajectòries individuals en una trajectòria social compartida. I és en aquest punt on tenen el seu potencial més gran els museus de ciutat del segle XXI si, a cavall de les polítiques culturals i de les polítiques urbanes, actuen com a catalitzadors dins d'un nou paradigma cultural per a la metròpoli. Així ho vam exposar a la ponència central de la reunió mundial de museus de ciutat 2018 a l'Historisches Museum Frankfurt, que l'ICOM/Camoc ens va fer l'honor de confiar-nos el mes de juny passat.

En el cas nostre de Barcelona, ara que el Museu celebra els 75 anys, la recerca, les publicacions, les exposicions i els itineraris que permetin avançar en el coneixement han d'acompanyar el propòsit d'afavorir la comparació entre temps i espais. Les sales del Museu distribuïdes per la ciutat han de formar un teixit de polaritats entrelaçades i localment arrelades: sense perdre la condició de *museu de la ciutat*, el MUHBA ha de poder actuar també com a *museu de proximitat*. Per això cal avançar alhora en la reinvençió museològica per vincular i fer més comparables els espais de la colònia romana, l'esplendor medieval del Palau Reial, el món laboral de la fàbrica Fabra i Coats, l'Eixample, Gaudí i el Park Güell, els habitatges del Bon Pastor i l'espai de guerra i postguerra al Turó de la Rovira. Tot això amb la Casa Padellàs com a futura casa de la història de la ciutat, vetebradora d'espais i relats.

La innovació en els àmbits de la història, el patrimoni, la ciutadania i la formulació del Museu com a equipament urbà a diverses escales fan un important centre d'R+D+i a la ciutat. No tan sols pel servei que presta, sinó pel know how cultural i patrimonial que genera, amb notables aplicacions, també en la ideació de pràctiques turístiques més sostenibles. Les actuacions en pro d'un museu participatiu que sigui relat i retrat de ciutat i barris alhora, com s'expressava al Pla estratègic del Museu presentat l'any 2008, han anat avançant, de manera experimental, per fer-ne una àgora cultural al sevei de barcelonins i visitants, però encara queda molt per fer.

Heus aquí, per acabar, una dotzena de consideracions que haurien de guiar l'actualització del Pla museològic del Muhba com a sistema triple de coneixement històric i creació de col·leccions, d'espais patrimonials en xarxa i de programes públics en múltiples formats:

1. La consolidació com a centre de coneixement, amb participació ciutadana i en col·laboració amb d'altres institucions i entitats, enfocat cap a la recerca i el debat en història urbana, en la creació de patrimonis i paisatges i en les formes alternatives de visita de la ciutat.

2. L'ampliació com a laboratori de recerca, desenvolupament i innovació en tecnologia digital i realitat virtual, en arqueologia i col·leccions i en la creació de nous formats expositius, escrits i audiovisuals, en l'horitzó d'un MUHBA multimèdia i museu virtual com a entorn central del Museu.
 3. La consolidació dels estudis de postgrau, amb tres programes: patrimoni i paisatge, relat històric i itineraris urbans, i relats literaris i ciutat, amb una atenció especial a la renovació de les modalitats de visita urbana, pel seu impacte ciutadà i en les pràctiques turístiques.
 4. La renovació i ampliació del Centre de Col·leccions que allotja l'arxiu arqueològic i les sèries d'objectes del Museu, per fer-ne un centre de referència en el tractament de materials arqueològics i en la conservació de béns mobles, que compti, a més, amb una nau –visitable– per a grans peces.
 5. El tractament més coordinat possible de les polítiques de paisatge i patrimoni urbà municipals amb els projectes i les actuacions del museu. No es tracta de “museitzar la ciutat”, sinó de “ciutadanitzar el museu”.
 6. La consideració a doble escala, el barri i la metròpoli, de l'espai urbà i de l'esfera pública, a l'hora de valorar quins espais patrimonials poden ser valuosos dins d'aquest museu-xarxa.
 7. La vertebració, a partir de les consideracions anteriors, d'una xarxa d'espais patrimonials eficaç i sostenible amb el mínim de recursos possible, present a tots els districtes, en el benentès que el nombre d'espais ha de ser l'imprescindible per a un relat coral de Barcelona, tampoc més.
 8. L'aposta per un relat museístic general porós, obert i renovable, basat en la interrogació més que en l'assertió, que a partir de la història urbana permeti als ciutadans interrogar-se en relació a la ciutat des de múltiples perspectives.
 9. La creació d'un *meeting point* a la Casa Padellàs, concebuda com a Casa de la Història de Barcelona que relligui el conjunt del museu com a museu-àgora i museu-escola, i vinculada alhora a la reapropiació ciutadana del nucli antic.
 10. L'atenció específica al període industrial i els móns de l'obrerisme i la burgesia en la formació de la metròpoli contemporània, base sobre la qual s'assenten les transformacions urbanes dels temps posteriors.
 11. La configuració del Museu dins del sector públic com a entitat cultural ciutadana, portal i mirall de la ciutat, que crea, produeix i distribueix béns i serveis per conèixer i fer-se pròpia Barcelona:
 - a. *recerques i estudis* en història urbana, patrimoni cultural i formes d'atenció als ciutadans;
 - b. *nous patrimonis* mobles (arxiu arqueològic i col·leccions) i immobles (espais arqueològics i edificis);
 - c. *productes culturals* en múltiples formats (diàlegs i seminaris; publicacions i app; exposicions; documentals; gastronomia històrica de Bcn; Carta històrica de Bcn; Museu virtual, etc.); i
 - d. *serveis personals* adaptats als visitants: barcelonins, turistes, immigrants i refugiats (Welcome to Bcn), escolars (Interrogar Bcn) i altres col·lectius (Projecte Estimul'art alzheimer).
 12. La valoració i potenciació del Museu com a agent de desenvolupament social i cultural de ciutat i comunitari alhora i com a agent econòmic amb impacte directe i indirecte en la vida urbana i amb capacitat exportadora de *know how*, com a centre R+D+i en arqueologia, col·leccions, museologia, patrimoni, paisatge i participació ciutadana, que són camps en expansió a escala mundial.
- (Aquest article és part d'una reflexió en curs amb altres museus de ciutat europeus. El text parteix de les reflexions del MUHBA al congrés 2018 de l'ICOM/Camoc a Frankfurt i a la sessió “City Museums as Agents of Change in the XXI Century” de les jornades 2018 de l'European Association for Urban History, celebrades a Roma.)

Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Zona Franca, el pol R+D+i del centre de col·leccions del MUHBA

Una de les instal·lacions del MUHBA menys visibles per la ciutadania és el Centre de Col·leccions situat a la Zona Franca de Barcelona. És en aquest equipament on es custodien les peces de la col·lecció del Museu que no s'exposen en altres seus, com també els materials procedents de les excavacions arqueològiques efectuades a la ciutat. Tot i no ser instal·lacions destinades a una visita habitual del públic, això no vol dir que siguin un centre tancat. Al contrari, el treball constant de gestió i conservació que s'hi duu a terme ha permès que es converteixi en un espai actiu de treball, recerca i innovació visitat per un nombre creixent d'investigadors.

Un exemple de com les condicions existents atreuen els professionals és la dinàmica de treball que s'ha assolit a l'Arxiu Arqueològic. El fet de facilitar a les empreses d'arqueologia instal·lacions, eines i recursos bibliogràfics ha potenciat que aquestes hi desenvolupin les tasques de laboratori. Aquesta aposta ha creat una relació de simbiosi entre el sector privat i l'Administració, ja que les prestacions que ofereix el Museu permeten, en contrapartida, no només un control i gestió molt efectius del material arqueològic sinó també l'elaboració de treballs de recerca conjunts. Aquest oferiment de recursos, unit al volum, l'heterogeneïtat i el potencial d'informació i coneixement que proporcionen els materials que conserva el Museu, converteixen el Centre de Col·leccions en un pol d'atracció per a la recerca on conflueixen especialistes provinents de diferents institucions nacionals i internacionals. A les reserves del Museu han treballat equips de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), el Gabinet Numismàtic del MNAC, el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), l'Acadèmia Austríaca de Ciències, el CNR-Instituto per le tecnologia applicate ai Beni Culturali, la Universitat McMaster d'Ontario i la Universitat de Manchester. Aquesta circulació de professionals externs propicia que el Centre de Col·leccions s'estigui configurant com un espai de contacte entre especialistes. La interacció entre ells i amb els tècnics del Museu genera un flux d'informació i projectes molt fructífer, que amplia el coneixement sobre la ciutat i l'integra en contextos més amplis.

En aquests estudis és cada cop més habitual l'aplicació de noves tecnologies. Actualment el Centre de Col·leccions està vinculat en diferents graus a projectes que apliquen plantejaments i tècniques innovadores a la recerca històrica, com la identificació de materials arqueològics a través d'imatge digital, l'estudi i anàlisi del vidre romà, i estudis de bioarqueologia i paleopatologia. L'ús creixent de noves tecnologies posa de manifest la importància de la tasca de conservació realitzada pel museu, ja que la constant evolució tècnica i l'aparició de noves eines d'anàlisi permeten sotmetre els fons antics conservats a noves lectures que els revaloren.

La tasca efectuada ha convertit el Centre de Col·leccions en un equipament científic i cultural de R+D+i (recerca, desenvolupament i innovació) molt ben valorat internacionalment i, si cal jutjar per l'èxit de les jornades de portes obertes INMUSEU, també per la ciutadania. Això el converteix en un equipament excepcional en el seu entorn, i cal reivindicar que també se'l tingui en compte en el marc dels projectes innovadors del polígon de la Zona Franca.

Daniel Alcubierre
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Escoltar

MUHBA Butlletí

[Muralla romana i representació de la ciutat](#)

[Un carrer per a Salomó ben Adret](#)

[Cap a una nova mirada sobre la casa de la ciutat i el poder municipal](#)

[Vil·la Joana: recerques, estudis i seu d'espais escrits](#)

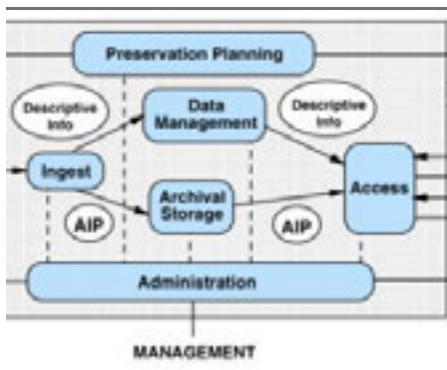
[El Besòs, riba de museus](#)

[Bon Pastor, patrimoni viscut](#)

[Neix MUHBA Multimèdia](#)

[Els arxius digitals a examen](#)

[Al cor del debat sobre les ciutats i Europa](#)

[Nous reptes globals dels museus](#)

[Col·laboració digital amb l'Havana](#)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Muralla romana i representació de la ciutat

La muralla romana constitueix un dels monuments històrics més significatius de Barcelona i, com a tal, es pot llegir segons dos registres diferents: el primer, el que ha fet per la ciutat; el segon, el que ha representat.

A finals del segle I aC, la fundació de Barcino s'insereix dins un programa de reestructuració del nord-est peninsular volgut per August. La nova colònia havia de seguir el mateix model formal que havia garantit l'èxit de l'expansió romana, on les ciutats eren els elements vertebradors de l'equilibri territorial i l'eix del desenvolupament social, cultural i econòmic. I la imatge prototípica de la ciutat trobava la seva expressió més completa en la ciutat emmurallada. Amb un projecte gestionat per Cai Celi, un dels primers magistrats locals, la muralla va emmotllar, literalment, la ciutat: en planta, organitzava l'espai; en alçat, unificava els volums i evidenciava, amb la seva façana, l'amplitud de l'enclavament; des d'un punt de vista conceptual, simbolitzava l'estructura d'agregació urbana.

Finalment, encara que construïda en època de pau, no es pot negar a una muralla la funció de protecció de la població: el significat més profund de la muralla rau en la concepció de durabilitat que confereix a la nova fundació. I de fet existeixen indicis formals, i potser fins i tot d'ordre epigràfic, que deixen entreveure l'ús de tècniques constructives heretades de la tradició militar.

Cap al final del segle III dC, durant una crisi generalitzada a tot l'Imperi, Barcelona potencia les defenses, desdoblant-ne el gruix i proveint-les de gairebé 80 torres. La realització d'aquesta obra monumental va anar acompanyada, però, d'un gran sacrifici: l'enderroc de les necròpolis i de l'urbanisme residencial crescut fora del recinte primigeni, per tal d'alliberar espai tàctic i d'aprofitar els materials constructius.

Amb algunes actualitzacions que només ara comencen a revelar-se'ns, el recinte baiximperial romandrà en funció fins ben entrada l'edat medieval, atraient els interessos de les elits en els segles convulsos que marquen el pas entre les últimes fases de l'Imperi i el naixement d'un nou ordre geopolític. Cap a la fi de l'època antiga, la muralla va afavorir la puixança de Barcelona.

La relació entre la muralla i la ciutat ha estat gairebé simbiòtica. Nascudes juntes, en un moment donat la primera havia arribat a «canibalitzar» la segona, desmembrant-ne l'urbanisme perifèric per reciclar-lo com a material constructiu. Més endavant, és el recinte que es veu fagocitat per la ciutat, quan aquesta anhelava nous espais i l'urbanisme es va veure obligat a buidar els murs defensius per obtenir espai habitable, a foradar-los per sota o a perforar-los per abocar-se a l'exterior.

Per últim, ja a partir del segle xv, quan per primera vegada els intel·lectuals s'interroguen sobre l'origen de Barcelona, no poden fer altra cosa que dirigir-se a les restes d'aquella tecnologia antiga. No només la muralla era, en si mateixa, l'últim testimoni de la ciutat primigènia sinó que, a més a més, els trossos d'aquesta (en forma d'inscripcions, escultures, mosaics...) havien quedat, com si es tractés d'una capsula del temps, emmagatzemats dins el formigó. Comença, llavors, un camí cap enrere que encara no s'ha acabat i que passa per la recerca, les actuacions arqueològiques preventives i la valorització patrimonial.

Alessandro Ravotto
Arqueòleg

Seleccionar idioma ▼

Un carrer per a Salomó ben Adret

El 9 de novembre de 2018 el carrer Sant Domènec del Call de la ciutat de Barcelona va ser rebatejat amb el nom de Salomó ben Adret. Amb aquesta mesura presa per l'Ajuntament de Barcelona es reparava un greuge històric envers la comunitat jueva. L'anterior nom del carrer homenatjava el cruent pogrom que aquesta comunitat havia sofert l'any 1391 i que va suposar, primer, la seva ràpida decadència i, poc temps després, la desaparició a la ciutat. En canvi, amb el nom de Salomó ben Adret el que es reivindica és una de les figures més rellevants i internacionals de la història de la ciutat. Paradoxalment, també és una de les més desconegudes, sobretot per part de la població no jueva de Barcelona. Salomó ben Adret (1235-1310), també conegut per l'acrònim del seu nom en hebreu, RaShBA, va ser un dels personatges més rellevants de la comunitat jueva catalana durant l'edat mitjana, així com una eminent autoritat com a juriconsult i mestre del Talmud. Va servir tres monarques (Pere II, Alfons II i Jaume II) com a responsable dels assumptes jueus i va fundar una important acadèmia talmúdica que va atraure deixebles de Catalunya, Aragó, Castella, França o Alemanya. A més, va ser rabí de la ciutat de Barcelona durant més de quaranta anys i des d'aquesta posició es va oposar tant a les tendències racionalistes com a les especulacions místiques i messiàniques del seu moment. Quan va tornar a esclatar la polèmica sobre l'obra de Maimònides ell es va decantar per l'ortodòxia, però també es va esforçar per trobar una solució pragmàtica i va autoritzar la lectura de la filosofia grega als majors de 25 anys.

Dins l'obra de Salomó ben Adret cal destacar la rellevància de les seves responsa. Aquestes consisteixen en un total d'unes tres mil opinions i interpretacions en qüestions de jurisprudència religiosa que va pronunciar com a resposta a peticions i consultes sobre temes com el Talmud, la llei jueva, l'ètica personal o qüestions pràctiques i que podien provenir de territoris tan llunyans com Bohèmia, Palestina i el Marroc. Els seus dictàmens han estat tinguts en compte durant segles en la resolució de problemes d'acord amb la llei jueva i també en la relació entre els jueus i els gentils. Adret s'hi mostra favorable a la llei civil general —«la llei del rei també és llei per a nosaltres»— com a marc per garantir la convivència entre totes les comunitats. Aquestes responsa continuen sent consultades avui dia pels jueus religiosos d'arreu del món. D'altra banda, Salomó ben Adret també va ser l'autor de comentaris al Talmud i d'obres de caràcter legal que apuntaven a la creació d'un corpus de normes per regular el menjar, la vida familiar, el bany ritual, les festivitats i el funcionament de la comunitat.

Per tot plegat, Salomó ben Adret és un personatge prou rellevant per merèixer ocupar un lloc en la memòria de Barcelona. Això explica també que el MUHBA s'hagi esforçat per recuperar la seva història i que, per exemple, el 2010 presentés una exposició sobre la seva figura (titulada [Salomó ben Adret. El triomf d'una ortodòxia](#)), que se li dediqui un espai a l'exposició permanent de l'espai del MUHBA El Call i que actualment es facin visites comentades sobre la seva vida i obra ([Salomó ben Adret. Un barceloní universal](#)).

Edgar Straehle
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Cap a una nova mirada sobre la casa de la ciutat i el poder municipal

A primer cop d'ull, la Casa de la Ciutat és un edifici amb una barreja d'estils arquitectònics diversos que conviuen de manera peculiar, amb estructures constructives, distribucions dels espais i elements decoratius molt diferents entre ells. Tanmateix, si apliquem una mirada comprensiva, veurem que la fesomia de la Casa de la Ciutat és un reflex fidel de l'evolució de la institució municipal des de la seva creació el segle XIII fins a l'actualitat i, per extensió, també de la història mateixa de Barcelona.

I és que, dins de les pervivències arquitectòniques representatives de la història de Barcelona, la Casa de la Ciutat és una de les més completes i transversals. Completa, perquè tot l'edifici és, per ell mateix, una lliçó d'història de l'arquitectura a Barcelona, amb mostres de l'evolució constructiva a la ciutat des del període medieval fins als inicis del segle XXI. I transversal, perquè la successió d'estils i formes presents es constitueix en testimoni i narració dels períodes que han marcat la història de Barcelona. Tot i que el Consell de la Ciutat fou creat per Jaume I el 1249, no va ser fins al 1369 que va tenir seu pròpia, unes cases a tocar de l'església de Sant Jaume, al costat de la plaça del mateix nom. Des d'aleshores, l'edifici no ha deixat mai de créixer i transformar-se.

Hi tenim elements constructius medievals, com la façana gòtica i l'espai de l'escribania; i renaixentistes, com el pati i la galeria. Després de la Guerra de Successió, l'edifici, com la institució municipal mateixa, va caure en un llarg període de decadència; aquest període està present en l'edifici per absència, ja que no hi ha reformes ni ampliacions d'aquesta època. En canvi, el segle XIX es van emprendre projectes de rehabilitació i reforma tan importants que són els responsables de com veiem l'edifici en l'actualitat, amb la nova façana de la plaça de Sant Jaume (1832- 1844), el Saló de la Reina Regent o de Plens i ara Sala Carles Pi i Sunyer (1860), i l'escala d'honor (1894).

El segle XX, les principals reformes van venir motivades, d'una banda, per l'Exposició Internacional de 1929, que va deixar espais tan importants com el Saló de Cròniques, amb les pintures de Sert, i l'escala Negra; i de l'altra, per les necessitats d'ampliació degudes al creixement de l'administració municipal, ja durant la dictadura franquista. Finalment, amb l'arribada de la democràcia, es produeixen actuacions de rehabilitació i embelliment, com el parc d'escultures del pati, de gran valor artístic. Capítol a part mereix el Saló de Cent, ell sol compendi de l'evolució constructiva de la Casa de la Ciutat. En el seu aspecte actual hi ha la pervivència de l'obra original iniciada el 1369 amb planta rectangular de tres trams; les diverses reformes del segle XVII; una primera reconstrucció del 1860, en la qual es va ampliar el Saló afegint-li dos trams més, i diverses actuacions de reformes, les principals del 1888, 1914 i 1924, a banda de la restauració integral de 1996.

El MUHBA ha impulsat la renovació de l'itinerari de visita per la Casa de la Ciutat, amb un discurs en què es té present la descripció arquitectònica i artística dels espais i el context històric, tant pel que fa a construccions originals com a intervencions posteriors.

Xavier Cazeneuve i Albert Cubeles
Barchinona.cat

Seleccionar idioma ▼

Vil·la Joana: recerques, estudis i seu d'espais escrits

Lo Neva, com los altres rius d'ací al nord, és immens, mes llurs aigües s'adormen emperesides, tot caminant [...]. Tenen molta amplària i poc fons i és tal sa calma que un dubta de vegades si caminen avant o enrere. Nostre Ter i nostre Llobregat són raigs de porró comparats amb ells, mes se mouen, corren i salten i ballen, més no és tot jugar i saltar, sinó que treballen i ajuden als pobles que s'han assegut en ses riberes i els han cinglat amb artístics ponts de pedra. Lo Llobregat naix, i, petit com és, a quatre passos del bressol fa moure les moles d'un molí; Lo Neva mor sens haver donat moviment a una fàbrica.

Jacint Verdaguer, *A vol d'ocell*. Sant Petersburg, 26 de maig del 1884.

El 1884 Jacint Verdaguer va emprendre un viatge de més d'un mes per Europa en companyia de l'industrial i mecenes Eusebi Güell. Vet aquí un fragment d'un text que podeu llegir, o escoltar locutat, al [Mapa literari català](#) (www.mapaliterari.cat) d'Espais Escrits, una aplicació web que permet consultar els textos de la literatura catalana que descriuen indrets de la geografia mundial. Cada localització geogràfica, o espai escrit, està format per un text relacionat amb el territori així com tota una sèrie de continguts multimèdia: informació sobre el context, fotografies, vídeos, locucions, traduccions, enllaços, etc.

El [Mapa literari català](#) (MLC) és un dels projectes d'Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català (www.espaisescrits.cat), una associació privada sense ànim de lucre, constituïda amb l'objectiu d'articular els projectes de custòdia, recerca i difusió del llegat dels escriptors clàssics de la literatura catalana. L'associació neix el 2005, amb el suport de la Institució de les Lletres Catalanes i impulsada per un grup de cases museus d'escriptors catalans, en veure que a l'associació de fundacions i cases d'escriptors espanyols (ACAMFE) hi havia molt poca presència dels escriptors catalans.

L'objectiu de l'associació és coordinar, assessorar i oferir serveis als associats, alhora que es busca estimular la recerca, l'intercanvi de coneixement i la difusió de les seves activitats. Avui a la xarxa s'hi poden trobar 85 autors, que presenten 62 centres. La secretaria de l'associació des del mes de juliol d'aquest any s'ubica al MUHBA Vil·la Joana.

Teresa Macià
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El Besòs, riba de museus

Oriol Bohigas exposava l'any 1986 al seu llibre programàtic, *Reconstrucció de Barcelona*, el principi de "sanejar el centre i monumentalitzar la perifèria" per refer la ciutat després del franquisme. La monumentalització i el recostat de la perifèria es confiaven a la creació d'un espai públic d'alta qualitat i a la preservació d'alguns vestigis rurals; tan sols s'apel·lava als testimonis de l'era industrial en el cas d'edificis d'un interès especial, potser perquè l'era industrial clàssica encara bategava i no se la podia imaginar com a "patrimoni" llevat del cas d'edificis amb voluntat d'obra d'art.

Quant als museus, la seva consideració era la d'institucions de la xarxa cultural de capitalitat, fet que tampoc ha d'estranyar en un temps en què calia construir-la després de la dictadura. De manera paral·lela a com, als barris de la perifèria, va difondre's el model de Centre cívic com a espai cultural de proximitat. El vincle entre ambdues xarxes, la d'excel·lència i la de proximitat, ha estat massa tènue fins al moment per quallar en un teixit cultural urbà més dens.

Ara som en una altra fase que potser es podria anomenar "segona transició cultural", si més no pel que fa a l'organització dels equipaments. El museu de la ciutat ha de ser molt actiu a l'hora de perfilar aquest nou paradigma d'equipaments patrimonials que són de proximitat i de ciutat alhora i que de la mà de Barcelona s'estén ara per Europa. La proposta és considerar tot un seguit d'elements museístics i patrimonials al llarg de l'eix del riu Besòs com una "riba de museus", de Montcada al mar, com una culminació metropolitana de la incorporació de la Barcelona de llevant al mapa museístic al qual fins fa poc era gairebé absent, com es va explicar al número 32 de [Muhba butlletí](#)

La noció de "riba de museus" s'encunya a Frankfurt (*Museumsufer*) per donar consistència al teixit museístic a banda i banda del riu Main. Si a Frankfurt es proposa com un mitjà d'estendre la centralitat cap a la perifèria, aquí es proposa fer-ho a la inversa, mirar la ciutat des de l'extraradi cap al seu cor històric, per potenciar una visió de Barcelona en què la incorporació plena al relat i als espais patrimonials de les majories urbanes dels segles XIX i XX faci tàndem amb la trajectòria històrica de llarga durada. Una trajectòria amb epicentre antic i medieval a plaça del Rei i amb l'ambició de representació burgesa a l'eixample (projecte del Muhba amb la Casa Amatller) i al Park Güell, espai cabdal del Museu per abordar tant Gaudí com la Barcelona contemporània.

En suma: un eix patrimonial i cultural en una zona de l'extraradi metropolità amb vocació de construir una mirada des de la perifèria cap al centre. El MUHBA aportaria a aquesta riba de museus del Besòs quatre nodes, articulats a través de verbs fonamentals de la vida urbana: proveir (Casa de l'Aigua de la Trinitat), treballar (fàbrica Fabra i Coats), habitar (cases barates del Bon Pastor) i urbanitzar (creixement urbà i metròpoli al MUHBA Oliva Artés).

Aquests nodes es podrien relacionar amb conjunts patrimonials i museístics d'altres titularitats i municipis al llarg del recorregut, com són la Casa de les Aigües de Montcada, el Rec Comtal, la Fundació Museu Històric-social de

la Maquinista i la Macosa, el Museu de la Immigració de Sant Adrià, la Torre de les Aigües del Besòs, les Tres Xemeneies, i potser d'altres.

Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Bon Pastor, patrimoni viscut

El 1929 es van construir quatre polígons de Cases Barates a la ciutat per donar resposta a la manca d'habitatge, i el conjunt del Bon Pastor en va ser el més nombrós, amb 784 habitatges. El 2001 l'actual Institut Municipal de l'Habitatge de Barcelona (IMHAB) va iniciar un procés integral de canvi de la casa barata al pis social. El 2018 s'ha acabat la tercera fase d'aquesta transformació, amb el trasllat dels veïns als nous pisos, i s'han enderrocat les illes de cases necessàries per començar la construcció dels pisos de la quarta fase que serviran per reubicar els veïns que encara ara viuen a les cases.

El Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), amb la col·laboració del Districte de Sant Andreu, l'IMHAB, el Pla de Barris, l'Associació de Veïnes i Veïns de Bon Pastor i la producció de BIMSA, lidera el projecte de recuperació d'una de les illes d'habitatges, que es convertirà en equipament de barri i espai museístic l'any 2020-2021. L'illa ubicada entre els carrers de Tàrrrega-Claramunt i Bellmunt-Barnola està formada per 16 habitatges dels quals se'n museïtzaran la meitat: quatre mostraran l'evolució de les cases en diferents períodes (entre 1929 i 2017) i els altres quatre seran espais expositius per explicar, a partir de l'habitatge obrer, la història de Barcelona des del Bon Pastor. La resta de cases seran equipament de barri, amb sales polivalentes, arxiu, oficines i magatzem.

El projecte de Bon Pastor ens ofereix l'oportunitat de seguir un procés de museïtzació en viu i ha estat en part possible pels lligams que el museu ha establert durant l'últim any al barri. La relació de complicitat que l'equip del museu ha creat i manté amb els veïns i veïnes ha permès el seguiment complet del procés, des d'habitar la casa barata fins a la vida al pis, passant per la gestió del canvi des d'una perspectiva administrativa, operativa i emocional. Crear consciència de la importància que té preservar la memòria històrica del barri ha ajudat a la recuperació i recol·lecció de materials i béns mobles d'alguns dels habitatges, ja que molts veïns han contribuït amb les seves pertinences a la col·lecció que servirà per vestir les cases que es museïtzaran. Però, a més, ha facilitat la tasca de recuperació i enregistrament de memòria oral, per tal com els habitants han participat desinteressadament explicant les seves històries de vida. Aquest recorregut per la història del Bon Pastor, a través de la veu dels seus habitants, es completa amb una tasca de consulta i recopilació de fotografies a partir d'arxius fotogràfics familiars. També s'han fet cales arquitectòniques i ornamentals en alguns dels habitatges per tal de disposar de la màxima informació estructural de les cases i projectar-ne una rehabilitació respectuosa amb l'aspecte original. Atesa la naturalesa d'aquest treball en construcció, les diferents actuacions s'han anat documentant en un detallat diari de camp i enregistrant videogràficament, un *making of* que presenta la manera de fer i treballar. Actualment, el museu treballa en paral·lel la fase d'inventariació del material, recerca documental i restauració d'objectes, amb la ideació museològica i museogràfica. Museïtzar les Cases Barates del Bon Pastor no és només un pla per a la patrimonialització de la Barcelona oriental, és una oportunitat única de recuperar un bocí d'història de la ciutat i explicar Barcelona també des de la perifèria.

Carmen Cazalla
MUHBA

Aina Mercader
Coordinadora del projecte

Seleccionar idioma ▼

Neix MUHBA Multimèdia

Referir-se als temps actuals en termes com «revolució digital» ja no és només una manera de parlar. És ben obvi que la tecnologia ha transformat de forma radical les nostres vides en els darrers anys i, de retruc, ha redefinit la relació de les persones amb el coneixement i les seves institucions representatives, com ara els museus. Aquests han hagut d'adaptar-se a molts d'aquests canvis, apropiant-se en la mesura del possible a l'evolució de les noves tecnologies i fins i tot replantejar de bell nou la seva manera de funcionar. En el cas del MUHBA, cal entendre la part digital del museu no com un simple aparador subordinat al museu físic sinó com un espai viu que es relaciona naturalment amb aquest, al mateix temps que manté una especificitat i entitat pròpies.

Per aquesta raó, el MUHBA hi ha reflexionat molt en els últims temps amb el propòsit d'encarar de la millor manera possible les mesures, els canvis o els projectes que cal emprendre per tal de respondre als desafiaments contemporanis i apropar el Museu a la ciutadania i a les persones en general. L'objectiu és continuar avançant per una senda ja marcada anteriorment per la preocupació de facilitar l'organització d'activitats des de la nostra plataforma d'Internet, de pujar i mostrar el màxim nombre de continguts a la nostra pàgina web i, d'altra banda, de portar a terme projectes ja pròpiament digitals com la Carta Històrica de Barcelona.

Entre les mesures que s'han dut a terme darrerament s'ha de destacar la pujada dels enregistraments audiovisuals dels actes realitzats al canal propi del museu a Youtube o també, per exemple, l'obertura d'un apartat al web que s'anirà omplint amb les visites virtuals d'algunes de les principals exposicions organitzades en els últims anys pel Museu: de moment, ja es poden consultar les corresponents a *Hagadàs Barcelona. L'esplendor jueva del gòtic català*, *Primers Pagesos/Bcn. La gran innovació fa 7.500 anys o Imatges per Creure. Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles XVI-XVIII*.

Aquestes són només algunes de les primeres passes d'un canvi que progressivament s'anirà eixamplant. Entre altres, les properes fites passen per la inauguració d'un apartat dedicat a les col·leccions en línia del Museu –cosa que permetrà que les peces del MUHBA puguin ser consultades des d'Internet–, per projectes com la creació del museu virtual, pel canvi de disseny i dels continguts de la pàgina web o per l'esforç d'afavorir l'accessibilitat, intensificant la comunicació i estimular la interacció en el món digital, tractant d'aproximar el Museu a les xarxes socials.

L'objectiu és fer que el vessant digital del museu no quedi en un segon pla i que pugui convertir-se en un punt des d'on observar i accedir a la història i al patrimoni de la ciutat de Barcelona i, així mateix, en una finestra des d'on consultar i gaudir de la recerca que continuament s'està fent dins del Museu. Així hem posat en marxa aquest 2018 el projecte MUHBA MULTIMÈDIA, per englobar tots els formats de comunicació i d'arxius digitals, junt amb les innovacions en la recreació virtual dels espais i exposicions del Museu. Cal recordar aquí l'ús excel·lent que va fer de la ràdio el primer director del Museu, Agustí Duran i Sanpere.

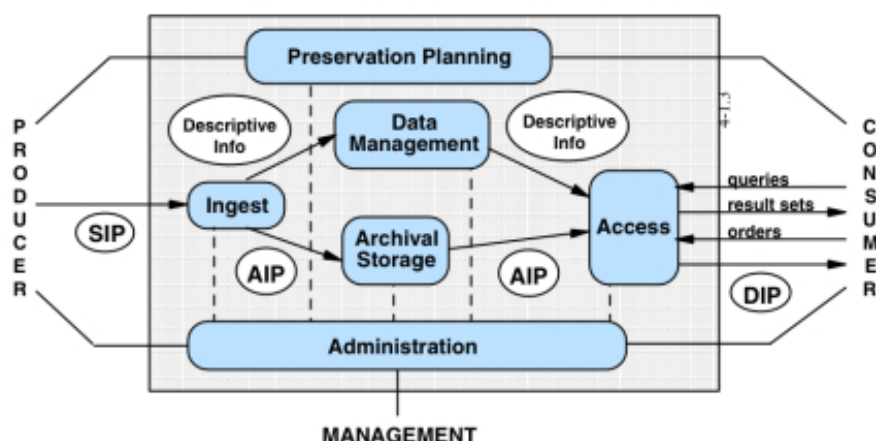
Edgar Straehle Porras
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Els arxius digitals a examen

La producció d'arxius digitals en tots els formats possibles ha experimentat un creixement exponencial des dels primers temps de la informàtica fins a avui. Tant els particulars com les institucions i empreses emmagatzemen amb èxit relatiu els seus arxius de documents, ofimàtics, gràfics o audiovisuals, sempre amb el risc d'una pèrdua sobtada d'informació, produïda bé per un dany en la integritat del fitxer, bé per la impossibilitat d'accedir als continguts per l'obsolescència dels formats. Els museus, pel seu paper central en la preservació però també en la producció cultural, són un dels agents institucionals que se situen al centre de la problemàtica dels arxius digitals, per tal com afecta les estratègies de conservació d'uns continguts encastats per naturalesa en formats de gran volatilitat.

Preservar fitxers digitals és un problema complex que exigeix una resposta de les institucions públiques a l'altura de l'elevat risc de pèrdua d'informació que implica. Als museus, la cura d'aquestes dades ha de tenir com a objectiu preservar la informació i també optimitzar les mesures que es prenen, per gestionar de manera eficient els recursos que s'han invertit en la generació d'aquests productes digitals. Aquesta optimització passa per assumir processos estandaritzats adaptats a la realitat del museu i per la utilització d'eines normalitzades enfocades a la preservació digital.

Podem identificar els dos processos essencials per dur a terme una preservació de fitxers digitals de forma sintètica. Necessitem, d'una banda, un maquinari que doni resposta a la necessitat de generar còpies de seguretat dels objectes, tot garantint-ne l'autenticitat (identitat i integritat de l'objecte). D'altra banda, cal crear mesures sostingudes de preservació basades en el programari per evitar l'obsolescència dels formats. Ambdós processos conflueixen necessàriament en les eines tecnològiques.

Actualment, el Museu d'Història de Barcelona està immers en un procés de preservació digital seguint el mandat de la direcció del museu i les directrius i eines proporcionades per l'Institut de Cultura de Barcelona. Tenint en compte aquest context, quant a programari s'està utilitzant el sistema de gestió d'actius digitals (Digital Asset Management System) Clipfiles de l'empresa Metropolitana de Muntatges, contractat per l'Institut de Cultura. Aquest sistema és un SaaS (Software as Service) o programari com a servei, una modalitat que unifica maquinari, programari, connectivitat i manteniment. Segons el proveïdor, el maquinari genera dos grups de back up: quatre còpies online i tres còpies offline.

Pel que fa a les mesures de preservació per evitar l'obsolescència, Clipfiles incorpora un control de versions de fitxers basat en suma *hash* que cobreix bona part de les necessitats d'autenticació de l'originalitat dels fitxers i, per tant, minimitza el risc de pèrdua d'identitat dels objectes digitals. Si afegim a l'existència de *hashes* l'equivalència d'algunes metadades Dublin Core descriptives utilitzades per Clipfiles amb metadades de preservació PREMIS, podem concloure que es compleixen els aspectes bàsics de la preservació digital atenent a la procedència, context, referència i integritat de la informació.

Jaime Irigoyen Briones
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Al cor del debat sobre les ciutats i Europa

Les diverses xarxes internacionals en què participa el MUHBA han estat especialment actives aquest any 2018, símptoma també del dinamisme dels museus de ciutat durant els darrers anys. Museus de ciutat, museus d'Europa o museus del món, tots s'enfronten a reptes comuns. La importància de consolidar contactes internacionals per debatre i compartir experiències transversals ens ajuda a avançar en el desenvolupament dels museus del segle XXI. El març passat es va celebrar a Barcelona la setena trobada europea de la City History Museums and Research Network of Europe (Cityhist). Aquest cop es va comptar amb el Museum of London i el Museum of Budapest com a institucions convidades. La transformació del museu de ciutat és una qüestió clau per a la xarxa i, precisament, les estratègies i programes (com *City Now City Future*) per al redisseny i trasllat d'un museu de ciutat d'una gran metròpoli com és Londres van ser punt de debat. D'altra banda, la trobada va ser també un escenari per reflexionar sobre el controvertit i sovint ambigu paper participatiu dels museus, amb exemples enfocats al disseny i la construcció de nous centres i exposicions com el Humboldt Forum de Berlín, o altres casos com els de Lió i Frankfurt.

La participació, doncs, s'erigeix com a temàtica d'estudi obligat. Cal perfilar-ne el significat, diferenciar els diversos models participatius que un museu pot adoptar i atendre les possibles aplicacions. Tanmateix, la recerca i la consegüent difusió dels resultats esdevé una qüestió cabdal dels museus de ciutat. Necessitem fer recerca per crear coneixement. A través d'exemples com *Lisbon that Could Have Been o It wasn't that easy. Luxembourg in the I/WW*, es consideraren diferents focus de recerca, mitjans i estratègies de col·laboració amb altres institucions. Podem destacar també la necessària reflexió entorn de les col·leccions i el significat de la creació de patrimoni en el context actual.

D'altra banda, el recentment inaugurat *Historisches Museum de Frankfurt* va acollir, el mes de juny, la conferència anual del CAMOC (la secció de l'ICOM dedicada als museus de ciutat), enguany titulada *The Future of Museums of Cities*. El MUHBA va ser l'encarregat d'obrir una de les sessions amb una ponència dedicada a repensar els museus de ciutat —i la ciutat mateixa— en el marc de les seves polítiques urbanes i culturals, i després va presentar una comunicació on es referia a projectes més específics de la línia estratègica del museu. El CAMOC avança en la definició de museu de ciutat i el seu plantejament de futur, fent palesa la complexitat del fenomen. L'any vinent la reunió tindrà lloc a Kyoto i serà una nova oportunitat per seguir fent camí.

Urban Renewal and Resilience ha estat el títol de la catorzena conferència de la European Association of Urban History (EAUH), celebrada a Roma aquest agost, un espai dedicat a la complexitat de la història urbana. El MUHBA i el Museu d'Helsinki van organitzar la sessió *City Museums as Agents of Change in the 21st C.*, que va ser una de les primeres sessions sobre museus i història urbana de la conferència. El debat va tenir lloc en un context acadèmic i especialitzat en història urbana i patrimoni i va apuntar, de nou, a debats compartits amb les altres trobades. En aquest cas, podríem destacar l'interès per la relació entre el concepte museològic i l'estructura territorial dels museus de ciutat, així com per l'exploració de noves vies per fer museu amb institucions de la ciutat dedicades a la història i el patrimoni urbans i amb la ciutadania mateixa.

Cristina Bobillo
Coordinadora de la Cityhist

Seleccionar idioma ▼

Nous reptes globals dels museus

Les relacions dels museus amb el conjunt de la societat, en bona part degut a les importants i ràpides transformacions culturals i tecnològiques dels últims temps, constitueixen un objecte de reflexió ineludible i ens situen davant de nous reptes que precisen noves respostes. Per tal de deliberar-hi, el maig passat es va organitzar a les ciutats xineses de Nanjing i Nantong l'International Forum of Museum Directors, un esdeveniment de quatre dies emmarcat en la World Historical & Cultural Cities Expo de la UNESCO i en el qual fou convidat el MUHBA, que va enviar-hi el sotsignat en nom del Museu i el seu director.

El propòsit del fòrum era reflexionar sobre el paper passat, present i futur dels museus en el si de la societat, intercanviar aprenentatges i promoure noves formes de cooperació en un món cada cop més interconnectat. Hi van assistir nombrosos museus, institucions culturals i investigadors internacionals de procedències geogràfiques ben diferents; des de diversos museus d'art i belles arts fins a museus d'història, de civilització, etnogràfics o de l'exèrcit; i representants d'altres entitats com l'Escola del Louvre, l'Institut del Món Àrab o la Biblioteca del Congrés de Washington. La intenció, doncs, era examinar la realitat contemporània dels museus des d'una pluralitat d'angles geogràfics i temàtics alhora.

En aquest context, el MUHBA va ser la institució convidada per aprofundir en l'estudi del paper i dels desafiaments contemporanis dels museus de ciutat, i explicar el perquè de la seva trajectòria recent i les pautes generals que guien els seus plans futurs. Així, es va fer èmfasi en l'aposta del MUHBA per ser un mirall i portal de la ciutat, intentant ser un museu de proximitat i de la ciutadania; en la importància que s'atorga al desenvolupament del projecte educatiu, plasmat en el programa Interrogar Barcelona; o en la vocació d'abordar la història de la ciutat des d'una pluralitat de perspectives. Tot plegat va servir per poder avançar en qüestions cabdals com el rol que la participació, el patrimoni, l'educació, les col·leccions, la recerca o les eines digitals poden tenir avui dia en les nostres institucions.

Edgar Straehle
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Col·laboració digital amb l'Havana

El departament de projectes del Museu, juntament amb Cooperació Internacional i el Servei de Documentació i Accés al Coneixement, treballem en un projecte de comunicació digital fonamentat en repositori, fruit de la relació entre l'Havana i l'Ajuntament de Barcelona. Aquest projecte parteix del vídeo *L'Havana i Barcelona. Història de dues ciutats, 1779-1936*, confeccionat entre tècnics del MUHBA i de l'Oficina del Historiador (Cuba), i pren com a base la documentació històrica utilitzada o valorada per formar part d'aquest producte audiovisual. Atès que la implantació es fa conjuntament a L'Havana i a Barcelona, es va recomanar la utilització d'un programari madur, testat, lliure i versàtil, i finalment es va escollir DSpace. Aquest programari està gestionat pel Servei de Documentació i Accés al Coneixement de l'Ajuntament de Barcelona en el repositori institucional de l'Ajuntament BCNROC.

Els documents procedents de diversos arxius es van incorporant amb el suport del SEDAC, fase a fase, a la comunitat de BCNROC Col·leccions Especials i estan a disposició del públic en Open Access, descrits en format Dublin Core qualificat i llicenciats amb el model Creative Commons.

Jaime Irigoyen Briones
MUHBA

[Comparteix](#)

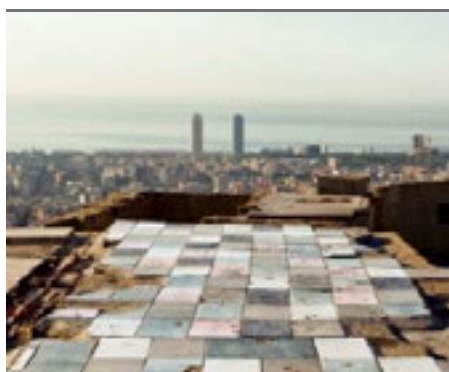
Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

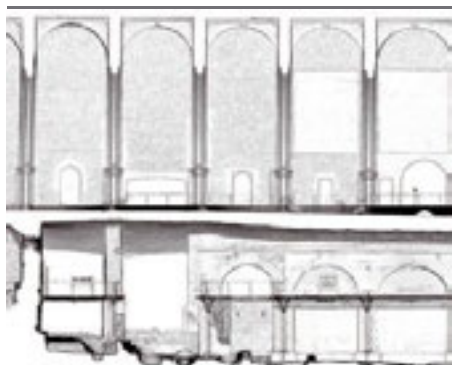
[Perifèries i centres](#)

[Mirar el món des de Barcelona](#)

[Barcelona en crisi? La ciutat al segle xv](#)

[La ciutat medieval dins del Palau Reial](#)

[L'assalt al castell dels luterans en la visita de Felip II](#)

[El segrest franquista de Verdaguer](#)

[La ferida d'Hipercor, 1987](#)

[Nexes, llocs, transicions... Passatges!](#)

Barcelona vista del Besòs. La ciutat des de la perifèria

Indústria, territori i identitat: el Ruhr i Barcelona

Pasatges emergents, llegats singulars, espai metropolità

El Port Franc i la fàbrica de Barcelona

Barcelona recta i corba

El retaule de les històries cosides i el projecte museístic ciutat i treball

Reinventar el museu de Barcelona. Història urbana i democràcia cultural.

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Perifèries i centres

Un museu amb les sales per la ciutat

L'aposta per un museu participatiu i amb les sales distribuïdes per la ciutat, les més recents a la meitat oriental del municipi, desproveït fins ara d'espais museístics (Oliva Artés, Fabra i Coats, Casa de l'Aigua, Bon Pastor), requereix fer realitat alhora el nucli de síntesi del MUHBA a la Casa Padellàs, com a punt d'interrogació sobre la trajectòria de Barcelona. L'ICOM s'ha fet ressò a la seva revista de museus de ciutat d'aquesta reinvençió del museu de Barcelona, que també implica canviar formats i innovar en les modalitats d'actuació en un món globalitzat: a més d'acollir visitants, la projecció exterior s'ha de basar en la creació de coneixements i capacitats exportables. El 2018 serà una bona ocasió per avançar, amb l'Any Europeu del Patrimoni Cultural i la reunió de l'ICOM/Camoc a Frankfurt, on convindria avançar en la definició dels museus de ciutat com a institucions a cavall de les polítiques culturals i de les polítiques urbanes.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Mirar el món des de Barcelona

Vista de Barcelona des de l'espai arqueològic de MUHBA Turó de la Rovira ©Teresa Macià

Construir mirades globals des de Barcelona és un paper cabdal del museu de la ciutat. Si en els casos de Barcino, en el món romà, i de la Barcelona mercantil i seu reial, en temps baixmedievals, fa temps que s'hi treballa des del Museu, ens calia reprendre també el fil per als segles moderns i contemporanis. En el cas de l'Edat Moderna, l'exposició "El món del 1714. A l'entorn de Barcelona" va permetre situar les opcions de Barcelona, capital de Catalunya, en el marc de les oportunitats mercantils que s'havien obert a escala mundial i del combat entre les potències europees pel control del continent i de les colònies. Enguany, l'exposició "Imatges per creure" ha abordat la història d'Europa i de la difusió del protestantisme en els segles ^{xvi} i ^{xvii}. L'exposició ho aborda des de Barcelona, una capital marcada, precisament, per la contrareforma catòlica. Pel que sabem, ha estat l'única exposició que, en aquest cinquè centenari de les tesis de Luter, no s'ha limitat a mostrar l'impacte del protestantisme allà on va triomfar, sinó que ha situat tot Europa en perspectiva històrica, amb una mirada de la Mediterrània cap al nord, i no a la inversa.

Quant als temps contemporanis, el Museu té ara mateix un paper rellevant a l'ICOM/Camoc en la reflexió sobre els museus de ciutat com a constructors de polítiques socioculturals i, alhora, de polítiques urbanes. La secció de l'ICOM per als museus de ciutat ha publicat el text "Reinventar el Museu de Barcelona" al número 03/2007 de la *Camoc Museums of Cities Review* (vegeu pàgines centrals del butlletí). La revista fou presentada en el congrés anual de l'ICOM/Camoc, celebrat pel novembre de 2017 a Ciutat de Mèxic, en el qual va participar el Museu. El congrés de Mèxic tenia per tema "museu i històries controvertides".

La ponència del MUHBA, *La ciutat informal en el museu de la ciutat*, mostrava la trajectòria del barraquisme a Barcelona i els reptes metodològics de la seva incorporació al Museu, amb el parc arqueològic i els espais expositius del MUHBA Turó de la Rovira. La intervenció va despertar un interès notable entre els assistents europeus i sobretot americans, del Canadà a l'Argentina, i també entre els sud-africans, Durban sobretot. Els barris d'habitatge informal han estat i són l'entorn urbà d'una part substancial de la població mundial: no fer-se'n ressò als museus de ciutat falseja la realitat i disminueix el seu potencial. Fa poc, la presidenta del CAMOC va presentar l'experiència de Barcelona davant l'OCDE, com un model d'actuació dels museus de ciutat en el desenvolupament local. Una altra mirada, arran de l'Any Europeu del Patrimoni Cultural en 2018, és la que el MUHBA ha presentat sobre el patrimoni industrial a la Comissió Europea, a proposta de l'Ajuntament i l'ICUB. El projecte s'ha intitulat *Les ciutats i el seu llegat industrial en la construcció d'Europa: el patrimoni industrial i les majories urbanes a la UE*. S'hi han adherit els consocis del MUHBA en la City History Museums and Research Network of Europe de Torí, Roma, Liubiana, Cracòvia, Berlín, Hamburg, Lió, Madrid i Lisboa. L'ambició de construir una identitat europea compartible té una base important en la història i les memòries de l'era fabril, en la qual s'han format les majories urbanes del continent: el patrimoni industrial esdevé així un referent decisiu.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Barcelona en crisi? La ciutat al segle xv

Representació ideal de la platja i la ciutat de Barcelona en un manuscrit de la 'Llegenda de Sant Antoni' del segle XV conservat a la Biblioteca Pública de Malta ©Malta, Biblioteca Pública, còdex I, f. 55r

Els dies 18, 19 i 20 de setembre de 2017 es van celebrar al MUHBA unes jornades dedicades a revisar l'anomenada «crisi baixmedieval» a la ciutat de Barcelona. Durant els darrers anys, els historiadors s'han interessat per la qüestió de la crisi baixmedieval a l'Occident europeu i han replantejat l'explicació tradicional que habitualment havia associat els darrers segles de l'edat mitjana a un moment de decadència general. En aquest sentit, s'han relativitzat força les dificultats econòmiques documentades durant el període esmentat i es consideren més aviat episodis conjunturals amb cronologies diverses, que en molts casos poden ser vistos com una «crisi creativa».

Tanmateix, el cas català, amb Barcelona al capdavant, ha quedat en part al marge d'aquests debats, malgrat els esforços per matisar la imatge apocalíptica del període, resultat del model construït per Jaume Vicens Vives i Pierre Vilar fa set dècades. Davant d'aquest fet i dels indicis contradictoris que s'han anat documentant hi ha hagut diversos autors que, fent palesa la riquesa dels nostres arxius, han reclamat la necessitat d'aprofundir en l'estudi de la dinàmica social i econòmica tant de Barcelona com de Catalunya a la fi de l'edat mitjana. Les jornades s'han articulades en quatre blocs. El primer s'ha dedicat a la reflexió de la tradició historiogràfica sobre la crisi baixmedieval (ponències de Ramon Grau, Antoni Furió i Pere Verdés). Un segon bloc s'ha centrat en l'anàlisi de les finances municipals, un dels aspectes més negligits per la interpretació tradicional (ponències de Pere Orti, Laura Miquel, Albert Cubeles, Ramón Agustín Benegas i Pol Serrahima). El bloc tercer i principal ha pretès analitzar diversos indicadors que permeten mesurar la conjuntura econòmica de la Ciutat Comtal: els fiscals (ponències de Mikel Suberon, Lluís Sales i Pere Orti), els econòmics i demogràfics (ponències de Joan Montoro, Pol Serrahima, Anna Cabré, Roser Salicrú i Ivan Armenteros) i d'altres (ponències de Carolina Obradors, Carles Vela i Jordi Morelló), entre els quals s'ha donat especial importància a la promoció artística (ponències d'Antoni Conejo de Pena, Joan Domenge, Ramon J. Pujades i Marià Carbonell). El darrer bloc tenia com a principal objectiu contextualitzar la realitat econòmica de Barcelona amb la resta de Catalunya (ponències de Pere Verdés, Gaspar Feliu i Albert Reixac) i amb els altres territoris que formaven la Corona d'Aragó (ponències de Carlos Laliena, Mario Lafuente, Juan Vicente García Marsilla i Gabriel Jover).

Tot plegat ha permès aportar nous elements de reflexió i enriquir la visió que teníem fins avui de la crisi d'una de les principals ciutats de la Mediterrània. Entre altres coses, els treballs presentats han mostrat una ciutat especialment dinàmica des del punt de vista econòmic durant el darrer quart del segle xiv i les primeres dècades del segle xv, quan va arribar al seu màxim desenvolupament medieval, malgrat la crisi demogràfica general al Principat. Aquest dinamisme no va estar exempt de conjuntures problemàtiques, però no va afectar la dinàmica general de la ciutat fins al voltant de 1430, quan de fet es va iniciar una tendència depressiva, que va arribar a l'extrem durant la guerra civil de 1462-72, després de la qual es va iniciar una lenta recuperació fins ben entrat el

segle xvi.

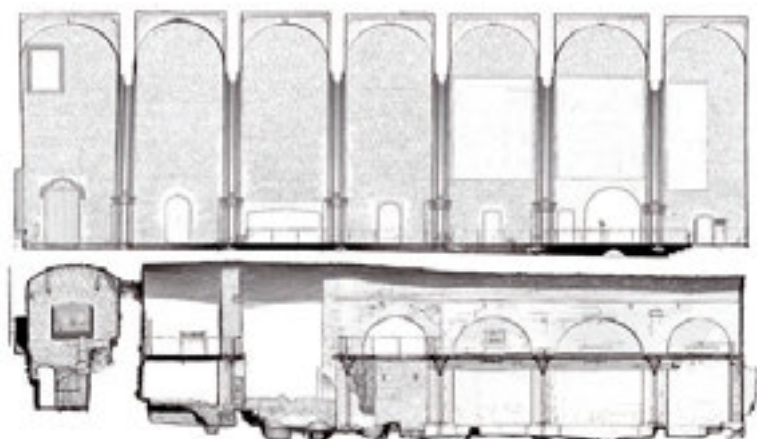
Pere Orti Gost
Universitat de Girona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ciutat medieval dins del Palau Reial

La primavera vinent farà 700 anys de la culminació de la Capella Reial, la primera església gòtica completada a Barcelona. Jaume II ordenà llavors comunicar-la amb la caixa romànica del Palau Reial Major a través de la desapareguda avantcambra gòtica, que substituïa les anteriors estructures romàniques del sector, capella comtal inclosa. Enderrocada l'any 1837 per aixecar un bloc de pisos, l'avantcambra gòtica és evocada des de mitjan segle xx per l'actual reconstrucció historicista, que li fa poca justícia.

Dècades més tard (1359), Pere el Cerimoniós manava demolir tot l'interior del vell palau romànic a partir del terra de la primera planta, i feia recreïxer la caixa romànica per encabir el gran saló gòtic del Tinell, conegut pels medievals com el saló de Parament o l'Aula Règia. La Capella, el saló de Parament i les voltes romàniques que el suporten, junt amb alguns vestigis originals de les galeries del verger i de l'ala de l'Audiència al carrer Comtes (actual Museu Frederic Marès), són el que resta d'un conjunt medieval molt complex que no ha pervingut. A inicis del segle xv, ja ocupava tot el sector comprès entre la muralla romana, la baixada de la Canonja, el carrer Comtes i el desaparegut carrer de les Escrivanies, fossilitzat en el pas públic que mantenen les dues portes renaixentistes del Palau del Lloctinent. El primitiu corral del palau o plaça tancada paral·lela a la façana principal també va ser enllaçat llavors amb l'antiga plaça de la Corretgeria. Va néixer així un espai cívic bastant més llarg que no l'actual plaça del Rei, atès que estenia el seu coll d'ampolla sobre tot el carrer del Veguer. La dinastia de Barcelona culminava d'aquesta manera la reforma integral de l'edifici que simbolitzava el poder reial. Autorepresentar-se amb suficient dignitat era essencial en un moment en què el municipi de Barcelona i la Diputació del General anaven consolidant i proclamant arquitectònicament els respectius contrapoders.

Amb aquest breu resum el MUHBA anuncia una llarga investigació sobre l'evolució del Palau Reial Major al si de la Barcelona gòtica. Els treballs han anat des de la recerca documental, fotogràfica i cartogràfica fins a l'aixecament tridimensional dels interiors de l'edifici amb escàner làser terrestre, l'anàlisi i datació dels paraments pervinguts i l'obtenció d'imatges amb càmeres ubicades en drons. Conscients que un complex patrimonial d'aquesta rellevància només pot ser plenament entès des del coneixement de la societat que el va erigir, el MUHBA també ha fomentat els avenços en la recerca sobre la Barcelona del segle xv, l'etapa amb més polèmiques i buits historiogràfics. Els resultats de tota aquesta activitat seran presentats en una exposició dedicada a la Barcelona de la baixa edat mitjana, que inaugurarem l'estiu del 2018. Començarà mostrant la recuperació per la ciutat de la condició de gran port internacional, a través de la instal·lació del derelict Barcelona I; i continuarà explicant la nova realitat econòmica, el creixement urbà i els canvis socials i polítics que se'n derivaren, sota l'ombra arbitral del Palau Reial Major. L'objectiu és construir un nou relat museogràfic del període, amb les peces més rellevants de les nostres col·leccions i nous formats audiovisuals. Un dels reptes serà articular amb aquesta base estructural tot un seguit d'obres barcelonines prestades per altres institucions, que ajudaran a enriquir i matisar la presentació inicial del nou discurs.

Ramon J. Pujades i Bataller
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

L'assalt al castell dels luterans en la visita de Felip II

Felip II. Anònim, c. 1590. Col·lecció Gelonch Viladegut

Amb motiu del cinquè centenari de la lectura de les tesis de Luter a la catedral de Wittenberg que donà inici a la Reforma protestant, el MUHBA ha organitzat l'exposició: Imatges per creure. Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles XVI-XVIII. L'àmplia mirada que es dona a la història europea des de Barcelona mitjançant una nombrosa selecció d'imatges es completa amb dos cicles de conferències que permeten entendre els canvis sociopolítics i culturals que comportaren la Reforma i la Contrareforma. Entre les conferències del segon cicle trobem l'Assalt al castell dels luterans: un espectacle que se celebrà a la plaça del Rei, davant de Felip II, pel març de 1564.

El 6 de febrer de 1564, Felip II va entrar a Barcelona amb una gran cerimònia triomfal que recorregué els principals carrers i places de la ciutat. L'arribada del rei tingué lloc en un moment força delicat per als catalans, ja que sobre el Principat es van difondre sospites de connivència amb els protestants francesos i de contagis d'heretgia. Davant d'això, les autoritats van dissenyar un programa cerimonial i festiu per mostrar la ciutat de Barcelona davant del rei com a un bastió catòlic enfront de l'heretgia protestant. Amb això pretenien dissipar qualsevol sospita de contagi, sobretot, quan feia tan sols un mes de la clausura del Concili de Trento. Engegava la Contrareforma catòlica, en la qual la Inquisició tingué un paper molt destacat, com també el tingué a Barcelona durant l'estada de Felip II, sortint a rebre'l solemnement per primera vegada i celebrant un acte de fe que comptà amb sa reial presència.

El gran espectacle, celebrat pels diputats de la Generalitat, fou la representació de l'Assalt al castell dels luterans, que tingué lloc després que el rei jurés les constitucions de Catalunya. Durant la representació de l'assalt, soldats castellans i catalans, al crit de España España: unos Santiago, otros Sant Iorge, cierra, dentro: victoria victoria, assetjaren el castell defensat pels luterans. Amb aquest espectacle, els diputats deixaven clar al rei que Catalunya estava lliure de contagi heretge i que sempre estaria al costat del rei en la seva defensa del catolicisme. El cicle cerimonial es tancà el 5 de març a la plaça del Born, amb un dels pocs actes de fe que comptà amb la presència del rei. Allà, enmig de la multitud expectant, van morir cremats vuit homes sota l'acusació de luteranisme. Dos més foren executats en efigie, és a dir, en la seva absència.

Alfredo Chamorro Esteban
Historiador

El projecte Imatges per creure ha permès fer partíceps a conciutadans i turistes d'una visió de tot Europa a l'Edat Moderna amb epicentre a Barcelona. Poc després d'inaugurar l'exposició, abans de l'estiu, hi va haver el seminari La fe gravada, que posà a l'abast de tothom les recerques de l'equip comissarial: Sílvia Canalda, Cristina Fontcuberta, Antoni Gelonch i Xavier Torres. A la tardor, el cicle Protestants, Barcelona, ha abordat els motius pels quals el protestantisme no va trobar coixí a Barcelona, amb la conferència de Xevi Camprubí sobre La impremta, el comerç i les idees protestants i la d'Alfredo Chamorro, aquí ressenyada, per passar a exposar com, finalment, va arribar per quedar-se al segle XIX, amb Josep-Lluís Carod Rovira, i a com el món evangèlic s'ha diversificat amb la immigració des de l'Amèrica llatina, amb la conferència a càrrec de Mar Giera. Així, junt amb les publicacions, esperem completar aquest projecte de recerca i construcció pública de coneixement sobre la Barcelona moderna.

Mònica Blasco

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El segrest franquista de Verdaguer

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ferida d'Hiperacor, 1987

Els voltants d'Hiperacor, pocs minuts després de l'explosió del cotxe bomba ©Guillermina Puig.

A les 16.08 del 19 de juny del 1987, un cotxe bomba va esclatar al pàrquing soterrani del centre comercial Hiperacor de Sant Andreu. 21 persones van perdre la vida i 46 més van resultar ferides, en el que ha estat l'atemptat més mortífer d'ETA.

Al llarg de l'any 2017 s'ha commemorat el trentè aniversari d'aquella massacre terrorista indiscriminada que va ferir la capital catalana. En aquest context, el MUHBA ha organitzat, a proposta del comissionat de Programes de Memòria, l'exposició *La ferida d'Hiperacor*. Barcelona, 1987. L'exposició s'ha concebut com una instal·lació memorial sobre les circumstàncies històriques d'aquell moment tràgic i el combat posterior de les víctimes pel reconeixement del dany que se'ls havia causat. Des del màxim rigor i respecte, a la mostra s'exposen els fets ocorreguts aquell fatídic divendres de juny i els efectes i conseqüències ciutadanes, polítiques i judicials que se'n van derivar: del rebuig social immediat, traduït en multitudinàries manifestacions de repulsa al mateix barri i a la ciutat, passant pels pactes polítics a l'estat espanyol i al País Basc (Pacte antiterrorista i Pacte d'Ajuria Enea), fins a arribar a les diverses sentències condemnatòries que van servir per empresonar els culpables i designar l'Estat espanyol com a responsable subsidiari, perquè la policia no va desallotjar l'establiment, tot i els tres avisos efectuats abans d'esclatar l'artefacte.

L'exposició, comissariada per Francesc Valls, proposa un recorregut pels fets partint d'una ambientació sòbria, amb imatges —algunes inèdites— de fotògrafs del moment i material videogràfic d'arxiu.

La proposta visual es complementa, en alguns punts, amb articles d'hemeroteca. La ferida d'Hiperacor arrenca amb una cronologia que ens situa tres dècades enrere, en el context polític i social (internacional, estatal, local) previ a l'atemptat. El gener del 1987 es desarticulava el comando Madrid i el de Barcelona agafava les regnes de l'acció d'ETA. Entre els mesos de març i abril, la capital catalana va viure tres atemptats amb cotxe bomba, en els quals van morir dues persones: un guàrdia civil i la primera víctima mortal civil d'ETA a Catalunya. Tot això, a la Barcelona que feia pocs mesos havia estat escollida per organitzar els Jocs Olímpics del 1992, la Barcelona que una setmana abans de l'atemptat, en les eleccions municipals, revalidava Pasqual Maragall com a alcalde de la ciutat.

L'exposició conté al seu nucli una instal·lació-homenatge als 21 morts i 46 ferits (al llistat de lesionats s'hi suma, tal com estableix una de les sentències, el cas de la nena que va néixer sorda per culpa de la deflagració). A més, s'ha volgut comptar amb els relats d'alguns dels ciutadans i les ciutadanes que van patir i que pateixen, encara ara i de formes molt diverses, les conseqüències d'aquella tragèdia.

El mes de juny passat, l'Ajuntament de Barcelona va celebrar, al parc de Can Dragó, un emotiu acte d'homenatge en record de les persones que van perdre la vida en l'explosió de fa trenta anys, i es va col·locar una placa commemorativa al lloc dels fets. La ferida d'Hiperacor, que es pot visitar del 14 de desembre a l'11 de març del 2018 a l'Espai Zero de la Fabra i Coats de Barcelona, és, en aquesta línia, un exercici d'història i de memòria, imprescindible per repensar el temps present.

Aina Mercader
Coordinadora tècnica de l'exposició

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Barcelona vista del Besòs. La ciutat des de la perifèria

Barcelona vista del Besòs, retrat urbà i humà de la metròpoli construït de la perifèria al centre, és un projecte fotogràfic que se centra en les topografies quotidianes de les majories urbanes al front marítim oriental de Barcelona. Com a projecte no sols de creació, sinó també educatiu, ciutadà i polític, i com a proposta de documentació i de representació alhora, el seu propòsit ha estat el de proporcionar iconografies per a un nou imaginari col·lectiu.¹

El projecte és obra de Patrick Faigenbaum, fotògraf, i del sotasignat, Joan Roca, geògraf i historiador. Amb Faigenbaum no ens coneixiem. Era gener de 1999 i ell tan sols venia a fer fotografies a petició de Jean-François Chevrier, que m'havia demanat a mi una conferència a Brussel·les sobre la Barcelona post-olímpica.

Ens vam trobar a l'estació de Sants (jo duia el llibre *David Hockney's Dog days* per reconèixer-nos), i allà mateix ens hi vam posar, fent un cafè. Teniem poc temps. Calia definir el tema i sobretot trobar el to, per situar espais i persones de les perifèries urbanes dins del conjunt de la ciutat, sense etnografia comunitària ni victimisme.

Vam pujar a Montjuïc per tal que Faigenbaum tingués una referència de Barcelona i a migdia ja érem al pont de Cristóbal de Moura, rumb a la Catalana, la Mina, el Besòs i el Poblenou. Fou el primer recorregut per tota aquella àrea del front marítim, unificada pel procés de transformació urbanística, que ens ocuparia fins a la crisi de 2008. Una àrea en la qual, de les obres olímpiques ençà, la metamorfosi urbana posava en contacte activitats i ciutadans de condició molt diversa, del riu Besòs a la Ciutadella, de la Gran Via al mar. Així començà una tasca que va durar vuit anys i que per la seva sintonia amb els plantejaments educatius de l'Institut Barri Besòs, on el sotasignat era professor, va establir-hi el quarter general. Això va marcar molt el projecte, elaborat sota la mirada d'un centre educatiu molt sensible al seu entorn urbà, amb el Fòrum de la Ribera del Besòs que s'hi reunia, i de l'escola de belles arts de París, l'ENSBA, on era professor Faigenbaum.

La recerca es va organitzar combinant aproximacions precises als indrets més significatius dels fluxos humans i dels paisatges urbans amb recorreguts molt més a l'atzar. Ho vam definir com a *vagareig programat*, a mig camí entre el *flâneur* de Benjamin, les memòries arrelades de Halbwachs, la invenció de la quotidianitat per Michel de Certeau, la lectura de l'ambient de Munir Cerasi, la *topofília* de Yi-Fu Tuan o els 'llocs' i 'no llocs' de Marc Augé. Un vagareig amb hipòtesis prèvies, sí, però hipòtesis que es modificaven en interactuar amb les imatges. En tots els casos, les fotografies passaven pel doble filtre de l'historiador i del fotògraf. Així, a quatre ulls, vam anar completant la crònica de la transformació de Barcelona en el trànsit de segle, des de la perspectiva de la història urbana i amb la mirada radicada a la costa oriental, tan activa des del segle XVIII. Tot plegat, amb vista a la construcció d'una nova percepció del "local" i el "global" alhora, com es pot veure a l'exposició al

palau de la Virreina d'aquest hivern de 2017/2018, amb la col·laboració del MUHBA, que ha publicat el llibre sobre el projecte.

Joan Roca i Albert

Geògraf i historiador

1. Joan Roca i Albert, "Urban inclusion and Public Space: Challenges in Transforming Barcelona", dins de Urban Diversity. Space, Culture, and Inclusive Pluralism in Cities Worldwide, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2010; Ídem, "Los riesgos de la nueva dimensión urbana", dins de Josep M. Montaner i Joan Subirats (ed.), *Repensar las políticas urbanas*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 2012.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Nexes, llocs, transicions... Passatges!

Descobrir la ciutat és també reconèixer la importància de petits espais de mobilitat que acompanyen, en la seva escala reduïda, les mutacions urbanes per dotar les metròpolis d'un moviment que les enriqueix i singularitza. La ciutat es construeix no només amb grans espais arquitectònics i urbans. La ciutat és passarel·les, túnels, ponts, escales mecàniques, ascensors, vies, passos i passatges. Petites articulacions, sovint relegades a l'oblit, que dinamitzen el teixit urbà i faciliten els recorreguts quotidians. Entendre els passatges com a baules fonamentals del desplaçament urbà és reivindicar el paper essencial de les petites accions dins un món globalitzat en constant fluctuació, com reiteradament comenta Carles Llop, un dels impulsors del projecte.

En aquest context, el MUHBA Oliva Artés ha acollit l'exposició itinerant *Passatges/BCN. Espais de transició per a la ciutat del segle XXI*. Aquesta mostra es basa en els treballs del projecte interdisciplinari internacional de l'Institut pour la Ville en Mouvement-VEDECOM (IVM) de París i ha estat organitzada i produïda conjuntament per aquest mateix institut i l'Ajuntament, l'Àrea Metropolitana (AMB), l'Escola Superior d'Arquitectura del Vallès (ETSAV) i el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA). A partir de projectes duts a terme en quaranta ciutats d'arreu del món es mostren al públic exemples de passatges com a coprotagonistes del desenvolupament de la ciutat contemporània, una ciutat heterogènia i discontinua, que sovint presenta barreres, naturals i artificials, efímeres o permanents, d'accés i mobilitat. Identificar la necessitat d'un pas, o de la seva millora o modificació, per trobar futures solucions és enfortir les connexions d'una ciutat, reduir els obstacles i facilitar la circulació de béns i persones. Superar barreres de mobilitat com desnivells, parets, direccions prohibides o desviacions converteix les metròpolis en espais inclusius, de caràcter democràtic, permeables a totes les sensibilitats.

Els passatges són ítems d'enllaç, connectors funcionals que possibiliten dreceres eficaces entre dos espais urbans, dos fragments aïllats i desproveïts d'interrelacions. Però també esdevenen llocs, amb entitat pròpia, on es viu i experimenta el significat de la ciutat contemporània, llocs per reunir-se, per esperar, per contemplar, per jugar, per pensar, per passejar...

Llocs amb diferents usos que desperten, alhora, la inspiració per a nous camins d'expressió i estimulen l'experiència sensorial dels seus passants. Els passatges urbans, a més, presenten elements de transició, que transformen l'espai i el seu ús, i conseqüentment, la ciutat i els ciutadans, i que generen, per ells mateixos, nous modes de vida o intensifiquen els existents.

Part constructiva i constitutiva de les ciutats, els passatges reclamen atenció per ser dignificats en el seu paper més físic, social, cultural o simbòlic. Més enllà de la seva necessària funcionalitat, ens donen l'oportunitat de convertir-los en espais orgànics, actius, que desperten el desig de passar-hi i estar-hi. De viure'ls.

Elena Pérez Rubiales
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Indústria, territori i identitat: el Ruhr i Barcelona

L'exposició del Ruhr al MUHBA Oliva Artés, octubre de 2017 ©Arxiu Històric del Poblenou.

L'exposició itinerant de l'Associació Regional del Ruhr (Regionalverband Ruhr, RVR) es pot visitar a Barcelona, al que va ser la fàbrica d'Oliva Artés, a l'antic barri industrial del Poblenou, fins a finals de l'hivern de 2018. Abans d'arribar al Museu d'Història de Barcelona, el Ruhr ha fet escala al Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya a Terrassa i al Museu de la Colònia Vidal a Puig-reig. L'exposició es compon de 23 panells que mostren els llocs més destacats de patrimoni industrial al Ruhrgebiet, o regió del Ruhr, i el seu desenvolupament actual, tant cultural com urbanístic. Explica les antigues mines de carbó, plantes de coc, foses, enderroc i colònies que formen part de la ruta del patrimoni industrial de la regió i el seu sistema d'interpretació i difusió turística. Mitjançant l'exposició itinerant, la RVR, institució responsable per al desenvolupament regional del Ruhrgebiet, no només busca promoure el turisme cultural del Ruhr a l'estranger, sinó també conrear l'intercanvi professional amb els col·legues internacionals. Catalunya és una altra zona europea en transició fortament marcada, també, pels processos d'industrialització i de desindustrialització.

Per enfortir l'intercanvi internacional, en cada un dels llocs que acullen l'exposició es realitzen activitats complementàries. El dia de la inauguració a Barcelona, acte en què van participar Martin Tönnies, director de Planificació de la RVR, Josep M. Montaner, regidor del districte de Sant Martí, Judith Maiworm, directora de l'Institut Goethe de Barcelona, i Theodor Proffé, vicecònsol de la República Federal d'Alemanya, es van celebrar, a més, les jornades europees «Gramàtiques del patrimoni industrial: la reinvençió de ciutats i regions», que van tenir lloc durant dos dies al mateix MUHBA Oliva Artés.

L'enfocament temàtic de les jornades ha estat molt innovador en comparació amb anteriors esdeveniments de patrimoni industrial: el seu focus han estat les estratègies amb què diferents ciutats i regions fan front actualment a la pressió econòmica que amenaça el seu patrimoni industrial; el paper del patrimoni industrial per al desenvolupament urbà i regional sostenible, i els actors involucrats en la construcció social del patrimoni industrial i les seves narratives. Les jornades han permès contrastar les experiències de les ciutats de Barcelona, Berlín i l'Havana i de les regions de Catalunya, el Ruhrgebiet i el Bassin Minier du Nord-Pas de Calais. La participació cubana, possible gràcies a les relacions amb Barcelona, va facilitar un important contrapunt i una visió des de l'exterior sobre els valors europeus en la planificació urbana i regional.

A banda dels tres museus coorganitzadors de l'exposició itinerant per Catalunya, han col·laborat en la realització del projecte el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) i la seva Agrupació d'Arquitectes per a la Defensa i la Intervenció en el Patrimoni arquitectònic (AADIPA), The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH), l'European Route of Industrial Heritage (ERIH), la Industrial and Technical Heritage Commission d'Europa Nostra, l'Institut Goethe de Barcelona i la Cooperativa d'Arquitectes Jordi Capell.

Aquesta reeixida experiència de cooperació s'aprofundirà amb una visita al Ruhrgebiet l'any vinent, data especialment oportuna atès que el 2018 és l'Any Europeu del Patrimoni Cultural.

Marion Steiner
Regionalverband Ruhr

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Pasatges emergents, llegats singulars, espai metropolità

La central tèrmica de Sant Adrià de Besòs ©Christopher Willan, 2016.

El paisatge sempre s'ha entès com el resultat de la relació que les societats humanes han establert amb el seu medi, de manera que l'aspecte i la morfologia del territori ens remeten a una història i una identitat pròpies. Aquest pòsit cultural es resumeix en la idea de paisatge.

Des del màster Internacional en Paisatge Urbà i Patrimoni organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i el Museu d'Història de Barcelona, s'ha ofert el seminari internacional «Paisatges urbans emergents: llegats singulars a Barcelona», que ha partit d'aquesta aproximació general al paisatge urbà per proposar visions innovadores i alternatives amb relació a la gestió i posada en valor dels patrimonis urbans, entesos com a paisatges emergents.

Aquestes noves relacions entre patrimoni i paisatge urbà van ser tractades des de diferents perspectives en quatre conferències que van suggerir noves possibilitats d'intervenció i de gestió dels entorns urbans pel que fa a dos tipus d'escenari principals.

En primer lloc, quan es tracta de singularitats patrimonials concretes que representen fites clares en el paisatge. I en segon lloc, quan es consideren àrees urbanes (carrers, grups de carrers o barris sencers): zones patrimonials amb continguts morfològics i valors específics que plantegen relacions paisatgístiques amb una determinada àrea de referència.

Les sessions van explorar aquestes qüestions a partir d'exemples internacionals il·lustratius però també van incloure moments de treball de camp i visita urbana a determinades àrees de la ciutat de Barcelona on el MUHBA ha fet o té actualment plantejats projectes d'intervenció i gestió del patrimoni urbà.

Les conferències de Bas Pedrolí, director de la xarxa europea d'universitats UNISCAPE, i del paisatgista Juanjo Galán, de la Universitat Alvar Aalto de Hèlsinki, van introduir els conceptes de «paisatge ordinari» i del reciclatge de paisatges en relació amb els patrimonis urbans. Així, es van plantejar els valors d'aquells paisatges urbans no necessàriament caracteritzats per condicions d'excel·lència però que han embolcallat la vida quotidiana en el passat i ho continuen fent en el moment present, amb la qual cosa presenten capacitats per representar la cultura local reconeguda pels habitants d'un territori.

Les conferències de Victòria Szabo, del Trinity College of Arts and Sciences de la Duke University (Estats Units), i de Simon Morley, de la Dankook University (Corea del Sud), van proposar noves aproximacions als conceptes tradicionals de patrimoni i paisatge urbans a partir dels impactes que representen actualment les noves tecnologies digitals, tant pel que fa a la percepció com pel que es refereix a la comunicació dels valors patrimonials continguts en el paisatge de les ciutats.

El cicle de conferències va permetre així plantejar sobre noves bases les relacions entre patrimoni i paisatge urbà, amb l'ambició de començar a fornir de contingut una nova agenda pel que fa a la gestió dels entorns urbans el segle ^{xxi}.

Francesc Muñoz

Director del Màster Internacional en Paisatge Urbà i Patrimoni de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El Port Franc i la fàbrica de Barcelona

Maqueta del projecte de la Zona Franca exposada al Pavelló de la Ciutat de Barcelona l'any 1929 ©

L'exposició *El Port Franc i la fàbrica de Barcelona* oferirà una retrospectiva sobre la història de la Zona Franca i el seu impacte polític, econòmic, ambiental i urbanístic al pla de Barcelona. Proposem aquesta lectura coincidint amb el centenari del naixement del Consorci per a la instal·lació i explotació del Dipòsit Franc de Barcelona (posteriorment, Consorci de la Zona Franca), que s'ha escaigut a les darreries del 2017.

És ben sabut que el polígon de la Zona Franca, des de la dècada de 1960, ocupa els terrenys de l'hemidelta esquerre del Llobregat. Igualment conegut és que darrerament s'han plantejat un cert nombre de reptes que tenen a veure amb l'impacte ambiental del polígon, amb la segregació i la connectivitat amb els barris i municipis contigus, i també amb l'abandonament progressiu de l'activitat industrial per acollir activitats logístiques.

Però la història de la Zona Franca comença, de fet, en un altre lloc, a les seus dels negocis mercantils barcelonins, que des del segle ^{xvii} maldaven per establir un port franc a la ciutat. El tema es plantejà de nou amb força a principis del segle ^{xx}. Amb l'oposició frontal dels interessos agrícoles castellans i de les ciutats que ja tenien franqueses duaneres, no fou fins a la segona dècada del segle que el govern espanyol concedí un dipòsit franc a Barcelona. El Consorci regí les activitats d'aquesta primera instal·lació, que fou ubicada al moll de Bosch i Alsina del port.

L'ens, format per l'Ajuntament i per representants d'entitats del teixit econòmic, i controlat per l'Estat, treballà a partir d'aquell moment per construir una vertadera zona franca. L'objectiu prioritari fou el d'establir al delta una gran zona amb exempcions tributàries per a les mercaderies, que inclouria un port interior. Aquest pol d'activitats reorientaria la centralitat de la ciutat cap a ponent de Montjuïc. Tot plegat es donava en el context de creixement econòmic previ a l'Exposició Internacional de 1929. Els prohoms del consorci, previnguts de la desocupació en què podien quedar els milers de persones implicades en l'obra d'urbanització de Montjuïc, es plantejaren un gran repte constructiu. Fou d'aquesta manera com, a través d'un concurs internacional, es definí el projecte de Zona Franca que havia d'emplaçar-se al delta del Llobregat. Del projecte que rebé el primer accésit al concurs, atorgat a l'enginyer danès Bjørn Petersen, se'n va fer una maqueta impressionant, amb ginys mecànics i aigua corrent. La instal·lació fou ubicada al Pavelló de la Ciutat de Barcelona de l'Exposició del 1929 i rebé gran atenció pública.

Però el projecte de port i zona franca a Barcelona no es va executar mai. El context econòmic de mitjan segle ^{xx} no ho propicià: Guerra Civil i carestia de la postguerra, bloqueig del tràfic comercial en el marc de la segona Guerra Mundial i, finalment, procés de construcció de la Comunitat Econòmica Europea que anunciava la dissolució de les fronteres duaneres al continent.

A la vigília del *desarrollismo* sota el franquisme, la instal·lació de la SEAT obria el forrellat d'aquests terrenys. L'any 1964 la Comissió d'Urbanisme de Barcelona valorava que les parcel·les del delta ja no podrien dedicar-se a Zona Franca estricta. D'aquesta manera, l'any següent s'aprovà la construcció

d'un polígon industrial de 600 ha, amb reserva de sòl per a l'ampliació del port i també per a indústries en règim franc. L'any 1971 el Polígon de la Zona Franca ja estava en ple funcionament. Esperem poder-ho mostrar en l'exposició, prevista per a principis del 2018 a la Casa Padellàs, que comptarà amb la reproducció fidel de la maqueta del projecte de port franc mostrada el 1929.

Lluís Sales i Favà

Historiador i comissari de l'exposició

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Barcelona recta i corba

Mercat de Santa Caterina © Pere Vivas.

L'arquitectura que s'ha desenvolupat a les estructures urbanes consolidades de la ciutat de Barcelona ha estat situada, necessàriament, entre el seu nucli històric, l'Eixample de Cerdà, i els que en origen eren pobles limítrofs. Davant d'això, les respostes de l'arquitectura han establert determinats diàlegs amb els entorns immediats que l'atzar els ha assignat, han condicionat el futur d'algunes parts de la ciutat o s'han constituït en exemple per si mateixes, en presències de futurs per aconseguir i no sempre assolits.

Eloqüentment, a la ciutat apareixen respostes que en principi són radicalment diferents i que es poden agrupar en dues classes de propostes, on la recta i la corba, el sòlid i el tou, el racional i l'oníric, expressen voluntats molt diverses. Les primeres acostumen a ser manifestos contundents, precisos, radicals. Les segones es produeixen per genealogies i solen ser poètiques, discursives, dialogants.

Però això és només l'aparença. En els resultats s'amaguen els moments històrics, polítics, urbans i disciplinaris que les han propiciades. Per això, la idea d'aquest llibre, proposada des del MUHBA, és el germen d'un projecte més ampli que, amb el temps, tindrà continuïtat en el museu. Si bé podria semblar que l'enunciat defensa una lectura formal, aquestes arquitectures no es proposen mai com a exemples per imitar sinó com una reflexió de les diferents mentalitats que exigiren formes desiguals. Per això proposem l'arquitectura com un document de cultura mut, com un paradigma que es repeteix sota diferents formes i que sempre espera interpretacions.

El llibre *Barcelona recta y curva* s'articula a partir de dues premisses: les vegades que en les reflexions i els escrits s'ha insistit en aquestes dues geometries i les ocasions en què els arquitectes les han considerat per elaborar els seus projectes.

Les paraules de Cervantes i de l'escriptor de contes americà William Sidney Porter serviran per entendre una visió del món determinada, que desgranarem. Le Corbusier i l'arquitecte brasiler Oscar Niemeyer ens introduiran al món de la forma arquitectònica d'una manera apassionada. Barcelona serà el pretext per entendre la forma d'una ciutat en els diferents moments de la seva història urbana des de formes rectes i corbes. A Barcelona comprovarem el que escriptors i arquitectes pensen de l'ús de les directrius formals dels seus edificis. Desfilen pel llibre mostres destacades de com els arquitectes s'enfronten al problema.

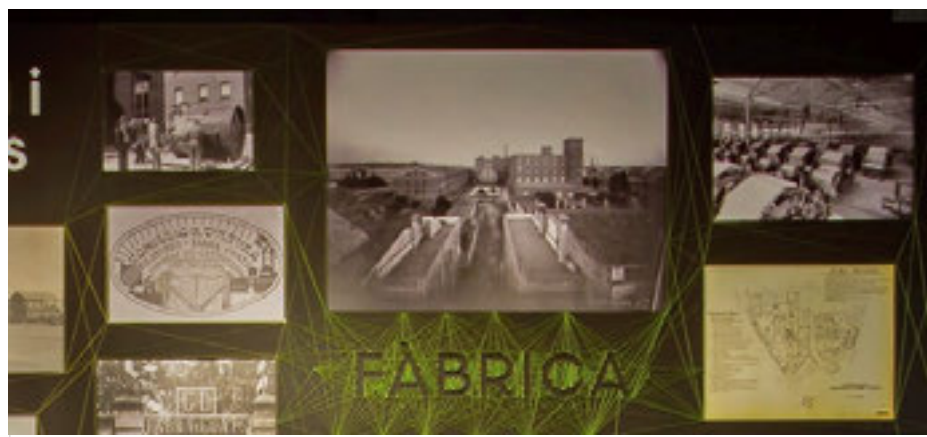
Però aquest no és un llibre d'anàlisi solament formal: és un llibre d'història on l'arquitectura respon a les necessitats disciplinàries, ideològiques i contextuals a què el temps la sotmet i amb les quals l'interroga.

Carolina García i Josep M. Rovira
Autors del llibre

Seleccionar idioma ▼

El retaule de les històries cosides i el projecte museístic ciutat i treball

© MUHBA

Quan aneu a Fabra i Coats dirigiu-vos a l'àrea de recepció de la nau central, on conflueixen Centre d'Art, Fàbrica de Creació i un dels accessos futurs als espais patrimonials del Muhba, cap a la Sala de Calderes. Allà trobareu el retaule *Fabra i Coats històries cosides*, una instal·lació gràfica i audiovisual que mostra i dona veu a la història i les memòries de Fabra i Coats. La proposta de confegir-lo la va fer el MUHBA a la tardor de l'any passat, amb la idea de crear un eco poderós de la trajectòria de la fàbrica, just allà on es retroben els seus nous usos. El projecte ha estat el resultat d'un treball en equip entre personal del Museu i col·laboradors implicats, més els Amics de la Fabra i Coats i les empreses que hi han posat tot l'enginy per fer-ho viable amb poc pressupost.

L'obra ha estat inaugurada pel febrer de 2017 amb prou èxit: els visitants fins i tot s'aturen a escoltar els audiovisuals amb els auriculars que formen part del conjunt. *Fabra i Coats, històries cosides* és així un pas més en el procés iniciat fa una dècada cap al futur espai museístic sobre la ciutat i el treball. En 2014, l'exposició *Fabra i Coats fa museu* va permetre donar un tast de la riquesa dels fons: 1.200 objectes, 1.414 caixes de documents, 2.500 fotografies i nombroses hores d'enregistraments.

Uns mesos després, pel febrer de 2015, es lliurava el Premi Ciutat de Barcelona a una de les recerques impulsades des del Museu, el llibre de Pere Colomer *Barcelona una capital del fil, Fabra i Coats i el seu model de gestió, 1903-1936*, i a la primavera del mateix any s'obria al públic el primer espai museïtzat, la Sala de Calderes.

La instal·lació-retaule *Fabra i Coats, històries cosides* s'organitza conceptualment en cinc focus, amb cinc paraules: treballar, amos, obreres, fàbrica i fils. La paraula clau i verb fonamental, treballar, relliga tot el conjunt: els dos substantius caracteritzadors de la història social del món industrial, els amos i els obrers (en aquest cas, amb majoria d'obreres) i els dos altres que resumeixen l'activitat: la fàbrica, com a espai productiu equipat, i el producte fruit de tot l'esforç: el fil.

Amb aquests conceptes s'exploren documents escrits, gràfics, fotografies i filmacions. L'obra està disposada materialment en tres capes: la primera, el fons mural, formada per un vinil negre on es van disposant les fotografies i documents; la segona capa la conformen cinc pantalles sincronitzades amb enregistraments filmats de mitjan segle ^{xx} i amb les entrevistes a treballadores i treballadors, efectuades a la fàbrica mateix; i la tercera capa la forma el teixit filat que circula per tots els elements, suggerint múltiples lectures si un va seguint el principal producte generat per la fàbrica: els fils. Un nombre important dels documents que es mostren eren fins ara inèdits, com en el cas de les sis bobines de filmacions en 8 mm de 1957-1958.

Mentrestant, al llarg de tot aquest 2007, ha continuat el procés per fer realitat l'explicació de la ciutat des del treball. Val la pena recordar-ho: el treball i les habilitats laborals han modelat la ciutat i han tingut un paper decisiu per superar maltempades, com les desfetes de 1714 i de 1939. Ara que es parla

de reindustrialització, la mirada històrica des de les habilitats en el treball resulta encara més pertinent.

MUHBA Fabra i Coats es perfila com a futur espai museístic a la Nau F, on es troba ara dipositada la col·lecció formada amb els Amics, esperant les obres per rehabilitar-la.

Carmen Cazalla
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Reinventar el museu de Barcelona. Història urbana i democràcia cultural.

Prefiguració del pati de la Casa Padellàs, amb el Rellotge dels Flamencs al fons

En l'empeny per construir l'Europa dels ciutadans es posa d'immediat de manifest el paper cabdal de les ciutats i de la xarxa urbana, com a esquelet d'una identitat compartible, i el potencial dels museus de ciutat. La constatació també sembla vàlida per a d'altres àrees del món: els museus de ciutat creixen arreu com a *museus de la ciutadania*.

El Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) va néixer el 1943 a la Casa Padellàs i la plaça del Rei, després d'una llarga gestació. En les darreres dècades, el MUHBA s'ha configurat com un conjunt d'espais patrimonials estès per la ciutat, que ara cal poder teixir amb una visió de tot Barcelona, a la Casa Padellàs. Actualment, molts altres grans museus de ciutat d'Europa remodelen la seva seu central, de París a Frankfurt i Viena, de Copenhaguen a Berlín i Lisboa. Barcelona no és, per tant, un cas únic.

MUSEU “DE” LA CIUTAT, MUSEU “A” LA CIUTAT

Les seus del MUHBA mostren la colònia romana, amb les excavacions a la plaça del Rei, el Temple d'August i altres espais arqueològics; l'urbs medieval, amb el Palau Reial i el barri jueu; la ciutat de la literatura i les arts, amb la Casa Verdaguer de Vil·la Joana i la Casa del Guarda del Park Güell; i la Barcelona de l'era contemporània, amb quatre espais encara en obres: Fabra i Coats (el treball i la ciutat), Casa de l'Aigua (recursos i proveïment), Turó de la Rovira (guerra i postguerra) i Oliva Artés (metròpoli contemporània, en format museu laboratori).

Es tracta, doncs, d'un museu amb les sales per la ciutat, les quals no constitueixen àmbits estancs, sinó polaritats entrelaçades. El MUHBA es fa així *museu de proximitat* sense perdre la condició de *museu de la ciutat*. Gràcies a aquesta doble escala, el Museu és un instrument de política urbana amb un potencial remarcable. El seu relat se situa dins dels paràmetres de la història urbana, de *Barcino* a l'alba del segle XXI, i permet relacionar els diferents replans de la vida a la metròpoli barcelonina, capital nacional de Catalunya, sense oblidar els vincles amb àmbits més amplis, en un món global.

EL NOU COR DEL MUSEU A LA CASA PADELLÀS

Però ara mateix el MUHBA no té cor, li falta un espai de síntesi on conflueixin espais i relats per tornar a bombejar-los en una síntesi oberta de la trajectòria de la ciutat. Li cal recuperar la Casa Padellàs com

el que fou en temps d'Agustí Duran i Sanpere: un lloc per començar a interrogar Barcelona, una "casa de la història" amb la qual voldríem poder celebrar el 75è aniversari del Museu.

La primera impressió que tindrà el visitant al pati serà el gran rellotge dels flamencs de 1576 i que fins el 1864 va pautar la vida urbana. Al voltant del pati, amb la metàfora del temps que passa, hi haurà l'àgora i l'escola.

Museu àgora

L'àgora, d'accés obert i lliure, funcionarà com un basar d'idees, amb elements que incitin a imaginar alternatives per conèixer la ciutat: l'audiovisual *Això és Barcelona* a la sala d'actes, la *Carta històrica digital* per situar-se, el *MUHBA virtual* (amb les seues del museu en 3D), l'interactiu *Urbium Europae* (Europa des dels museus de ciutat), el *Mur de les memòries* (amb imatges i documents aportats pels ciutadans) i la llibreria.

Museu escola

A l'altra banda del pati hi haurà el Museu escola, seguint la tradició educativa catalana, tan deutora de Montessori, i tenint presents les *museum schools* dels Estats Units i, també, les aules dels museus de L'Havana.

Com a element de suport, el Museu escola comptarà amb una secció de l'exposició de síntesi pensada per als més petits. Les estades d'escoles al museu estimularan la innovació educativa, en benefici de tots els altres escolars que efectuin visites més breus.

Barcelona flashback

En els dos pisos intermedis, l'exposició *Barcelona flashback* es perfila com una aproximació àgil a la història urbana, amb un relat plural i renovable. Hi ha antecedents prestigiosos, com l'exposició *ADN Amsterdam*. Volem oferir diferents formats de visita, dels 50 minuts a estades més llargues. *Barcelona flashback* tindrà quatre parts, la panoràmica, la històrica, la contemporània i la infantil, que el visitant podrà combinar com li convingui: En primer lloc, (I) *Barcelona a vol d'ocell*, amb dues visions àmplies: la metròpoli actual, amb aproximacions al seu territori a través de les panoràmiques urbanes, i la plana barcelonina fa 7.500 anys, amb una visió dels primers agricultors del neolític. A continuació, (II) *Vint segles de vida urbana*, per situar la trajectòria de la ciutat i poder interrogar tot seguit alguns moments i processos decisius, com el declivi imperial a *Barcino*, l'origen del municipi medieval, els conflictes amb la monarquia hispànica, els canvis tècnics i el moviment obrer, l'alba de l'urbanisme modern amb Cerdà, l'ambició modernista de capitalitat i Gaudí, l'impacte de la guerra i la resistència antifranquista o els efectes dels Jocs Olímpics. En total, vint nodes explicatius, amb les peces, imatges, cartografies i textos disposats com un còmic mural, i amb un fris més detallat, a sota, per als qui vulguin saber-ne més.

Després, (III) *Explorant Barcelona*, una radiografia geogràfica, per capes, dels paisatges urbans de la Barcelona present, descodificats segons les claus de l'economia i la societat, de l'arquitectura i l'urbanisme, de la banalitat i la creativitat, etc. Un espai per entrenar-se en la lectura de centres i perifèries, coherent amb les guies d'història del museu i amb les propostes d'itineraris i *trekkings* urbans generats pels seus estudis de postgrau.

Al final, (IV) *Barcelona amb ulls de nen*, amb objectes i jocs que suscitin converses entre petits i grans. De les olors de la cuina medieval (basant-se en els estudis del Museu sobre gastronomia històrica) a la rèplica de la maqueta del projecte de port franc exhibida en l'Exposició de 1929 i als ordinadors escolars de la dècada de 1980.

Centre de Recerca i Debat

Al pis superior de la Casa Padellàs, amb la bella galeria sobre la via Laietana i la plaça del Rei, hi haurà el mirador públic i el Centre de Recerca i Debat (CRED), amb l'arxiu, la biblioteca i sales de reunió. El CRED, funciona fa quasi una dècada com un punt de trobada amb universitats, entitats culturals, centres d'estudis locals i ciutadans.

El CRED és el *think tank* del Museu: les investigacions presentades en conferències, seminaris i postgraus nodreixen publicacions, exposicions grans i petites, visites i itineraris, estimulen un turisme alternatiu i proporcionen un *know how* exportable.

Els usuaris del CRED hi troben un entorn creatiu i aquest cercle virtuós, que dissol fronteres entre recerca i divulgació, contribueix notablement a la sostenibilitat del centre de coneixement que ha de ser el MUHBA. Ara, per fi, podrà tenir un espai propi.

MIRALL I PORTAL DE BARCELONA

Amb la Casa Padellàs com a nucli vertebrador d'un museu amb les sales per tota la ciutat, el MUHBA aspira a veure's reconegut, ara que farà 75 anys, com un equipament estratègic, mirall i portal de Barcelona i els seus barris. La innovació en història, patrimoni i ciutadania fa del museu un centre de R+D en la reinvençió de la ciutat del segle XXI, com a pont assentat sobre el patrimoni entre l'apropiació ciutadana de la història urbana i una major democràcia cultural, en la línia de la *Declaració de Barcelona sobre els museus de ciutat d'Europa*.

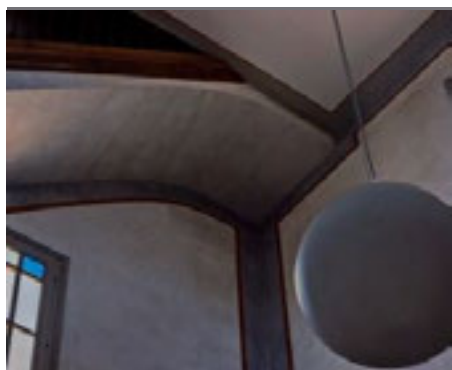
(Versió breu de l'article publicat per l'ICOM a *Camoc Museums of Cities Review*, 03/2017)

Joan Roca i Albert
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[Traces i calidoscopis literaris de Barcelona](#)

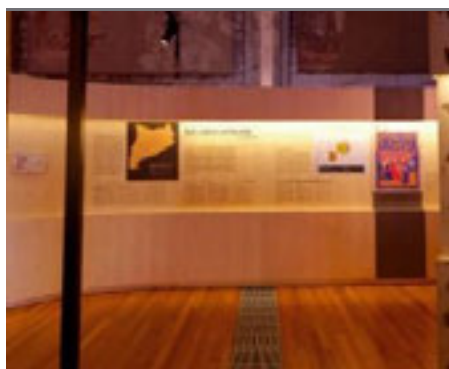
[L'art d'itinerar](#)

[Mosaics, de la Barcino romana a les barraques del carmel](#)

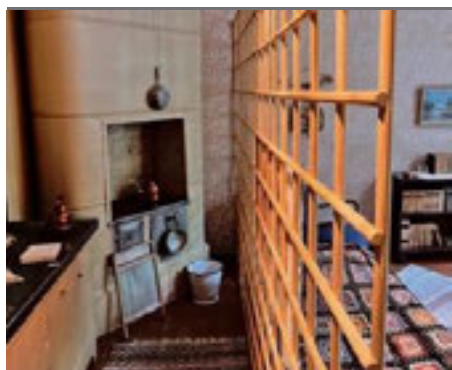
[La processó del dia de rams](#)

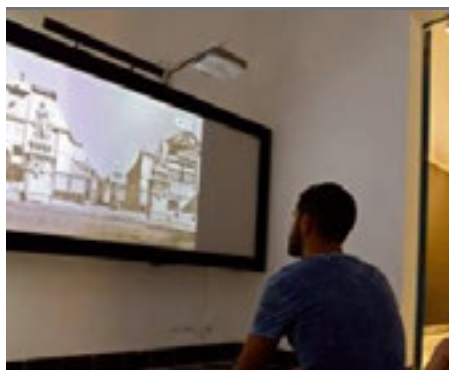
[Un nou pas cap al museu virtual](#)

[Eix Pere IV, senyalística per definir un paisatge](#)

[Bon Pastor i l'habitatge obrer](#)

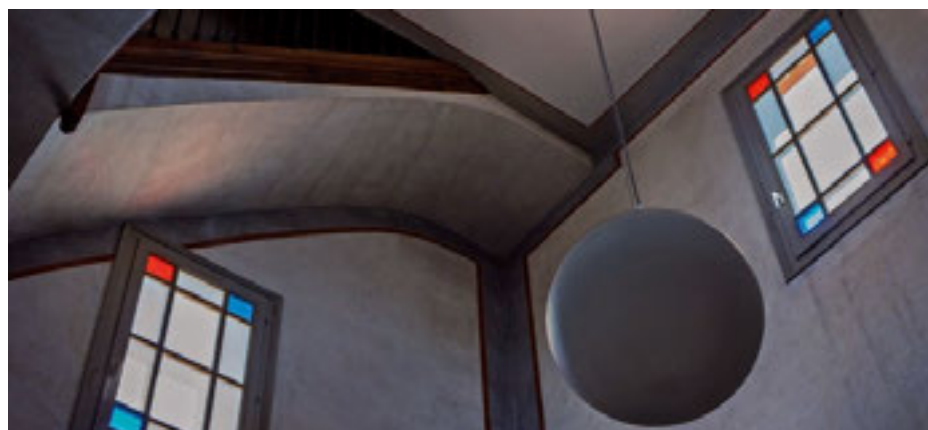

[L'Havana & Barcelona al Palacio del Segundo Cabo](#)

Seleccionar idioma ▼

Traces i calidoscopis literaris de Barcelona

Interior de Vil·la Joana, accés a la torre © Pep Parer, 2016

Per als lectors la literatura forma part de la vida quotidiana. D'una manera real i concreta, material, tangible. Perquè ens reconeixem tot sovint en els textos que llegim; perquè el que vivim ens torna a la memòria paraules que hem llegit, que adquireixen una significació plena aleshores, en il·luminar-nos l'experiència.

És també per això que a Vil·la Joana es dedica la primera de les sales del capítol sobre la literatura a fer-ne visibles diversos aspectes de la presència diària. I, en coherència, que s'inspiren en aquest mateix propòsit algunes de les activitats que hi tenen lloc, com els cicles *Traces literàries* i *Calidoscopis literaris*.

De vegades la lectura d'una obra literària ens il·lumina sobre un moment, un espai o uns fets històrics amb tanta força com la recerca més documentada. A través dels *Calidoscopis literaris* es proposa anar fent memòria d'algunes d'aquestes obres i, en fer-ho, d'aquell aspecte amb què es relacionen en cada cas. Així, al primer dels calidoscopis es va recordar *La febre d'or* de Narcís Oller i la crisi econòmica a la Barcelona de finals del segle XIX, de la mà de Martín Rodrigo Alharilla, Pere Gabriel i Magí Sunyer: l'entrecruament de mirades d'un historiador de l'economia, un historiador i un estudiós de la literatura oferien una aproximació interdisciplinària des de l'obra cap a aquell període, de la història a la ficció literària.

Altres calidoscopis han estat una mirada sobre el Poblenou d'abans des de la novel·la *Suburbi* de Xavier Benguerel o l'evocació de la Barcelona de postguerra a partir de la tetralogia *La terra prohibida* de Manuel de Pedrolo. I se'n preparen sobre la història de la dona barcelonina des de la lectura de *Ramona, adéu* de Montserrat Roig i sobre el contrast entre la Barcelona culta i la Barcelona baixa a través de l'adaptació del *Pigmalió* de Shaw per Joan Oliver.

Amb el temps s'espera que els calidoscopis vagin construint una veritable antologia barcelonina de clàssics de la literatura catalana. El plantejament de *Traces literàries* és, en certa mesura, l'invers. Un fet puntual de relleu esdevingut a Barcelona serveix de pretext per compartir una lliçó d'història i algunes de les lectures que n'han fet els escriptors i altres artistes.

El 25 de novembre del 1905 van tenir lloc els anomenats Fets del *Cu-Cut!*: un escamot d'oficials de l'exèrcit espanyol va assaltar la redacció del setmanari satíric en resposta a un acudit que van considerar ofensiu. La historiadora Carme Ferré, el periodista Francesc Canosa i l'humorista gràfic Jaume Capdevila, els van evocar, i parlant d'un segle enrere també ajudaren a valorar el present més immediat. Unes segones traces van recordar el segrest de l'autobús de Torre Baró del 7 de maig de 1978 i el reflex dels moviments veïnals en el fotoperiodisme i en la literatura, especialment en gèneres periodístics. El diàleg entre l'historiador Marc Andreu, el fotògraf Jordi Secall i el periodista i escriptor David Castillo va donar peu a una sessió farcida de testimonis personals i ull crític, per damunt de tota expectativa. El fet puntual que protagonitzarà les pròximes traces no serà menys apassionant: la mort

de Gaudí el 10 de juny del 1926.

Així, de fet en fet a les traces, d'obra en obra als calidoscopis, es constata una vegada i una altra a Vil·la Joana la sorprenent capacitat de la lectura d'alimentar la memòria i d'interpretar la realitat.

Oriol Izquierdo

Universitat Ramon Llull

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

L'art d'itinerar

Itinerari Diagonal/Bcn del MUHBA © Pep Herrero, 2010

En una Barcelona que no para d'interrogar-se sobre el seu futur i on els ritmes de l'actualitat es fan cada vegada més vertiginosos, sembla més necessari que mai disposar de nous relats per entendre la ciutat i la seva història.

Uns relats que ens facin redescobrir i interpretar el significat de les coses que ens trobem pel carrer, que permetin veure-les en perspectiva, que expliquin els processos de canvi i continuïtat de les realitats urbanes, que estimulin el pensament i neutralitzin els efectes de la banalització.

En el marc de la seva aposta per contribuir a renovar i difondre aquests relats de ciutat, el MUHBA ha organitzat la segona edició del curs «Relats urbans, teoria i pràctica de l'itinerari històric», amb l'objectiu d'oferir una formació especialitzada per a la ideació i la interpretació d'itineraris històrics urbans. L'itinerari urbà és un dels formats amb més potencial de generació de coneixement sobre la ciutat, però també és un format complex, amb implicacions tan diverses com les situacions que ens podem trobar pel carrer, que requereix una formació i un entrenament específics.

El que proposa el curs és perfilar un mètode per a la construcció d'itineraris històrics en què el contingut es casa amb la forma, a partir de la convergència de tres perspectives disciplinàries. En primer lloc, la història urbana: com es construeix un relat coherent i rigorós sobre el passat de la ciutat, a partir de les fonts directes i indirectes, l'anàlisi crítica de la historiografia i les contribucions per interpretar el passat provinents d'àmbits com l'arqueologia,

l'urbanisme, la demografia i l'economia, entre altres. En segon lloc, els estudis sobre el patrimoni, amb tot el discurs sobre les modalitats de creació, intervenció i representació del patrimoni històric, decisives en el procés de construcció de la mirada, i amb anàlisis de detall de les diferents capes patrimonials que hi ha a la ciutat.

I en tercer lloc, les arts dramàtiques, amb les implicacions escèniques, dramàtiques i interpretatives tan determinants a l'hora de fer un itinerari amb públic. Un itinerari s'entén, per tant, com la síntesi entre totes aquestes aportacions, una síntesi que té com a objectiu projectar de forma eficaç el relat històric sobre l'espai urbà i els seus pòsits patrimonials. Ben construït i interpretat, un itinerari es pot convertir en una veritable *performance* de carrer, en la qual el guia es converteix en un actor que encarna, amb les seves paraules i els seus passos, la relació complexa entre espais, relats i persones.

A més d'aquest plantejament experimental, el curs té també el privilegi de comptar amb un professorat que treballa en la primera línia dels diferents debats sobre la història urbana i el patrimoni a la ciutat, tant en el camp acadèmic com en el professional. En definitiva, amb el curs de relats urbans, el Museu vol contribuir de manera decidida a la construcció i difusió de punts de vista innovadors sobre la ciutat i la seva trajectòria històrica, aprofitant tot el potencial del format d'itinerari per crear propostes originals, atractives i de qualitat.

Andrea Manenti

Coordinador del postgrau Relats Urbans

Seleccionar idioma ▼

Mosaics, de la Barcino romana a les barraques del carmel

Ortofotografia del mosaic romà opus sectile de la fullonica a MUHBA Plaça del Rei. MHC B 3473

Entre els dies 16 i 20 d'octubre Barcelona va acollir el 13è Congrés Internacional de Mosaics, organitzat pel Comitè Internacional de Conservació de Mosaics i el Servei d'Arqueologia de Barcelona amb el suport de la Getty Foundation.

El Congrés es va celebrar al Born Centre de Cultura i Memòria, on especialistes de diverses disciplines de 35 països van presentar, en forma de comunicació, pòster o vídeo, els estudis i pràctiques més recents sobre la conservació, el manteniment i la presentació de mosaics. En aquesta edició Barcelona plantejava obrir la mirada sobre els mosaics de totes les èpoques i es feia la següent pregunta: «Què entenem per mosaic? Conservar mosaics antics i moderns». D'aquesta manera s'inclouen, a diferència d'edicions anteriors, el trencadis, els paviments hidràulics, els de Nolla o el terratzo.

En aquesta línia, el Servei d'Arqueologia va obrir la primera sessió explicant el projecte «El mosaic del meu barri», una crida a la participació de la ciutadania que permet alimentar una base de dades on es recull el testimoni de mosaics conservats en domicilis particulars o a la via pública (<http://ajuntament.barcelona.cat/arqueologiabarcelona/mosaics/>).

El MUHBA va ser-hi present; l'equip de conservació-restauració va presentar la feina desenvolupada en favor de la conservació dels mosaics que tutela aquesta institució durant els seus gairebé 75 anys d'existència, detenint-se en el programa de conservació preventiva que s'ha dut a terme en les dues darreres dècades. Es va destacar, d'una banda, com el procés fins a la museïtzació no està exempt de riscos per a la integritat dels mosaics i, de l'altra, com la ubicació sota el nivell de carrer actual i en contacte directe amb el sòl fa que aquests mosaics estiguin afectats per humitats, microorganismes, vibracions o contaminants.

Per últim, es van explicar els sistemes de control d'aquests agents nocius mitjançant el manteniment, l'estudi i el monitoratge. Es va fer referència als mosaics dels jaciments de la plaça del Rei, el carrer de la Fruita, el carrer Avinyó i la plaça d'Antoni Maura, corresponents a època romana i tardoantiga, però també als mosaics fets a base de rajoles amb què van pavimentar les barraques dels habitants del turó de la Rovira, a l'àrea del Carmel. Mosaics de fa 2000 anys i mosaics fets tan sols fa 60 o 70 anys que són testimoni de la història de la ciutat i dels seus ciutadans.

El MUHBA va completar la seva contribució al congrés amb les visites als jaciments, ofertes als assistents i amb el lliurament d'una fitxa tècnica dels mosaics conservats al jaciment de la plaça del Rei, realitzada per Julia Beltrán.

El repte de futur serà continuar conservant els mosaics antics i treballar per protegir i donar a conèixer els més moderns que també formen part del nostre llegat històric.

Lídia Font i Pagès
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

La processó del dia de rams

L'exposició *Imatges per creure. Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles XVI-XVIII* organitzada pel MUHBA amb motiu dels 500 anys de la publicació de les 95 tesis de Luter, origen de la Reforma Protestant i de la posterior Contrareforma catòlica, ha posat l'èmfasi en la importància de la imatge en general i del gravat en particular com a vehicle fonamental de reforç del combat intel·lectual entre reforma i contrareforma. L'exposició també dedica tot un àmbit a mostrar la forta empremta de les celebracions religioses en l'espai públic de la Barcelona moderna i aquesta peça n'és un dels testimonis més remarcables.

L'exposició ha permès desplegar-la i mostrar-la al públic completament desenrotllada per primera vegada, en una espectacular vitrina que ocupa gairebé tota la llargada de la capella de santa Àgata. Un rotlle que assoleix els 20 metres de llarg i que descriu gràficament, amb molta precisió, el desenvolupament de la processó que es feia el diumenge de rams a Barcelona i que sortia del convent del Bonsuccés. L'organitzava la Venerable i Illustre Arxiconfraria de la Mare de Déu dels Dolors i hi prenien part diversos gremis com ara els serrallers, els teixidors de lli, els corders, els hortolans, els "elois" o els "esteves", cada un d'ells a càrrec d'un pas o misteri.

Encapçala la processó un grup de manaiés vistosament vestits "a la romana". Vénen després successives filades de confreres, músics, membres de les juntes dels gremis amb indumentària civil, passos, deixuplinants, etc. Cap a la meitat, la representació del palau reial amb la noblesa asseguda al davant per veure passar la processó. La tanquen el pas de la Mare de Déu dels Dolors, els majorals i un grup de soldats, tot i que l'autor hi afegeix la representació anecdòtica de la gent que es retira i d'una parella a punt d'entrar a casa seva.

El Museu posseeix un altre rotlle de característiques similars que representa la processó del diumenge de passió, l'anterior al de rams (MHCB 8288).

Ens preguntem quina devia ser la funció d'aquest tipus de rotlles, més enllà de la purament descriptiva. Potser –és tan sols una hipòtesi– van servir per a recordar i fixar l'ordre i la composició del seguici. O potser la processó d'aquell any 1709, en plena Guerra de Successió amb Carles III present a Barcelona, va tenir alguna significació especial que calia retenir.

En qualsevol cas, la representació de desfilades, processons i seguicis com aquest té una llarga tradició iconogràfica de la qual n'hi ha exemples a Europa i a l'Amèrica hispànica des del segle XVII i que s'acaba difonent entre el XVIII i el XIX mitjançant el gravat i popularitzant entre nosaltres mitjançant els anomenats fulls de rengle. Al Museu Frederic Marès de Barcelona es conserva un gravat que representa aquesta mateixa processó de diumenge de rams. Ambdues representacions (la dibuixada del MUHBA i la gravada del MFM) són plenament concordants.

Josep Bracons i Clapés

MUHBA

MHCB 7616

Processó de diumenge de rams de la confraria de la Mare de Déu dels Dolors
Autor: Guillem Reig

Data: 1709

Materials i tècnica: Aquarel·la i tinta sobre paper.

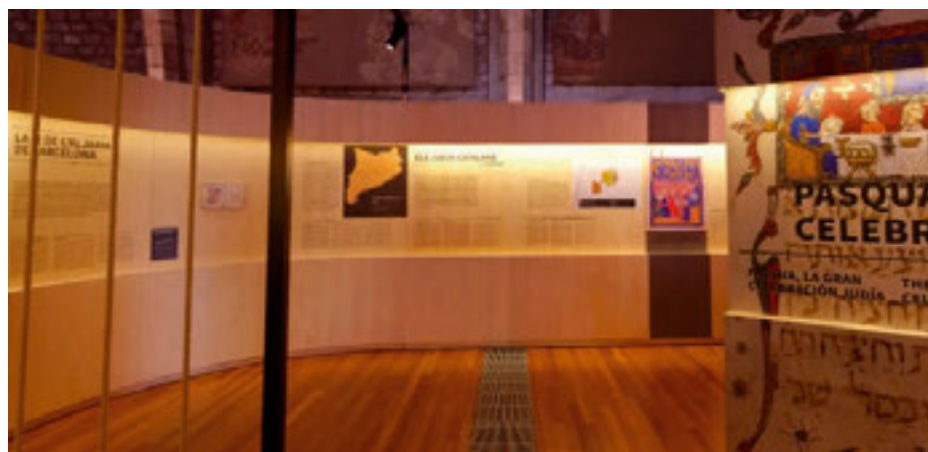
Dimensions: 20 x 2.000 cm.

Procedència: donació vídua Roura (1963).

Seleccionar idioma ▼

Un nou pas cap al museu virtual

Bona part dels museus d'arreu dediquen recursos humans i econòmics considerables a idear i produir exposicions temporals per poder desenvolupar en profunditat temes poc o gens tractats en les seves museografies permanents. En alguns casos els recursos esmerçats són molts. Tanmateix, sovint hom es planteja si compensa tant d'esforç per a un resultat efimer. El Museu d'Història de Barcelona, com també ho fan altres museus, tendeix a allargar les exposicions temporals que organitza més enllà dels sis mesos, sovint fins a nou, justament per equilibrar la relació entre els recursos esmerçats i l'ús cultural i social de l'exposició. Els indicadors d'èxit d'una exposició són difícils de quantificar a banda del nombre de visitants, però no hi ha dubte que l'aprofitament de la mostra en l'àmbit escolar i acadèmic (cadascú en el seu nivell), els articles i llibres publicats, les recerques o les tesis que s'han iniciat o inspirat estirant el fil d'un tema tractat, o la repercussió en els mitjans de comunicació són evidències d'un plantejament expositiu reeixit. Es tracta, en suma, de bastir un discurs rigorós i un punt de vista ben elaborat, amb una selecció de peces adequada, i de produir els elements i els materials museogràfics necessaris per transmetre el discurs i, amb tot plegat, ser capaç de transferir-lo a diverses esferes de la societat.

És precisament la voluntat de facilitar i perllongar l'accés a les exposicions temporals més enllà de la seva data final un dels estímuls que han menat el MUHBA a explorar un nou format expositiu: el *tour* o visita virtual, disponible al web del museu, que es produeix a partir de la mostra física i instal·lada en un dels seus espais. Ara per ara hi ha disponibles les visites virtuals de dues de les exposicions del 2015 i el 2016, *Hagadàs Barcelona. L'esplendor jueva del gòtic català* i *Primers pagesos/Bcn. La gran innovació fa 7.500 anys*, i és imminent la incorporació del *tour* virtual de *Catòlics i protestants a Europa i Barcelona, segles xvi-xviii*, l'exposició temporal oberta al saló del Tinell fins al 14 de gener de 2018.

És un format incipient i segurament millorable, però proporciona a un cost raonable la possibilitat de visitar una exposició sense haver de desplaçar-se al museu i de tenir a disposició uns continguts, ben organitzats segons un guió, sense cap limitació.

A partir d'un seguit de fotografies en 360° enllaçades que registren la totalitat de l'exposició, la visita virtual simula l'espai museogràfic i la sensació de recórrer-lo en tres dimensions, accedint amb bona resolució a totes les peces, les imatges, els textos, els gràfics i els audiovisuals que han format part de l'exposició física. El visitant virtual va decidint el recorregut, com si deambulés per l'espai real, així com el temps que inverteix en cada part; també s'aproxima i, en certa manera, percep l'atmosfera creada pel disseny de l'espai, el mobiliari, els efectes museogràfics i el grafisme.

Els *tours* virtuals de les exposicions temporals són una eina que captura i atrapa uns projectes altrament efímers i els dota, per tant, d'una segona vida a la xarxa tan llarga com es vulgui. Són un primer pas cap a la construcció del MUHBA museu virtual, al qual en un futur no gaire llunyà s'afegiran els espais patrimonials i les exposicions permanents per ser visitables de forma remota i que també incorporará de manera progressiva les col·leccions consultables en línia.

Seleccionar idioma ▼

Eix Pere IV, senyalística per definir un paisatge

Panoràmica de l'Eix Pere IV a l'alçada del carrer de Batista, dibuix d'Andrea Manenti

El projecte d'instal·lació de fites amb continguts històrico-patrimonials a l'eix Pere IV és el fruit d'una recerca documental i bibliogràfica que ha estat amatent a les darreres reflexions d'historiadors, urbanistes i historiadors de l'art que s'han interessat pel llevant barceloní en època industrial.

L'itinerari vol posar en valor el passat fabril de l'eix Pere IV, un dels grans patrimonis i paisatges històrics de la contemporaneïtat industrial a Barcelona. En total es tracta de 16 plafons –10 dels quals seran instal·lats en una primera fase– que conviden a llegir textos curts i concisos. S'acompanyen d'imatges històriques, en algun cas inèdites, fruit d'una intensa recerca arxivística, i s'inclouen panoràmiques de situació que ubiquen diferents elements patrimonials.

Cada plafó té lògica per si mateix i, per tant, no és prescriptiu seguir l'itinerari per a comprendre el contingut. A més, l'itinerari proposat és reversible; funciona tant en el sentit Besòs-Llobregat com Llobregat-Besòs. Per aquesta raó, els plafons dels extrems introdueixen el carrer al vianant. Mentre que la majoria de plafons remetent a elements patrimonials, n'hi ha alguns que contextualitzen la fisonomia de petits trams del carrer. Pere IV és un eix amb volumetries d'edificis i usos sensiblement canviant al llarg del seu recorregut.

Aquest projecte ve avalat per les actuacions anteriors del MUHBA en aquest espai: la Guia d'Història Urbana *Poblenou/BCN. L'Eix Pere IV i la Diagonal* (editada el 2012); l'experiència i resultats del Màster en Intervenció i Gestió del Paisatge i el Patrimoni (MUHBA-UAB); l'exposició-laboratori "Interrogar l'eix de Pere IV" (2015); i l'itinerari "El carrer de Pere IV, espina dorsal del Poblenou industrial" (2016).

A la vegada, l'apreciació d'un conjunt, l'eix Pere IV, que té valors culturals i simbòlics col·lectius respon a les demandes i suggeriments de la ciutadania, formulades –entre d'altres– per l'AVV Poblenou i la plataforma Taula Eix Pere IV. D'aquesta manera, l'itinerari persegueix fixar llocs de memòria i fites patrimonials però també emplaça el vianant a preguntar-se pel passat, per la transformació i per les possibilitats en el futur de l'eix. La radical transformació de l'eix Pere IV a les darreres dècades –que han dut a la indústria i als tallers, encara preeminents fa tot just 25 anys, fins a una posició testimonial en el carrer– fan especialment indicada una intervenció d'aquest tipus. Els plafons són tan sols un dels elements que poden contribuir a resituar de cara al futur el llegat industrial: fàbriques, fàbriques, tallers, habitatges i els testimonis de les condicions de vida i les relacions sociolaborals de l'era fabril. Avui, la remodelació del tram central del carrer Pere IV i la posada en marxa de la primera *superilla*, que afecta el tram Badajoz-Llacuna, són oportunitats per introduir elements d'explicació sobre la història de l'espai on s'intervé.

Lluís Sales i Favà
Historiador

Seleccionar idioma ▼

Bon Pastor i l'habitatge obrer

Työväenasuntomuseo, Museu de la Ciutat d'Hèlsinki © Helsingin Kaupunginmuseo

Amb el propòsit que la història de les majories socials formi part del que les ciutats mostren a ciutadans i visitants, la incorporació de l'era industrial no pot oblidar les condicions de vida obrera, amb l'habitatge com una de les seves manifestacions més clares. No són poques les colònies industrials museïtzades, sobretot en el cas d'entorns rurals.

No és tan freqüent, en canvi, que es mostri com es plantejava, de manera general, la qüestió de l'habitatge popular a les grans ciutats. Aquest és el cas, a Finlàndia, del Työväenasuntomuseo, el Museu de l'Habitatge Obrer, que constitueix una de les múltiples seus amb què compta el Museu de la Ciutat d'Hèlsinki. La seva incorporació al Museu ha permès de conservar part del primer conjunt de cases populars construït per la ciutat en 1909, quan Finlàndia encara era part de l'Imperi Rus. L'espai museïtzat el conformen nou cases d'una sola habitació, ben documentades per mostrar la vida que s'hi feia en diferents dates del segle ^{xx}, com es pot veure al seu web.

En haver-se mantingut dues fileres d'habitatges, s'ha pogut mantenir un dels pocs patis de cases de fusta que queden a Hèlsinki, per bé que tan sols una de les fileres, la dedicada al Museu, sigui d'ús públic. El paral·lelisme és sorprenent amb Barcelona, on es replica la situació al Bon Pastor: és l'espai entre les dues fileres de cases el que permet de copsar com eren les Cases Barates.

La museïtzació proposada pel Museu de la Ciutat d'Hèlsinki segueix pautes més etnogràfiques que històriques, mostrant amb detall com vivien les famílies que hi habitaven en diferents moments del nou-cents, amb una restitució rigorosa. No hi és tan intensa, en canvi, la preocupació per explicar com es passa històricament d'una condició a una altra en la vida obrera, de la duresa extrema de principis del nou-cents a les conquestes socials aconseguides unes dècades després.

A Barcelona, al Bon Pastor, ens trobem també davant la primera promoció pública d'habitatge, formada pels quatre polígons de cases barates fetes per realotjar barraquistes afectats per l'Exposició Internacional de 1929. Ara, en una fase avançada del procés de remodelació del barri, hi ha la possibilitat de conservar algunes cases com a espai patrimonial. La intervenció, en en la qual el Districte de Sant Andreu i l'empresa pública municipal Bimsa han tingut molt en compte els criteris del Museu, anirà seguida de la museïtzació de quatre habitatges, per mostrar-ne de la manera més rigorosa possible l'estat en 1930, 1955, 1980 i 2015.

Voldriem que l'aposta de Barcelona fos exactament la complementària del Museu d'Hèlsinki, mirant de situar les cases dins la història urbana general. Aquest és també el punt de vista de l'Associació de Veïns del Bon Pastor, que a través de Salvador Angosto ha reivindicat la incorporació d'aquest espai al Museu en una prometedora *joint venture* amb l'Associació, per assegurar, precisament, aquesta doble lectura, local i general, de barri i de ciutat, i en última instància obrera i europea.

Des del mes de novembre l'equip de recerca format pel Museu, conjuntament amb l'Associació de Veïns, treballa intensament per detectar mobles i altres peces útils. Mentrestant, el Museu prepara també un projecte expositiu sobre l'habitatge al segle ^{xx}. De tot plegat s'espera poder-ne mostrar els

resultats a la sessió prevista a finals de l'any vinent al Bon Pastor, dins del programa *Ciutats, llegat industrial i construcció europea* que l'ICUB/l'Ajuntament de Barcelona, a través del MUHBA, ha presentat a l'Any Europeu del Patrimoni Cultural 2018.

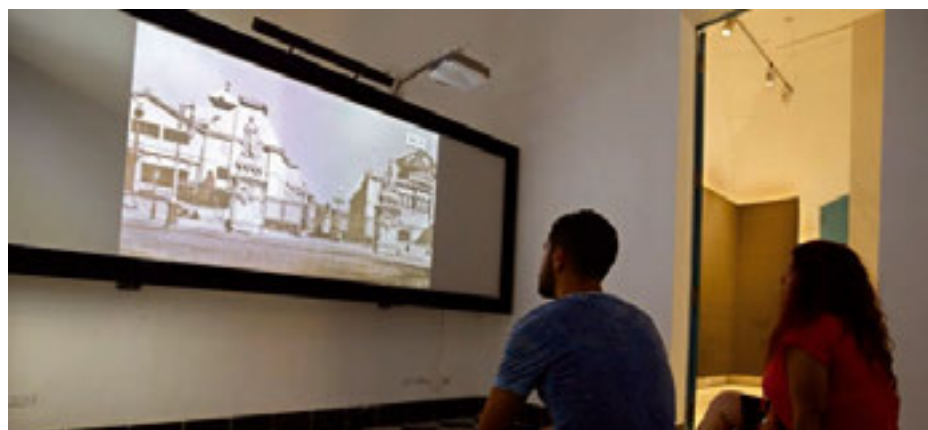
Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

L'Havana & Barcelona al Palacio del Segundo Cabo

Palacio del Segundo Cabo, audiovisual L'Havana i Barcelona, història de dues ciutats © Néstor Martí

Especialment restaurat per a l'ús com a Centre per a la Interpretació de les Relacions Culturals Cuba-Europa, el Palacio del Segundo Cabo, edificació de finals del segle XVIII, distingida pel seu accent barroc a la plaça fundacional de la ciutat de l'Havana, s'ha convertit, des de la seva obertura 9 de maig passat, en un lloc de referència en la pràctica museològica contemporània a Cuba.

L'ambaixador cap de la Delegació de la Unió Europea a Cuba del moment, l'Excm. Sr. Herman Portocarero, i el Dr. Eusebio Leal, historiador de la ciutat de l'Havana, que van inaugurar el Centre, van reconèixer la preeminència d'aquest projecte en l'àmbit de la cultura i el patrimoni. La seva realització ha estat fruit de la cooperació internacional entre la Unió Europea i l'Oficina del Historiador de la Ciudad, amb la intervenció de la UNESCO, l'Ajuntament de Barcelona a través de la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional i altres cooperants. La seva rellevància no només es deu a la implementació de les noves tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC) a favor d'una proposta museogràfica que apel·la a recursos escenogràfics, lúdics i participatius. Transcendeix sobretot per ubicar el seu relat d'interpretació en aquest trajecte d'anada i tornada transatlàntiques de persones, objectes, aliments, maneres de fer, coneixements i empremtes d'identitat. Més d'una desena de sales temàtiques recorren, amb diferents nivells d'accés, continguts rigorosos sobre cartografia, migracions, fundacions, intercanvis materials, arts, personalitats, vida quotidiana, música, dansa, literatura, arquitectura, urbanisme i altres nocions que es creuen en el complex entramat de la història i que constantment ens subratllen el que entre Cuba i Europa ens apropa i ens distingeix.

Dins del discurs museològic, es destaca la connexió entre l'Havana i Barcelona. Entre els seus ports es recorria la ruta marcada per Colom, dues portes entre dos continents: des de Catalunya partien eines per a la indústria sucrera, tèxtils i tot tipus d'estrís cap a Amèrica; des de l'illa del Carib arribaven el tabac en branca, el sucre i també els anomenats indians, els qui havien aconseguit fortuna a Cuba; de la mà de mestres d'obra catalans va arribar a l'Havana la sinuosa autenticitat del Modernisme català... Però també són ciutats marineres que van ser emporis econòmics i mercantils de la metròpoli catalana; dues ciutats altre temps emmurallades amb vocació de transcendència. Aquestes i altres raons van condicionar la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona per al cofinançament del projecte amb la Unió Europea i per a la implementació de la proposta museogràfica de la sala d'Arquitectura i Urbanisme, com a part de la qual es va desenvolupar un treball conjunt durador entre els especialistes del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) i de l'Oficina del Historiador de la Ciudad, que exhibeix avui entre els seus resultats el documental *L'Havana i Barcelona: història de dues ciutats*. Entre els múltiples usos públics que va albergar el palau del Segundo Cabo, hi va haver el de casa de correus, on es reunia tota la correspondència entre Cuba i Espanya: l'oficial, però també la familiar, la que connecta l'individu amb la seva arrel sanguínia i afectiva de l'altra banda del mar. Avui el palau persisteix en aquest destí en proposar-se com a punt de trobada de la comunicació a banda i banda de l'Atlàntic des d'una estratègia museística que, des de la sensibilitat i els recursos contemporanis, col·loca l'usuari en aquesta dimensió d'interpretació sobre la manera en la qual la història ens tributa i ens pertany.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[Els museus cap al llevant de Barcelona](#)

[Barcelona–l'Havana. Una experiència amable](#)

[La ciutat dels prodigis científics, 1988-1929](#)

[Llegir la ciutat: història i educació](#)

[Casa Padellàs, la casa de la història](#)

[La Reforma i la Contrareforma vistes des de Barcelona](#)

Imatges per creure: la Reforma i el combat entre iconografies

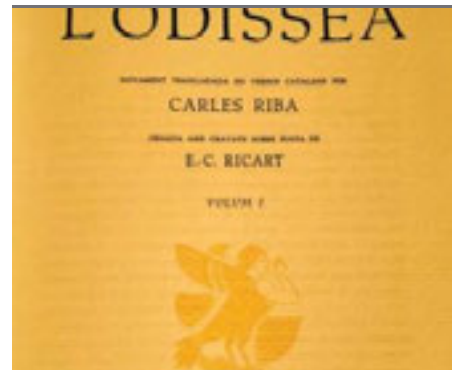
Els primers pagesos i el mar

Circulació dels gravats per Europa, les ciutats estampadores

La ruta de l'aigua a llevant de la ciutat: un recorregut per la història de Barcelona

Placa d'habitatge protegit, amb simbologia franquista

Nostrar la literatura universal

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

Els museus cap al llevant de Barcelona

Full informatiu del darrer seminari sobre Paisatges urbans emergents a MUHBA Oliva Artés ©EMUVE

Full informatiu del darrer seminari sobre Paisatges urbans emergents a MUHBA Oliva Artés ©EMUVE

L'extensió dels valors de centralitat cultural en favor dels pobles i barris de les antigues perifèries és, d'alguna manera, un procés d'anada i tornada: no és només equipar per superar velles mancances, és també mostrar al conjunt de la ciutadania allò que tenen d'excelsionals els espais i els col·lectius de cada territori urbà. Va guanyant terreny una idea de centralitat ciutadana en la qual és fonamental l'aposta cultural. I dins d'aquesta, el museu de la ciutat hi pot tenir un paper molt rellevant.

En els temps del creixement urbà sense democràcia del franquisme tardà, i de la discussió del Pla General Metropolità, la reivindicació del dret a la ciutat, i no tan sols de millores per al propi barri, fou cabdal en l'articulació de la ciutadania i en la formació d'un poderós moviment veïnal. Sobre aquestes bases va prendre forma un model d'actuació urbana admirat arreu, que va millorar substancialment tant «la ciutat de la gent» com «la capital de Catalunya» i va mostrar-se al món amb els Jocs Olímpics de 1992. Però el model no era ben bé un model, sinó la intel·ligència per aprofitar una oportunitat històrica i, per aquest motiu, quan les condicions van començar a canviar, la seva crisi es féu cada cop més visible i punyent. Érem a la primera dècada del segle XXI.

Quan en la segona dècada de la centúria actual, per camins diversos, s'ha emprès decididament la cerca de noves pautes d'actuació urbana, entre els actors hi ha hagut, des del principi, el museu de la ciutat, cada cop més considerat com un interlocutor valuós perquè pot relligar el món més local i la ciutat en el seu conjunt, des de múltiples punts de vista. Per part del Museu ja fa temps que s'han incorporat aquests paràmetres urbans però de vegades fa la impressió que, en el debat sobre les polítiques culturals i la ciutat, la component urbana dels museus en general i del museu de la ciutat en particular és encara una gran desconeguda. El MUHBA ja ha tingut, i pot tenir molt més en el futur, un paper d'interlocutor en l'encaix urbà entre les lògiques dels barris i el conjunt de la ciutat. I contribuir així, a més, a reformular les pràctiques turístiques, en pro d'un turisme sostenible.

El Museu participa hores d'ara en aquest debat des de la programació com a espai laboratori de MUHBA Oliva Artés, amb la contribució d'entitats, professionals i agents urbans de tota mena. I és que l'opció mateixa d'incorporar Oliva Artés al museu com a espai òptim per abordar la metròpoli dels segles contemporanis ja fou fruit d'aquestes reflexions. A més dels seus valors patrimonials, Oliva Artés tenia un gran potencial pel seu emplaçament a la cruïlla entre Pere IV, eix històric del Poblenou, amb el darrer tram de la Diagonal, nou eix metropolità, i al bell mig de les propostes més innovadores en el debat sobre el futur de la ciutat –*smart* o no– relacionades amb el teixit econòmic i social i els espais patrimonials de la seva rodalia: La Escocesa, Ca l'Alier i, sobretot, Can Ricart, on el Museu ha de tenir cura dels espais del seu antic sistema energètic.

Amb una metodologia similar s'ha anat avançant, des de ja fa una dècada, en l'actuació del MUHBA a Fabra i Coats, on el conjunt del recinte edificat, més l'arxiu documental de la fàbrica i la col·lecció d'objectes aconseguits gràcies als Amics de Can Fabra, conformen una polaritat patrimonial única per mostrar la Barcelona industrial. A més hi ha de tot un seguit d'elements i espais patrimonials de primera línia: el món ferroviari i la Maquinista, els habitatges del Bon Pastor i de la Casa Bloc, i el rec Comtal i la Casa de l'Aigua. S'obre així la possibilitat d'una aposta museística de primera magnitud i cabdal per entendre Barcelona a Fabra i Coats, que no tan sols mostri a veïns i a visitants la potència de la Barcelona industrial, sinó que tingui prou massa crítica per generar sinergies i vincles creatius amb el Centre d'Art i la Fàbrica de Creació. Aquest és el punt del debat en el qual ens trobem, al qual esperem poder contribuir des del MUHBA tant en els aspectes conceptuals com, de manera més pràctica, amb els espais patrimonials confiats al Museu a la meitat oriental de Barcelona.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Barcelona–l'Havana. Una experiència amable

Vista de l'Havana a vol d'ocell. J. Bachmann, 1861

El projecte conjunt de la Unió Europea i Cuba –representada per l'Oficina de l'Historiador de la Ciutat de l'Havana– relatiu a la restauració i refuncionalització del palau del Segundo Cabo, més enllà del seu propòsit essencial, uneix voluntats i exposa sabers amb beneficis indubtables.

El palau, joia de l'arquitectura barroca del segle XVIII cubà, construït paral·lelament i davant del palau del govern, va ser també casa de correus i intendència de l'exèrcit durant l'etapa colonial de Cuba. Al llarg del segle XX va acollir funcions governatives i legislatives, fins que finalment fou la seu de l'Institut del Llibre. La seva restauració era una tasca imperativa dins dels propòsits restauradors de l'Oficina de l'Historiador i del país sencer, decidit a rescatar el patrimoni edificat i dotar-lo de la vocació cultural que anima el projecte integral del centre històric de l'Havana.

Dins d'aquest gran propòsit, Barcelona –la ciutat que tant va donar a l'Havana amb els seus famosos picapedrers, navegants i comerciants ultramarins durant el segle XVIII, els seus industrials, artistes, mestres, agricultors i obrers el segle XIX i la seva arquitectura modernista el segle XX– va estar disposada a contribuir també tècnicament i professionalment, a través del Museu d'Història de Barcelona, en la nova funció edilícia que, com a centre d'interpretació sobre les relacions d'aquesta ciutat amb Europa, es va definir per a l'immoble.

Amb aquestes possibilitats de col·laboració, no es podia deixar de banda el desenvolupament coincident de les respectives capitals, l'avenç paral·lel en el temps, la influència recíproca, l'estreta imbricació que proclama un esdevenir semblant. Per tal d'expressar-ho, la realització d'un vídeo va resultar ser una iniciativa afortunada, que afegiria un alt valor al projecte si aconseguíem atrapar-hi una espurna de l'ànima de les urbs.

Imatges i textos viatjaven d'un costat a l'altre de l'Atlàntic; gairebé cada dia teníem alguna cosa per dir-nos, rectificar o sol·licitar, aclarir i demostrar.

El desembre de l'any passat, les especialistes de Barcelona van viatjar a l'Havana. La trobada sense mediació informàtica va tenir lloc i la visualització del primer resultat va traçar novament el rumb de la labor. La feina incessant, plena de bona voluntat, ens havia acostat; aleshores vam poder afegir rostres i ànimes a tants missatges de correu electrònic, crítiques i preguntes intercanviades. I vam voler més, vam saber que era possible assolir més bellesa i profunditat per l'evident capacitat i sensibilitat dels participants. Resulta ineludible assenyalar que la Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona formava part d'aquells especialistes, tan involucrat en el projecte com la nostra Direcció de Cooperació Internacional.

Junts vam inserir poesia i música, imatges cada cop més precises, idees cada vegada més sintètiques, i el paral·lisme va sorgir màgicament d'ambdues històries, per fer-se més estret en l'esdevenir de la ciutat. Dues integrants de l'equip de l'Havana vam viatjar a Barcelona el maig d'enguany per fer les

últimes precisions. Mai no havia treballat tan intensament fora de Cuba. La presència i la sàvia participació de l'equip del MUHBA va ser un al·licient important durant les nostres jornades, igual que l'acollida amable i eficient del grup d'aquella ciutat i el seu ajuntament.

Les professionals seleccionades per fer el multimèdia també van resultar magnífiques i unes companyes amb gran sensibilitat; amb elles aquesta darrera etapa va fluir harmònicament, i l'aspiració a l'excel·lència ens va fer tornar a l'Havana amb nous continguts per treballar: informacions, imatges i textos que calia afegir o canviar. Es va treballar més enllà de les vacances i la distància.

Estàvem compromeses i absolutament enamorades del nostre projecte. Sabem que a la perfecció s'hi aspira, però no s'assoleix, però també que en aquesta recerca sorgeixen les obres més depurades. Els qui hi vam participar estem convençuts que hi ha qualitat, bellesa i veracitat en el resultat final; confiem en la seva utilitat cognoscitiva i en l'estètica encertada del suport visual que l'expressa, una conjunció que fa possible la comprensió dels continguts i el gaudi dels espectadors.

Més enllà dels objectius assolits, puc assegurar que ha crescut l'afecte i la comprensió, la capacitat d'integració i realització, de col·laboració fraternal en l'equip executant a banda i banda de l'oceà; són valors intangibles, profundament humans, que sempre agraiem a aquesta magnífica experiència, a Barcelona.

Raida Mara Suárez Portal

Historiadora. Ofi cina del Historiador de la Ciudad de La Habana

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ciutat dels prodigis científics, 1888-1929

Concurs de globus, 1908 ©Frederic Ballell, 1908

La famosa novel·la d'Eduardo Mendoza *La ciudad de los prodigios* (1986) atribuïa a Barcelona un notable dinamisme científic i tecnològic en les quatre dècades que van entre les dues exposicions universals de 1888 i 1929, és a dir, els anys de la construcció efectiva de la Barcelona moderna. Mentre l'arquitectura, l'art, la qüestió social o el creixement demogràfic i urbà d'aquest període han estat objecte de nombroses recerques històriques, el paper crucial de la ciència (ciència, tecnologia i medicina) ens és encara molt desconegut.

Tenim encara poques evidències de com la ciència va modificar la ciutat o, de manera dialèctica, de com l'espai urbà va condicionar el desenvolupament de la ciència mateixa.

El nostre llibre *Barcelona: An Urban History of Science and Modernity, 1888-1929* (Routledge, 2016) pretén precisament recuperar la riquesa i la complexitat de la cultura científica barcelonina del 1900. Parlem de parcs zoològics, de museus d'història natural, de noves especialitats mèdiques, de pràctiques científiques alternatives, de la geografia mèdica de marginalitat, de l'electricitat domèstica o dels observatoris astronòmics.

Els parcs d'atraccions, l'electrificació de les llars, els carrers i les botigues, la instal·lació de les primeres antenes de ràdio –la primera emissora del país es va crear a Barcelona– o els observatoris astronòmics van fer un paper clau en el disseny i desenvolupament del teixit urbà.

La ciència estava òbviament al servei de les elits urbanes (polítics, arquitectes, enginyers, metges, urbanistes, empresaris) en el seu afany de progrés i modernització, però també es forjà en mans d'actors històrics fins ara poc coneguts: usuaris de tecnologies elèctriques, radioaficionats, pacients dels nous sistemes d'assistència, clíniques i dispensaris, visitants i donants d'objectes per als museus, aficionats a l'astronomia i a molts altres camps del coneixement.

Els diferents grups socials es van apropiat del coneixement científic de maneres diverses. Per exemple, les elits conservadores van promoció una xarxa important de naturalistes que no veien contradicció entre la religió i una ciència antidarwiniana, i que havien de contribuir en gran manera al desenvolupament del catalanisme com a projecte cultural i polític. Per altra banda, als ateneus populars i anarquistes la ciència es va convertir en un instrument de resistència i de lluita contra l'hegemonia cultural de les elits.

També des de la cultura de les classes dominants, es van crear les primeres clíniques d'especialitats modernes a l'Eixample i parcs públics com el de la Ciutadella (amb el Zoo i el Museu Martorell de ciències naturals). Però les classes populars maldaven per la seva pròpia ciència i pels seus propis serveis mèdics, per exemple, en petits consultoris als barris obrers. Fins i tot l'espiritisme, com a forma de religió laica que es contraposava al catolicisme imperant, oferia teràpies i clíniques alternatives.

D'aquesta manera, el públic, els ciutadans en general, es va convertir en protagonista (sovint controvertit) de la modernització de la ciutat. Tots contribuïren a la Barcelona dels «prodigis » científics, a una ciutat amb una ciència, tecnologia i medicina íntimament lligades al teixit urbà, en tensió permanent entre el control i la crítica social.

Agustí Nieto-Galan

Centre d'Història de la Ciència,UAB

Oliver Hochadel

Institució Milà i Fontanals, CSIC

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Llegir la ciutat: història i educació

©MUHBA

El MUHBA és una institució que té una llarga tradició en l'atenció a les escoles i la relació amb la comunitat educativa del país. L'acció del museu en aquest camp va iniciar-se pocs anys després de la seva fundació el 1943, amb uns tallers de dibuix adreçats a escolars, i de llavors ençà ha anat creixent i diversificant-se de mica en mica. Des de l'inici sempre s'ha ingut consciència del paper del museu com a eina rellevant d'aprenentatge, cosa que es fa avinent quan es recullen les activitats per a escolars organitzades pel museu en els seus gairebé 75 anys d'existència. El projecte educatiu actual, molt consolidat i amb una notable varietat de propostes, és hereu d'aquesta tradició de dècades. L'evolució i la incorporació de noves dinàmiques i metodologies, la renovació de temes i la revisió de materials de suport, entre altres, fan que el programa sempre estigui en moviment, reforma i millora.

El programa d'activitats escolars del MUHBA té per objectiu que l'alumnat aprengui a interpretar el patrimoni per que pugui construir el seu propi coneixement sobre la ciutat de Barcelona. No es tracta només, des del museu, d'informar de forma més o menys organitzada sobre com era la vida en el passat, sinó de comprendre el present incorporant el passat, creant un punt de vista fort, si pot ser innovador, sobre els diversos temes tractats, i incorporant els avenços historiogràfics a mesura que es van produint.

A més, des de fa anys es treballa cooperativament amb mestres i professors, diluint els límits entre el museu i l'escola, cosa que reporta èxits considerables en l'apropiació de la ciutat per part de l'alumnat a partir de la comprensió del seu patrimoni i de l'espai urbà.

Diverses consideracions metodològiques i pedagògiques caracteritzen el projecte educatiu del MUHBA. En primer lloc, totes les èpoques històriques són objecte de treball, des de la prehistòria al pla de Barcelona fins al segle xx, però més que una foto fixa de diverses èpoques de la ciutat, el museu procura transmetre i treballar el concepte de procés històric, exemplificat en activitats al voltant de les principals transformacions urbanes, la immigració o la industrialització, per exemple, o tractant un tema de manera diacrònica al llarg del temps.

El patrimoni és en realitat una construcció del present en relació al passat, i informa tant d'aquest com de la societat que l'ha generat. El MUHBA no té ni imparteix la «història oficial». La història és interpretació i, com a conseqüència, el museu posa molt l'accent a presentar fonts primàries per a

l'estudi de la història, convenientment seleccionades i explicades, per tal que siguin una eina de treball útil per al professorat a l'hora de desenvolupar les seves explicacions.

Així mateix, es treballa la dimensió metropolitana de Barcelona, amb la idea de transcendir el coneixement del barri per acostar-se a comprendre la ciutat com un ens complex, tant des del punt de vista temporal i territorial com funcional.

Treballar amb l'alumnat dins i fora del museu, trepitjant i analitzant la ciutat, essent capaços d'individualitzar i de destriar els diferents pòsits del passat que són presents en la ciutat actual i que n'han condicionat la forma, la constitució i el funcionament, és la millor manera de *llegir* la ciutat, d'entendre els elements que la configuren i de comprendre el context i la trajectòria que l'han feta possible.

Mònica Blasco

Teresa Macià

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Casa Padellàs, la casa de la història

Nova seu central del Museu d'Hèlsinki, totalment refeta i inaugurada a la primavera de 2016.

Maija Astikainen, ©Helsingin Kaupunginmuseo

En el butlletí anterior ja vam començar a parlar dels projectes per renovar tot el conjunt de la plaça del Rei, entre els quals hi ha la conversió de la Casa Padellàs i l'Edifici Llibreteria en la Casa de la Història de Barcelona. Una casa de la història concebuda com a punt de trobada per a ciutadans i visitants, que articuli el conjunt dels relats i espais patrimonials del MUHBA estesos per la ciutat.

No són pocs els museus de ciutat europeus que, després d'unes dècades en què han multiplicat la seva presència urbana amb la incorporació de seus pel conjunt de la ciutat, amplien i renoven la seva seu central en pro d'una més gran cohesió cultural urbana, que inclogui l'atenció als nous i els refugiats de manera plenament normalitzada, i apunti, alhora, a una reformulació completa de les pràctiques turístiques.

Les propostes d'aquests museus urbans de nova generació, ben representats en la xarxa creada i liderada pel MUHBA, la City History Museums and Research Network of Europe, s'han començat a debatre també prop de les institucions europees, a partir de la Declaració de Barcelona sobre museus de ciutat de 2013. Amb aquesta finalitat, i en nom de tots els membres de la xarxa, el MUHBA va ser present el mes d'octubre passat a la darrera reunió del Culture Forum d'Eurocities, celebrada a Oulu (Finlàndia), per començar a concretar i a donar impuls al reconeixement de la configuració específica i de les funcions i potencialitats d'aquests museus de ciutat renovats en el marc de l'Any Europeu del Patrimoni Cultural, que s'ha de celebrar el 2018.

No es tracta tan sols de comptar amb un camp d'actuació més clar per als museus de ciutat, que tenen unes característiques molt diferents d'altres tipus de museus, sinó de la possibilitat d'avançar en la construcció d'una personalitat compartible d'Europa.

Relatar les múltiples trajectòries europees a partir de les seves ciutats, considerades en xarxa, es perfila també com una alternativa tant a la mera addició de relats nacionals com al relat mític i monolític d'una suposada identitat essencial que, a còpia de contrapesar conflictes i exaltar valors hipotèticament compartits, acaba per convertir-se en una visió més ideològica que no pas històrica del passat i de com considerar-lo en el present. Aquest és, precisament, el risc que corre la Casa de la Història Europea, promoguda des del Parlament Europeu, que aviat ha d'obrir les portes a Brussel·les.

Per poder perfilar el projecte de Casa de la Història de Barcelona a la Casa Padellàs i l'Edifici Llibreteria com a cor i motor del MUHBA hi ha prevista una exposició seminari al Museu a començaments de 2017, que esperem que sigui el preludi d'una exposició i un debat més ampli sobre tota aquesta nova generació de museus de ciutat europeus, que avançat l'any s'ha de celebrar conjuntament a Barcelona, Berlín i una altra ciutat encara per decidir, en haver-hi múltiples candidatures.

Aquesta petita exposició hauria de permetre també comentar els aspectes més materials en la concreció de la Casa de la Història com una part diferenciada i específica del complex museístic de la plaça del Rei. No es parteix de zero, hi ha exemples per Europa i també hi ha els estudis i treballs efectuats per al MUHBA Vil·la Joana. A hores d'ara, la previsió és d'una planta baixa com a àgora museu, és a dir, un espai obert amb múltiples mecanismes per apropiar-se de la ciutat, acompanyada de dues plantes per abordar les grans qüestions de la història de Barcelona fins als nostres dies, més una planta superior amb el Centre de Recerca i Debat, al qual s'afegiria el Centre de Documentació.

Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La Reforma i la Contrareforma vistes des de Barcelona

Michiel Cnobbart, Triomf de la Veritable Església, aiguafort, 1673 ©Col.lecció Gelonch Viladegut.

L'any 1517 Martí Luter plantificà a les portes de l'església del castell de Wittenberg les 95 tesis contra les indulgències papals que acabarien per desencadenar la Reforma protestant. La imminent commemoració de l'esdeveniment serà, ben segur, una oportunitat per revisar i millorar el nostre coneixement sobre els orígens i la implantació del protestantisme a l'Europa del segle XVI.

Però també, ben mirat, per observar el fenomen des de l'altre costat de la trinxera confessional, és a dir, per conèixer com es va veure –i viure– la Reforma des de la Contrareforma. Ben entès, no es tracta pas de remarcar un cop més els contrastos entre l'una i l'altra, sinó més aviat d'analitzar com i de quina manera es van construir aleshores unes identitats o cultures religioses de molt llarga durada i que encara són prou visibles a hores d'ara. De passada, i per extrapolació, si es vol, també podem interrogar-nos sobre quin pot ser el lloc de la religió en l'esfera pública; una discussió que tampoc no s'ha acabat mai de tancar en les societats secularitzades i democràtiques.

En aquesta perspectiva, Barcelona pot ser un punt d'observació tan indicat com qualsevol altre, o potser una mica més i tot. La capital catalana formava part aleshores dels dominis de la Casa d'Àustria i del tot just coronat emperador Carles V, el qual va combatre de bon començament Luter i els seus seguidors, tant dogmàticament (dieta de Worms, 1521) com militarment (batalla de Mühlberg, 1547). Però Barcelona, alhora, es trobava també prou a la vora d'algunes ciutats franceses que van esdevenir, sobretot a la segona meitat del segle XVI, veritables ciutadelles hugonotes o calvinistes (com ara Montpeller, Nimes o Montalban). Va ser, doncs, el temor a un eventual *contagi* herètic allò que va portar tant Felip II com els inquisidors del Principat a *impermeabilitzar* la frontera catalana i a perseguir tothora el trànsit pirinenc d'idees en qualsevol format: persones (immigrants), escrits (llibres) i imatges (gravats).

Recentment, alguns autors han mostrat un cert escepticisme davant l'eficàcia pràctica d'aquesta mena de controls. Admetem-ho: no tenim encara una resposta prou elaborada davant la pregunta de per què el protestantisme no va trobar el camp adobat al Principat.

Sigui com sigui, però, a la Barcelona moderna, i sota la fèrula inquisitorial, les llibreries (i fins i tot les biblioteques particulars) eren inspeccionades periòdicament; els llibres, censurats sense compassió; i fins i tot alguns llibreters (d'origen francès), condemnats a galera. També s'hi pot afegir els efectes induïts per la sola existència o amenaça de la Inquisició: la pedagogia de la por, tal com se n'ha dit.

Tanmateix, la lluita contra l'heretgia, a Barcelona i arreu, va ser també una lluita en el camp cultural, més eficient a la llarga. I va ajudar, per descomptat, el solapament entre religiositat i sociabilitat i, en conseqüència, dispositius com ara la festa cívica i religiosa, l'enquadrament de la població en confraries devocionals i fins i tot l'ensenyament de les primeres lletres. Tot plegat, una

forma d'ensenyar a creure en tots els sentits del mot: a creure en el Déu vertader, però també a obeir l'autoritat establerta.

En aquest procés d'aculturació es van fer servir mitjans de tota mena. El gravat religiós en va ser un dels més incisius, tal com es podrà comprovar en una propera exposició del MUHBA, on es podran contemplar les «imatges per creure» que els barcelonins de l'època moderna van poder veure i les que no.

Xavier Torres
Universitat de Girona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Imatges per creure: la Reforma i el combat entre iconografies

Lucas Cranach, *Passional Christi und Antichristi*, 1521 ©Bayerische Staats Bibliothek, Múnic.

Encara avui admirem els frescos de Rafael a les estances vaticanes que, a inicis del segle XVI, celebraven alguns episodis clau de la història de l'Església catòlica amb el Papa com a protagonista. Menys conegut és que Cranach en capgirà el significat en tretze imatges que, a través de l'antítesi com a recurs visual, contrastaven la corrupció de l'Església amb el retorn del vertader cristianisme, encarnat per Luter, qui li encarregà aquest *Passional Christi und Antichristi* (1521).

Les obres d'art poden vehicular tot tipus de missatges, i aquesta riquesa de significats i de possibilitats explica en part la vigilància i el control a què han estat freqüentment sotmeses. Ha estat sobretot en períodes de conflictes polítics i socials que les imatges han transmès idees polèmiques contra l'autoritat, tot i que aquesta funció de l'art obertament crítica només es troba legitimada socialment en algunes comunitats del món contemporani. Tanmateix, al llarg dels segles XVI i XVII també s'elaboraren obres amb contingut combatiu, que posaren en relleu els defectes dels enemics. Algunes condicions externes al món de l'art expliquen en part la possibilitat de l'aparició d'aquest tipus d'imatges; així, la progressiva politització de la població europea en època moderna, que culminà amb la Revolució Francesa, en fou un element important.

Però, sens dubte, la coincidència de l'expansió de la impremta i l'esclat de la Reforma luterana esdevingué un punt cabdal en l'ús polèmic de l'art.

Precisament, les noves confessions religioses sorgides arran de la Reforma, entre altres coses, van tornar a qüestionar i debatre els usos i funcions de les imatges.

Totes elles criticaren la idolatria d'aquells que confonien la forma amb la idea d'allò sagrat. Tanmateix, lluny de les propostes més radicals de Karlstad i altres teòlegs reformistes que defensaven la iconoclàstia i la destrucció de les imatges religioses, Luter promogué sempre el valor pedagògic de l'art, i féu un ús ben conscient de l'estampa com a mitjà d'adoctrinament i propaganda.

Des del món catòlic aquesta idea fou refermada oficialment en el Concili de Trento (1545-1563) i esdevingué motiu de reflexió de tractadistes i teòlegs al llarg de les dècades següents. Els llibres religiosos de gèneres diversos s'il·lustraren sovint com a suport a la narració, a la meditació o a la predicació. La Bíblia, el llibre comú a totes les confessions, que s'havia editat en múltiples versions i llengües des del primer exemplar imprès per Gutenberg el 1455, també es va il·lustrar en aquests temps convulsos, atès que la imatge ajudava a apropar el contingut de les Sagrades Escripures a una població majoritàriament analfabeta.

Es difongueren les doctrines respectives, però amb èmfasis diversos. Des de l'àmbit catòlic, s'il·lustraren conceptes com l'exaltació eucarística o la funció guardadora dels sants i les relíquies, mentre que les paràboles i els exemples públics de la misericòrdia de Crist sovintejaven en l'àmbit protestant.

A més de posar de manifest les propostes doctrinals, la imatge també fou emprada per mostrar els defectes de l'oponent. La pugna religiosa en púlpits i carrers va tenir un paral·lel en el món visual i, a través de diversos recursos, els artífexs d'aquestes obres atacaren els enemics oferint-ne una imatge negativa. Una de les fórmules més efectives per a aquest propòsit fou la inversió de la imatge positiva de l'altre, capgirant les idees difoses des de la propaganda rival, tal com es va fer al *Passional* esmentat anteriorment, en què la identificació del Papa amb l'Anticrist era inequívoca. La inversió moral es mostrava amb una inversió formal i l'arsenal reformista feia escarni tant de la imatge del Papa i la cúria romana com d'algunes pràctiques catòliques abusives, com ara la venda d'indulgències per a la salvació de l'ànima. Des d'àmbit catòlic, es representà Luter com un xarlatà i es mostrà el triomf de l'Església catòlica en pintures, gravats o tapissos en què els enemics reformistes apareixien esclafats. En algunes ocasions, la mateixa iconografia fou utilitzada des d'ambdós bàndols, i tant el Papa com Luter foren representats com bèsties de l'Apocalipsi. La vehemència i la inventiva d'aquests atacs visuals, sobretot protestants, es difongueren arreu d'Europa i es perpetuaren en contextos posteriors, quan van servir de model a obres de conflictes diversos.

Cristina Fontcuberta i Famadas

Universitat de Barcelona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Circulació dels gravats per Europa, les ciutats estampadores

Albrecht Dürer, L'Oració a l'Hort, aiguafort, 1515 ©Col·lecció Gelonch Viladegut

Els principis i la força de l'humanisme van preparar el terreny per al desenvolupament de la impremta, la difusió de la qual es va fer d'una forma més ràpida que qualsevol altre progrés de la història dels mitjans de transmissió d'informació. A Europa, si el 1455 Gutenberg va concloure la impressió de la *Biblia de 42 línies*, s'estima que el 1470 ja hi havia 12 ciutats que comptaven amb impremta (les més importants en aquest sentit eren Anvers, Lió, Venècia, Basilea, París, Colònia i Augsburg). A finals del segle xv ja hi havia més de 200 poblacions amb tallers d'impressió.

La impremta fou un instrument útil de divulgació que va permetre que les tesis de Luter es difonguessin amb una gran celeritat. Milers de petits fullets, opuscles, sermons i obres curtes d'edificació espiritual van inundar el continent europeu i es van transformar en eficaços instruments propagandístics.

No en va, el mateix Luter escriuria que «la impremta és el darrer i el més gran do de Déu, ja que gràcies a ella el Senyor vol fer conèixer la causa de la religió veritable a tot arreu, fins a la fi del món i difondre-la en totes les llengües».¹

Cada episodi de la Reforma es pot relacionar amb la difusió d'algun imprès: el de les 95 tesis i el de la provisió de Carles V que ordenava la crema de totes les obres de Luter, les butlles que condemnaven la difusió del pensament luterà, els pasquins difosos per tot arreu que identificaven el Papa amb l'Anticrist i que condemnaven la missa, els textos que decretaven els càstigs per als heretges de l'un o de l'altre bàndol, les llistes de llibres prohibits...

Es calcula que, a principis del segle xvi, un llibre imprès costava entre una cinquena i una vuitena part del preu d'un manuscrit de la mateixa obra. Això va contribuir que una gran quantitat

d'obres arribessin a mans del poble. Sabem, per exemple, que d'un dels sermons de Luter se'n van comercialitzar 4.000 exemplars en cinc dies i que, en l'espai de temps entre el 1519 i el 1534, es van vendre 20.000 exemplars de les cent edicions del Nou Testament que s'havien editat fins llavors.²

De fet, «el setembre del 1522 apareix el Nou Testament traduït per Luter, de gran influència a la cultura alemanya. Un any més tard, el 1523, l'Antic Testament amb traducció del mateix autor. La primera Bíblia traduïda per Luter apareix el 1534 i s'assegura que se'n van editar, en vida de l'autor, 430 edicions, bé de la totalitat o bé de parts; tenint en compte que Luter va morir el 1546, donaria una mitjana de 36 edicions per any o tres per mes».³

La resposta a aquesta escalada no es va fer esperar i l'Església catòlica va convocar el 1545 un concili reformador. Fou també el moment de les grans Bibles poliglotes.

Als centres impressors de les regions fidels al catolicisme es va gestar la Reforma catòlica, de manera que el sud d'Alemanya i els Països Baixos (sobretot Anvers) es van convertir en punta de llança de la contraofensiva, traslladant la pugna al terreny de l'edició d'obres impreses. De fet, el 1546 l'Església catòlica va prohibir la impressió de llibres religiosos anònims, excepte si estaven aprovats per l'Església, i va publicar un índex de llibres prohibits.

I, només per citar un exemple, el 1558 va aparèixer un decret de la infanta Joana, en nom del seu germà Felip II, en què es prohibia la importació de llibres estrangers, amb la idea de protegir els territoris de la casa d'Àustria del contagi d'idees herètiques, i s'ordenava que tots els llibres impresos en aquests territoris portessin la llicència del Consell de Castella.⁴

Antoni Gelonch

Director de la col·lecció Gelonch Viladegut

Acadèmic d'Honor de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi

1. Josep-Lluís CAROD-ROVIRA, *Història del protestantisme als Països Catalans*, València, Tres i Quatre, S.L., 2016.

2. Svend DAHL, *Historia del libro*, Madrid, Alianza Editorial, 1987.

3. José MARTÍNEZ DE SOUSA, *Pequeña historia del libro*, Barcelona, Editorial Labor, 1992.

4. John H. ELLIOT, *La España Imperial 1469-1716*, Barcelona, Vicens Vives, 1998.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Placa d'habitatge protegit, amb simbologia franquista

©MUHBA

L'anomenada Llei de memòria històrica (formalment, Llei per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels qui van patir persecució o violència durant la Guerra Civil i la Dictadura) es va publicar al BOE el dia dels Innocents de l'any 2007. Estableix, entre altres coses, que les administracions públiques prendran mesures per a la retirada d'escuts, insígnies, plaques i altres objectes o mencions commemoratives d'exaltació, personal o col·lectiva, de la sublevació militar, de la Guerra Civil i de la repressió de la dictadura.

Menciona així mateix l'elaboració d'un catàleg de vestigis relatius a la Guerra Civil i la Dictadura. L'element més escampat per tot arreu, dels que contenen simbologia franquista, eren les plaques que identificaven les cases construïdes o acollides a alguna mena de protecció oficial durant la dictadura, ja sigui mitjançant l'anomenada Obra Sindical del Hogar, l'Instituto Nacional de la Vivienda o, finalment, el Ministeri de l'Habitatge, creat el 1957.

El símbol franquista que predominava majoritàriament en totes aquestes plaques era el del jou i les fletxes, és a dir, el símbol de la Falange, el partit únic del règim. Una presència que s'estenia capil·larment per tota la ciutat i que encara que pugui semblar paradoxal seguia tenint una presència força significativa als carrers de Barcelona trenta anys després de la fi de la dictadura. L'any 2005 l'Ajuntament de Barcelona havia comptabilitzat més de 4.400 plaques d'aquestes. El passat mes d'agost de 2016 encara se'n van comptabilitzar 232 només al districte de Nou Barris. A Gràcia, encara n'hi quedaven 166.

L'any 2009, ja publicada la llei de memòria històrica, l'Ajuntament va prendre les primeres mesures per afavorir institucionalment la retirada d'aquestes plaques, tot i que moltes comunitats de propietaris ja les havien fet desaparèixer per iniciativa pròpia. Es tractava d'un ajut per cobrir les despeses de retirada de les plaques.

Per tal de donar-hi notorietat, la retirada de la «primera placa» es va fer en presència de l'alcalde accidental, Carles Martí, de la regidora de Les Corts i, és clar, de la presidenta de la comunitat de propietaris interessada. Va ser el dia 30 de juliol de 2009. Era la placa que es trobava a la façana de la casa situada al carrer Numància número 145, al districte de Les Corts. La premsa i els digitals de l'endemà recullen la notícia i en alguns casos la il·lustren amb fotografies. Les notícies també recullen les paraules de Carles Martí en el sentit que la placa retirada seria dipositada al Museu d'Història de Barcelona.

Així va ser. La placa va ingressar al Museu i es va donar d'alta tot seguit. Respon a un dels diversos models d'aquest tipus de plaques. A l'esquerra, el jou i les fletxes amb el logo de l'Instituto Nacional de la Vivienda. A la dreta, la inscripció «*Ministerio de la Vivienda. Instituto Nacional de la Vivienda. Esta casa está acogida a los beneficios de la Ley de 15 de Julio de 1954*» (concretament, la llei sobre habitatges de renda limitada).

A començaments de l'any 2011, el MUHBA incorporà una altra peça major de simbologia franquista que encara subsistia a l'espai públic de la ciutat: l'estàtua de la Victòria, ubicada al peu de l'obelisc de la plaça del Cinc d'Oros, també retirada de resultes de la Llei de memòria històrica.

Josep Bracons i Clapés
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Els primers pagesos i el mar

Dents de peixos de la família dels espàrids, consumits a la Barcelona neolítica.

La relació de les primeres societats agrícoles i ramaderes amb el mar ha estat des de sempre present en la recerca, tant dels orígens d'aquest important canvi econòmic i social de la humanitat com del procés de consolidació i desenvolupament històric posterior. Aquest fet és encara més evident en el cas del mar Mediterrani i en les explicacions de les societats neolítiques que des del Pròxim Orient desenvolupen per primera vegada l'economia de producció de subsistència que s'estendrà cap a la resta de les terres del Mare Nostrum.

Un cop superades les reticències a l'existència de navegació entre els darrers caçadors recol·lectors, l'aparició de matèries primeres com l'obsidiana grega a algunes de les illes hel·lèniques va ser conclouent per proposar una navegació neolítica ben estructurada. També l'ocupació antròpica de les principals illes mediterrànies uns 9000 anys abans de la nostra era ha evidenciat l'ocupació de nous territoris illencs per part de les primeres societats pageses. El cas de l'illa de Xipre és paradoxal, ja que en els darrers anys s'ha posat en evidència una colonització complexa i densa de grups pagesos des del continent malgrat la dificultat d'establir-ne l'origen exacte (costes meridionals d'Anatòlia o costes del Llevant, a l'actual Síria i Líban).

La recerca actual també ha posat en evidència que bona part de la difusió cap a l'Occident mediterrani té lloc per via marítima, si bé es complementa amb la via continental que, seguint els grans rius, arriba a l'Europa septentrional. Aquests fenòmens sempre estan vinculats a la circulació d'espècies domèstiques o la introducció de la ceràmica. Són també font d'estudi la circulació d'idees i coneixements tècnics associats a la creació de noves eines o nous sistemes d'explotar alguns materials, si bé l'adopció d'aquests nous elements es fa probablement seguint una distribució temporal aritmètica, com proposa el professor Jean Guilaine. Són també fonts de recerca les hipòtesis sobre els sistemes de navegació, centrats en el cabotatge i l'existència de punts geogràfics que exerceixen el rol de concentració de poblament (sud d'Itàlia). I cal recordar que és ben vigent el debat sobre si la població es desplaça a llarga distància o bé efectua un sistema d'ocupació de noves terres a curt abast, partint del model d'*ona d'avanç* establert fa anys pel genetista Luigi Luca Cavalli Sforza i que ha estat estudiat a la península Ibèrica per Jaume Bertranpetit.

El que sí que és indubtable és que molts dels assentaments dels primers pagesos es troben a prop del mar, i aquest és el cas de la ciutat de Barcelona. Els assentaments de la caserna de Sant Pau del Camp, l'enterrament de la plaça Vila de Madrid i les restes trobades a la nova estació de la Sagrera donen testimoni dels poblats que ocupaven el pla de Barcelona al voltant del 5500 a.n.e. Aquestes poblacions vivien en cabanes construïdes amb materials peribles i consumien les espècies vegetals i animals domesticades. La presència de restes malacològiques, de peixos i de pesos de xarxa ha permès reintroduir la importància del mar per aquestes societats.

És aquesta revisió de les dades la que ha permès obrir el debat que ha motivat la celebració del seminari científic «Els primers pagesos i el mar», programat el 19 i 20 de gener de 2017 al MUHBA. En aquesta trobada científica s'analitzaran, entre altres, les novetats dels contextos de tres ciutats actuals

(Barcelona, Cadis i Marsella, totes elles amb unes primeres ocupacions humanes d'època neolítica) i es posarà en relleu la recerca recent.

Miquel Molist
Anna Gómez
UAB

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ruta de l'aigua a llevant de la ciutat: un recorregut per la història de Barcelona

Galeries de les mines de Montcada ©Arxiu M. Martin

A l'extrem nord de Barcelona, a tocar del congost del Besòs, es localitzen diverses infraestructures hidràuliques que han portat aigua a la ciutat al llarg de la seva història, la majoria de les quals es troba en un estat de conservació acceptable. Es tracta d'un conjunt excepcional i força desconegut que permet interpretar bona part de l'evolució de l'abastament d'aigua de la ciutat i la seva rodalia.

En ordre cronològic cal fer referència, en primer lloc, a l'aqüeducte romà de Bàrcino (segle I d.C.), un tram del qual es troba soterrat al futur Parc Arqueològic del Rec Comtal, a Sant Andreu de Palomar. En segon lloc, trobem el rec Comtal, que data com a mínim del segle X. Part del seu recorregut medieval amb l'aigua corrent és visible al barri de Can Sant Joan de Montcada i al de Vallbona, al districte de Nou Barris, mentre que un tram es troba soterrat a Sant Andreu en espera de l'execució de les obres del Parc Arqueològic. En tercer lloc, cal fer referència a les galeries i la boca de la mina de Montcada, inaugurades el 1785: des d'aquesta data fins a l'actualitat ha estat l'origen de les aigües de la séquia Comtal. En quart lloc, l'aqüeducte Baix de Montcada (ABM), amb origen a les mateixes mines i inaugurat el 1826, fou el principal subministrament d'aigua de boca a Ciutat Vella i la Barceloneta al llarg del segle XIX.

El cinquè lloc correspon a l'aqüeducte de Dosrius, inici del servei de la Societat General d'Aigües de Barcelona (SGAB) des del 1873. Procedent del Maresme, travessava la vall del Besòs i ascendia fins a Trinitat Nova per arribar finalment a la Central d'Altures, l'actual seu del districte d'Horta-Guinardó. En sisè lloc trobem la Casa de les Aigües de Montcada, ubicada al barri de Can Sant Joan, que fou l'antiga central d'extracció de l'Ajuntament de Barcelona i de 1879 a 1989 va completar l'abastament de l'ABM.

En setè lloc, cal esmentar dos altres aqüeductes, Baix i Alt Vallès. Procedien de la conca dreta del Besòs i foren adquirits per la SGAB el 1881 i 1896, respectivament. Un tram del primer es pot veure al barranc de Can Cuyàs, a Ciutat Meridiana. El vuitè lloc l'ocupa la central d'Agbar del Besòs, a tocar de l'A17, finalitzada el 1895 i encara en servei, i el novè, l'estació elevadora de les aigües captades a Montcada de l'Ajuntament de Barcelona, destinada a l'abastament municipal i operativa de 1919 a 1989. Actualment es troba seccionada per la Meridiana, en les anomenades Cases de les Aigües de Trinitat Vella i Trinitat Nova.

La ruta de l'aigua a llevant de la ciutat, incorporada als espais MUHBA, actualment permet visitar la boca de la mina de Montcada, la Casa de les Aigües de Montcada, els trams descoberts del rec Comtal i la Casa de les Aigües de Trinitat Vella. Esperem que en un futur immediat sigui possible millorar i completar aquesta ruta amb la visita a la Casa de les Aigües de Trinitat Nova i la dignificació del tram del rec Comtal al seu pas per les hortes de la Ponderosa, a tocar de l'autovia A17.

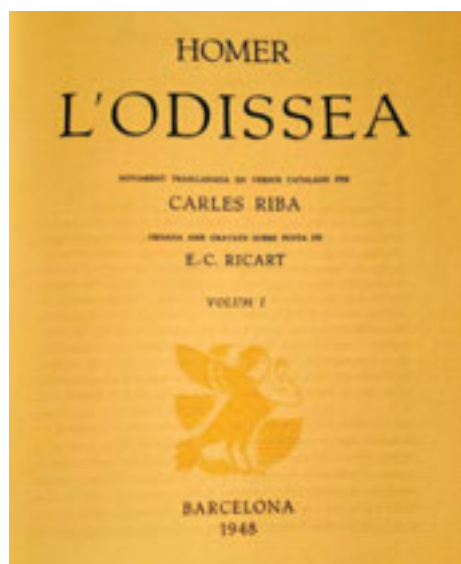
Manel Martín Pascual
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Nostrar la literatura universal

Les al·lusions a Babel, siguin en forma de dispersió de la humanitat fragmentada en múltiples llengües, com a càstig diví per haver gosat construir una torre per arribar a Déu, o siguin en forma de biblioteca infinita que contindria tots els llibres en totes les llengües, constitueixen un doble tòpic d'obligada referència quan es reflexiona sobre el paper de les traduccions en la literatura universal. No ens enganyem: ningú no sabrà mai totes les llengües, ni això garantiria el coneixement de totes les literatures. Per això, la figura del traductor resulta imprescindible; ara bé, com a alguna cosa més que algú que permet l'accés a una literatura en una llengua que no coneixem.

Cal tenir present que, en els orígens mateixos de la idea de literatura universal, la formulació de la idea de *Weltliteratur* per part de Goethe, aquest insistia que tot traductor hi ha de ser considerat una figura clau, «perquè s'esforça com a mitjancer en la relació general intel·lectual, i fa seva la tasca de promoure l'intercanvi. Hom dirà el que voldrà sobre la insuficiència de la traducció, però ha estat i segueix sent una de les més importants i dignes feines de la universalitat». Cal recordar que aquestes paraules les adreçava Goethe a l'escriptor escocès Thomas Carlyle en una carta datada el 20 de juliol de 1827; Carlyle, al seu torn, era el traductor i crític literari escocès que va presentar als britànics la literatura alemanya del seu temps, tant per mitjà de traduccions a l'anglès com amb un esforç de reflexió crítica veritablement imponent.

Figures com aquesta permeten pensar en els traductors com a *intraductors*, és a dir, com aquells que, a més de traslladar a la llengua pròpia la literatura d'una altra, la presenten, la introdueixen al seu propi context, modificant-lo: «Abandonada a si mateixa, tota literatura exhaurirà la seva vitalitat, si no ve a ser renovada per l'interès i les contribucions de la literatura estrangera», afegeix Goethe en la mateixa carta a Carlyle. Evitar aquest exhauriment seria la tasca gairebé heroica dels traductors, per no esmentar altres dificultats de caràcter teòric, no pas menors, com són les derivades de la necessitat de fer que una traducció sigui fidel a l'obra original, però tingui un encaix perfecte en la llengua literària d'arribada. En aquest sentit, la literatura traduïda forma part de la literatura pròpia: és allò que en català en diríem *nostrar*, que permet considerar part de la nostra imaginació autors com el mateix Goethe, Gustave Flaubert, Franz Kafka, Thomas Mann o Stefan Zweig no només per l'existència eminent de les seves obres, sinó perquè grans traductors —i grans escriptors que han traduït— com Joan Maragall, Carles Riba o Feliu Formosa han assumit el compromís de *nostrar-les*. I aquests noms ens permeten subratllar un fet clau: la catalana és una de les cultures a la qual, proporcionalment, més es tradueix, i això converteix Barcelona, pel seu doble camp editorial i literari, en una de les capitals europees de la traducció.

De vegades s'ha volgut veure en la idea de *Weltliteratur* les bases perquè algun dia se superés definitivament la dispersió babilònica i s'arribés a una nova unitat de totes les cultures en una sola llengua literària. Però com va saber advertir Eric Auerbach, això significaria alhora un fals

acompliment del somni goethià, i, en realitat, la seva destrucció: el gran comparatista alemany entenia els ideals de Goethe més aviat com una fecundació recíproca de la diversitat. Entesa així la literatura universal, queda més clar el paper determinant de la traducció en cadascuna, en totes les literatures que la formen. I el traductor seria, en aquest sentit, clau. Potser per això George Steiner afirmava que la literatura comparada viu en les derrotes de la traducció, és a dir, que té com a missió posar en relació els elements intraduïbles entre les cultures i, a partir d'aquí, continuar la tasca del traductor a través de la crítica. Però podríem afegir que no és possible ser un bon traductor sense ser també un gran crític comparatista: algú que és conscient de la pròpia tradició literària fins al punt de proposar-li i acostar-li aquells altres autors i obres, d'altres tradicions literàries, que li permetran continuar-se de manera infinita, sense abandonar-se.

Antoni Martí Monterde

Director del Màster Barcelona-Europa (UB-MUHBA)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[VII-la Joana. Història, ciutat i literatura](#)

[Barcelona capital literària i el museu](#)

[La programació 'de proximitat' a la seu del museu al Park Güell](#)

[Al rescat de les botigues històriques que es tanquen](#)

[Els primers pagesos: la prehistòria a la plana de Barcelona](#)

[La ciutat i el treball: el relat del MUHBA a Fabra i Coats](#)

[Per un museu de la ciutadania](#)

[Verdaquer, un condol popular massiú](#)

[Repensant el Palau Reial Major](#)

[Carta Històrica de Barcelona](#)

[Interrogar l'eix de Pere IV](#)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Vil·la Joana. Història, ciutat i literatura

Enterrament multitudinari de Jacint Verdaguer, 13 de juny de 1902. Autor desconegut

La Vil·la Joana, a Vallvidrera, és la darrera casa que va acollir l'escriptor Jacint Verdaguer. Verdaguer, malalt, l'havia triada per trobar-hi repòs i guariment, però hi acabà els seus dies el 10 de juny de 1902. Vora la ciutat de Barcelona, enmig d'un paisatge boscos, Vil·la Joana semblava marcar i resoldre *in extremis* un gest insistent en el darrer Verdaguer: la indicació de la nostàlgia de la casa, de la necessitat d'habitar, de la convicció (mai no afeblida en Verdaguer) que ser al món vol dir habitar. D'aleshores ençà, un sòlid consens ciutadà, en qualsevol cas, ha fet de la Vil·la Joana la casa de Verdaguer que hem rebut com a llegat: el lloc de memòria verdagueriana i alhora l'eloqüent recordatori del valor col·lectiu de la imaginació i de la paraula literàries. Així, és també com a casa de la literatura que proposem de repensar Vil·la Joana; com un espai que apel·la al valor de la paraula com a casa comuna i, en particular, al de la paraula literària en les seves singulars capacitats cognoscitives i realitzatives i en la seva condició d'instrument decisiu per a la construcció simbòlica de la ciutat contemporània.

A grans trets, la museografia en curs té fixat com a primer propòsit fer memòria, a través dels usos successius de l'antic mas Ferrer i actual Vil·la Joana, de les característiques de la dialèctica entre Barcelona i Collserola. Vol mostrar el llarg comerç entre la ciutat i el seu entorn natural, el pas de l'espai rústic a l'espai contemporani cada cop més accessible i proper, susceptible d'esdevenir urbanament funcional, subsidiari o tributari, de la ciutat que té a l'altra banda dels turons; un *locus amoenus* adient al lleure o a l'ús residencial exclusiu, o als usos terapèutics o educatius –per a Verdaguer i, després, per als infants de les escoles especials de Vil·la Joana. El segon objectiu és incidir en el valor de la literatura com a capital simbòlic imprescindible de les societats contemporànies, constituït en particular de la configuració de l'espai urbà, tal com mostra molt precisament el cas de Barcelona, amb la intervenció estel·lar de Verdaguer.

Quant al discurs específic sobre Verdaguer, en primer lloc vol centrar-se a considerar-lo com a nòdul singular on conflueixen un feix significatiu de fenòmens, episodis i atributs de què el poeta i la seva obra són alhora agent i escena. Concretament, es tracta de mostrar Verdaguer, d'una banda, com a agent dels programes de producció simbòlica de la Renaixença, de la nova Barcelona, del nou patriciat urbà (dels López, dels Güell...) i de l'Església militant del vuit-cents; de l'altra, com a observador colpit i inquiet del mal social que finalment es rebel·la contra el poder i decideix acusar. A més, vol servir la memòria del pas de Verdaguer per Vil·la Joana mitjançant un tractament museogràfic específic de restitució dels espais i objectes que, preparats *ex professo* per a l'estada de Verdaguer, van ser testimonis dels seus darrers dies. I finalment, vol subratllar la força extraordinària de la seva figura pública, perdurable a través de projeccions de tota índole i d'una posteritat que no ha deixat de ser fecunda entre lectors, creadors i estudiosos.

L'herència de Vil·la Joana és part d'aquesta rica posteritat a què la museografia en curs confia també retre servei. Una herència, ha estat dit, sempre és una tasca.

Josep M. Domingo

Universitat de Barcelona

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Barcelona capital literària i el museu

La Rambla. Diada de Sant Jordi, 2015 ©Adrià Goula.

Aquest any ha tingut lloc el doble Simposi Internacional *Barcelona-París: relacions intel·lectuals i capitals culturals*, amb una primera part al maig a Barcelona, al MUHBA, i una segona part a l'octubre, a l'Institut d'Études Avancées de París. L'objectiu d'aquest simposi –que ha estat l'activitat central del Màster UB-MUHBA *Barcelona-Europa: Literatura i Història Comparada dels Intel·lectuals*, aquest curs passat– era estudiar i donar a conèixer les relacions intel·lectuals entre Barcelona i París, en el període 1875-1975, des del punt de vista de la literatura comparada, la història comparada dels intel·lectuals i la història cultural de les ciutats. Amb aquest objectiu s'han reunit més de 40 investigadors a les dues ciutats, i aviat apareixerà el llibre que reunirà totes les ponències.

París, el segle XIX i part del XX, va ser una referència ineludible per Barcelona, fins al punt que va marcar profundament el seu model urbà, de ciutadania i de camp literari i intel·lectual. La major part dels grans escriptors catalans han passat en algun moment per París, com a corresponsals, com a viatgers, o com a exiliats, i han després de la capital de França una visió del que hauria de ser Barcelona –o del que hauria de defugir. A més, la literatura catalana s'ha definit, durant una gran part de la seva història i de manera molt profunda, amb relació a la literatura francesa: lectures, debats literaris i fonaments ideològics d'irradiació parisenca han tingut a Barcelona un ressò i un desenvolupament específics. Per la seva banda, no són pocs els escriptors francesos amb estades a Barcelona que mereixen ser contextualitzades i estudiades. París i Barcelona articulen dues maneres diferents i complementàries de ser capital cultural, és a dir, d'acumular un capital simbòlic que els atorga una funció central i ordenadora del seu camp nacional i de la seva posició internacional.

Barcelona és una capital cultural europea en transició. Moltes iniciatives culturals dels anys propassats, en aquesta ciutat, s'han caracteritzat per confondre la internacionalització de la imatge de Barcelona amb la interrelació entre camp local i internacional. Cal un canvi d'enfocament, que també està lligat a un canvi generacional i a una reflexió sobre les condicions de ciutadania. Només des d'aquesta reflexió ciutadana –que vinculi el present amb el seu llegat– es podrà inaugurar una altra temporalitat per a Barcelona com a capital cultural.

Per això cal assenyalar el projecte Vil·la Joana - Casa Verdaguer de Literatura, impulsat pel MUHBA, com una de les iniciatives més importants i innovadores dins del panorama de la idea de capitalitat cultural. Lluny del centre, a Collserola, la residència on va morir Verdaguer ofereix una perspectiva generosa de tota la ciutat, que inclou els morts i els vius, el llegat, el present i el futur. El fet que aquest projecte incorpori explícitament totes les dimensions de la condició de capitalitat cultural –local, nacional, universal– significa un canvi substancial de plantejament, que té en la recerca, i no només en la promoció, els seus fonaments.

La idea podria, a més, veure's reforçada pel reconeixement de Barcelona com a Ciutat Creativa Unesco de la Literatura. Aquestes dues iniciatives constitueixen una aposta molt seriosa i a llarg termini. En el cas de MUHBA Vil·la Joana, impulsant un centre de recerca i debat sobre la relació entre literatura i ciutat i, des d'aquesta, cap a la literatura universal. En el cas de la condició de Ciutat Creativa Unesco de la Literatura, pel que té de reconeixement d'una estructura en què el llibre literari –i el llibre en general– tenen un paper fonamental en la vida ciutadana.

Antoni Martí Monterde

Director del Màster UB-MUHBA

Barcelona-Europa: Literatura i Història Comparada dels Intel·lectuals

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La programació 'de proximitat' a la seu del museu al Park Güell

Vespres musicals al Park Güell, juliol de 2014 ©Autor: Mònica Martínez

Des que l'octubre del 2013 s'instaurà el nou sistema de gestió del Park Güell, que comporta el tancament de la zona monumental durant el dia, el MUHBA, amb la col·laboració de B:SM, ha organitzat tot un seguit d'activitats gratuïtes amb la voluntat que els ciutadans de Barcelona poguessin fer més seu el parc.

Des del final de gener del 2014 i fins al final de març del 2015, dins el registre **Gaudir més Bcn**, gairebé cada dissabte es va oferir gratuïtament un itinerari guiat: **La primera balconada de Barcelona. La ciutat vista des dels Tres Turons**. La ruta mostrava el creixement de la ciutat i s'iniciava al turó de la Rovira, travessava el Park Güell cap a la font de Sant Salvador d'Horta, i acabava al pont de Vallcarca; 575 persones van seguir aquest itinerari guiat.

També des del 2014 el MUHBA va obrir la Casa del Guarda durant la celebració de la **Nit dels Museus**. El 2014 es va oferir un espectacle nocturn similar a les celebracions que es feien al Park Güell a principi del segle xx. Amb el títol **Alè. Música, dansa i literatura a la Barcelona dels anys 20**, els assistents, 248 ciutadans, van poder gaudir de les peces de joventut per a piano de Manel Blancafort, interpretades per Blanca Soler i acompanyades per Marc Egea amb la viola de roda i el taragot. El cos de dansa de l'esbart d'Arenys de Munt, dirigit per Carles Marpons, va il·lustrar les peces musicals, i l'actriu Gemma Sangerman va donar veu als literats que han escrit sobre aquest indret: Rusiñol, Rodoreda i Carner.

Les portes obertes a la Casa del Guarda organitzades la mateixa nit, de dos quarts de deu a la una de la matinada, van congrega 351 persones. La **Nit dels Museus** del 2015, a la visita a la Casa del Guarda, per la qual van passar 432 persones, s'hi va afegir un itinerari guiat, **Gaudí Insòlit**, que explicava la urbanització del parc. L'estiu del 2014 es van celebrar els **Vespres musicals al Park Güell**.

Tots els divendres del mes de juliol cantants, músics i rapsodes van interpretar obres de la literatura catalana que tenien com a tema principal la ciutat de Barcelona: Vinyoli, Verdaguer, Espriu, Maragall i d'altres, interpretats per Gemma Sangerman, Oriol Romaní, Xavi Múrcia, Dídac Rocher i Alfons Encinas. Els espectacles els van seguir 587 persones.

La proposta de l'estiu del 2015, en canvi, a més de visites comentades a la Casa del Guarda, que van seguir 156 persones, va consistir a oferir dos itineraris guiats el mes de juliol: **Barcelona 1902. La urbanització de la muntanya pelada** i **La conquesta dels Turons**, que van ser seguits per 139 persones.

A la primavera, tant l'any 2014 com el 2015, es va portar a terme una activitat adreçada a les escoles bressol de Gràcia, "Trencadís de sons i colors", amb la col·laboració del Districte, Agenda 21 i B:SM. Va portar al Park Güell 486 infants d'1 i 2 anys i els seus acompanyants, en una activitat que es treballava primer a l'aula i que després recorria el parc de la mà d'un grup de músics i d'una ballarina.

Els mesos de febrer i març del 2015 es va fer la primera sèrie de conferències emmarcades dins el títol de **Vespres al Park Güell**, amb una xerrada sobre la restauració de la Casa del Guarda, a càrrec d'Anna Ribas i Carme Hosta, i una altra d'Albert Cuchi sobre l'aigua al Park Güell, amb l'assistència de 48 persones. Els mesos de novembre i desembre tindran lloc dues conferències més. En la primera es presentarà el nou itinerari Balconada/BCN recollit en la Guia d'Història Urbana núm. 18 del MUHBA, a càrrec de Jordi Ramos i Joan Roca, mentre que la segona tractarà de la cultura i el lleure al Park Güell al llarg del temps i anirà a càrrec de Mireia Freixa i Mar Léniz.

Fins a la tardor de 2015 gairebé 3.000 barcelonins han pogut gaudir d'alguna de les activitats gratuïtes que s'han organitzat al Park Güell i es calcula que a final d'any en seran encara uns quants més.

Teresa Macià Bigorra
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Al rescat de les botigues històriques que es tanquen

Rètol il·luminós de l'antiga botiga Vinçon, 2015 © MUHBA (Autor: Josep Bracons).

Entre els últims mesos de l'any 2014 i el començament del 2015 hem assistit a tancaments o a l'anunci de canvis significatius que han afectat botigues de Barcelona com El Indio del carrer del Carme, la filatèlia Monge i la bomboneria Fargas de la plaça de la Cucurulla, el Colmado Quílez de la rambla Catalunya amb Aragó, l'encisadora botiga El Ingenio del carrer Rauric, Musical Emporium, que es trobava a Canaletes, Paraguas Carballo, al carrer Pau Claris, o Vinçon, al passeig de Gràcia.

I també llibreries com Catalònia, o, més recentment, La Formiga d'Or o Negra i Criminal. Són unes quantes botigues, al cap i a la fi, entre les moltes que es van tancant i obrint cada dia a Barcelona, al centre i als barris, però per la seva significació han generat molt debat, i han esdevingut testimonis rellevants d'un procés que té un abast molt important i que, sens dubte, concerneix de ple la història urbana.

Des de la perspectiva del MUHBA interessa reflexionar sobre la globalitat d'aquest procés, assajant-ne una lectura des del punt de vista de la història urbana. Els resultats ens haurien de permetre definir algunes actuacions en l'àmbit de les col·leccions que serveixin per documentar-lo museogràficament i patrimonialment amb tots els seus matisos i derivacions.

El comerç, les botigues i la senyalètica comercial són, al cap i a la fi, un dels temes habituals en la gran majoria de museus de ciutat europeus i el MUHBA ja en té, a les seves col·leccions, alguns elements tan notables com els vitralls de la farmàcia Sastre i Marquès, de Puig i Cadafalch, o diverses parades dels mercats de Santa Caterina i Sant Antoni, entre les quals l'extraordinària parada modernista que ara mateix es troba exposada a MUHBA Oliva Artés.

Independentment del procés de reflexió que és obert, ha calgut actuar d'urgència davant de la imminència d'alguns tancaments. Ens hem apropiat a la gran majoria de botigues «emblemàtiques» que anaven tancant i els hem plantejat l'interès del MUHBA per recollir-ne testimonis.

Val a dir que l'acollida ha estat sempre favorable, però els resultats han estat variables, perquè no sempre els seus responsables estaven en condicions de satisfer les nostres peticions. O nosaltres d'assumir els condicionants que se'n derivaven.

Volem destacar i agrair la receptivitat que vam trobar a Vinçon, que de moment ha permès incorporar a la col·lecció del MUHBA un dels seus emblemàtics rètols de neó. Menys ressò públic va tenir el tancament de la botiga Rifé Electrònica del carrer Aribau, que tanmateix ens ha aportat un magnífic rètol que amb el seu grafisme reflecteix un concepte, molt dels anys setanta, d'allò que aleshores era l'electrònica.

Les actuacions que hem dut a terme arran del debat obert pel tancament d'aquests establiments històrics o emblemàtics obeeixen a la voluntat del Museu de fer créixer la col·lecció contemporània, i de fer-se ressò de les demandes i els debats socials. Però és també propi de la nostra política de col·leccions

prestar atenció a nous patrimonis i eixamplar la mirada sobre els temes de debat, aportant-hi nous elements per tenir en compte. Per això és imprescindible teixir i reforçar una xarxa de complicitats arreu de la ciutat que reverteixi en una col·lecció diversa i àmpliament representativa.

L'experiència acumulada arran del tancament de les botigues històriques ha estat molt positiva en aquest sentit.

Josep Bracons i Clapés

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Els primers pagesos: la prehistòria a la plana de Barcelona

Excavació en el solar de l'antiga caserna de la Guàrdia Civil de Sant Pau del Camp, 1990

La prehistòria al pla de Barcelona és un fenomen de gran envergadura però de descoberta recent. Fins a l'inici de la dècada de 1990 les notícies sobre el passat remot de Barcelona eren esparses i no permetien caracteritzar de forma consistent cap horitzó d'ocupació prehistòrica d'aquest territori.

El panorama va canviar quan, entre 1989 i 1992 i de resultes dels programes de regeneració urbanística endegats per l'Ajuntament de Barcelona amb la finalitat d'esponjar i sanejar Ciutat Vella, els grans projectes de promoció d'obra pública van produir importants remocions del subsòl en diversos solars prop del monestir de Sant Pau del Camp. El reconeixement del jaciment neolític i de l'edat del bronze en el solar de l'antiga caserna de la Guàrdia Civil de Sant Pau del

Camp fou un dels esdeveniments més importants de l'arqueologia prehistòrica de Catalunya. De llavors ençà, les descobertes materials de la prehistòria s'han anat succeint, no només a Ciutat Vella sinó també a altres àrees de Barcelona, de manera que a hores d'ara les evidències d'ocupació humana intensiva del pla de Barcelona des del VI mil·lenni són incontestables.

Any rere any, el gruix de testimonis materials, recerques i informació disponible dels primers assentaments és més gran. Els resultats de les recerques portades a terme han estat parcialment publicats, bé en el cicle de la Tribuna d'Arqueologia, bé en revistes científiques o en congressos especialitzats de diverses disciplines. Els anuaris d'arqueologia han anat donant compte de les intervencions arqueològiques que s'han fet cada any i, com a primera síntesi del revelador jaciment de Sant Pau, l'any 2008 el número 4 de la revista *Quarhis* del Museu d'Història de Barcelona publicava un complet treball de la mà de diversos investigadors, que suposava una aproximació a l'hàbitat, la tecnologia, l'aprofitament dels recursos naturals, les pràctiques agrícoles i ramaderes, les pràctiques funeràries i les característiques antropològiques d'aquestes primeres comunitats prehistòriques.

Posteriorment, la investigació arqueològica ha continuat avançant, ha crescut el nombre de jaciments prehistòrics coneguts i el registre arqueològic ha proporcionat moltes més dades que han estat estudiades o estan en procés d'estudi, i que mereixen ser donades a conèixer. A més, el gruix de la informació generada és tal que convé sistematitzar els resultats i articular un relat historiogràfic global per a la prehistòria de Barcelona, que al seu torn contribueixi a la caracterització, per exemple, del procés de neolitització de la Mediterrània occidental.

En aquest context, el Museu d'Història de Barcelona, amb la col·laboració del Departament de Prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona i del Servei d'Arqueologia municipal, està preparant per a la primavera del 2016 una exposició i una publicació de la sèrie Documents del MUHBA, dedicades a les primeres comunitats de pagesos i ramaders establerts al pla de Barcelona. Miquel Molist, catedràtic de Prehistòria de la UAB, i Anna Gómez, doctora en prehistòria del mateix equip, que des de fa anys dirigeixen un projecte d'estudi multidisciplinari sobre la prehistòria al pla de Barcelona, en són els comissaris i coordinadors científics. Però el propòsit d'aglutinar recerques i

synetitzar els resultats no seria possible sense les valuoses aportacions d'un considerable nombre d'arqueòlegs i especialistes en diverses disciplines, els treballs dels quals seran recollits en els formats públics d'aquest projecte.

La domesticació de plantes i d'animals és una innovació que es va produir al Pròxim Orient fa uns 10.000 anys, i va arribar a l'occident del Mediterrani fa uns 6.500 anys. L'exposició i la publicació que l'acompanyarà es faran ressò dels testimonis que hi ha al pla de Barcelona dels grups humans que s'hi van establir, i que havien adoptat l'agricultura i la ramaderia com a forma de subsistència. Foren els artífexs de la primera gran transformació del paisatge, i constitueixen les primeres comunitats d'humans que, de forma estable, van ocupar i explotar el territori barceloní.

Mònica Blasco
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La ciutat i el treball: el relat del MUHBA a Fabra i Coats

“Remendadores” de xarxes de pesca. Fabra i Coats, Sant Andreu, 1962 ©Autor desconegut

Aproximació al projecte

Des del moment de la recuperació per a la ciutat del recinte fabril de l'empresa Fabra i Coats a Sant Andreu de Palomar, el Museu d'Història de Barcelona, ha estat treballant per establir-hi les sales dedicades a la història de la ciutat des del treball, amb tres grans objectius:

- Traçar, i alhora reivindicar, la **continuïtat** de la trajectòria comercial i industrial de la vila, des de la Barcino romana, passant per la ciutat medieval, moderna i industrial fins a arribar a la Barcelona «postindustrial» dels nostres dies.
- Posar en primer pla la importància dels **factors de naturalesa social**: la transmissió dels coneixements, dels valors i de les formes d'organització del treball que, en cadascuna de les etapes, expliquen una part important de l'èxit econòmic de la ciutat.
- Fer aquesta tasca en **connexió amb la ciutat**, tant pel que fa al patrimoni museístic des del punt de vista més clàssic (fàbriques, màquines, objectes i documents), com pel que fa al contacte amb les entitats que actualment treballen en aquest àmbit.

Per què la Fabra i Coats?

Un projecte d'aquesta dimensió i ambició requereix un punt d'ancoratge a Barcelona que, per ell mateix, faci evident les idees força que animen la iniciativa. La potència del patrimoni industrial de la Fabra i Coats, la importància de la trajectòria industrial de l'empresa, el seu impacte social, i la pervivència, encara avui dia, a través dels Amics de la Fabra i Coats i altres entitats, de lligams vius i fructífers entre la memòria de l'empresa i el veïnat, ens proporcionen aquest arrelament, ben profund, a la ciutat.

De l'estudi de cas a la reflexió general. Dels treballadors al treball

Si l'espai de Can Fabra és ben apropiat per acollir les sales del MUHBA dedicades al món del treball a Barcelona, també és cert, però, que la visió d'aquesta iniciativa transcendeix àmpliament la trajectòria d'una sola empresa. Ben a prop de Can Fabra hi haurà, per exemple, una altra empresa cabdal: La Maquinista, que compta amb l'espai de la Fundació la Maquinista i Macosa.

Per aquest motiu és necessari partir d'un marc conceptual global que ens permeti apropar-nos al **treball**, amb la màxima ambició i des de diferents perspectives: el treball com a **institució històrica**, és a dir, com un tipus de relació entre individus regulada per costums, hàbits o lleis; també les **condicions de treball**, enteses en un sentit molt ampli, que en cada moment històric donen contingut a la institució laboral, i finalment les **dinàmiques** que afecten la institució del treball i modelen en cada moment les condicions que s'hi donen.

Hem parlat molt de treball, però i els **treballadors**? Un dels riscos d'utilitzar un aparell metodològic elaborat és perdre's en sofisticades elucubracions teòriques i oblidar-nos dels subjectes, dels protagonistes del fenomen que estudiem: els treballadors. Per aquest motiu el nostre enfocament partirà de la realitat que el Museu té més a prop: estudis de casos concrets, aspectes ja treballats de la història de múltiples empreses de la ciutat, que posaran noms i cognoms a les problemàtiques analitzades i –això sí– serviran com a trampoli per impulsar la nostra reflexió i obrir el focus: en l'espai, a tota Barcelona i si s'escau al món, i en el temps, tant cap al passat com, partint del nostre present, cap al futur.

Aquest plantejament, que prioritza la **reflexió** per sobre de l'explicació, ha d'**obrir-se a la ciutadania**, integrant les iniciatives i inquietuds al voltant del treball que apareixen a la ciutat de Barcelona i incitant i impulsant la discussió i el debat. Alhora posarà en valor el **patrimoni industrial** de Barcelona i, tot partint de la Fabra i Coats, anirà teixint una teranyina de relacions amb la resta del patrimoni industrial barceloní, donant-li visibilitat i permetent-ne una millor contextualització i comprensió.

I encara més, un «museu taller»

Actualment, a les instal·lacions de Can Fabra es guarden els arxius documentals de l'empresa i també els fons d'objectes de la societat recuperats en el seu moment pels Amics de la Fabra i Coats i el MUHBA. Ambdós fons són extraordinàriament rics i extensos.

Les noves instal·lacions del Museu són l'entorn ideal per continuar el procés de custòdia, catalogació, ordenació i posada en valor de tot aquest patrimoni, assumint així la funció de «**museu taller**» que generarà la seva pròpia dinàmica de **creació de coneixement** i que ha de permetre enriquir els focus d'atenció del futur Museu.

Pere Colomer i Roma

Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Per un museu de la ciutadania

MUHBA Oliva Artés, estiu 2015.

Expressar la perifèria, reteixir el centre i relatar la ciutat

Liverpool, Hèlsinki, Viena, Stuttgart, Frankfurt, Cracòvia i Copenhaguen, entre altres. No són poques les grans ciutats europees que estan refent el seu museu d'història i subratllant-ne la presència i la rellevància al cor de la ciutat. En molts casos, la renovació s'emprèn després d'un procés d'extensió urbana d'aquests museus, que han organitzat el seu relat en múltiples espais patrimonials, tant al centre com a la perifèria.

Els museus de ciutat van néixer per custodiar i mostrar objectes provinents de la modernització, tant arqueològics com artístics, com a contrapunt que legitimava en el passat històric les elits de la ciutat.

Quan van disminuir els *sventramenti* i les operacions urbanístiques als nuclis antics es van fer més curoses, i quan la modernitat ja havia fet un bon camí, un gran nombre d'aquests museus van caure en un llarg període d'estancament. Així fou fins que, en les darreres dècades, en bona mesura pel seu potencial per a la representació d'una ciutadania molt més plural i diversa, els museus de ciutat han ressorgit amb molta força com a museus dels ciutadans. El museu es converteix així en representació col·lectiva urbs endins i en portal renovat de la ciutat per als visitants.

El MUHBA ha estat ben present en aquesta reformulació dels museus de ciutat com a miralls i ambaixadors de les respectives metròpolis a través de la City History Museums and Research Network of Europe, la xarxa creada i liderada pel nostre museu.

La Declaració de Barcelona, que presentàvem en el *Butlletí* número 29, ha aconseguit un ampli ressò i fa poc fou publicada pel CAMOC, la secció de museus de ciutat de l'ICOM.

La tasca que han dut a terme en els darrers anys l'equip i els col·laboradors del Museu ha permès, malgrat la limitació dels recursos disponibles, un gran salt endavant en la construcció d'un relat coral de Barcelona, arrelat als seus barris i alhora ben articulat.

Així s'han consolidat, enguany, les visions de la ciutat tardoantiga, al conjunt episcopal al subsòl de la plaça del Rei; de la història medieval, vista des del Call; i també l'apunt sobre la potència industrial a la sala de calderes de Fabra i Coats (en espera de poder-hi relatar la ciutat des del món del treball); i el retrat de la ciutat que va viure al límit sota les bombes de la Guerra Civil i del barraquisme de postguerra, al turó de la Rovira.

Aquest salt endavant ha estimulat la innovació metodològica, tant en el relat històric com en les col·leccions i la restauració d'edificis, i també en les apostes museològiques. A MUHBA Oliva Artés s'ha optat per assajar una nova fórmula de museu laboratori en la presentació de la metròpoli contemporània, amb l'exposició estable *Interrogar Barcelona. De la industrialització al segle XXI*, que hi romandrà fins que es reprenguin les obres. Ben aviat MUHBA Vil·la Joana s'incorporarà a aquest teixit, amb una aproximació en múltiples registres a la ciutat construïda des de la literatura i des de la

paraula (Vil·la Joana no és tan sols un lloc on va viure Jacint Verdaguer, sinó també una escola pionera en la conquesta de la paraula per a infants sords, cecs i amb altres dificultats).

Ens disposem a emprendre ara un nou salt endavant en la consolidació del Museu com a mirall i portal de la ciutat. L'aposta és que el MUHBA pugui posar-se de llarg en la celebració dels seus 75 anys el 2018/19, com a punt de trobada de tothom amb la ciutat i amb la seva història i memòries. Construir ciutadania i atendre el turisme no han de ser dos camps separats, sinó que cal combatre el risc de potenciar una dualització empobridora. Cal reformular a fons les pràctiques turístiques. Aquest és en gran manera l'objectiu del postgrau posat en marxa el curs 2015/16 conjuntament amb l'Institut del Teatre: *Relat urbà, teoria i pràctica de l'itinerari històric*.

Queden encara per completar les diverses obres pendents a les seus del museu a la perifèria, amb una «museografia de proximitat» capaç de resultar atractiva alhora als veïns de l'entorn, directament implicats en els projectes, i als visitants de Barcelona interessats a allunyar-se dels tòpics turístics.

De moment el camí fet sembla que té èxit: començar per la perifèria obliga a reformular moltes coses i ha permès de repensar el MUHBA com a institució museística amb les sales escampades per la ciutat.

Però aquest mirall polièdric de Barcelona, en què cada espai patrimonial substancia un relat històric, és una mirada sobre el conjunt i no sols una expressió local; quedaria desdibuixat si no es planteja alhora una reflexió ambiciosa sobre el nucli antic de Barcelona. La reapropiació ciutadana de Ciutat Vella requereix, d'entrada, actualitzar el patrimoni del districte. El nucli antic és tant l'espai de la Barcino romana i de la capital mercantil formada en temps medievals com el bressol de la modernitat industrial, que va tenir a la capital de Catalunya la més gran concentració fabril i obrera de la Mediterrània dins de les seves muralles. Convé, doncs, abordar tant els elements patrimonials del llegat fabril i obrer, principalment als barris de Sant Pere i al Raval, com l'anomenat «Barri Gòtic», al bell mig del qual se situa el Museu, a la plaça del Rei.

La reapropiació del Barri Gòtic, cor simbòlic de Barcelona, és fonamental per poder abordar nous relats històrics i noves memòries en la construcció d'una personalitat de Barcelona àmpliament assumible.

El Barri Gòtic, impulsat pel noucentisme amalgamant elements antics i noves construccions –com el pont neogòtic del carrer del Bisbe–, creava una eficaç legitimació historicista del centre de poder de Barcelona. Val la pena de rellegir la síntesi que en féu Adolf Florensa a *Nombre, extensión y política del "Barrio Gótico"* el 1958. Ara, més de mig segle després, caldria repensar el paper d'aquest espai d'alta densitat simbòlica ideat a principis del nou-cents per tal d'intervenir-hi de manera adient al segle XXI.

No és només una qüestió de regulació d'usos, davant la pèrdua ostensible d'habitants i de diversitat d'establiments comercials a què aboca l'actual monocultiu turístic, sinó que és també una qüestió urbanística i patrimonial. La reapropiació del Gòtic per la ciutadania obliga a reconsiderar la relació conceptual entre l'espai públic, els monuments i les activitats.

Amb aquest propòsit, el Museu ha posat en marxa nous estudis sobre el conjunt monumental amb vista a una millor simbiosi entre museu i espai públic, i a una redefinició de l'interior del complex unitari que formen els edificis de Llibreteria, Casa Padellàs, el Palau Reial i el subsòl arqueològic. Com a museu que aspira a trencar límits entre espais interiors i espai públic, entre recerca, innovació i difusió, entre formats de treball, entre barris i ciutat, entre capital i país, entre barcelonins, immigrants i turistes, i entre petits i grans, el Museu necessita una reforma interior de la seu principal, a l'entorn de la plaça del Rei.

Cal poder comptar a MUHBA Plaça del Rei amb espais per acollir, de manera dialogada i satisfactòria, els visitants, en especial les visites escolars; per organitzar el Centre de Recerca, Documentació i Debat, veritable ànima del Museu; i per oferir a barcelonins i visitants una acurada exposició de síntesi sobre les grans qüestions de la història de la capital de Catalunya. Podriem anomenar-la «Això és Barcelona». Convé, així mateix, poder dividir en segments diferenciats el recorregut museístic de Plaça del Rei, dedicat a l'urbs antiga i medieval, per facilitar-ne la visita, multiplicar-ne les lectures possibles i relacionar-lo més estretament amb les altres seus i espais patrimonials del Museu. Retornant al que dèiem abans, el 75è aniversari, que celebrarem entre 2018 i 2019, marca una fita per donar impuls a aquesta *refundació* del museu, i per posar Barcelona al costat de les metròpolis que han optat per fer del seu museu de ciutat una institució que relligui coneixement, patrimoni i ciutadania. Això és, justament, el que proposa la Declaració de Barcelona sobre els museus de ciutat europeus que, com s'ha esmentat, ha tingut una àmplia difusió darrerament.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

Verdaguer, un condol popular massiu

© MUHBA (Autor: Josep Bracons)

La revisió de l'inventari dels fons del MUHBA - Vil·la Joana, engegada l'any 2012, abans de l'inici de les obres de rehabilitació de la casa, ha produït alguns resultats interessants que val la pena comentar prenent com a pretext aquest llibre de signatures de condol per la mort de Jacint Verdaguer.

Per una banda ha estat possible adquirir una nova visió sobre el conjunt de la col·lecció verdagueriana i documentar-la millor. Per l'altra, hem pogut ampliar el coneixement d'algunes peces singulars i fins i tot celebrar algunes troballes significatives.

Així, ara mateix, mentre redactem aquesta nota, es pot veure a l'exposició dedicada a les arts industrials del modernisme que ha organitzat la Fundació Catalunya La Pedrera, una medalla que representa sant Jordi lluitant contra el drac. Es tracta d'un magnífic disseny modernista d'Alexandre de Riquer, trobat entre els objectes que van pertànyer a l'editor i poeta Francesc Matheu.

No es pot dir que els plec amb les signatures de condol per la mort de Jacint Verdaguer, recollits a la porta de l'Ajuntament mentre durava la vetlla, fossin del tot desconeguts, atès que una petita mostra d'aquests plec ja formava part de l'anterior exposició permanent. Tanmateix, la resta de plec, un centenar, estaven desats en un armari, juntament amb altres documents relatius a la mort i l'enterrament de Verdaguer.

Arran del desmuntatge, es van tornar a reunir tots els plec de signatures. Són 107 plec de quatre cares cada un. Sumen, per tant, 428 pàgines atapeïdes de signatures, amb una mitjana de 25 cada una, més alguns fulls solts, la qual cosa donaria prop d'11.000 signatures. Entre els signants s'identifiquen nombrosos noms coneguts, però hi predominen les classes populars molt més que no pas les elits. Cal esmentar, a tall d'exemple, la presència de nombrosos artistes de la generació modernista i postmodernista: Joaquim Mir, Melcior Domenge, Joan Llimona, Adrià Gual, Emili Fontbona, Sebastià Junyent, Joaquim Renart, Josep Rocarol, Alexandre de Riquer, Emili Sivillà, Agapit i Venanci Vallmitjana, Francesc Labarta, Joaquim Vancells, Jaume Sabartés i també Pablo Picasso, que signa així: «Picasso».

D'entrada, pot resultar xocant que hàgim trobat la firma de Picasso i no la de Gaudí, per exemple, que veuríem com una persona molt més afí a Verdaguer. Però és sabut que els joves dels Quatre Gats van ser dels primers a mobilitzar-se quan es va saber que el poeta havia mort. Així, aquests plec de signatures esdevenen un testimoni feient de la gran mobilització popular i de l'impacte social que va tenir la mort de Verdaguer, com també de les tensions i les contradiccions que la van envoltar. Constitueixen, doncs, un document extraordinari per conèixer amb més detall aquella Barcelona convulsa de començaments del segle xx.

Josep Bracons i Clapés
MUHBA

Llibre de signatures de condol per la mort de Jacint Verdaguer

Data: 1902.

Materials i tècnica: tintes sobre paper.

Característiques: 107 plects de quatre cares cada un, desats en una carpeta de llaços.

Procedència: Ajuntament de Barcelona.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Repensant el Palau Reial Major

©MUHBA (Autor: Pep Herrero)

El Palau Reial és l'espai patrimonial més rellevant i simbòlic de tots els que constitueixen el MUHBA. La seva centralitat és evident. Físicament, per la seva posició en la trama urbana; cronològicament, per la seva llarga vida evolutiva; artísticament, perquè aglutina una caixa estructural romànica, la joia del primer gòtic religiós català (la capella) i un testimoni brillant del gòtic civil, el Tinell. També ho és, però, des d'altres punts de vista.

El Palau ha tingut un paper protagonista en la concepció de l'anomenat «barri gòtic» de Barcelona i és al bell mig del recorregut museogràfic que el Museu es proposa renovar amb vista al seu 75è aniversari, el qual coincideix, a més, amb el 700 aniversari de la inauguració de la capella i de l'Arxiu Reial de Barcelona. Cal, doncs, meditar molt bé què voldríem fer amb el Palau, més enllà, naturalment, de conservar-lo i mostrar-lo en les millors condicions.

El punt de partença d'una reflexió seriosa sobre el tractament global que hauria de rebre un edifici tan significatiu és un coneixement profund de les seves característiques, derivades d'una evolució plurisecular molt complexa i només parcialment coneguda. És veritat que existeix una extensa bibliografia que n'ha abordat diversos aspectes i etapes. Comença a la fi del segle XVII amb el tractat del pare Ribera dedicat a la capella, seguit pel d'Aguirre sobre el Palau del Lloctinent. Al segle XIX, la confluència del romanticisme i la Renaixença en potenciaren l'interès, i es van multiplicar els estudis, amb aportacions com les de Piferrer i Pi Margall, Francisco i Antonio de Bofarull, Balaguer, Puiggarí, Bassegoda, Elias de Molins, Madoz, etc. El creixement del nombre d'estudis continuà al llarg del segle XX, amb cognoms tan rellevants com els de Miret i Sans, Carreras i Candi, Florensa, Duran i Sanpere, Ainaud, Gudiol, Verrié, Madurell, Udina, Adroer... Sobre aquelles bases, Eduard Riu Barrera ha escrit en els darrers vint-i-cinc anys les síntesis més actualitzades que existeixen. Tanmateix, ningú no ha afrontat fins ara la tasca de contrastar tota la documentació publicada, i encara hi ha fonts inèdites que ajudaran a explicar l'evolució de l'estructura interna entre el segle XII i els anys seixanta del segle XX. Cal incorporar, per exemple, els inventaris de l'Arxiu Reial, que descriuen fil per randa l'estructura de la desapareguda i posteriorment reinventada avantcambra; i també els plànols a escala del Palau fets abans de les destruccions del segle XIX que encara dormen actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Arxiu Històric Nacional. Des del Centre de Recerca i Debat del MUHBA hem començat a afrontar aquesta tasca pendent, que se suma a la d'obtenció d'imatges de tota l'estructura pervinguda amb càmeres ubicades en drones, deprés de l'estudi tridimensional ja realitzat amb escàner làser pel laboratori de Modelització virtual de la ciutat de la UPC.

Amb aquestes dades afegides als estudis precedents i a l'anàlisi arqueològica, tractarem de construir una explicació més completa i comprensible sobre aquest punt neuràlgic de la nostra ciutat i la nostra

història que és el Palau Reial Major de Barcelona.

Ramon J. Pujades i Bataller

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Carta Històrica de Barcelona

A l'inici del 2014 el MUHBA es va posar en contacte amb l'equip de 300.000kms/ (www.300000kms.net) per realitzar la transcripció cartogràfica de la història de la ciutat de Barcelona, amb una doble finalitat. La primera i més immediata era aconseguir unes cartografies noves per incorporar-les a totes les seus del museu. Les noves exposicions estables inaugurades enguany, com la del Turó de la Rovira o la de la nau Oliva Artés, ja disposen d'aquests documents, i a les altres seus s'aniran substituint gradualment per tal d'obtenir coherència gràfica i d'actualitzar les noves troballes en els plànols explicatius. A més, aquests nous documents constitueixen un recurs de referència que apareixerà en vídeos, interactius i plànols gràfics segons les demandes expositives.

En aquesta primera fase de transcripció de les planimetries històriques vam comptar amb la col·laboració del doctor arquitecte Manel Guàrdia i Bassols, historiador i expert en la cartografia històrica de la nostra ciutat. El compendi de plànols finals va ser dibuixat a partir d'aixecaments arqueològics, estudis històrics, gravats d'època, plànols militars i cartografia més recent. És per aquest ventall tan gran de fonts i camps de coneixement que es va haver de gestionar un consell consultiu d'experts, entre els quals destaquen arqueòlegs, geògrafs, historiadors, arquitectes i urbanistes, tutelats pels tècnics del Museu d'Història de Barcelona.

El procediment emprat per al dibuix de les cartografies es va basar primerament en la georeferenciació dels plànols històrics (obtinguts de l'ICGC i de l'Arxiu Històric), per tal que se superposessin exactament amb la ciutat actual, i corregir errors o desviacions cartogràfiques. Aquesta tasca es va realitzar agafant més de 500 punts de control per a cada plànol, amb l'objectiu d'aconseguir una reprojectació amb les màximes garanties de superposició. Un cop es van tenir aquestes bases georeferenciades, es va fer una minuciosa recerca històrica per tal de corregir, ampliar o retocar aquelles edificacions o zones que resultaven errònies des del punt de vista històric, optant sempre per l'opció més acceptada en el camp científic de la història urbana de Barcelona. A més, es van identificar els elements patrimonials més singulars de cada època històrica.

La segona tasca encomanada pel Museu va ser crear la pàgina web interactiva on es mostren tots aquests plànols elaborats en dos anys de feina ininterrompuda. És una web interactiva de consulta orientada a historiadors i especialistes de la cartografia de Barcelona, així com als amants de la ciutat que vulguin conèixer-ne millor els orígens. Però també és un recurs docent per a tots els divulgadors, tècnics municipals i professors que vulguin explicar la seva aproximació històrica a la ciutat amb les eines més actuals.

Aquest sistema de publicació assumeix la necessitat de millora i perfeccionament constants de la transcripció cartogràfica realitzada, a causa de la magnitud de la seva ambició i l'evolució permanent del coneixement històric de la nostra ciutat. Per tant, s'ha dissenyat un servidor cartogràfic que permet la publicació instantània de les modificacions que s'hi afegiran. Aquesta eina també permet visualitzar diferents capes de coneixement per a cada plànol, en funció de l'època, i incorpora l'opció de comparar el plànol històric amb la ciutat existent, a través d'una superposició de la massa edificada.

L'obra que us presentem és oberta al ciutadà, i en constant i permanent actualització en funció de les noves troballes que es van produint i dels estudis aprovats per la comunitat científica. La Carta Històrica de Barcelona està en sintonia i aspira a convergir amb la informació d'altres estaments públics, com l'Institut Municipal d'Informàtica, i sobretot amb el Catàleg de Patrimoni Arquitectònic de Barcelona i la Carta Arqueològica de Barcelona.

Pablo Martínez
Mar Santamaria
Oriol Hostench

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Interrogar l'eix de Pere IV

Carrer Pere IV ©MUHBA (Autora: Gemma Gascón)

Tres entitats ciutadanes, dos grups professionals i dos projectes universitaris de recerca han col·laborat amb el MUHBA per obrir al públic l'exposició-laboratori *Interrogar l'Eix Pere IV*, en el marc del nou espai patrimonial MUHBA Oliva Artés, al Parc Central del Poblenou.

Aquesta exposició-laboratori conviu i dialoga amb l'exposició estable *Interrogar Barcelona. De la industrialització al segle XXI*, situada al seu perímetre, que explica la història de la ciutat al llarg de més de dos segles a partir de dotze qüestions temàtiques: «Industrialització», «Immigració», «Treball», «Metròpoli», «Infraestructura», «Metabolisme », «Societat», «Governança», «Capitalitat», «Imatge», «Reconversió» i «Innovació», i que culmina amb un gran audiovisual en dues pantalles, *Barcelona, la formació d'una capital*, que situa la metròpoli contemporània dins dels dos mil anys d'història de la ciutat.

L'exposició-laboratori incorpora diversos materials per facilitar l'estudi i la reflexió sobre l'eix Pere IV. Destaca una maqueta excepcional, de més de cinc metres de llarg, que diferencia els edificis per períodes de construcció i nivell de catalogació; i també un vídeo construït amb imatges cedides fonamentalment per l'Arxiu Històric del Poblenou, que plasma les vicissituds d'aquest carrer emblemàtic al llarg del segle XX. Paral·lelament s'inclou l'obra artística *Trinxeres maoistes del Poblenou*, de Joan Maria Soler, i un carruatge de transport del primer terç del segle XX, cedit per Josep Padrós.

Els materials que mostren l'interès pel passat fabril del Poblenou i el desenvolupament d'una nova sensibilitat envers el seu llegat industrial, es recullen als estudis elaborats pel Fòrum de la Ribera del Besòs l'any 2004 per a un Pla Director del patrimoni industrial del Poblenou.

La fesomia del carrer Pere IV és molt fàcil de reconèixer, amb formes i ritmes complexos fruit de la superposició dels processos que al llarg del temps hi han deixat la seva empremta. La seva singularitat es mostra en la silueta urbana del carrer i en quatre aproximacions fotogràfiques realitzades pels alumnes del curs 2013-2014 del Màster en Intervenció i Gestió del Patrimoni desenvolupat conjuntament per la UAB i el MUHBA.

Els elements d'anàlisi exposats faciliten avançar cap a metodologies de transformació urbana innovadores que, en l'exposició-laboratori, s'exemplifiquen des de dos punts de vista paral·lels i complementaris. D'una banda, el que aporta la recerca realitzada per l'esmentat Màster en Intervenció i Gestió del Patrimoni de la UAB i el MUHBA, que posa en relleu tant el valuós patrimoni industrial i els elements del paisatge ordinari de l'eix Pere IV com les seves ruptures i dislocacions formals, així com les relacions que s'estableixen entre tots els components.

D'altra banda, hi trobem les aportacions del Projecte de recerca europea EMUVE (*Euro Mediterranean Urban Voids Ecology*, Ecologia dels buits urbans a l'Europa mediterrània), que té la seu a la Universitat de Cardiff, compta amb fons de la Comissió Europea i forma part de la Taula de l'Eix Pere IV. Les seves tesis posen l'accent en les oportunitats que brinden els espais en desús derivats de la crisi econòmica quan es proposen estratègies innovadores per a la regeneració urbana tenint en compte la flexibilitat, la resiliència i la col·laboració ciutadana.

L'exposició-laboratori *Interrogar l'Eix Pere IV* es complementa amb la jornada de debat organitzada pel Centre de Recerca i Debat del MUHBA sota el títol *Paisatges emergents: el patrimoni fabril*, i amb visites comentades i itineraris urbans.

Carme Garcia Soler
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[El MUHBA pas a pas](#)

[El pas a pas de Duran i Sanpere i de Pau Verrié](#)

[La intervenció arqueològica a Vil·la Joana](#)

[La Barcelona deportada](#)

[Barcelona al límit. La defensa antiaèria i el barraquisme](#)

[Oliva Artés i Barcelona. Del passat al futur](#)

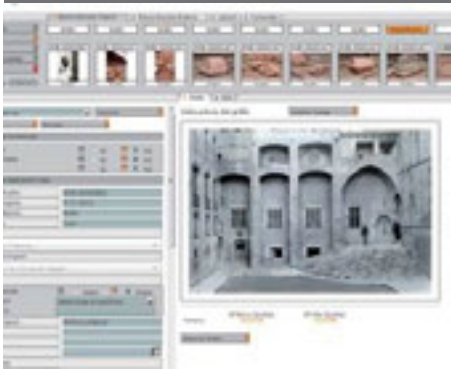
[Les haggadot de Barcelona](#)

[L'esclat jueu del gòtic català](#)

[Inscripció funerària de Magnus](#)

Open challenge

Barcelona, panorama nord

Vista del port de l'Havana

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

El MUHBA pas a pas

L'exposició Fabra & Coats fa museu el dia de la inauguració ©MUHBA (autor: Jordi Molta)

Agustí Duran i Sanpere havia comentat en alguna ocasió que, en la seva experiència, la clau per fer avançar el Museu d'Història de la ciutat havia residit, sobretot, a saber aprofitar les oportunitats. També es podria dir d'una altra manera: convé tenir les propostes madurades per a quan siguin realitzables i, si se n'ha d'atendre diverses alhora, cal flexibilitat organitzativa i un equip il·lusionat. En certa manera, aquesta és la situació ara mateix, quan, al dia a dia i a la programació en preparació per al 2015 i els anys següents, s'afegeix l'actuació simultània en sis espais patrimonials que, d'acord amb el calendari d'inversions aprovat, s'ha d'enllestir en els propers mesos. Un pas més en la tasca per fer del MUHBA un mirall eficaç de la ciutat.

Començant pels temps d'abans de Barcino, el pla de Barcelona a l'alba de la pagesia serà l'objectiu de l'exposició programada sobre el **Neolític**, al final de la primavera, nodrida per anys de recerca i amb l'incentiu de les excavacions recents a la Sagrera i altres indrets de la ciutat. Quant a l'urbs antiga, un nou recorregut pels espais de l'aula episcopal i el baptisteri, junt amb l'exposició **Barcelona a l'antiguitat tardana**, mostrarà com emergeix el nucli de poder episcopal en temps visigòtics a l'angle nord del recinte fortificat. És la contribució principal del Museu al **Pla Barcino**, gràcies al qual el patrimoni de la ciutat incorpora també la *domus* d'Avinyó 15, un entorn de la muralla renovat i l'*app* sobre Barcino creada pel Servei d'Arqueologia de Barcelona.

No menys enriquit sortirà el relat de la ciutat a l'edat mitjana, amb la remodelació prevista de l'espai del Museu al Call, que permetrà ubicar plenament l'aljama dels jueus barcelonins en el relat de les activitats, la societat, les institucions i la cultura de la ciutat medieval. La renovació museística, que s'obrirà pel març, anirà aparellada a l'exposició **Haggadot**, dedicada als llibres pasquals confegits a Barcelona al segle XIV, que constitueixen un magnífic testimoni de l'esclat jueu del gòtic català. Tot plegat, un pas més en la concreció museogràfica del perfil de la ciutat medieval, que seguirà en els propers anys amb els projectes dedicats a reavaluar la Barcelona del segle XV i també, en el terreny patrimonial, a crear una visió interactiva de la ciutat a l'edat mitjana, començant pel **Palau Reial**. Així mateix, la tardor vinent, l'exposició **Alimentar Barcelona** s'endinsarà en la continuïtat fins als nostres dies, malgrat els canvis, d'una competència fonamental del municipi medieval: la d'assegurar i regular el proveïment bàsic alimentari.

Els temps moderns han rebut un gran impuls museològic aquest 2014 arran del programa del Tricentenari. En el cas del MUHBA, l'exposició **El món del 1714** ha tingut més de 90.000 visitants i **Monestirs urbans en temps de guerra** ha abordat el seu tema des d'una perspectiva inèdita i molt documentada. Convé mantenir aquest impuls per endinsar-nos en el procés històric que discorre dels segles medievals als moderns. Actualment, es prepara una mirada des de Barcelona a la divisòria entre el nord i el sud d'Europa en els temps en què la Reforma protestant i la Contrareforma catòlica van marcar pautes divergents de control religiós i cultural. És una exposició prevista pel desembre del 2015 amb gravats de la **Col·lecció Gelonch Viladegut**.

Pel que fa als temps contemporanis, les actuacions en curs se centren en l'època de la formació d'una metròpoli industrial moderna i en la conformació de Barcelona com a capital d'una Catalunya

renaixent. A **Fabra i Coats**, la rehabilitació de la Sala de Calderes i la sistematització en curs de la col·lecció van configurant el futur espai museístic, en la línia mostrada per l'exposició **Fabra i Coats fa museu**, clausurada fa poc amb la presentació d'un remarcable estudi de Pere Colomer: el llibre *Barcelona, una capital del fi l*. A la **Casa de l'Aigua**, l'enllaç de les dues parts de l'equipament, a Sant Andreu i Nou Barris, permetrà mostrar una infraestructura cabdal de la ciutat moderna. I a **Oliva Artés**, al Poblenou, avancen els treballs de la fase I, promoguts conjuntament per l'ICUB i Hàbitat Urbà.

A finals de març ja s'hi podrà fer un «obert per obres» amb una instal·lació que mostrarà, d'una banda, les apostes per a la ciutat futura i, de l'altra, una panoràmica històrica de la Barcelona del nostre temps, organitzada en dotze conceptes i amb objectes de la nova **col·lecció contemporània** en formació. A això cal afegir la mirada a la gran Barcelona des de les altures elaborada pel Museu i incorporada al castell de **Torre Baró**.

El contrapunt d'aquestes visions centrades en el «temps llarg» i els «grans espais» de la ciutat contemporània el posarà el **Turó de la Rovira**. La recuperació arqueològica de nous elements de la bateria antiaèria i del barri dels Canons va de bracet amb l'exposició permanent **Barcelona, la ciutat al límit**, centrada en moments i entorns extrems, com foren els bombardejos de la guerra i la ciutat de les barraques que creixia a la postguerra. Una postguerra que va conduir als camps nazis vora un miler d'exiliats que combateren el feixisme a Europa, conformant una vertadera **Barcelona deportada** que el Museu abordarà amb motiu del 75è aniversari del seu alliberament.

El projecte més complex en marxa al Museu, però, se situa en el terreny de la història cultural i és el de **Villa Joana**. La casa ha de reobrir al final del 2015 i en aquest Butlletí es comenten els treballs arqueològics que han enriquit el seu perfil, de mas agrícola a vil·la d'estiu, escola especial i, finalment, casa museu. Els mons de la literatura, les literatures del món, la literatura catalana i Jacint Verdaguer s'articulen en la perspectiva històrica de Barcelona com a capital literària, i conformen la museologia d'un espai que ha de ser alhora centre d'estudi i de programació pública com a **Casa Verdaguer** dels patrimonis literaris.

També en el terreny de la història cultural, i en relació amb la seu del Museu al **Park Güell**, cal esmentar la preparació d'una mostra a l'aire lliure, potser a la sala hipòstila, sobre la imatge de les capitals europees el 1900. És part d'un programa més ampli, que anirà veient la llum en els propers anys, sobre la Barcelona del trànsit del segle XIX al segle XX, tan rellevant des de l'òptica dels nostres dies: de l'electrificació al modernisme, de la innovació industrial a les tensions socials, de l'expansió metropolitana a l'ambició de capitalitat nacional i europea.

Les novetats en els diversos espais del Museu incentiven, així mateix, l'aposta per comptar, en l'horitzó del 75è aniversari del Museu, amb una exposició de síntesi sobre la trajectòria de la ciutat, com la que Agustí Duran i Sanpere havia disposat a la Casa Padellàs. L'exposició **Barcelona en cent objectes** serà el primer pas en aquesta direcció, com comentarem en el proper Butlletí.

Joan Roca i Albert
Director del MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El pas a pas de Duran i Sanpere i de Pau Verrié

Aula basilical ©Autor: Ramon Muro

La reobertura de l'espai arqueològic de l'aula basilical i el baptisteri, amb l'exposició *Barcelona a l'Antiguitat Tardana*, inclourà una pantalla interactiva que mostrarà les excavacions efectuades al llarg del temps a l'entorn de la plaça del Rei. En l'àrea que ens ocupa del subsòl arqueològic, els primers resultats van mostrar-se al públic el 1954, fa doncs exactament sis dècades. Així ho explicava Agustí Duran i Sanpere a la *Noticia y guía de las excavaciones de la calle Condes de Barcelona*, publicada aquell any: “*De la primera basílica cristiana que tuvo Barcelona se conocía su dedicación a la Santa Cruz y Santa Eulalia; los nombres de algunos de sus obispos; la fecha de los concilios celebrados en ella, y la advocación de sus altares, pero se ignoraba por completo el emplazamiento y sus características materiales hasta que la exploración del subsuelo de la calle de los Condes de Barcelona la puso al descubierto.*”

Las bases de las columnas halladas in situ indican una planta basilical de tres naves, orientada al Este, con pavimento de técnica romana. Las columnas, halladas en las proximidades, son de mármol blanco o gris o de granito; una de ellas, estriada, indica el ángulo de clausura del coro central. En el siglo VI la Basílica debió ser enriquecida con cancelas de mármol y otros elementos decorativos de los cuales se conservan diversos fragmentos.”

Temps després, quan al seu torn Pau Verrié estimulava, pas a pas, nous treballs arqueològics, va trobar-se el baptisteri sota la catedral actual. Una descoberta que continuen explicant amb passió tant Verrié mateix, en plena forma als seus noranta-quatre anys, com Gregorio Aranda, el jovecíssim treballador del Museu que aleshores l'ajudava i que ara és a punt de jubilar-se.

Des de llavors, l'antic conjunt episcopal ha estat un tema d'estudi recurrent i han aparagut noves tesis. A hores d'ara, el que fa mig segle es considerava la basílica, com relata Duran i Sanpere, és entès per Julia Beltrán i Charles Bonnet com a aula de recepció del bisbe. Fa poc que Beltrán, conservadora en cap de plaça del Rei, ha proposat també la tesi d'una doble seu episcopal en els primers temps visigòtics a Barcelona, amb el bisbat arrià instal·lat a les dependències que ens ocupen i el bisbat catòlic a la basílica dels Sants Just i Pastor, on en els darrers quatre anys s'ha dut a terme, en el marc del Pla Barcino, un ambiciós projecte d'arqueologia programada.

Joan Roca i Albert
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

La intervenció arqueològica a Vil·la Joana

Excavació de l'antic mas. Vil·la Joana, octubre 2014. Autor desconegut.

Vil·la Joana, el mas situat a la serra de Collserola on Jacint Verdaguer va passar els seus darrers dies, és un dels centres del MUHBA i es troba en procés de restauració i remodelació. A més, el subsòl està sent objecte d'una intervenció arqueològica, sota la direcció de qui sotasigna i la supervisió del Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona.

L'edifici, tot i el possible substrat baixmedieval (segle xv), es correspon amb un antic mas edificat el segle xviii. No obstant això, adquireix la seva fesomia actual a partir de la segona meitat del segle xix, moment en què patí importants modificacions internes i d'alçat. El 1902, hi morí mossèn Jacint Verdaguer. Des del 1922, fou propietat de l'Ajuntament de Barcelona i acollí les Escoles Vilajoana. Finalment, a partir del 1963, l'espai es convertí en la seu del Museu Monogràfic Jacint Verdaguer.

Pel que fa a les troballes més antigues localitzades, cal assenyalar quatre sitges amortitzades com a abocadors, que han proporcionat material ceràmic del segle xvi. La major part de les estructures, paraments i pavimentacions pertanyen a l'edificació del segle xviii. Una de les habitacions, situada al costat d'un antic cup de vi, conservava una estructura de planta poligonal. La presència d'enlluïts a les parets permet vincular-la a la contenció de líquids. També s'ha evidenciat una mina d'aigua, que consta d'una petita volta bastida amb maons lligats amb morter de calç ataronjada. La resta es troba excavada en el terreny natural de llicorelles. Tipològicament, es tracta d'una galeria simple de secció cilíndrica i base plana. No és possible observar cap més recorregut, perquè es troba tapiada amb un mur. Com a particularitat, hem d'assenyalar que a la paret nord s'hi excavà una fornícula, possiblement per allotjar algun sistema d'il·luminació.

Quant a l'adscripció cronològica, la mina es trobava colmatada amb sediments que han proporcionat materials ceràmics atribuïbles a les darreries del segle xix, fet que permet situar-ne el funcionament, com a mínim, fins aquell moment.

Cal afegir la presència d'un dipòsit d'aigües, localitzat al costat meridional de la casa. La coberta fou bastida amb una volta escarsera de maó de pla. L'accés, situat al NE, s'efectua per quatre graons pavimentats amb rajols. A l'interior, en tot el llarg del costat septentrional, es construí una banqueta. Tota la superfície es troba arrebossada amb morter de calç blanca, raó per la qual no ha estat possible observar els materials constructius emprats. Aquesta circumstància es dona a tota la superfície de la cisterna, a excepció del sostre. No s'han localitzat canalitzacions o desaigües relacionats, de manera que es desconeix l'origen de l'aigua que contenia. Si es destinava a l'emmagatzematge d'aigua de pluja, es tractaria d'un aljub. No obstant això, tenint en compte la relativa abundància d'aigües subterrànies a Collserola, molt probablement procedia d'una deu.

Des de finals del segle xix fins a l'actualitat, la terrassa posterior està delimitada a l'oest per un mur de tanca. Al nord, es troba imbricat amb una altra línia murària que fonamenta mitjançant tres banquetes disposades esglaonadament. La construcció d'ambdós murs suposà l'ampliació del terreny acotat en

una fase anterior. L'engrandiment va requerir l'additament d'una quantitat important de terres entre el mur preexistent i l'obra nova.

D'aquest mur més antic s'han observat 26 m de longitud. Es construí amb maó i pedra de mides diverses, lligats amb morter de calç i sorra de color ataronjat recolzant els materials al substrat geològic, al qual s'adapta tot seguint l'orografia del terreny. Pel que fa a la cronologia, cal assenyalar que conté materials ceràmics recents, fet que n'indicaria el funcionament i manteniment fins poc abans de la important transformació engegada a partir del 1888.

Esther Medina Guerrero

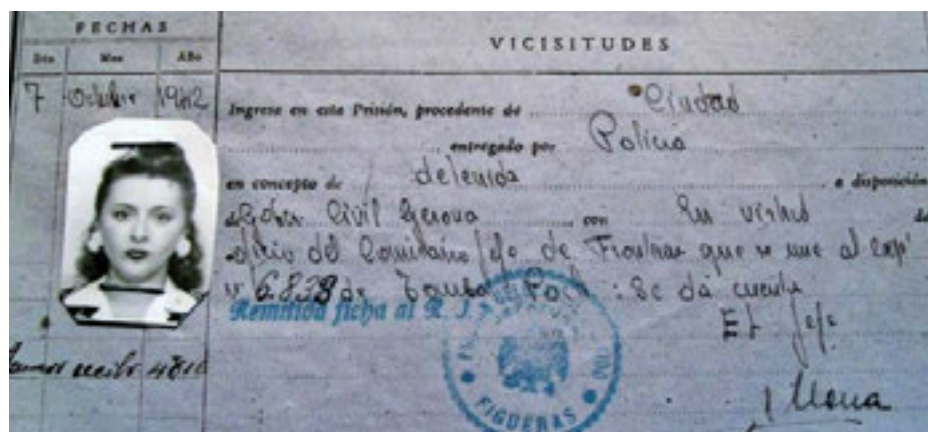
Arqueòloga

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La Barcelona deportada

Informe policial. © MUHBA (Autor: desconegut)

En la nostra història contemporània, diversos fenòmens, especialment la immigració econòmica, han fet de Barcelona una ciutat d'acollida de persones que, en diverses fornades, han nodrit els barris de la ciutat i han contribuït a la seva pluralitat social i cultural. També en el cas dels homes i dones republicans que foren deportats als camps nazis, hom constata aquest caràcter d'atracció de Barcelona, que la dota de singularitat i permet qualificar-la avui com el centre de reunió i acció dels antics deportats, els seus familiars i amics.

La quantificació del nombre de deportats segons el seu lloc de naixement havia palesat que Catalunya era el territori de l'Estat que més persones havia aportat a aquella dramàtica experiència: unes 2.000 sobre un total d'unies 9.000. En comparació amb les altres ciutats importants, Barcelona era la que, de lluny, ocupava el primer lloc, amb 603 persones deportades registrades en els estudis més coneguts. Però, a mesura que hom aprofundeix en el coneixement de les identitats d'aquests homes i dones (a partir de diversos estudis territorials, del buidatge del fons documental de l'Amical, dels testimonis de familiars, etc.), s'ha pogut ampliar de forma notable el nombre de persones deportades imbricades directament amb Barcelona; així, la xifra al·ludida dels 600 barcelonins ha quedat totalment superada fins arribar al nombre de 1.100 homes i dones relacionats directament amb la ciutat.

L'anàlisi del col·lectiu de la Barcelona deportada ens remet, en primer lloc, a la població emigrada durant les primeres dècades del segle xx: jornalers d'Andalusia, camperols de l'Aragó..., integrats plenament a la vida social, política i sindical de la ciutat i que, per la seva participació activa en la defensa de la legitimitat republicana, hagueren d'emprendre el camí de l'exili. Però no es pot obviar aquells que hi van viure una temporada en els anys de guerra, els refugiats que arribaren des del País Basc, Madrid o Andalusia, els soldats de l'Exèrcit Popular hospitalitzats i alguns Brigadistes Internacionals, que hi establiren llaços en el futur.

Una altra de les singularitats que aporta riquesa al caràcter de la ciutat, fou el nombre significatiu de supervivents dels camps nazis que referen la vida a Barcelona. A partir dels anys 1947-1948, quan s'havien esvaït les esperances d'un canvi polític a Espanya, la majoria optaren per fer permanent el seu exili, però, alguns, empesos per motius de salut, familiars o polítics, decidiren retornar a la seva terra. Barcelona, de nou, actuà com a pol d'atracció, en la mesura que la ciutat garantia l'anonimat i també l'establiment de nous vincles, sense oblidar que alguns hi arribaren per desenvolupar el seu compromís polític en la lluita antifrànquista.

Amb aquesta perspectiva, no pot qualificar-se com un fet casual l'aparició, l'any 1962, a Barcelona, en la més absoluta clandestinitat, del primer nucli de supervivents disposats a organitzar-se, creant l'Amical de Mauthausen i altres camps, per reivindicar els seus drets i la memòria dels companys morts durant la deportació. Com tampoc no fou casual la reunió del Comitè Internacional de Mauthausen a Barcelona, l'any 1979, efemèride que suposà l'encontre d'antics deportats de tot el món i el seu reconeixement davant els nous representants polítics de la democràcia.

La Barcelona deportada serà abordada pel MUHBA durant el 2015, amb motiu del 75è aniversari del seu alliberament.

Rosa Toran i Joan Calvo

Historiadors i membres de l'Amical de Mauthausen i Altres Camps

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Barcelona al límit. La defensa antiaèria i el barraquisme

Soldats de la DECA (Defensa Especial Contra Aeronaus). © Arxiu JM Riesgo

La descoberta d'un lloc. La ciutat. Un espai no identificat. Al límit. El Turó com a espai significatiu. La transformació d'un espai comú en un espai patrimonial.

Actualment, el Turó de la Rovira, al barri del Carmel, és un espai cada vegada més visitat per molts barcelonins. Però, tot i que ofereix una visió única de la ciutat, una panoràmica gairebé completa de Barcelona, sovint és poc reconegut: no es reflexiona sobre el significat de l'espai on s'està ni el que representa per a la ciutat. Es tracta d'un espai que compta amb dos elements arqueològics de primer ordre: les bateries antiaèries construïdes el 1937 durant la Guerra Civil i les barraques del barri dels Canons, aixecat durant la postguerra, exemple de «ciutat informal» dels anys 1950.

El Turó de la Rovira s'inscriu en el recorregut dels Tres Turons, juntament amb el del Carmel i la Creueta del Coll. Fa tres anys, hi va concloure una primera fase d'actuació, a la qual es va atorgar un Premi Europeu d'Espai Públic Urbà (2012). El MUHBA hi va participar amb una primera museïtzació de l'espai del conjunt de les bateries.

Actualment, el projecte del Turó de la Rovira es troba immers en una segona fase de museïtzació, amb l'articulació de tres recintes de les bateries, l'antiga sala d'oficials, la sala dels soldats i l'espai de comandament de la bateria. Ens trobem davant d'un emplaçament de gran transcendència, ja que la preservació dels elements arquitectònics de les bateries ens permet traçar un discurs sobre els diversos moments de la història de Barcelona al segle XX, amb el Turó com a espai estratègic, de supervivència i de superació. Es tracta d'una evolució històrica i urbanística de la ciutat des del Turó, d'un relat del segle XX.

El procés de treball ha estat complex i enriquidor. El discurs museològic s'ha modulat en relació a l'espai patrimonial on s'inscriu. El que inicialment semblava un projecte de reforma d'uns espais, on la tasca principal havia de ser la part museogràfica, va fer un gir inesperat quan, uns mesos abans, en entrar en un d'ells (el pavelló d'oficials, que havia servit d'escola als darrers anys del barraquisme) i començar a netejar, es van descobrir traces de pintura als murs, un element no gens habitual en construccions militars de caràcter temporal. Això va fer plantejar incògnites que calia aclarir abans de continuar la rehabilitació.

L'equip del MUHBA, amb la col·laboració de diversos agents, com Jordi Ramos, historiador i arqueòleg especialista en arquitectura militar i bon coneixedor dels recintes, va participar en la primera fase. D'altra banda, Oriol Hostench i Fernando Álvarez, del màster de Restauració de Monuments (UPC), van fer un estudi històric, arqueològic i patrimonial dels recintes que va permetre determinar que la pintura era original de l'època de les bateries, i van redactar un informe que marcava les directrius per seguir en la intervenció.

El Turó de la Rovira és, doncs, un espai patrimonial de primer ordre per a la ciutat. No només arquitectònic, sinó humà. No es tracta només d'explicar una evolució arquitectònica i urbana, sinó una

experiència vital, humana, de lluita per la democràcia, per la llibertat, per l'habitatge i per l'educació.
Una lliçó que ens queda lluny, i alhora molt a prop.

Marta Iglesias
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Oliva Artés i Barcelona. Del passat al futur

Simulació d'espai expositiu a Oliva Artés. © MUHBA (Autor: Jordi Badia)

El març del 2015, a l'antiga fàbrica Oliva Artés situada al Parc Central de Poblenou, s'obrirà una exposició amb el títol (a hores d'ara encara provisional) de *Barcelona. Big City/Next City*. Combinarà, d'una banda, una mostra promoguda per Habitat Urbà que parteix de la consideració del present de la ciutat per avançar el futur possible i, de l'altra, una segona exhibició organitzada pel Museu d'Història sobre la trajectòria de Barcelona des del darrer terç del segle XVIII fins als nostres dies. Aquesta fórmula ja fou utilitzada en l'exposició disposada al Pavelló de Barcelona amb ocasió de l'Exposició Universal del 1929. La planta basilical de l'edifici fabril es divideix entre les dues exposicions, que es distribueixen en dotze contenidors o ítems explicatius cadascuna d'elles.

La mostra del servei municipal d'Habitat Urbà ocupa la nau central i la presentació històrica del museu, les dues naus laterals. El recorregut longitudinal de les exhibicions permetrà la visita de les dues en particular, però també serà possible accedir transversalment des dels ítems històrics als corresponents a la perspectiva de futur. El conjunt es completa amb tres espais expositius dedicats al Poblenou, ubicats a la nau transversal que connecta la central i les laterals, al fons de l'edifici.

En contra del costum, els dotze contenidors de l'exposició històrica no s'identifiquen amb etapes de l'evolució de la ciutat, però descobreixen diversos aspectes de la mateixa. Són històries paral·leles que comparteixen una part de les dates decisives i, malgrat la diversitat, certa coherència entre els projectes respectius.

D'altra banda, la relació dels ítems és una seqüència ordenada que posa en relleu les relacions entre ells i revela la lògica de la successió. Així, els tres primers títols («Industrialització», «Immigració», «Treball») parlen de la base econòmica, poblacional i laboral de la ciutat. Dos dels tres següents («Metròpoli», «Infraestructura») s'interessen per l'extensió física de la ciutat, i el tercer («Metabolisme»), pel cost mediambiental d'aquest creixement. La idea subjacent al tercer grup («Societat», «Conflicte», «Governança») és evident: l'estructura social, les lluites que en deriven i una concepció avançada del govern que posa l'accent en l'eficàcia de les polítiques públiques per resoldre els problemes de la gent.

La darrera triada («Reconversió», «Imatge» i «Innovació») no forma un bloc, però també enllaça amb els contenidors anteriors: la reconversió és l'altra cara de la industrialització, i la creació de la imatge, una de les polítiques més actives del govern local.

A més, la primera posició i la darrera afegeixen un plus de significat als contenidors corresponents: «Industrialització» és l'opció econòmica durant molt de temps, i amb «Innovació» es vol destacar la capacitat per adoptar i adaptar les invencions forànies en cada moment.

Els dotze ítems s'han repartit entre els quatre historiadors de Barcelona que formen el consell assessor de la mostra i s'han adjudicat en funció de l'especialitat de cadascun d'ells: la història econòmica (Alex

Sánchez), la història social (Sebastian Balfour) i la història urbana i municipal (Manel Guardia i Marina López).

Marina López Guallar
Historiadora

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Les haggadot de Barcelona

Rabí i alumnes. Detall de l'Haggadà Kaufmann, segle XIV. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Budapest

L'exposició *Haggadot de Barcelona. L'esclat jueu del gòtic català* pretén reunir i mostrar a la seva ciutat d'origen deu manuscrits excepcionals de gran valor artístic, religiós i sentimental. Es tracta de les deu *haggadot* de Pasqua o guies rituals del sopar pasqual dels jueus barcelonins i catalans del segle XIV, considerades les millors del món per les seves belles il·luminacions.

El terme hebreu *haggadà* significa literalment 'narració' o 'llegenda'. Aquí fa referència a les narracions dels fets bíblics de l'alliberament dels antics israelites de l'esclavatge a Egipte, que els jueus llegeixen durant la celebració del sopar pasqual o *Séder*.

Amb la reunió d'aquests manuscrits, que eren de propietat privada i d'ús familiar, hem volgut fer un pas més per donar a conèixer el passat jueu de la ciutat de Barcelona i de quina manera els seus habitants jueus feien il·luminar artísticament els seus llibres rituals, com les *haggadot*, tot destacant l'alt nivell de coneixement de les tècniques d'il·luminació de manuscrits, directament influïdes per l'esclat artístic del gòtic català.

Presentades de manera interactiva, hom hi podrà contemplar fàcilment les imatges artístiques que les han fet famoses i que retraten amb tota mena de detall la vida quotidiana dels jueus catalans medievals.

L'exposició *Haggadot de Barcelona. L'esclat jueu del gòtic català* és una oportunitat única per conèixer i contemplar de primera mà aquest tresor documental de factura catalana. També es concep com un acte simbòlic que retorna les *haggadot* temporalment i excepcional a «casa seva» després de 500 anys d'absència arran del decret d'expulsió dels jueus catalans el 1492.

L'exposició *Haggadot de Barcelona. L'esclat jueu del gòtic català* està comissariada per Manuel Forcano, Ana María Bejarano i Josep-Lluís Carod Rovira, i compta amb l'assessorament de Rosa Alcoy i la col·laboració d'Alba Barceló com a documentalista.

Manuel Forcano
Hebraïsta

Seleccionar idioma ▼

L'esclat jueu del gòtic català

Volta del Remei. © MUHBA (Autor: Lajusticia Espai Imatge)

Arran de la disseminació del poble jueu, la dispersió patida pels manuscrits hebreus va afavorir pèrdues irreparables al llarg dels segles. No obstant això, les *haggadot* del segle XIV, una majoria de les quals han estat vinculades al context català, configuren, encara avui, un conjunt admirable, coherent amb l'esplèndida etapa que viu l'art d'il·luminar en aquell temps del gòtic. La seva riquesa figurativa es posa de manifest si les comparem amb llibres peninsulars o d'èpoques anteriors, on preval la tendència a l'abstracció i l'aniconisme, però tampoc no s'enfosqueix si el referent són els còdexs hebreus il·lustrats més rics, promoguts en altres centres d'Europa. Les *haggadot*, barcelonines i d'altres calls de la corona catalano-aragonesa, configuren un corpus de gran valor que ens mena a un món ple de particularitats iconogràfiques, culturals i religioses, però ben acoblat a la realitat artística del gòtic del 1300.

Les *haggadot* –encapçalades per la meravellosa *Haggadà d'Or*, caracteritzada per les delicades miniatures d'un taller que treballà dins dels cànons més àulics del segon gòtic lineal, encara en època de Jaume II– desenvolupen estils variats i esquemes que, sense negar del tot els perfils lineals, assumeixen les novetats que comencen a imperar en el segon quart del segle XIV. Tot apunta a una italianització emergent, que ofereix models pictòrics diversos, sigui a través de les fórmules híbrides de la copiosa marginàlia de l'*Haggadà de Barcelona*, de les vinyetes denses i expressives de l'*Haggadà Brother* i la *Rylands* o de l'art més distès i austere de l'*Haggadà de Sarajevo* o de l'*haggadà* inacabada de Prato. El procés culmina amb el *Maimònides de Copenhagen*, sortit vers el 1347-1348 del taller barceloní de Ferrer Bassa, que també hauria pogut il·lustrar alguna *haggadà*.

L'exposició *Haggadot de Barcelona. L'esclat jueu del gòtic català* es planteja com un gran escenari obert a la descoberta d'un conjunt de llibres hebreus extraordinaris i ens convida a llegir-los dins dels seus universos.

Rosa Alcoy
Historiadora de l'Art

Una nova visió del call

L'exposició temporal Haggadot, al saló del Tinell, marca la culminació del procés de renovació museològica i museogràfica de l'espai MUHBA El Call, que oferirà una visió comprensiva de la història de la Barcelona medieval vista des del call dels jueus. A la planta baixa, després d'una panoràmica interactiva dels pòsits patrimonials en el teixit urbà dels nostres dies, el visitant trobarà una perspectiva de llarga durada sobre els jueus de Barcelona. A continuació, el recorregut segueix per la vida de l'aljama en els segles XIII-XIV, fins que el tràgic assalt de 1391 va comportar el seu fi nal, per bé que no encara el de la presència de jueus a la ciutat, en molts casos convertits forçosament al cristianisme. L'espai de la planta superior es reserva a la història cultural i a mostrar l'esplendorós llegat intel·lectual que va difondre's pel món des del call medieval barceloní, punt d'encontre i de referència dels altres calls catalans.

En el projecte hi col·labora un ampli equip d'hebraïstes, medievalistes i especialistes en altres disciplines, com ara la matemàtica, entre els quals hi ha Stephen Bensch, Tessa Calders, Jordi Casanovas, Alexander Fidora, Manuel Forcano, Carles Puigferrat, Eduard Recasens, Anna Rich, Jaume Riera, Esperança Valls i Eulàlia Vernet.

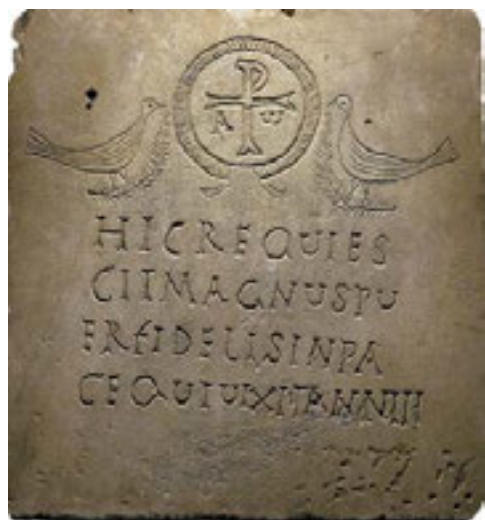
Joan Roca i Albert
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Inscripció funerària de Magnus

Làpida funerària de marbre de Paros amb iconografia cristiana. Segle V. © MUHBA (autor: Pep Parer)

Al voltant de la ciutat emmurallada de Barcino s'estenia el territori conegut com *suburbium*, on vivia una gran part de població de la colònia en vil·les dedicades als treballs agrícoles i artesanals. Sobretot, però, era l'indret on els romans enterraven els morts, al llarg de les vies i camins que menaven cap a la ciutat.

Amb l'arribada del cristianisme, entre mitjan segle IV i V, moltes d'aquestes vil·les es transformaren. La cristianització dels propietaris comportà que es bastissin oratoris que esdevingueren, en alguns casos, conjunts eclesiàstics. Alhora, els enterraments s'anaren ordenant al voltant d'aquests edificis religiosos, sobretot de basíliques martirials, buscant la protecció dels màrtirs. Malauradament, aquesta ocupació de l'ager de Barcino ens resta força desconeguda, ja que el coneixement que en tenim prové, en gran part, de troballes casuals i intervencions arqueològiques antigues.

És dins d'aquestes troballes casuals que emmarquem aquesta peça de la col·lecció del MUHBA. Es va trobar fortuïtament, entre els anys 1891 i 1892, en unes obres al sud-oest del turó de Monterols, entre els carrers de Freixa i Raset, al barri de Sant Gervasi de Cassoles.

Es tracta d'una làpida sepulcral, de marbre blanc de Paros (Grècia), sense motllura, decorada a la part superior amb un *sertum* central que envolta un crismó amb les lletres de l'alfabet grec alfa i omega. Als costats d'aquesta corona vegetal, s'observen dos coloms afrontats que descansen sobre branques d'olivera. Sota aquesta decoració es pot llegir una inscripció funerària repartida en quatre línies que diu:

HIC REQVIES
CIT MAGNVS PV
ER FIDELIS IN PA
CE QVI VIXIT ANN III

La transcripció de l'epitafi és: "Aquí descansa en pau, Magnus, infant fidel que va viure tres anys". Segons publiquen els estudiosos Georges Favre, Marc Mayer i Isabel Rodà, al llibre *Inscriptions romaines de Catalogne*, el gravat de les lletres és característic del segle V d.C.

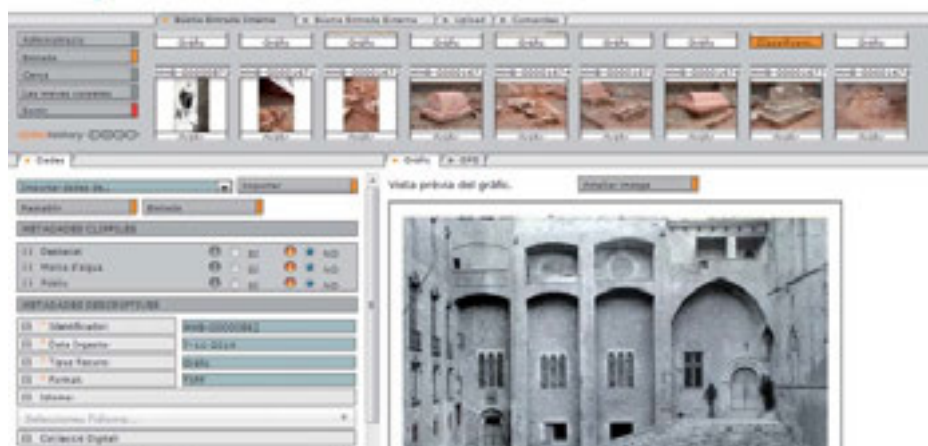
Desconeixem si podria formar part d'un assentament rural o d'una necròpoli vinculada a un edifici de culte, o bé tractar-se simplement d'una troballa aïllada, però sembla que juntament amb la làpida es van trobar restes òssies humanes i altres objectes que no es van recollir. Aquesta peça, que va pertànyer a la col·lecció Puig Deulofeu de Sarrià, es pot veure a la nova exposició permanent sobre Barcelona a l'antiguitat tardana, situada a l'aula episcopal, al subsòl del MUHBA.

Núria Miró
MUHBA

Seleccionar idioma ▼

Open challenge

Durant l'any 2015, el MUHBA participarà en un dels reptes del projecte BCN|Open Challenge en què està compromès l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

BCN|Open Challenge és una iniciativa desenvolupada conjuntament per l'Ajuntament de Barcelona i l'empresa catalanodanesa Citymart.com, una *start-up* especialitzada a generar idees i projectes per facilitar la millora en la gestió de les ciutats. Sota el lema *Open for Business. Open for Innovation* (Oberta a les empreses, oberta a la innovació), aquest projecte té com a objectiu agilitzar els processos públics perquè les bones idees arribin de forma directa als ciutadans i garantir, amb mesures tecnològiques i mecanismes, la transparència i l'eficiència de les solucions adoptades.

El programa d'obertura de la ciutat als negocis i a la innovació que representa BCN|Open Challenge s'ha concretat en sis reptes que Barcelona planteja al teixit emprenedor –sense que importi el volum de l'empresa, la seva antiguitat– per tal que se'n proposin solucions eficients:

- 1) minimitzar els robatoris de bicicletes a la ciutat; 2) impulsar els sistemes de suport per reduir l'aïllament social; 3) monitoratge dels fluxos de vianants a la ciutat; 4) eines per a la digitalització dels fons de museus i arxius; 5) sistema automàtic de detecció i alertes sobre calçades en mal estat, i 6) incentivar el comerç local mitjançant la tecnologia.

El MUHBA participa, amb l'Institut de Cultura de Barcelona i les seves institucions dependents, en el repte número 4, la proposta d'eines per a la digitalització dels fons de museus i arxius. Aquest repte es planteja com una oportunitat d'obertura a la ciutadania, a la recerca i a la mateixa institució, dels rics fons documentals i bibliogràfics de les institucions de cultura de l'Ajuntament mitjançant la seva incorporació a les eines d'accés i repositori. Com que les iniciatives de digitalització solen ser parcials, pel cost i l'impacte que causen en les entitats de custòdia, BCN|Open Challenge planteja l'objectiu de digitalització d'un gruix important de fons: 320.000 pàgines de llibres i documents. A més, caldrà seguir criteris de digitalització estrictes, tant dels objectes digitals resultants com de les seves estructures de metadades, i optimitzar despeses de processament amb la incorporació de solucions inèdites i estratègies de millora que permetin obtenir objectes digitals de forma ràpida.

Es tracta, doncs, d'un objectiu complex obert a l'emprenedoria que no s'esgota en la capacitat d'innovació tecnològica, un camp en què els competidors es demostren nombrosos i capaços, sinó que també planteja una important exigència de competència en la logística, un dels aspectes en què les despeses tendeixen a augmentar, i que per tant encareix el resultat final.

En el marc d'aquest programa, el MUHBA proposarà quatre elements del seu fons que no havien estat digitalitzats o no havien sortit més enllà dels dipòsits: el llibre de registre fundacional de la col·lecció del museu, el fons de catàlegs editats en l'era predigital, un important fons documental de Jacint Verdaguer i l'arxiu documental de treball d'Adolf Florensa i Ferrer, l'arquitecte municipal encarregat de les principals actuacions de restauració i conservació de patrimoni immoble de Barcelona durant bona part del segle xx.

Seleccionar idioma ▼

Barcelona, panorama nord

Locomotora línia del ferrocarril de Nord davant del barri de la Trinitat Nova, 1965. Fons Narcís Darder

La mirada a la ciutat des de Collserola i els seus turons, com des del Park Güell o el turó de la Rovira, permet gaudir d'unes magnífiques vistes panoràmiques i proposar lectures significatives de la relació existent entre aquests indrets singulars i la història del creixement de la ciutat.

El castell de Torre Baró, al turó de les Roquetes, és un emplaçament privilegiat per copsar el paper estratègic del congost que comunica el pla de Barcelona i el Vallès des de l'antiguitat fins als nostres dies, com a lloc de pas de diverses xarxes que han esdevingut vitals per a Barcelona. En època romana, el travessaven la Via Augusta i l'aqüeducte; també la *Strata Francisca* i el Rec Comtal medievals i, segles més tard, l'aqüeducte de Montcada. Els batecs de la primera revolució industrial van portar-hi dues línies de ferrocarril, mentre que prop seu es construïen nous aqüeductes, com el de Dosrius i el del Baix Vallès. A l'inici del segle xx, la necessitat creixent d'aigua i d'energia per a una ciutat que s'expandia sota l'impuls de la segona revolució industrial va comportar la construcció de la central elevadora de la Trinitat Vella, al peu del turó, i a la instal·lació de les línies d'alta tensió que, provinents del Pirineu, travessaven la serra de Collserola i seguïen per la llera del riu Besòs.

A la substitució, a mitjan segle xx, de la carretera de Ribes per l'avinguda Meridiana i la connexió amb les autopistes, han seguit, recentment, la perforació del túnel que connecta les aigües del Ter i el Llobregat i la línia fèrria d'alta velocitat en direcció a França. Tot plegat, posa de manifest com el congost manté la seva importància estratègica en la Barcelona del segle xxi.

Aquesta mirada des del sector nord de la metròpoli permet, així mateix, observar les transformacions en el paisatge des de mitjan segle xix, a mesura que la ciutat creix, com a conseqüència de la ubicació al territori als peus de la serralada de nous equipaments i infraestructures i, cada cop més, nous espais urbanitzats.

Es tracta d'un procés d'urbanització creixent que, a inicis del segle xx, va incloure l'intent de crear una ciutat jardí adreçada a les classes mitjanes a Torre Baró i Vallbona, que no va reeixir. Aquest projecte es feia ressò de les idees i els projectes que es desenvolupaven arreu d'Europa i era coetani dels que, amb els ulls posats en les elits, es bastien a l'avinguda del Tibidabo i al Park Güell.

Les dures condicions de vida de la postguerra van propiciar l'extensió del barraquisme i de l'autoconstrucció a la zona, així com la ubicació dels primers polígons d'habitatge. S'accentuà llavors l'expansió de les perifèries sota la lògica de l'especulació immobiliària privada, amb un dèficit crònic d'equipaments i de serveis públics. Són mancances que els ciutadans de l'actual districte de Nou Barris, organitzats en les associacions de veïns, van contribuir a millorar, en el marc d'un combat més ampli per la democràcia a la ciutat i al país.

Aquesta iniciativa del MUHBA a Torre Baró s'ha realitzat en col·laboració amb Hàbitat Urbà, el Districte de Nou Barris, el Patronat del Parc de Collserola i l'Arxiu Històric de Roquetes, i ha pogut comptar amb fotografies inèdites, fetes entre 1965 i 1973 per Narcís Darder Bosch (1923-2006) i cedides al Museu pels seus familiars.

Seleccionar idioma ▼

Vista del port de l'Havana

Vista del port de l'Havana. Autor desconegut.

En el marc de la col·laboració institucional amb la ciutat de l'Havana, que des de l'Oficina de Cooperació Internacional de l'Ajuntament s'ha sol·licitat al MUHBA, el Museu ens ha proposat de concretar en un llibret i en un vídeo la intensa relació entre Europa i Amèrica que circulava per l'eix que formaven les dues ciutats.

Barcelona i l'Havana es van relacionar molt intensament des de finals del segle XVIII i durant dos-cents anys, temps més que suficient per generar i mantenir uns vincles culturals i sentimentals de gran densitat i estabilitat.

La tasca dels historiadors no és, però, de cap manera, la de mitificar uns vincles establerts en el passat, ni les percepcions de les dues societats sobre elles mateixes i aquelles amb les quals s'han relacionat i es comparen. Ben al contrari, es tracta de conferir a aquella visió retrospectiva –i en molts casos, mítica– una veracitat i uns límits. En aquest sentit, la història compartida d'ambdues ciutats necessita ser matisada, pel cap baix, en tres direccions essencials.

La primera és explorar què va significar que ambdues ciutats formessin part d'un espai compartit. Com a grans ciutats de la monarquia espanyola fins al 1898, en moltes ocasions totes dues van resultar de mal encaixar en el disseny unitari de la monarquia borbònica i de l'estat nació que es va dibuixar a partir dels experiments liberals de principis del segle XIX. Les demandes d'autonomia cubanes van precedir les espanyoles, però trobaren un ressò molt notable a Barcelona i Catalunya des de la tercera dècada del segle XIX i fins als anys posteriors a la independència cubana del 1898.

La segona línia d'interrelacions respongué a la impressionant complementarietat econòmica i social d'ambdues ciutats-port i dels països que tenien al darrere. Barcelona s'erigí en una ciutat portuària molt oberta als fluxos mercantils amb les illes antillanes, amb l'Havana i Cuba en particular. Aquesta dependència s'accentuà quan Barcelona es convertí en la capital d'una regió industrial que precisava sucre i cotó (procedent de Nova Orleans) arribats via l'Havana, el port exportador i reexportador. Al darrere, una altra vegada, hi havia un món molt complex d'esclaus a la Cuba occidental i una gran concentració obrera a Barcelona i el seu *hinterland* industrial.

La tercera variable que explica una interrelació intensa entre Barcelona i l'Havana ha estat l'existència de fluxos migratoris continus en ambdues direccions. L'Havana va ser un lloc d'emigració de comerciants, factors i agents vinculats a una agricultura (esclavista fins al 1880) orientada al mercat internacional massiu des de Barcelona i els ports catalans; aquesta emigració de peninsulars adquirí grans proporcions a les acaballes del vuit-cents i fins a la depressió dels anys trenta del segle passat. Més endavant, aquests fluxos no tan sols es van mantenir, sinó que sovint van revertir en repatriacions i una emigració política i econòmica en direcció contrària el darrer quart del segle XX.

Refer la història d'aquestes vinculacions és la tasca que pertoca als historiadors i estudiosos de banda i banda de l'Atlàntic. Hi ha molta feina per fer si és que volem donar consistència a tota una trama d'intercanvis humans de dos segles i mig.

Josep M. Fradera
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

MUHBA Butlletí

[La primera balconada de Barcelona](#)

[«Perseguits i salvats». L'arribada de jueus a la Barcelona de postguerra](#)

[Europa i els museus de ciutat](#)

[Noves incorporacions a la col·lecció d'història de Barcelona](#)

[Fabra & Coats fa museu. Objectes, paraules i imatges. La tercera exposició laboratori del MUHBA](#)

[La Guerra de Successió des de l'Hospital de la Santa Creu](#)

[Monestirs urbans en temps de guerra, 1691-1718](#)

[Una pintura mural romana única](#)

[Els museus i les persones amb alzheimer](#)

El museu, la recerca i les universitats

La torre de les aigües del Besòs (1880-82),
rehabilitada i oberta

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

La primera balconada de Barcelona

Itinerari Balconada BCN. © MUHBA (autor: Edmond Mestres) / Autor: Cristina Bobillo

El Turó de la Rovira, amb les restes de les bateries antiaèries de la guerra civil i de la ciutat informal del barraquisme dels anys de postguerra, s'ha convertit en un element cabdal dels espais del Museu d'Història de Barcelona: ara comença la segona fase de les obres de museïtzació. Alhora, la visió des del Park Güell de l'ambició de capitalitat de la Barcelona de principis del noucents, proporciona una altra visió dels ecos de la ciutat al primer rengle de muntanyes.

Però el Turó de la Rovira, junt amb el Park Güell, constitueix així mateix un punt de significat intens dins d'un recorregut que permet articular una mirada de conjunt sobre Barcelona, al llarg de la seva primera balconada, l'àrea dels anomenats Tres Turons. Un recorregut on la mirada panòptica sobre el conjunt de la ciutat es combina amb els detalls que en mostren la seva trajectòria. Al cap i a la fi, la balconada s'explica per la seva relació amb la plana.

L'itinerari "La primera balconada de Barcelona, la història de la ciutat des dels Tres Turons" és el primer que el MUHBA prepara per al programa Gaudir+BCN, gestionat per B:SM i vinculat al Park Güell, i aviat comptarà amb una guia d'història urbana.

El recorregut comença al Turó de la Rovira, on la visió de Barcelona en 360º es combina amb els referents d'una història molt llarga, des del poblat ibèric a les urbanitzacions de finals del segle XIX i principis del XX (com ara la casa Peñasco i la urbanització Labèrnia) i als testimonis dels processos urbans del segle XX, incloses les infraestructures per al proveïment d'aigua i de telecomunicacions. Amb una atenció central al període de la guerra i la defensa activa de la ciutat des de la bateria antiaèria, i de la postguerra, amb els vestigis arqueològics del nucli dels Canons, dins l'àrea barraquista del Carmel.

Des d'allà fins al Park Güell abunden els testimonis de l'activitat agrària i de la cerca d'aigua i de minerals, amb la perforació aquí i allà de petites mines en cerca de ferro al segle XIX. El recorregut permet així mateix descobrir la petja de les antigues divisòries municipals de la plana, quan entre Horta i Gràcia hi havia, a la collada, la duana controlada pels burots, no gaire lluny dels testimonis de l'urbanisme especulatiu del porciolisme.

Dels temps situats en l'entremig, destaquen les petites urbanitzacions de casetes amb jardí que Sant Martí, Gràcia, Horta i Sant Gervasi deixaven construir prop dels seus límits territorials, que convergien en aquesta zona i, en contrast, l'aposta de Güell per situar-hi, en el marc de la conquesta burgesa dels turons, un Park residencial, a l'anglesa, confiant-ne la formalització a Gaudí; una aposta amb una entrada monumental que constitueix un testimoni excepcional de la voluntat de representació de les elits barcelonines en el tombant del nou-cents.

La ruta transita després cap a les zones de foresta urbana del vessant nord, amb la font de Sant Salvador, al bell mig d'un espai de regust noucentista, inspirat en la jardineria àrab en el seu ús de l'aigua, i cap a Vallcarca, on a través de múltiples formes de creixement suburbà s'arriba a l'Escola Farigola, testimoni de l'ideal educatiu del noucentisme, i finalment al pont monumental de Vallcarca,

un dels elements bastits per reteixir el territori, després de la unificació municipal de 1897. El recorregut dura tres hores, que els assistents coincideixen a dir que passen volant. Us hi convidem.

Jordi Ramos

(Àtics)

Joan Roca

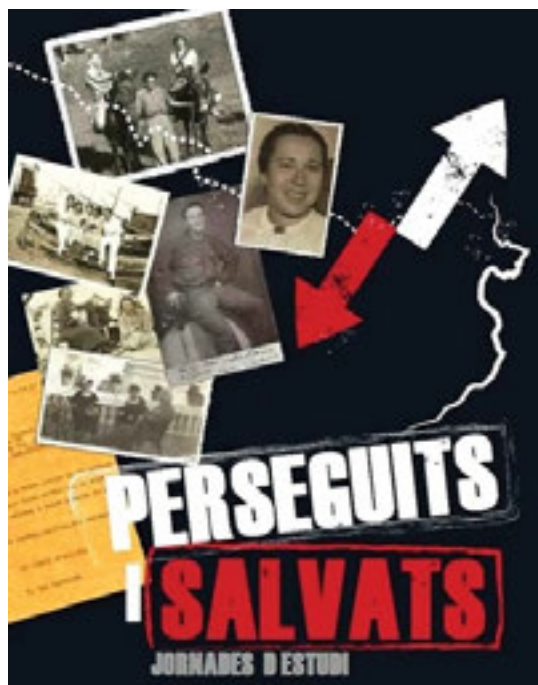
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

«Perseguits i salvats». L'arribada de jueus a la Barcelona de postguerra

Cartell de les jornades "Perseguits i salvats"

Els passats 17 i 18 de març, el Museu d'Història de Barcelona acollí, en el marc d'un projecte impulsat per la Diputació de Barcelona, unes jornades d'estudi sobre la fugida de refugiats jueus i aliats durant la Segona Guerra Mundial a través dels Pirineus i Barcelona. Tal com s'havia avançat (Josep Calvet, *Les muntanyes de la Llibertat, L'Avenç*, 2008), milers de persones van passar a Espanya fugint de la persecució nazi o per incorporar-se a l'exèrcit aliat al nord d'Àfrica o Anglaterra. Pels jueus, arribar a Barcelona esdevenia un objectiu preferent, atès que hi gaudien de la protecció dels consolats aliats i de diverses organitzacions d'ajut. La ciutat, aleshores sota la influència nazi en molts àmbits, acollí milers de jueus europeus. Nombrosos catalans s'involveren en el seu ajut, ja fos formant part de les xarxes d'evasió –on hi havia militants comunistes, anarquistes i del Front Nacional de Catalunya– o acollint-los als seus domicilis, tant als Pirineus com en les diverses rutes que duïen a Barcelona.

A les jornades es va debatre sobre el paper d'Espanya davant de la Segona Guerra Mundial i l'Holocaust. Especialistes com l'alemany Bernd Rother posaren de manifest la col·laboració franquista amb el nazisme i la percepció que durant bona part de la guerra, Franco, coneixedor del que succeïa, contemplà immòbil els preparatius i la posada en pràctica de l'anomenada «Solució Final» contra el poble jueu, que afectà milers de sefardites atrapats a l'Europa en guerra. La comparació de la política envers els jueus que pretenien refugiar-se a dos dels països oficialment neutrals en el conflicte, Suïssa i Espanya, fa paleses les llums i les ombres d'aquesta acollida i les normatives que els respectius governs introduïren a mesura que s'incrementava l'arribada de fugitius i el desenvolupament de la guerra virava a favor dels aliats.

Centrats en la ciutat de Barcelona, cal esmentar els treballs pioners del grup Mozaika sobre l'exili de centenars de jueus procedents d'Alemanya després de l'arribada al poder de Hitler l'any 1933. Foren persones amb una trajectòria i una vida marcada per aquest exili, però també per les conseqüències de la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial. Per la seva part, Josep Calvet abordà l'estada dels refugiats a Barcelona a partir de la tasca duta a terme per Samuel Sequerra, un jueu d'origen portuguès que es va fer càrrec de la delegació de l'American Joint Distribution Committee, una organització benèfica encarregada de la protecció dels jueus i de facilitar-ne l'emigració a un tercer país.

Les jornades es complementaren amb la presentació de diversos projectes de recuperació de la memòria i del patrimoni memorial d'aquest episodi. Destaquen les actuacions realitzades en l'eix entre Saint Gironç (l'Arieja) i Sort (Pallars Sobirà), que han permès senyalitzar un itinerari transfronterer i crear dos petits museus; també la recerca en memòria oral sobre el pas de jueus per la Val d'Aran, i l'incipient projecte memorial en fase d'execució al camp de Ribesaltes, al Rosselló.

La major part dels jueus refugiats a Barcelona durant els anys trenta i quaranta del segle xx abandonaren la península Ibèrica en direcció a Amèrica o Palestina, com exposà Haim Avni, professor de la Universitat Hebrea de Jerusalem. Les jornades es van cloure amb la projecció d'un interessant documental que inclou les històries de vida de diversos protagonistes, entre altres el recentment traspasat Jaime Vidor. Un emotiu testimoni de primeres i segones generacions que constitueix un llegat indispensable per estudiar aquest tema i, paral·lelament, posar en valor la memòria de la comunitat jueva a Catalunya.

Josep Calvet

Historiador (Universitat de Lleida)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Europa i els museus de ciutat

Xarxa museus de ciutat i centres de recerca història urbana, 2013. © MUHBA (autor: Edmond Mestres)

En la seva darrera reunió, el novembre de 2013 a la sala de Martí l'Humà, la xarxa europea de museus de ciutat i centres de recerca urbana impulsada i coordinada pel MUHBA va treballar amb vista a elaborar una declaració compartida sobre els museus de ciutat europeus. Les trajectòries de les institucions membres de la xarxa són molt variades, com ho són també els seus objectius, les seves maneres de treballar i les seves sensibilitats. L'esforç per construir una declaració assumible per tots ha obligat, si més no, a intentar trobar un llenguatge comú que faciliti l'acord. Atès que City History Museums and Research Network of Europe és una xarxa de treball informal, aquesta declaració, de la qual podem oferir ara un document de treball ja molt avançat, no aspira a tenir un recorregut institucional, sinó a estimular futures reflexions i propostes, més enllà de la xarxa, sobre el paper i el potencial dels museus de ciutat en el nostre temps.

Declaració de Barcelona sobre els museus de ciutat europeus

Les ciutats, que compleixen funcions econòmiques, polítiques, administratives, socials i culturals molt especialitzades, són sovint el resultat d'una llarga trajectòria històrica la qual, en alguns casos, es remunta fins i tot a l'antiguitat. Les ciutats europees són portadores d'una història, una tradició i una cultura urbanes úniques i també són llocs de creativitat, innovació i canvi, aspectes crucials per al futur econòmic i social del continent.

La Declaració de Barcelona sobre els museus de ciutat d'Europa espera contribuir a perfilar una definició més precisa d'aquests museus i a fomentar el seu coneixement mutu. Els museus de ciutat es caracteritzen per la seva diversitat, per la qual cosa és impossible establir-ne una única tipologia. Grans o petits, antics o nous, les seves col·leccions varien considerablement. Però tant si exposen objectes artístics, històrics i arqueològics com fotografies i patrimoni immaterial, tots aspiren a tenir un paper clau en la societat, afavorint el diàleg cívic i estimulants opinions i emocions creatives. Són llocs que visiten els residents i els turistes on es reflexiona sobre la natura mateixa de la ciutat, com a entorn patrimonial i com a base per a desenvolupaments en l'avenir: quelcom que cal mantenir i compartir. Des d'aquest fonament comú, són museus que poden promoure i visualitzar el paper de les ciutats en el futur.

La Declaració de Barcelona sobre els museus de ciutat d'Europa aspira a oferir elements per delinear un perfil de conjunt, que pugui incloure els diversos tipus de museus de ciutat. Al cap i a la fi, comparteixen la temàtica principal i l'objecte d'estudi: les ciutats i els ciutadans.

Història i patrimoni

Els museus de ciutat recopilen i conserven el patrimoni material i immaterial de les ciutats i els ciutadans. En donar forma als relats sobre el passat, aquests museus contribueixen al procés dinàmic d'escriptura i reescriptura de la història de la ciutat, involucrant-hi activament els seus habitants, que poden aportar les seves pròpies memòries i patrimonis al si d'un únic marc d'història urbana.

Plataforma acadèmica

El museu de ciutat duen a terme recerca bàsica i recerca aplicada en una àmplia gamma de disciplines, relacionades amb la seva missió de recopilar i exposar i de construir narrativa històrica. Per a això, col·laboren amb professionals de diferents àmbits, com historiadors urbans, arqueòlegs, sociòlegs, etnògrafs, historiadors de l'art i museòlegs. El rigor acadèmic és crucial per a la reputació dels museus de ciutat com a institucions genuïnes i fiables, capaces d'estimular el món acadèmic i de relacionar els programes de recerca amb qüestions socialment rellevants.

Xarxa urbana

Un museu de ciutat s'interessa per la història i el patrimoni de la ciutat en el seu conjunt. Per això, ha de cooperar amb altres institucions afins, com ara arxius, departaments d'arqueologia, departaments de patrimoni historicoartístic, etc. En un àmbit més local, les entitats ciutadanes que tenen un paper actiu en la conservació del patrimoni i en la construcció del relat històric també haurien de formar part d'aquestes xarxes col·laboratives. La tasca democràtica i pública d'un museu de ciutat ha de ser garantida per una relació fluïda amb les autoritats locals.

Paper educatiu

Un museu de ciutat implica els ciutadans en la seva tasca de diverses maneres. Tant en l'actuació en els edificis propis com a les àrees urbanes en què el museu és actiu ha de poder crear entorns acollidors, que despertin l'interès dels residents i els visitants, amb vista a afavorir la participació, augmentar la consciència i millorar la qualitat de la ciutadania. D'aquesta manera, la història urbana pot contribuir a la cohesió social en les nostres societats, culturalment diverses. El lloc web d'un museu de ciutat i els enllaços a d'altres llocs web poden ser eines virtuals importants.

Punt de trobada

Un museu de ciutat ha de funcionar com una plataforma oberta, punt de trobada per a ciutadans i visitants. Dins de les seves parets, les sessions i els debats que s'hi produeixin poden afavorir un nou enteniment de la història i del patrimoni de la ciutat, així com de les històries grans i petites que els configuren, fet que pot incentivar noves idees que propiciïn transformacions en el present i el futur. En resum: un museu de ciutat pot convertir-se en un laboratori urbà.

Centres d'R+D+I

Com a llocs de producció cultural i d'investigació, els museus de ciutat funcionen com a centres d'R+D+I i estan en bona posició per connectar el patrimoni amb l'economia urbana en diversos sectors culturals i creatius.

Turisme

Un museu de ciutat, com a institució amb un àmbit que, més enllà dels edificis de la institució, s'estén per tota la ciutat, pot oferir estratègies turístiques innovadores i ajudar a desenvolupar programes turístics més profitosos i sostenibles. Els museus de ciutat poden contribuir a interpretar el teixit urbà d'una ciutat, els seus monuments i la seva arquitectura d'una manera renovadora i estimulante.

Museus urbans i identitat europea

Al llarg de la seva història, les ciutats han tingut un paper clau en la definició d'Europa. A més a més, les ciutats van encapçalar les grans transformacions que han conduït al món modern. En aquest sentit, els museus de ciutat han de servir i han de ser reconeguts com a organitzacions importants en la construcció de la identitat europea. Aquesta declaració és una proposta dels museus d'història de ciutat i d'altres centres relacionats amb la història i el patrimoni urbans que formen el City History Museums and Research Network of Europe, una xarxa informal i no institucional que es reuneix de manera regular a Barcelona per debatre qüestions relatives a museus, ciutats i patrimoni.

Membres actius de la City History Museums and Research Network of Europe

Museu d'Història de Barcelona
Amsterdam Museum
Musée d'Histoire de Lyon - Gadagne Musées
Historisches Museum Basel
Friedrichshain-Kreuzberg Museum (Berlín)
Centre for Urban History, Universitat d'Anvers
Rigas Porcelana Muzejs
Politecnico di Torino
CROMA (Centro per lo Studio di Roma)
Hamburg MuseumHelsinki City Museum
Krakow International Cultural Centre
Wien Museum
City Museum of Ljubljana
Københavns Museum
Museum of Liverpool
Institute of Urban History (Estocolm)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Noves incorporacions a la col·lecció d'història de Barcelona

L'ensinya de l'Orfeó Barcelonès (1900), recentment incorporada a les col·leccions del MUHBA. Arxiu MUHBA

Entre els mesos de març i abril, el MUHBA ha celebrat de forma especial la recepció de dues donacions, ara en curs de tramitació, les quals suposen un enriquiment significatiu de la col·lecció contemporània del Museu i confirmen l'assoliment dels objectius del Laboratori MUHBA. Un projecte de crida a l'aportació de nous objectes d'interès per a la representació museogràfica de la història de la ciutat i de reforçament dels vincles del museu amb els ciutadans. Seguim endavant, doncs, en la mateixa línia que en el número anterior del *Butlletí* portava a parlar del fons de l'empresa Vilumara i que, en aquest mateix número, ens permet parlar, també, de la presentació d'una mostra del fons Fabra i Coats en l'exposició *Fabra & Coats fa museu*.

El dia 20 de març va tenir lloc, a la sala Martí l'Humà, la presentació del llibre *Barcelona, una iconografia urbana de la Transició*, que estudia i documenta els gairebé 300 cartells que l'estudi de disseny Villuendas + Gómez (format actualment per Pilar Villuendas, Josep Ramon Gómez i Alicia Gómez del Moral), han ofert en donació al Museu. A l'acte hi van intervenir, a més dels autors dels cartells, l'historiador Josep Fontana i l'historiador i crític d'art Daniel Giral-Miracle, autors dels textos

del llibre, que proposa una lectura d'aquesta col·lecció de cartells i documents gràfics en clau d'història urbana.

Els cartells de Villuendas + Gómez són, certament, una eina magnífica per explicar i visualitzar les dinàmiques de la Transició a Barcelona: l'acció de les associacions de veïns, les campanyes pel català a l'escola, la recuperació de la festa al carrer i de l'esport popular, la reivindicació per a usos cívics dels locals ocupats per l'administració franquista i la dels noms dels carrers, l'educació en matèria de sexualitat, etcètera. Tota una sèrie d'aspectes determinants de la història de Barcelona compresa entre el final del franquisme i els Jocs Olímpics que reforça la representativitat de les col·leccions del MUHBA i les apropa a la ciutat dels nostres temps, alhora que les preserva per a un temps futur.

Convé destacar, d'altra banda, la importància de poder incorporar un fons tan significatiu amb tota la informació i les claus de lectura associades, recollides en aquest llibre. És un fet que convé subratllar, perquè és tan important fer col·lecció com disposar de tota la informació necessària per aconseguir que els objectes de la col·lecció documentin la història de Barcelona.

El dia 4 d'abril es va fer a la capella de Santa Àgata un concert de l'Orfeó Barcelonès que era alhora la celebració del 160è aniversari d'aquesta entitat coral fundada el 1853 (l'orfeó més antic de l'Estat espanyol), i l'acte de lliurament simbòlic de la seva ensenya al MUHBA. L'ensenya de l'Orfeó Barcelonès, presidida per l'escut de la ciutat, és una magnífica peça modernista, realitzada l'any 1900, a partir d'un disseny de l'escultor Bonaventura Llauredó i executat per les cantaires de l'Orfeó. El concert va ser un acte molt emotiu, perquè l'Orfeó Barcelonès és una entitat que segueix viva i ben activa. Amb tot, els seus membres han volgut que aquesta peça emblemàtica passi a formar part del patrimoni de la ciutat. Sens dubte, és una peça clau per explicar la vitalitat associativa i cultural de la ciutat de l'Eixample, la Renaixença i el Modernisme. La donació al Museu de l'estendard de l'Orfeó Barcelonès és plenament representativa del que signifiquen aquestes donacions: uns particulars que confien en el Museu d'Història de Barcelona com a dipositari de la seva memòria, per compartir-la amb la resta de ciutadans de Barcelona.

El MUHBA agraeix aquestes i totes les donacions i oferiments que rep per a la ciutat, i assumeix la responsabilitat de tenir cura i difondre aquest patrimoni que conté claus per explicar la història de la Barcelona contemporània.

Josep Bracons i Clapés

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Fabra & Coats fa museu. Objectes, paraules i imatges. La tercera exposició laboratori del MUHBA

Fabra & Coats fa museu el dia de la inauguració. © MUHBA (autor: Jordi Mota)

Fabra i Coats és una empresa cabdal per a l'estudi del procés d'industrialització de Catalunya i específicament de Barcelona. Fundada el 1903, la seva unió amb una empresa escocesa, la Coats, va donar lloc a una de les principals multinacionals europees del tèxtil cotoner, que esdevingué la principal empresa del seu sector a Catalunya i a l'Estat, tant en volum de producció com en mà d'obra ocupada. Dedicada originalment a la fabricació de fils de cosir i xarxes de pesca, la producció es va estendre a productes que evidencien el progrés de la societat, com el fil per cosir pneumàtics, la cremallera o el fil sintètic. El seu model de gestió, a més, va excel·lir en un conjunt ampli de serveis de prevenció social per als treballadors (cobertura sanitària, pensions, casa-bressol, club esportiu...), que aspirava a minorar les tensions laborals i potenciar la idea que la vida dels que hi treballaven girava entorn de l'empresa.

El 9 de maig passat, el Museu d'Història de Barcelona va presentar a l'espai Josep Bota de l'antic recinte fabril de Fabra i Coats, a Sant Andreu, *Fabra & Coats fa museu. Objectes, paraules i imatges. MUHBA Laboratori*, un pas més en el procés constant de construcció i increment de la col·lecció d'història contemporània del museu, i la seva presentació a la ciutadania.

En el context del projecte Ciutat i treball que duu a terme el MUHBA, *Fabra & Coats fa museu* té com a protagonista la col·lecció d'objectes, documents i fotografies de l'antiga empresa Fabra i Coats, recuperats per l'associació Amics de la Fabra i Coats i pel mateix museu, que és l'entitat encarregada de la seva conservació, catalogació i estudi, en nom de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

L'espai acull una part de la col·lecció MUHBA-Fabra i Coats, formada per 1.500 objectes (eines i maquinària utilitzades a l'empresa), actualment inventariats i en fase de restauració; 1.414 caixes de documentació d'arxiu recuperades després del tancament de la fàbrica; més de 2.500 fotografies sobre la feina a l'empresa i la vida social dels treballadors, i més de 14 hores d'enregistrament de memòries orals dels antics treballadors i treballadores. La mostra es presenta estructurada en quatre subàmbits temàtics: «Empresa», «Fabricació», «Productes» i «Món del treball». L'exposició tracta, doncs, del procés de construcció d'una col·lecció i de la seva utilitat per al coneixement de la història de Barcelona. Alhora, presenta els diversos projectes de recuperació, conservació i recerca sobre l'antiga empresa impulsats pel MUHBA des de l'any 2007, que han ajudat a la conversió d'un espai industrial en un espai patrimonial, i també a l'elaboració d'un estudi històric de Fabra i Coats durant el primer terç del segle xx, obra de Pere Colomer. Aquestes iniciatives constitueixen els fonaments de la part dedicada específicament a Fabra i Coats en el marc de la construcció d'un relat més general sobre Barcelona i la seva història industrial per part del MUHBA.

Fabra & Coats fa museu. Objectes, paraules i imatges. MUHBA Laboratori romandrà obert fins al 29 de setembre i es complementa amb un programa de visites guiades.

Xavier Cazeneuve

Historiador i comissari de l'exposició

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La Guerra de Successió des de l'Hospital de la Santa Creu

Dibuix de l'Hospital de la Santa Creu. "Llibre que conté tot lo principi de l'Hospital General de Santa Creu i de la casa de Convalescència". Arxiu Històric de la Santa Creu i Sant Pau (1614).

L'hospital de la Santa Creu va ser una de les institucions barcelonines que més va patir l'impacte ocasionat per la Guerra de Successió a Catalunya. Entre els anys 1705 i 1714, l'hospital va atendre una quantitat molt elevada de ferits per la guerra. D'una banda, els nombrosos militars dels exèrcits aliats que donaven suport a Carles III, de l'altra, la població civil, molt afectada en moments de setge, sense oblidar l'ingrés de nombrosos desplaçats d'arreu dels territoris de la Corona d'Aragó.

Sabem que en nou anys (setembre de 1705 – setembre de 1714), l'hospital va atendre a més de divuit mil ferits de l'exèrcit. A les sales Sant Roc, Sant Pere i Santa Maria, avui espais de treball de la Biblioteca de Catalunya, hi descansaren militars de totes les nacions implicades, i també d'ambdós bàndols. Els registres documentals ens mostren la presència de mariners, desertors, presoners, miquelets i voluntaris, a més de la tropa, que representà el gruix majoritari. Pel que fa a la població civil, si tenim en compte el nombre de llibres de registres, la quantitat de convalescents hagués pogut ser gairebé el doble.

Resseguir la documentació de l'hospital de la Santa Creu és observar indirectament la Guerra de Successió, sobretot a Barcelona. Els moments de setge –i cal tenir present que en aquesta guerra la ciutat en va patir tres– eren els episodis més intensos. Durant el setge de 1706, per exemple, un atac breu però molt intens, a l'hospital entraren soldats ferits que al cap de pocs dies tornaven a la primera línia de combat, on altra vegada queien ferits. Així mateix, podem observar una presència notable de la mobilització popular catalana (miquelets i voluntaris), que en l'acció de 1706 esdevingué fonamental per a la defensa de Barcelona. Un altre exemple el podríem situar a l'estiu de 1714, quan el duc de Berwick va endurir el setge i el bloqueig sobre la capital catalana, que va ser molt sever. En una Barcelona miserable i enrunada per les bombes, l'hospital va veure com el nombre de ferits dels mesos de juliol, agost i setembre es multiplicava per tres.

L'hospital de Santa Creu també es convertí en un espai vital com a hospital general de Barcelona, el principal port d'arribada dels reforços aliats. Entre 1705 i 1712, més de cinquanta mil soldats de l'Aliança de la Haia van arribar a Catalunya per fer la guerra, principalment a la Ciutat Comtal. Els estols angloholandesos, que podien ajuntar més de cent cinquanta naus, transportaven combatents d'arreu d'Europa que provenien dels ports meridionals d'Anglaterra, de Lisboa i Gibraltar; o tropes dels racons de l'Imperi romanogermànic, el ducat de Milà i Gènova, com a darrer port d'embarcament. Els trajectes marítims es prolongaven durant diverses setmanes i delmaven la salut d'uns soldats que de vegades patien unes condicions bastant precàries. En arribar a Barcelona, molts d'aquests homes havien d'acudir directament a l'hospital per restablir-se. El cas més paradigmàtic es produí el 28 de juny de 1712, quan, a primera hora, va arribar un contingent de sis mil militars. Després de desembarcar al moll, alguns soldats traslladats van morir-hi. En aquella mateixa jornada, més de cinc-cents militars foren ingressats a l'hospital de la Santa Creu.

Com a conseqüència d'aquest impacte, en termes quantitius, al llarg del període 1705-1714 la institució va haver d'afrontar bona part de les despeses mitjançant la venda de patrimoni. Quan va acabar la guerra, l'hospital de la Santa Creu arrossegava un deute de divuit mil lliures, una quantitat força elevada si tenim en compte que, durant els anys de confrontació, ja s'havia venut béns per valor de setanta-cinc mil lliures.

Adrià Cases Ibáñez
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Monestirs urbans en temps de guerra, 1691-1718

Carta de professió de Margarita Olives (fragment), 11 de març de 1708. Monestir de Sant Benet de Montserrat. AMSBM, MSCB, cartes de professió

Situats a recer de la muralla de llevant, els dos monestirs benedictins femenins de la ciutat, Sant Pere de les Puel·les i Santa Clara de Barcelona, van ser testimonis i afectats directes dels atacs que va patir la ciutat en les guerres dels finals del segle XVIII i principi del XIX. La documentació preservada per les dues comunitats monàstiques forneix informacions molt valuoses per completar la crònica d'aquells esdeveniments, en particular sobre els bombardejos marítims de 1691 i 1693, el setge de 1697 i la Guerra de Successió, amb els setges de 1705, 1706 i 1713-1714.

Aquesta és la sinopsi de l'exposició que des del 30 de maig i fins al 28 de setembre de 2015 es pot visitar a la capella de Santa Àgata de Barcelona. Produïda pel Museu d'Història de Barcelona i comissariada pel Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines (SAF), és una de les propostes destacades de la contribució que fa el museu a la commemoració del Tricentenari de 1714.

L'exposició *Monestirs urbans en temps de guerra* resulta un bon contrapunt a l'altra exposició que el MUHBA ha preparat a propòsit del Tricentenari, titulada *El Món de 1714* i que es pot visitar al Saló del Tinell fins a finals d'octubre de 2015.

El punt de vista dels fets i l'escala del relat són diametralment diferents, per bé que molt complementaris. Mentre que l'exposició del Tinell mostra el món al voltant de 1700 i la Guerra de Successió des de l'òptica de la geopolítica europea i del seu eco mundial, l'opció de *Monestirs urbans en temps de guerra* és just la contrària: presentar la microhistòria de dues comunitats de monges que van viure el conflicte bèl·lic des de la primera línia, atès que els monestirs respectius estaven situats a tocar del baluard de Santa Clara i del de Sant Pere, escenaris claus del desenllaç final del setge de Barcelona.

L'origen dels dos cenobis se situa en època medieval, quan van establir-se als afores de la Barcelona emmurallada, el primer el 945, i el segon al primer terç del segle XIII; en indrets marginals, per tant, però que des d'aleshores van marcar tendències d'expansió urbana cap al nord i cap a llevant de la ciutat. Al segle XVII i principi del XVIII, les dues comunitats estaven molt arrelades a la societat barcelonina pels lligams familiars amb els elits i per les relacions que havien establert amb tots els

estaments socials. Els dos monestirs no eren pas aliens als barris plens de dinamisme que havien sorgit al seu entorn, d'on obtenien rendes de censos i lloguers de cases, botigues, forns i horts, i també dels molins del Rec Comtal. Havien acumulat un considerable patrimoni, dins i fora ciutat, que gestionaven amb l'ajut d'un seguit de professionals (notaris, oïdors de comptes, capbrevadors, batlles, procuradors, etc.). D'altra banda, pel fet de ser parròquia, l'església de Sant Pere marcava el ritme vital dels veïns del seu barri, mentre que la de Santa Clara era el focus d'un culte popular dedicat a Agnès i Clara, considerades santes. Les activitats de les dues esglésies ocupaven un bon nombre de persones, des dels preveres als beneficiats, sagristans, escolans, campaners, organistes, arxivers, obrers i altres.

Durant els anys que va durar la Guerra de Successió, ambdues comunitats van generar un corpus considerable de documents –alguns pràcticament inèdits o molt poc coneguts– que donen testimoni de les relacions familiars de les monges, de la relació amb la monarquia i els mandataris, de les constants destruccions i subseqüents reformes dels edificis que hagueren d'emprendre, de la pèrdua de censos i propietats i les dificultats per reconstruir els respectius patrimonis, de les vinculacions per parentiu amb destacats combatents, majoritàriament austriacistes però també borbònics, i de les dificultats per mantenir o recuperar la vida monàstica que els era pròpia.

Passada la guerra, la comunitat de Sant Pere va poder reconstruir el seu monestir, per bé que amb moltes dificultats, mentre que la de Santa Clara va haver de renunciar definitivament a tornar al seu antic casal, enderrocat per la construcció de la Ciutadella, i va instal·lar-se al que havia estat el Palau Reial. A poc a poc, el fort lligam de les monges benedictines amb les elits ciutadanes es va anar esvaint, i els grans llinatges que havien tingut presència continuada als monestirs durant segles van desaparèixer sense que altres grans famílies en prenguessin el relleu.

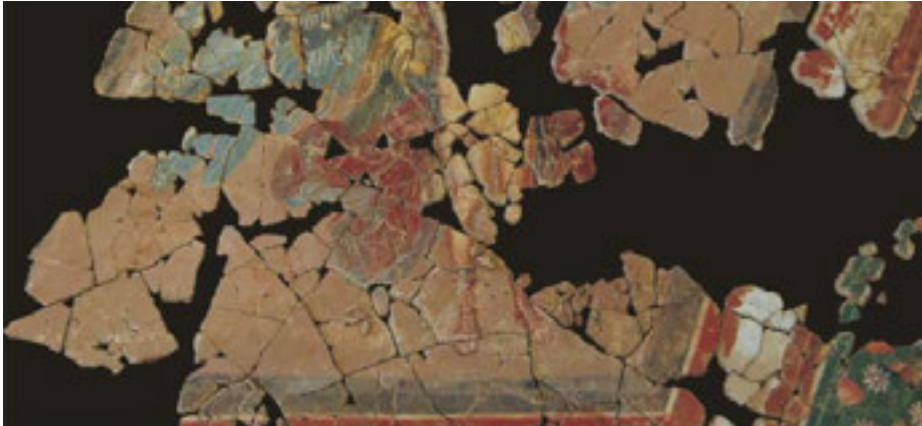
Mònica Blasco
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Una pintura mural romana única

Pintura mural romana que decorava un sostre. © MUHBA (autor: Sílvia Llobet)

La decoració de la *domus* del número 15 del carrer Avinyó és una de les més interessants d'Hispania, no només per la qualitat tècnica i compositiva, sinó per la presència en la mateixa, d'una moda decorativa, la del IV estil pompejà i l'estil provincial, que no està tan documentada en la pintura de Barcelona. El conjunt està format per milers de fragments de pintura que es van extreure del jaciment i actualment són objecte d'estudi i restauració en el marc del *Pla Barcino*.

Entre tot el material cal destacar els fragments corresponents a la decoració d'un sostre que ha estat possible reconstruir després d'un laboriós procés. En la composició pictòrica destaca la figura d'un personatge masculí situat a l'interior d'un camp hexagonal que constitueix una representació d'un conjunt iconogràfic excepcional: el "Rapte de Ganimedes": un jove de cos sencer que duu una gorra frígia i una túnica curta, representat dempeus i de cara, i que és raptat per l'àguila que apareix darrere la seva esquena.

Es desconeix encara amb exactitud el significat que es desprèn de l'elecció d'aquesta representació figurada, però sembla clar que s'hi manifesta la necessitat d'autorepresentació del propietari. D'altra banda, la factura demostra la presència en aquesta *domus* d'un *pictor imaginarius* d'alta consideració i contribueix a determinar l'ús de l'estança, que segurament hauria de correspondre al *cubiculum* del *dominus*, a tocar del *triclinium*.

Aquest darrer aspecte és prou rellevant, ja que de tota la *domus* només es conserven tres estances, i no senceres, perquè els fonaments de les edificacions posteriors impediren excavar-ne la resta.

Ara es treballa amb la vista posada a exposar aquestes pintures en el mateix jaciment. També es preveu la publicació d'una monografia i en el proper número de la revista *Quarhis* s'inclou un article de l'especialista Alicia Fernández, que està estudiant aquest material.

Alicia Fernández
Universidad de Murcia

Lidia Font Pagès
MUHBA

Pintura mural romana que decorava un sostre.

Cronologia: 2a meitat del segle I.

Procedència: Excavacions de la *domus* del carrer Avinyó, 15.

Materials i tècnica: Pintura mural, al fresc i sec.

Dimensions: 2,10 x 4,80 m

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Els museus i les persones amb alzheimer

Saló del Tinell. © MUHBA (autor: Pere Vivas)

Els museus són, des del seu origen, els guardians de la memòria col·lectiva. Els museus preserven la memòria, els coneixements i el patrimoni material que la humanitat ha anat desenvolupant al llarg del temps.

D'altra banda, es fa cada cop més evident la necessària adequació a nous públics i a noves demandes, com a part del desenvolupament de la seva responsabilitat social. És responsabilitat dels museus fer arribar a tothom els coneixements que custodien i desenvolupen, i fer-los arribar a tot tipus d'audiència sigui quina sigui la seva condició. I una de les audiències potencials que va en augment és la de les persones afectades per demències, especialment per la malaltia d'Alzheimer.

L'Alzheimer és una malaltia neurodegenerativa que es manifesta amb deteriorament cognitiu i trastorns conductuals. Malgrat que la causa és diferent en cada pacient, presenten símptomes similars, com ara pèrdua de la memòria immediata o d'altres capacitats mentals. Tot i que es considera que en l'actualitat a tot el món hi ha aproximadament uns quaranta milions de persones afectades per la malaltia, es creu que aquest nombre arribarà fins a cent milions el 2050.

I és confrontats a aquesta realitat, que els museus han de plantejar-se quina és la seva actuació respecte d'aquestes persones i de les seves famílies. No oblidem que aquests malalts requereixen una cura constant per part d'una altra persona i que, per tant, aquests cuidadors hi estan també implicats de manera ben directa.

Els museus, doncs, han de considerar els malalts d'Alzheimer i les seves famílies com a part dels seus públics i els programes dels centres s'han d'adaptar als seus requeriments específics. Com a constructe social, els museus han d'arribar a aquestes persones i treballar per i amb elles, i en la seva qualitat de guardians de la memòria han d'intentar ajudar-les a conservar la seva.

Fruit d'aquestes reflexions, la Fundació ACE – Institut Català de Neurociències Aplicades, el Museu Frederic Marès i el Museu d'Història de Barcelona han posat en marxa recentment un programa innovador (Estimul'Art), que compta amb poquíssims antecedents tant al nostre país com a l'estranger. Els projectes de referència amb què hem comptat han estat, en l'àmbit nacional, el que duu a terme el CCCB (Centre de Cultura Contemporània de Barcelona), i en l'internacional, el que ha posat en marxa el MoMA (Museum of Modern Art de Nova York).

Amb aquests referents i la feina d'especialistes de les tres institucions implicades, s'ha dissenyat un projecte innovador que començarà amb una fase inicial de recull d'experiències, però que té voluntat de permanència, d'avaluació constant i de progrés, enriquit amb tot el conjunt d'*inputs* que es puguin evidenciar.

Aquest projecte s'adreça, doncs, a persones que pateixen la malaltia d'Alzheimer en fases inicials, i consisteix en la realització d'activitats als museus esmentats. Per això, s'ha dissenyat un conjunt d'accions amb grups reduïts de malalts, que podran venir acompanyats per familiars o bé cuidadors.

Les activitats es duran a terme als dos museus, bé al Frederic Marès o bé al d'Història de Barcelona, en un sistema d'alternança.

L'objectiu del programa consisteix a estimular les capacitats cognitives d'aquestes persones a través de l'art i de la memòria històrica, és a dir, intentar que les diferents peces o obres d'art que s'han triat els estimulin la memòria i les puguin recordar. Tenint en compte que les col·leccions dels dos museus on treballarem inclouen peces de molt diversa índole i procedència, es considera que es podrà estimular el desenvolupament dels records d'aquestes persones.

Un dels puntals d'aquest programa consistirà, i això ja no és tan usual en els projectes existents, en l'avaluació qualitativa del resultat d'aquestes activitats, és a dir, mirar d'establir si realment funcionen i tenen una repercussió, en l'aspecte cognitiu o en l'emocional. Per això es farà un estudi amb un grup de control i es programaran sessions d'introducció i de reforç a la Fundació ACE, realitzades pel seu personal expert.

Cal que els museus s'impliquin en el seu teixit social, que s'obrin a noves audiències, que conjuntament amb altres experts elaborin noves metodologies i noves activitats. És per tot això que el Museu d'Història de Barcelona s'ha implicat fortament en aquest projecte, un projecte d'història i d'art, un projecte de ciutat, un projecte de futur.

Antoni Gelonch

President del Cercle del Museu d'Història de Barcelona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

El museu, la recerca i les universitats

El Centre de Recerca i Debat (CRED) del MUHBA fou creat l'octubre de 2008 per iniciativa de la direcció del museu amb l'objectiu de fundar un espai de debat i reflexió al voltant del patrimoni historicoartístic, de les formes de representació urbana i dels processos de transformació i canvi que ha sofert la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història. Amb tot, el CRED no fou dissenyat només com un instrument per donar sortida als debats o activitats impulsades pel MUHBA, sinó també per establir acords de col·laboració i cooperació amb institucions i entitats de l'àmbit cultural i acadèmic per a la creació i l'elaboració de recerques i materials formatius.

Aquesta col·laboració ha permès al Museu participar en el disseny de les recerques i en la formalització de continguts amb una clara orientació difusora dels resultats assolits. Així, ha impulsat iniciatives encaminades a crear una oferta comuna d'activitats culturals que incorporin el valor afegit, en termes de qualitat, que ofereix la recerca bàsica efectuada en l'àmbit acadèmic. En el marc d'aquesta col·laboració, el CRED fa el paper d'espai d'amplificació de la recerca realitzada, coparticipant en el necessari retorn cap a la societat dels recursos destinats a la recerca bàsica en l'àmbit acadèmic.

Des dels inicis, el CRED ha promogut diverses investigacions –bé originades en el mateix Museu o bé per altres institucions i entitats alienes al MUHBA– sobre la història i el patrimoni moble i immoble de la ciutat de Barcelona. Una de les col·laboracions més reeixides del CRED amb l'àmbit acadèmic ha consistit a impulsar projectes de treball amb diversos centres de recerca i departaments de les universitats catalanes, com ara els estudis sobre la prehistòria al pla de Barcelona realitzats amb el Departament de Prehistòria de la UAB; el projecte *Tècniques constructives i arquitectura de poder al nord-est de la Tarraconense* desenvolupat amb l'ICAC (Institut Català d'Arqueologia Clàssica); l'estudi de la topografia urbana del Call i de la vida de la comunitat jueva a la Barcelona medieval, realitzat amb l'Institut d'Estudis Món Juïc; els treballs sobre literatura i política al segle XIV, vinculats a l'Institut d'Estudis Catalans i la UB, o la col·laboració en el desenvolupament de nous formats de visualització digital, amb el Laboratori de Modelització de la UPC, entre altres.

Els resultats d'aquesta col·laboració en la recerca han produït múltiples activitats formatives i de difusió presentades en diferents formats, dissenyats en funció de les diverses temàtiques tractades: els diàlegs d'història urbana i patrimoni, les jornades, els seminaris, els cicles de conferències, els cursos formatius especialitzats i les presentacions dels llibres i revistes publicats pel MUHBA. En paral·lel, el CRED ha iniciat també una tasca de recopilació de recerques i estudis existents que analitzen, des d'una perspectiva històrica, el patrimoni cultural de Barcelona.

Per últim, cal destacar la col·laboració establerta pel MUHBA amb alguns departaments universitaris per impulsar cursos de formació superior, com el postgrau *Intervenció i gestió del paisatge i del patrimoni*, organitzat amb el Departament de Geografia de la UAB; el postgrau *Història intel·lectual de Barcelona*, amb la UB, i el postgrau *Relat urbà. Narrativa i representació d'itineraris històrics*, dissenyat conjuntament amb l'Institut del Teatre.

Elisenda Curià

Coordinadora i tècnica del CRED

Seleccionar idioma ▾

La torre de les aigües del Besòs (1880-82), rehabilitada i oberta

Interior de la torre d'aigua del Besòs. © Joan Guillamat

Fita característica del paisatge del Poblenou, és considerada com una de les més belles de Catalunya en el seu gènere i ha estat pintada per artistes com Ramon Calsina, Josep M. Subirachs o Joan Pallarès. L'estat de degradació que presentava en la primera dècada del segle XXI, fruit de l'abandonament, feia necessària una actuació integral per adequar-la a nous usos com a part del patrimoni cultural de la ciutat.

La intervenció realitzada ha pretès posar en relleu els valors originals de l'obra de Pere Falqués, sense malmetre les característiques que identifiquen les dues construccions (torre i casa de vàlvules) com a part d'un complex industrial destinat a la captació, emmagatzemament i distribució d'aigua, vinculat estretament a dues empreses: la Compañía General de Aguas de Barcelona, ladera derecha del Besòs i la metal·lúrgica de Can Girona - MACOSA.

D'acord amb el conveni signat el 8 de gener de 2010 entre l'Ajuntament de Barcelona i la Societat General d'Aigües de Barcelona (AGBAR), que han finançat la recuperació, els treballs s'han dut a terme entre els anys 2011 i 2014. L'equip l'han format els arquitectes Antoni Vilanova i Eduard Simó, els arquitectes tècnics Joan Olona i Guillem Torres, i la geògrafa i historiadora Mercè Tatjer.

En tot moment s'ha tractat de compatibilitzar amb meticulositat el manteniment dels elements originals en bon estat amb la restauració dels que havien quedat malmesos. No s'ha volgut suprimir de forma gratuïta cap dels elements originals, sempre que no impedissin la comunicació o l'accessibilitat. En canvi, s'ha procurat mantenir les pàtines i les textures en els materials de base, evitant que els procediments de neteja, especialment dels grans paraments exteriors i interiors, així com de les voltes, eliminessin l'envelliment natural acumulat al llarg del temps.

S'ha procedit, també, a la reproducció mimètica de peces que mancaven o s'havien de substituir, com, per exemple, els barrots de forja que conformen el conjunt de la barana de l'escala exterior, que s'han reproduït en fosa d'alumini respectant la geometria, mida i característiques dels originals. Pel que fa als elements de nova incorporació, com la introducció de dues escales de cargol per salvar el dipòsit i facilitar la sortida a la terrassa mirador, han estat convenientment diferenciats mitjançant la utilització de l'acer galvanitzat.

Pel que fa a la Casa de Vàlvules, s'està redactant el projecte que completarà els treballs realitzats. Se'n volen posar en relleu els valors formals com a espai que acollia el sistema de bombament, i alhora complementar els usos de l'entitat que gestiona l'equipament: l'Arxiu Històric del Poblenou (AHPN). L'objectiu és relacionar la vella estructura industrial, simètrica i ben proporcionada, i les característiques definitòries del seu ús industrial, amb els requeriments necessaris per convertir-la en un contenidor cultural.

A l'interior de les dues construccions s'ha d'explicar tot el funcionament de la instal·lació, com també la seva història social, laboral i econòmica, i la transformació urbanística del Front Marítim del

Poblenou. Amb aquesta finalitat es redactarà un projecte museogràfic d'acord amb el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), amb la col·laboració de les fundacions AGBAR, MACOSA i Ramon Calsina.

Ja des d'ara, la Casa de Vàlvules veu reforçat el seu paper cultural a partir de la presència del conjunt escultòric *Himmelsrichtungen* ('Punts cardinals'), obra de l'artista alemany Blinky Palermo (1943-1977). Aquesta instal·lació d'art contemporani fou donada a la ciutat de Barcelona pels seus hereus amb l'objectiu de situar-la en un lloc de contemplació preminent, seguint les directrius derivades del seu emplaçament a la XXXVII Biennal de Venècia (1976) i amb la voluntat de potenciar la importància del nostre patrimoni.

Antoni Vilanova
Arquitecte

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Escoltar

MUHBA Butlletí

[L'aula basilical i el baptisteri, una nova visió de la ciutat tardoantiga](#)

[Repensar la Barcelona del segle xv](#)

[El Park Güell, un museu obert](#)

[Els sons de la Barcelona noucentista](#)

[Relat urbà: narrativa i representació d'itineraris històrics](#)

[Acció defensa passiva: l'art de traçar una memòria](#)

[La bandera de Santa Eulàlia i el procés de la seva restauració](#)

[Carles III i la projecció de Barcelona a Europa. Música i política, 1705-1713](#)

[El Centre de Recerca i Debat del MUHBA compleix cinc anys](#)

Alimentar la ciutat. Un repte històric

La donació Vilumara: fer créixer la col·lecció contemporània

El Turó de la Rovira, un mirador del segle xx

El món del 1714

La vaixel·la a Barcino. Plat i copa de terra sigillata

QUARHS 9

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

L'aula basilical i el baptisteri, una nova visió de la ciutat tardoantiga

Làpida funerària de marbre de Paros amb iconografia cristiana. Segle V. © MUHBA (autor: Pep Parer)

El Museu d'Història de Barcelona conserva al subsòl del Conjunt Monumental de la Plaça del Rei les restes arqueològiques del que havia estat el primer grup episcopal de la ciutat i centre de poder de la *Barcinona* visigoda. Des del punt de vista arqueològic es tracta d'una església amb planta de creu amb la seva necròpolis «privilegiada» annexa; el palau del bisbe, que es trobava entre la basilica principal (a sota de la catedral actual) i l'església cruciforme, i una mica més a l'oest, la sala de recepció o d'audiències del bisbe, que comunicava amb el baptisteri, situat als peus de la catedral actual. Altres estances menors s'estenien al voltant dels edificis principals, que es comunicaven mitjançant corredors i galeries porxadades. Sense oblidar la residència del poder civil a la ciutat, la del *comes civitatis* (precedent del palau comtal, més tard palau comtal-reial), i altres espais de caràcter militar vinculats al cos de guàrdia de la muralla, així com un conjunt termal prop de la porta septentrional d'entrada a la ciutat, a l'eix de la Via Augusta.

Actualment, una part d'aquest conjunt –en concret, la sala de recepció del bisbe i el baptisteri– resta fora de la visita pública, ja que es va haver de tancar fa anys per necessitats de conservació. Malauradament, una vegada resolts els problemes que van ocasionar-ne el tancament no va ser possible tornar a obrir immediatament al públic l'espai arqueològic.

Darrerament, la situació ha canviat favorablement i, en el marc del Pla Barcino (un pla especial que ha posat en marxa l'Ajuntament de Barcelona per donar impuls a la recerca i posada en valor de la ciutat antiga), l'any 2014 està previst dur a terme un nou projecte que permeti obrir novament a la ciutadania aquest sector del museu.

El projecte de museïtzació, amb punts de vista innovadors, es concretarà en una nova museografia que incorporarà noves informacions històriques i noves peces arqueològiques. Es produirà així una continuïtat amb la part oberta i per tant es mantindrà la coherència amb la presentació existent, tot i incloure una museografia més actual que incorpora les novetats d'interpretació. La nova presentació museogràfica abastarà també dos nous espais expositius vinculats a les restes arqueològiques: *Barcino a l'època visigoda: Barcinona i el cristianisme a Barcino*, on s'exposaran més de cent peces originals trobades a les excavacions, que facilitaran al visitant seguir el fil argumental històric d'aquest període de la nostra ciutat.

A més, s'incorporaran al discurs històric les noves dades de la recerca sobre l'espai en particular (sala de recepció del bisbe i baptisteri) i sobre la ciutat cristiana i tardoantiga en general. El projecte de recerca sobre aquest període de la ciutat va començar el 1996, i per tant ja té disset anys de vida, disset anys de recerca continuada que han permès situar Barcelona en l'esfera internacional pel que fa a l'antiguitat tardana. Les excavacions programades que s'estan duent a terme a la basilica dels Sants Màrtirs Just i Pastor –també amb l'impuls i el suport del Pla Barcino– han permès localitzar estructures

de gran interès històric i arqueològic: un nou grup episcopal, una troballa excepcional que depassa els límits de la nostra ciutat.

Actualment podem parlar de la importància que va tenir la ciutat durant el període visigot, del seu paper com a *sede regia* el segle VI i de l'existència de dos grups episcopals a Barcelona (el catòlic i l'arrià) que van conviure fins l'any 589, data de la conversió dels visigots al catolicisme al III Concili de Toledo. Però també de com l'urbanisme es va modificant i van desapareixent o readaptant-se els edificis públics romans, del tipus d'hàbitat que tenia la majoria de la població o dels espais destinats als morts i dels focus de cristianització als *suburbium*. Així, la recerca es torna una imatge cada vegada més nítida del que va ser Barcinona, la Barcino d'època visigoda.

Julia Beltrán de Heredia

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Repensar la Barcelona del segle xv

Fragment de l'obra 'Mare de Déu dels Consellers'. Lluís Dalmau, entre 1443 i 1445. © MNAC

La història de la Barcelona del segle xv requereix una revisió historiogràfica que s'ha fet molt necessària a partir de la nova lectura, elaborada en els darrers anys, dels segles anteriors (xiii i xiv) i posteriors (xvi i xvii). Amb aquest objectiu, el MUHBA ha posat en marxa un programa de treball que ha de culminar en diversos formats de presentació pública dels resultats, inclosa una exposició d'aquí a pocs anys.

Que el 1714 va marcar la fi d'un sistema polític propi, d'arrels baixmedievales, amb el Consell de Cent com a institució de la ciutat i la Generalitat per al conjunt del país, a hores d'ara és ben conegut. Tanmateix, el 1714 també s'havia definit com el punt més baix d'una etapa nacional «intermèdia» que durant molt de temps havia estat considerada com de «decadència» entre una edat d'or medieval i els temps del renaixement contemporani de Catalunya. Enfront d'aquesta interpretació, en els darrers anys s'ha qüestionat la idea de decadència i s'ha mostrat el potencial de la Barcelona del segle xvii: una ciutat amb prou entitat i vitalitat per figurar amb perfil propi en el mapa de l'Europa del seu temps.

En els models historiogràfics que sostenien que l'època moderna constituïa una etapa de decadència, l'inici de la davallada se situava al segle xv. Un segle que, d'una banda, hauria estat el colofó rutilant de l'edat d'or baixmedieval, amb grans realitzacions artístiques, i que de l'altra hauria estat el moment inicial de la davallada. Certament, el segle xv és complex. Segons la historiografia hereva de Vicens Vives, s'inicia sota els efectes de la crisi de la segona meitat del segle xiv i té un primer moment decisiu arran de l'extinció del Casal de Barcelona i l'entronització de Ferran d'Antequera pel Compromís de Casp (1412). La conquesta de Nàpols per Alfons el Magnànim era un fet remarcable en la nòmina de les glòries nacionals, però problemàtic: el trasllat de la cort a Nàpols i la regència de la reina Maria, instal·lada a València en detriment de Barcelona, no haurien afavorit ni la ciutat ni el país.

En l'àmbit barceloní, d'acord amb la mateixa interpretació, els conflictes socials i polítics expressats en l'enfrontament entre la Busca i la Biga haurien estat paralitzadors, mentre que la llarga guerra civil de 1462-72 hi hauria afegit el conflicte amb la monarquia. Tot un seguit de ruptures que no haurien quedat suficientment suturades pels canvis correctors promoguts després per Ferran II, just quan la Mediterrània dequeia, en barrar els turcs el pas cap a l'Orient, i quan la descoberta d'Amèrica donava un nou impuls a Castella i en propiciava la preponderància enfront de Catalunya.

Igual que la tesi d'una decadència sostinguda els segles xvi i xvii ha experimentat una profunda revisió, l'acumulació de revisions parcials converteix ara en viable i en rellevant la promoció de les recerques necessàries sobre el segle xv, sobretot en el camp de la fiscalitat i el funcionament del municipi, per impulsar un pas endavant en el coneixement de la Barcelona del quatre-cents.

Aquesta és la tasca que, amb la participació d'un grup nodrit de medievalistes de diverses universitats i àmbits de recerca, es proposa impulsar el MUHBA, coordinada des del seu Centre de Recerca i Debat

Albert Cubeles i Bonet
Historiador

Seleccionar idioma ▾

El Park Güell, un museu obert

Entrada al parc a través de l'accés pel carrer Olot. © MUHBA (autor: Marta Iglesias Urbano)

Gestió i art, dos mots diferents que apel·len, de forma antagònica, a l'objectivitat i la subjectivitat. Gestió, que podríem definir com «l'acció humana per facilitar la producció de resultats útils», i *art*, «el procés o el producte deliberat de l'organització dels elements en una forma que apella als sentits i a les emocions». I si són tan diferents, podem unir gestió i art?

Quan l'Ajuntament de Barcelona va encomanar la gestió de la zona monumental del Park Güell a Barcelona de Serveis Municipals (BSM), vam plantejar-nos, com a bona empresa de gestió que vol ser BSM, complir els objectius encomanats, entre els quals no podia faltar l'oferta d'una visita de qualitat als visitants del Park Güell, que facilités situar el monument a l'altura del que és, un espai emblemàtic de la ciutat, Patrimoni de la Humanitat des de l'any 1984. Amb aquest objectiu vam cercar una font de coneixement que de forma rica i sintètica, però també veraç i innovadora, ens mostrés l'art de Gaudí, la Barcelona modernista i el Park Güell mateix. Si bé el model de gestió de BSM és reconegut per la seva qualitat, innovació i eficàcia, l'experiència de l'empresa en el camp cultural té un curt recorregut. En aquest punt vam plantejar-nos l'assessorament d'un tercer i vam decidir, també, posar en valor l'opció d'un model de gestió pública capaç de crear un nexa d'unió amb un altre actor municipal, el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA). D'aquesta manera neix la col·laboració que pretén unir gestió i art.

Si s'hagués de resumir en una frase l'experiència de la col·laboració del MUHBA amb BSM en el projecte Park Güell, es pot dir que «la col·laboració és la forma més poderosa de crear valor». Sense entrar en detalls sobre la riquesa de coneixement del MUHBA, sí que volem remarcar l'excel·lent capacitat de l'equip del museu de «fer saber el que sap», que s'ha unit a l'orientació al resultat, la gestió de projectes i la innovació tecnològica característiques de BSM. Així s'ha creat, en un temps rècord, una sèrie de formats i suports que han de permetre al ciutadà i al visitant veure el Park Güell com mai no l'han vist.

Es podria dir que el fruit de la col·laboració ha estat possible, sens dubte, gràcies a la relació de participació de totes les persones que han format part de l'equip. A una estructura col·laborativa que, de forma plana, sense una jerarquia establerta, amb formes de fer ben diferents, però amb un objectiu comú, ha aconseguit que tothom hagi donat el millor d'ell mateix, en un clima de confiança i autenticitat. Amb un objectiu clar: acostar a ciutadans i visitants la manera de fer de Gaudí i descobrir els secrets i la història del Park Güell, així com la seva relació amb Barcelona. Èxit? No ens atrevim a dir-ho. L'èxit serà que vingueu a veure el resultat de la tasca feta. Si som capaços de fer-vos conèixer i sentir el Park Güell, haurem aconseguit el nostre objectiu sent capaços de donar valor a l'element que gestionem: la visita a l'espai a través de l'art.

Miriam Plaza i equip B:SM Projecte
Park Güell 2013

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

Els sons de la Barcelona noucentista

Concert de la Banda Municipal, 1925. © Arxiu fotogràfic de Barcelona (autor J.Domínguez)

La música, en totes les seves formes d'expressió, és una part indestriable de la història d'una ciutat. La creació, l'activitat, la vivència i el grau de penetració social aporten elements intangibles però altament valuosos per comprendre la idiosincràsia d'una comunitat, i són un retrat formidable del batec artístic i social d'una urbs. Barcelona ha estat un territori especialment fèrtil i receptiu a la música, i ha generat un univers sonor d'espais, ambients i iniciatives que contribueix fortament al relat de la seva història.

El MUHBA vol reivindicar amb fermesa aquest paper de la vida musical en el seu discurs històric, i enguany ho ha fet a través del cicle de concerts 30 Minuts de Música al Museu, coproduït amb la Fundació Mas i Mas, que ha omplert de música l'avantcambra del Tinell durant tot el mes d'agost. S'hi han pogut escoltar trenta-tres propostes concertístiques de cambra d'alt nivell que ens han transportat als ambients musicals de la Barcelona de les primeres dècades del segle passat.

En aquest cicle, el MUHBA ha volgut recordar i homenatjar l'associació Música da Camera, una de les entitats musicals més potents i fructíferes d'aquella època, nascuda ara fa cent anys justos, i que va ser la principal instigadora de l'activitat musical a la ciutat durant més de vint anys.

Música da Camera va ser una entitat de caràcter transversal, impulsada per una generació de joves noucentistes moderna, activa i entusiasta, amb el suport de personatges de tots els àmbits de la societat catalana, que pretenia transcendir l'activitat musical i eixamplar-se a l'àmbit cultural i cívic, amb voluntat europeïsta i cosmopolita, però sense oblidar el patrimoni, els intèrprets i els creadors autòctons.

Da Camera no només va organitzar de forma regular concerts i recitals d'altíssima qualitat, sinó que també va obrir les portes a nous repertoris, va portar grans compositors europeus a la ciutat, va renovar el concepte de concert, va generar públic nou i nous hàbits, i va ser un autèntic motor de la vida musical i cultural durant més de dues dècades. Rigor, treball i feina ben feta són trets característics de la seva labor, i li van donar un enorme prestigi davant del sector, entre la societat i també a escala internacional. Música da Camera és un exemple formidable de projecte musical sorgit de la iniciativa privada i de la conjunció de forces creatives en l'art, la cultura i la societat d'aquella Barcelona en plena eferescència, i la seva activitat és fonamental per entendre la renovació i la penetració social de la música a Catalunya.

Tots els concerts del cicle han tingut un vincle directe amb les propostes de Música da Camera, recordant obres concretes i paradigmàtiques, concerts emblemàtics, repertoris, formats, actuacions destacades o estrenes memorables. Vuit dels concerts van tenir conferències prèvies a càrrec de musicòlegs i especialistes que van contextualitzar magníficament la labor d'aquella entitat.

Alhora, la publicació del Llibret de Sala núm. 13, *Música, Noucentisme, Barcelona*, aporta una visió global i alhora detallada i minuciosa d'aquell fenomen, cabdal per comprendre la història recent de la nostra ciutat.

Xavier Chavarria

Musicòleg i director artístic de 30 Minuts de Música al Museu

Seleccionar idioma ▾

Relat urbà: narrativa i representació d'itineraris històrics

Vista nocturna de la plaça Ramon Berenguer. © MUHBA (autor: Pep Parer)

El panorama d'oferta de visites guiades és cada dia més extens i variat en una Barcelona que aposta pel turisme. El ventall de propostes que ofereixen agències de turisme i entitats culturals és gairebé infinit: rutes pel centre i pels barris, rutes a peu i en bicicleta, rutes històriques i artístiques, rutes literàries, de cinema, de música, d'arquitectura, fotogràfiques, gastronòmiques i un llarg etcètera. L'atractiu de l'exploració directa de la ciutat segueix sent un dels principals recursos de l'experiència viatgera i de l'oci urbà organitzat. És la democratització del que l'aristocràcia europea va començar amb el Grand Tour, que es va generalitzar entre els joves de les millors famílies des del final del segle XVII.

En la majoria de casos, però, el patró que segueixen aquestes rutes no deixa de ser el mateix: un guia entrenat fa de «mediador» entre un saber especialitzat i un públic genèric. No es planteja, en general, una reflexió sobre la forma de l'itinerari, la seva especificitat i el seu potencial. Com es tradueix un discurs històric i patrimonial en un itinerari urbà? Com s'articulen els elements que el componen? Fins a quin punt un itinerari pot estimular el pensament?

Itinerar, paraula que no és al diccionari, és un art, i qui el domina, com bé deia Walter Benjamin, arriba a la capacitat de perdre's amb sentit, a la capacitat del *flâneur*, tant en els llocs insòlits com pels seus paisatges quotidians. Donar sentit al nostre deambular diari i fondre l'experiència del visitant amb la de l'habitant: Itinerar és un art.

El MUHBA ha preparat, juntament amb l'Institut del Teatre, el postgrau Relat Urbà. L'interès despertat pel tema ja s'ha pogut mostrar en iniciatives recents, com el curs Itinerar Barcelona, organitzat amb el Departament d'Ensenyament i dirigit a mestres i professors, o l'itinerari *Bernat Metge i la literatura del segle XIV*, construït amb alumnes i professors de la Universitat de Barcelona junt amb l'Institut d'Estudis Catalans, la Institució de les Lletres Catalanes i la Fundació Lluís Carulla.

El postgrau parteix del principi que forma i contingut van estretament lligats en la construcció d'un itinerari. Per això el programa s'ha concebut des de tres perspectives disciplinàries: les arts dramàtiques, la història urbana i els estudis sobre el patrimoni. Amb la integració d'aquests tres àmbits, l'objectiu és formar persones expertes en la creació i interpretació d'itineraris històricament coherents, però també dramàticament eficaços, sense haver de recórrer a l'anècdota o a la hipèrbole gratuïta.

El guia ha de ser un constructor de la mirada, la persona que amb les seves paraules i els seus passos encarna la relació complexa entre espais, relats i persones. Que raona com un historiador, que expressa el significat dels elements patrimonials i que ho substancia en la forma apropiada. Que fa pensar i emociona alhora, difuminant els límits entre raonament i sensació. Tan sols queda afegir que el postgrau compta amb un professorat d'alt nivell, al qual agraïm des d'aquí que hagi fet seva la proposta, que voldríem poder llançar aquest mateix curs.

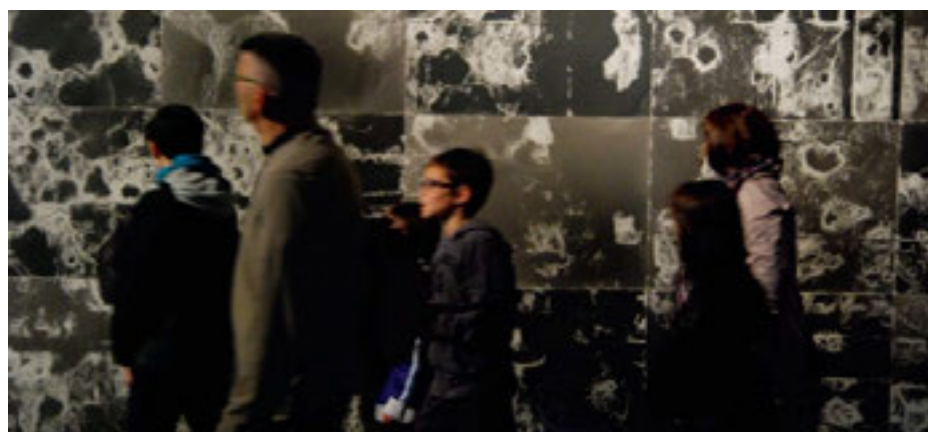
Andrea Manenti

Coordinador del postgrau Relat Urbà

Seleccionar idioma ▾

Acció defensa passiva: l'art de traçar una memòria

Exposició "Acció Defensa Passiva", a la Capella de Santa Àgata. © F. Prats

Creadors en Residència és un programa que planteja una nova concepció en la pedagogia de l'art contemporani, un nou context de creació amb la voluntat d'inscriure el llenguatge de l'art contemporani a les aules. Un dels projectes d'aquesta edició del programa promogut per l'ICUB ha estat el de l'artista Fernando Prats, que ha desenvolupat el projecte *Acció defensa passiva* amb els alumnes de 4rt d'ESO de l'IES Menéndez y Pelayo, amb la col·laboració del MUHBA i del Servei d'Arqueologia de Barcelona, entre d'altres.

Una de les coses que més destaca Prats d'aquesta experiència és la possibilitat d'establir un diàleg entre l'artista i els alumnes, el fet de poder intercanviar punts de vista i coneixement, trencar esquemes, establir punts i trobar noves formes de comunicar. Fernando Prats, instal·lat a Barcelona des del 1990, té una trajectòria artística sòlida. El seu treball denota una gran sensibilitat i capacitat d'observació, de captar allò invisible, de comprendre la magnitud del buit, del paisatge. A Prats li interessa analitzar la trajectòria, la memòria, dels espais buits, desolats. D'aquí el treball *Acció defensa passiva*. Són espais, territoris, que contenen l'energia d'un fet devastador que forma part de la història de la ciutat. Els espais ens parlen, cal aprendre a llegir-los.

L'artista ha plantejat una reflexió sobre uns fets de la història de la ciutat, els bombardejos durant la Guerra Civil, a través de dos espais de la ciutat que actuen com a testimonis, la plaça de Sant Felip Neri i el refugi 307. Ambdós conserven la petja, l'empremta, d'una experiència viscuda. És un treball de memòria, una acció de reparació simbòlica, de reconeixement i homenatge a totes les víctimes. L'artista ens ajuda a fer visible l'invisible, a omplir el buit, a recordar i no oblidar. Aquest procés denota la importància de conèixer la història i la realitat que ens envolta.

L'empremta esdevé el punt de partida, en dos processos diferents de recuperació de la memòria. Al refugi, es van extreure amb uns motlles les incisions fetes al mur pels cops de pic de dones, nens i ancians que excavaren el túnel on refugiar-se; així, del buit s'extreu un objecte físic, escultòric, palpable. A la plaça de Sant Felip Neri, Prats ha aplicat una tècnica amb fum als murs, creant una superfície pictòrica que fa visible el rastre de la metralla de les bombes i mostra les cicatrius, el dolor. El fum actua com a metàfora del foc.

La intervenció dels alumnes ha estat a diverses escales. Des de l'adquisició d'un coneixement pròpiament històric, fins a la presa de consciència d'una realitat vinculada a un espai físic i la reflexió de com materialitzar uns fets a través del llenguatge artístic. Esdevenen protagonistes i actuen com a creadors, actors, gestors, alhora que participen del procés expositiu i descobreixen la importància d'aprendre a llegir la realitat i de com narrar les coses. Aprendre a comunicar a través de l'experiència.

El projecte s'ha presentat a la Capella de Santa Àgata, del 15 de maig al 25 de setembre de 2013, i ha rebut més de 35.000 visites. L'evolució dels treballs la trobem al bloc de cada residència.

Marta Iglesias Urbano
MUHBA

Seleccionar idioma ▾

La bandera de Santa Eulàlia i el procés de la seva restauració

Bandera de Santa Eulàlia. © MUHBA (autor: Pep Parer)

La Bandera de Santa Eulàlia és una de les peces més emblemàtiques de la col·lecció del MUHBA, en tant que es tracta d'un dels símbols majors de Barcelona. Va ser presentada com a «peça del Museu» al *Butlletí* número 26, corresponent al segon quadrimestre de 2012. Aleshores anunciàvem el desplegament d'una intervenció multidisciplinària que havia de tenir com a objectiu garantir-ne la conservació.

Aquesta intervenció ja ha culminat i des del mes de setembre passat la bandera de santa Eulàlia és exposada al Born Centre Cultural i llueix com a peça destacada de l'exposició temporal *Fins a aconseguirho! El setge de 1714*.

Els reptes assolits arran d'aquesta intervenció també han estat objecte d'un seminari amb els especialistes que hi han participat, celebrat el 28 de novembre al MUHBA.

La bandera és de seda, teixida com a tafetà, amb fils tenyits prèviament de color carmesí, i la pintura és feta amb oli de llinosa per tal de generar una capa molt fina i plàstica que s'adaptés al moviment de la tela. Els motius grotescos que l'emmarquen s'han fet amb pa de plata, amb una corla o vernís que els proporcionava un to daurat.

Es devia fer malbé a causa de l'ús i a partir d'aquell moment esdevingué inservible, però amb la figura de la santa prou intacta, es devia desar curosament. Així va arribar fins al segle XIX, quan es va procurar recuperar-la adherint-la a un suport de fusta per exhibir-la com si fos un quadre. Malauradament, aquest tractament va acabar generant noves alteracions i, passats els anys, la tela estava completament rígida i trencadissa, la superfície era plena d'ondulacions i la policromia havia acumulat retocs i capes de vernissos que impedié exposar-la dignament.

El projecte de recuperació emprès pel MUHBA, a partir d'un treball interdisciplinari que ha resultat molt fluid malgrat la seva complexitat, ha permès assolir resultats molt satisfactoris.

El projecte ha donat llum sobre molts aspectes desconeguts fins ara. Així, s'ha pogut determinar que la bandera està pintada per les dues cares, de manera que la pintura a l'oli ha encapsulat la seda i l'ha preservada de la llum i la humitat ambientals. També s'ha descobert, a través de la radiografia, un penediment de l'artista, que havia pintat primer un rostre més inclinat. D'altra banda, s'ha comprovat que la pel·lícula pictòrica ha suportat bé el pas dels anys sota les capes de vernissos, tot i que està clivellada i molt erosionada. Entre els aspectes negatius per a la conservació cal destacar que la rigidesa de la cola que uneix la roba a la fusta, així com els fixatius i vernissos aplicats a la superfície, han impedit que la tela pugui acompanyar els moviments naturals de la fusta, la qual cosa ha provocat arrugues i estrips.

Quant al tractament, la decisió més complexa de prendre ha estat, precisament, la de separar o no la bandera del suport de fusta. L'eliminació l'hauria alliberat de tensions no desitjades i hauria permès recuperar les qualitats d'enseny i l'aspecte propi d'un teixit. Però s'ha descartat perquè exigia l'aportació d'excésiva humitat, un dels principals agents de deteriorament de la seda.

Totes les intervencions han anat precedides de proves per avaluar tant la resposta dels materials originals com la dels productes proposats. S'ha fet la neteja aquosa dels materials dipositats al llarg del temps sobre la superfície, l'eliminació de vernissos, la correcció de les deformacions, la reactivació de l'adhesiu antic i la fixació puntual. En tot moment s'ha evitat humitejar la seda mitjançant l'aplicació dels productes en forma de gel o bé interposant una membrana de teixit que impedia el pas de l'aigua. I és així com s'ha aconseguit recuperar l'obra per al gaudi de tothom, després d'una feina intensa i compromesa duta a terme des del Museu d'Història de Barcelona.

Josep Bracons Clapés

Lidia Font Pagès

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Carles III i la projecció de Barcelona a Europa. Música i política, 1705-1713

Fragment rajola d'oficis MCB 142125. Arxiu MUHBA

Durant la breu estada de Carles III i la seva esposa Elisabet Cristina de Brunsvic-Wolfenbüttel a Barcelona, la ciutat va esdevenir una cruïlla musical. Músics de renom internacional anaven i venien de Barcelona a Viena, i creuaven la Mediterrània de Barcelona a Nàpols o Milà per formar una xarxa musical de gran abast que reflectia tant l'agitada situació política com el desig de Carles III de crear una cort fastuosa que brillés com un estel en el firmament de les grans nacions europees.

El paper de la música era clau en aquest procés iniciat per fer palesa la creació d'un nou poder polític. La necessitat d'erigir-se immediatament com a successor legítim a Espanya, amb el suport dels seus aliats a Àustria, a Anglaterra i al nord d'Europa, va suposar una metamorfosi cultural per a la capital catalana. Hi arribaven instrumentistes de Viena: al principi van ser els de guerra –trompetes i timbalers–, però després els van seguir els de cambra, com ara el violinista Joseph Karl Denck. D'Itàlia, sobretot després que Nàpols hagués passat a domini dels Habsburg el 1707, arribaven compositors com Emmanuele d'Astorga, Antonio Caldara o Giuseppe Porsile, que va ser mestre de capella de Carles III a Barcelona, i també cantants d'òpera.

La cort de Barcelona, com la de Viena o la de Londres, es va rendir a l'òpera italiana com a vehicle primari de l'expressió del poder polític i del gust cultural cosmopolita. El matrimoni de Carles III i Elisabet Cristina es va celebrar el primer dia d'agost de 1708, no només amb la intervenció de la Capella Reial en els actes litúrgics corresponents, sinó també amb una sèrie de serenates italianes d'Antonio Caldara.

La presència a Barcelona d'un centre cortesà amb una activitat musical tan important –probablement el més important de la capital catalana des de finals del segle XIV– repercutia indubtablement en la producció musical dels mestres catalans i va donar com a resultat un gresol d'estils i de formes d'expressió musicals que va transmutar les direccions i les evolucions que seguirien durant el segle XVIII. Entre altres, hi havia Pere Rabassa, que va compondre el seu *to Elisa gran reina* per commemorar la victòria de les tropes de Carles a Almenara el 1710, i Francesc Valls, la missa *Ut queant laxis* que probablement va solemnitzar la coronació de Carles l'any següent. Quan el nou emperador es va traslladar a Viena, va deixar a Barcelona la seva dona, que mantenia un alt nivell d'activitat musical. Dos anys més tard, però, quan ella va seguir el seu marit, es va produir la diàspora d'aquell grup tan nodrit de músics de perfil internacional que havien transformat la ciutat en un astre brillant dins el context musical europeu.

Aquest és el fil argumental del seminari que es durà a terme al MUHBA durant la primavera de 2014 i que aplegarà cinc historiadors de la música –Juan José Carreras (Universitat de Saragossa), José María Domínguez (Universitat de La Rioja), Andrea Sommer-Mathis (Universitat de Viena), Álvaro Torrente (Universitat Complutense de Madrid) i Xavier Torres Sans (Universitat de Girona)–, tots ells especialistes que han aportat recerques i idees innovadores a l'estudi i a l'anàlisi de la música de l'època de la Guerra de Successió.

Hi presentaran conferències i intervindran en debats sobre les múltiples perspectives i ramificacions de l'eix musical Viena-Nàpols-Barcelona i el paper de la música com a eina política a l'escena europea en aquest període transcendental de la història de la cultura barcelonina.

Tess Knighton

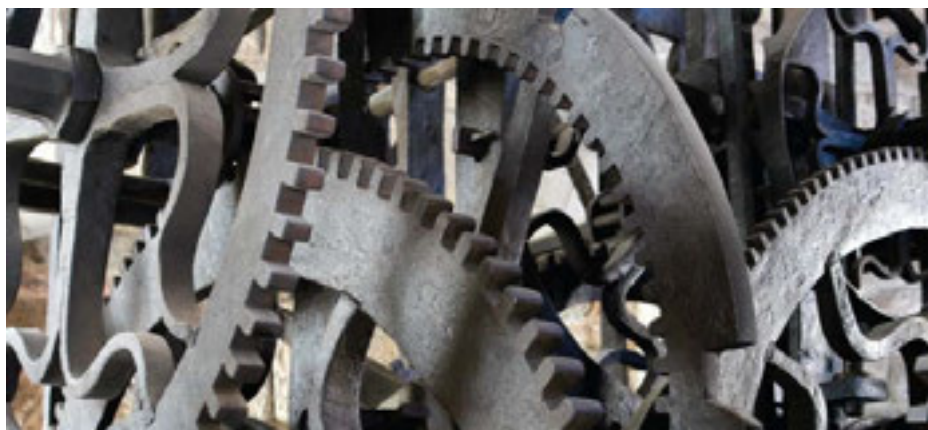
ICREA Research Professor
Institut Milà i Fontanals (CSIC)
Coordinadora del seminari

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

El Centre de Recerca i Debat del MUHBA compleix cinc anys

Gran Rellotge de Barcelona. © MUHBA (autor: Jordi Puig)

Les primeres activitats públiques del Centre de Recerca i Debat del MUHBA (CRED), es van iniciar la tardor de 2008 amb els *Diàlegs d'història urbana i patrimoni*, uns col·loquis quinzenals oberts a tots els ciutadans per explorar noves idees i difondre els estudis en curs relacionats amb la trajectòria històrica i el patrimoni de la ciutat. Des de llavors, al Museu s'han organitzat més de noranta diàlegs, com també un gran nombre de jornades, seminaris i tallers.

La idea bàsica del CRED és la següent: resulta imprescindible impulsar la recerca pròpia i situar-la en el marc general d'altres centres amb activitat acadèmica per poder avançar en la construcció d'un sistema de producció i difusió del coneixement històric i patrimonial de Barcelona que permeti complir satisfactòriament la missió que té encomanada el Museu d'Història de la nostra ciutat. En aquesta tasca han de confluïr els tècnics i especialistes del museu amb una variada gamma de col·laboradors externs, en diferents formats de treball. Cal destacar, en aquest sentit, la tasca excel·lent de joves estudiants, que han trobat en el Museu un bon espai de formació, i també la d'un bon nombre de professionals jubilats amb àmplia experiència acadèmica i esperit jove, procedents de les universitats catalanes i també de diferents universitats europees i alguna d'americana: Internet permet un bon treball en xarxa.

El Centre de Conservació i Restauració del Museu a la Zona Franca és un altre dels centres productors de coneixement del MUHBA, motiu pel qual també és part essencial del sistema de recerca del Museu. En la seva tasca de documentació i conservació dels fons arqueològics i de la col·lecció d'història de la ciutat construeix un sistema de coneixement sedimentat, que a través de la programació del CRED es pot posar en comú amb altres centres museístics, en un entorn de treball obert també als ciutadans interessats en general.

Un altre eix impulsor de la construcció de coneixement, fonamental, és el que es deriva de les necessitats dels diferents centres patrimonials del MUHBA, amb les exposicions permanents i temporals que obliguen a substanciar, peça rere peça, una visió comprensiva de la ciutat. En aquest sentit, l'estímul de la reformulació de la Casa del Guarda del Park Güell, en col·laboració amb el nou projecte gestionat per BSM per al nucli monumental, ha estat un exemple molt recent de treball en dos fronts. El primer consistia a trencar la barrera entre innovació i difusió científica, aportant idees i plantejaments de primera mà als diferents materials per donar a conèixer el parc en relació amb Barcelona. El segon va ser combinar diferents formats –expositius, museu virtual, senyalització, web, aplicació, fulletons, llibres– amb un únic objectiu: crear una nova mirada de la Barcelona del principi del segle XX. Ben aviat voldríem aplicar el mateix plantejament a la Barcino de l'antiguitat tardana, quan s'inauguri la nova museografia del baptisteri i l'aula basilical.

Les continuïtats i discontinuïtats del sistema urbà i els moments clau de l'activitat productiva i mercantil de Barcelona al llarg del temps, les estratègies municipals per garantir l'abastiment d'aigua i d'aliments dels ciutadans, el paper de Barcelona en la recepció i la difusió del coneixement, la tècnica i les formes artístiques, o la cohesió ciutadana en diferents moments històrics, són algunes de les qüestions que formen el fil conductor en la recerca per anar perfilant el relat històric de la ciutat.

Quant al terreny patrimonial, la recuperació del patrimoni alimentari i musical de la ciutat ha permès al MUHBA entrar en contacte amb institucions i empreses com la Fundació Alicia, Sosa Ingredients o la fundació musical Mas i Mas per tal de posar-los en valor i fer-los arribar a la ciutadania. I cal esmentar també els tres postgraus que a hores d'ara impulsa el MUHBA: un sobre intervenció en el patrimoni i el paisatge urbà, amb la UAB; un altre sobre les arrels culturals de l'uropeisme i la trajectòria de Barcelona i Catalunya, amb la UB, i finalment, el postgrau Relat Urbà. Narrativa i Representació d'Itineraris Històrics, que el MUHBA ha preparat amb l'Institut del Teatre i que esperem que ens permeti una decisiva renovació de llenguatges.

Tot plegat, en el marc de cooperació internacional impulsat pel nostre museu, amb la City History Museums and Research Network of Europe, que es reuneix amb una vintena de museus i centres de recerca en història urbana i patrimoni que es troben anualment a Barcelona.

Carme Garcia Soler

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Alimentar la ciutat. Un repte històric

Port de Barcelona, 1880-1889. © Arxiu Fotogràfic de Barcelona (autor: Josep Esplugas Puig)

En economies precàries, la subsistència humana adquireix una importància cabdal i requereix una bona part dels recursos i de les energies socials. I així va ser en el passat històric de Barcelona. A finals de l'edat mitjana, de manera semblant a les viles i ciutats de l'occident europeu, la ciutat de Barcelona va crear un sistema de mercat protegit i regulat de productes bàsics alimentaris –amb els cereals en primer pla–, per tal de resoldre de manera col·lectiva el proveïment de la ciutat en un moment de creixement demogràfic i de caresties de producció. El sistema va durar segles, fins mitjan segle XVIII, quan es començà a obrir pas el sistema de llibertat de mercats (alimentari, de treball, de sòl).

La gestió municipal del mercat alimentari tenia un altre vessant, el de la recaptació d'impostos. Ambdues activitats constituïen els principals i més importants instruments del «bon govern» urbà, subjecte a pressions i revoltes en cas que el veïnat se sentís defraudat.

Després de 1714, quan la Nova Planta de Catalunya va introduir a les ciutats catalanes majors cotes d'intervenció reial, hi hagué una reducció de la capacitat municipal per garantir bons preus alimentaris (el «preu just») i aliments en bon estat. Els desacords entre poder reial i poder local van donar lloc a algunes alteracions socials importants, com la de finals de febrer i primers de març de 1789 (el motí del pa), iniciada a Barcelona i estesa a altres viles i ciutats com Mataró, Vic o Sabadell.

Al segle XIX, el procés de construcció de l'Estat i la progressiva centralització del poder polític van comportar una pèrdua de poder municipal en diverses àrees, una de les quals va ser la del proveïment alimentari. Aleshores, Barcelona va respondre al repte de canviar de model preservant la garantia del proveïment d'una ciutat industrial i obrera.

Perdudes les fleques, les carnisseries, les peixateries i altres serveis mercantils, els governs municipals van iniciar un projecte nou de mercats municipals i de serveis sanitaris. I, en paral·lel, la societat va posar en marxa altres iniciatives, com les cooperatives de consum, que omplien els buits del sistema municipal. Progressivament s'introduïren nous productes en les dietes d'homes i dones de totes les edats, amb notables diferències socials i de gènere.

I a poc a poc van aparèixer nous establiments i ofertes més variades que, amb el parèntesi dels anys de la guerra i la postguerra, han fet més fàcil la compra d'aliments. Amb tot, les desigualtats s'han mantingut i la crisi dels últims anys les ha accentuat, posant a la vista situacions de carestia alimentària per moltes persones, un fet que ha fet sorgir valuoses iniciatives solidàries.

L'alimentació d'una ciutat com Barcelona és un repte econòmic i social que convé conèixer amb perspectiva històrica, entenent que la mirada històrica dona llum al present. Aquest és l'objectiu del projecte *Alimentar la ciutat*. En el marc del Centre de Recerca i Debat del MUHBA, i en col·laboració amb l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, el maig de 2013 van tenir lloc les Jornades *Alimentar Barcelona: els temps medievals i moderns*, i el 2014 se celebraran les jornades dedicades al segle XIX i els principis del XX. A més, alguns dels Diàlegs d'Història Urbana i Patrimoni d'aquest curs també tractaran sobre el proveïment alimentari de la ciutat. Us hi esperem.

Mercè Renom

Historiadora i coordinadora del projecte

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

La donació Vilumara: fer créixer la col·lecció contemporània

Edifici d'entrada a la fàbrica Vilumara de l'Hospitalet. Fotografia cedida per Josep Mª Vilumara

Vilumara és un dels grans noms de la indústria tèxtil catalana, més concretament de la sederia. La dedicació de la família Vilumara a la fabricació de teixits a Barcelona es remunta al segle ^{xv} i des d'aleshores fins al segle ^{xx} hi ha estat relacionada de forma ininterrompuda. El seu origen es troba, naturalment, al Pont de Vilomara, a la comarca del Bages. El segle ^{xvii} una branca de la família es va establir a Barcelona: el 1676, Domingo Vilumara hi entrava com a aprenent de seder. Ben aviat trobem diversos membres de la família Vilumara ben establerts al barri o quarter de sant Pere.

El gran desenvolupament industrial del segle ^{xix} i l'expansió del negoci fan possible la construcció de successives fàbriques Vilumara. El 1842, Elies Rogent en projecta una al carrer Sant Pere Més Baix. El 1863, se'n fa una de nova en un indret de la travessera de Gràcia molt proper a l'actual plaça de Francesc Macià i, finalment, aquesta darrera es trasllada a l'Hospitalet, al sector de la Farga. La fàbrica Vilumara de l'Hospitalet es va inaugurar l'any 1907 i fou coneguda popularment com «les Sedes». Josep Maria Vilumara i Lamarca n'ha escrit la història en un llibre denominat *Històries de les Sedes. Fàbrica Institut Can Vilumara*, que ha estat presentat aquest mateix any 2013.

Les primeres edificacions del conjunt fabril Vilumara de l'Hospitalet són d'estil modernista i s'hi pot trobar un ús abundant de la papallona del cuc de seda com a emblema decoratiu. En fou responsable l'arquitecte Andreu Audet Puig. Els estudis al voltant d'aquesta fàbrica duts a terme conjuntament per Josep Maria Vilumara i Fàtima López han posat de manifest que alguns aspectes innovadors del model organitzatiu de la fàbrica Vilumara van ser adoptats tot seguit per Josep Puig i Cadafalch a la fàbrica Casarramona de Barcelona, on es troba actualment el CaixaForum.

El 1915 es va produir el trasllat de les oficines de l'empresa, que fins aleshores encara romanien a Més Baix de Sant Pere, cap al sector de la dreta de l'Eixample on ja es concentrava la major part d'empreses tèxtils barcelonines. Vilumara s'establí, així, al carrer de Casp número 80, cantonada amb Bailèn, en un espai estèticament sobri però d'una gran qualitat material que d'alguna manera volia ser el reflex del prestigi i la serietat de l'empresa. Es responsabilitzà del disseny l'escenògraf i decorador Alexandre Soler i Marye, conjuntament amb Francisco Vilumara i Bayona. Les característiques d'aquest despatx han estat estudiades per Albert Guilleumas i Fàtima López.

La crisi del tèxtil de finals del segle ^{xx} va suposar la fi de la fàbrica Vilumara de l'Hospitalet (1982). Un ampli suport social va aconseguir preservar-ne els elements més significatius, que ara acullen l'IES Can Vilumara. Josep Maria Vilumara i Lamarca ha tingut una cura molt especial a preservar el patrimoni i la memòria de l'empresa familiar, motiu pel qual ha fet donació d'elements patrimonials al Museu de l'Hospitalet, el MNATEC, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu de l'Estampació Tèxtil de Premià de Mar i el Museu de la Seda de València. Així mateix, ha encetat una línia de col·laboració amb el MUHBA, que s'ha concretat, per exemple, en un itinerari guiat pel barri de Sant Pere. Un dels punts centrals d'aquest itinerari ha estat la visita al despatx de l'empresa, traslladat des del carrer de Casp i acuradament reconstruït a la plaça de Sant Pere (2008) pel restaurador-ebenista A. Guilleumas Morell.

En el marc del projecte Laboratori MUHBA i amb voluntat d'enriquir significativament la col·lecció contemporània, el Museu treballa per aconseguir la incorporació dels elements patrimonials més representatius de la seu barcelonina de Can Vilumara. Esperem poder-ne donar notícia en un proper número del *Butlletí*.

Josep Bracons Clapés
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

El Turó de la Rovira, un mirador del segle xx

Visitants a les bateries antiaèries del Turó de la Rovira. © MUHBA (autor: Carme Garcia Soler)

Ja està en marxa la segona fase del projecte d'arranjament del Turó de la Rovira, que s'orienta en una doble perspectiva: articular la *balconada* i els miradors dels parcs de la primera cornisa de la ciutat, i habilitar com a espais museogràfics alguns elements patrimonials de les bateries antiaèries de la Guerra Civil i de les traces de l'antic nucli barraquista dels Canons.

El Districte d'Horta-Guinardó i l'empresa municipal BIMSA encapçalen aquesta iniciativa confiada als arquitectes Imma Jansana i Jordi Romero, que van dur a terme, amb la col·laboració del MUHBA, la primera fase d'un projecte que ha facilitat la posada en valor i la normalització progressiva d'un indret cada cop més visitat per propis i forans, i que va ser mereixedor *ex aequo* del Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà l'any 2012.

El projecte *Balconada de la ciutat* permet consolidar el cim del turó de la Rovira tant en la perspectiva d'eix verd i panoràmica excepcional de la ciutat com en el vessant d'eix històric i patrimonial de primera magnitud. L'indret proporciona una visió única sobre la trajectòria de Barcelona al llarg del temps, des de l'emplaçament d'un poblat ibèric fins als nostres dies, si bé se centra en les dècades crucials per a Barcelona, Catalunya i Europa que van des de la Guerra Civil i la llarga postguerra fins a la creació d'una gran ciutat europea.

En aquesta segona fase de la intervenció, el MUHBA té la voluntat que es pugui materialitzar un projecte expositiu articular sobre uns espais que, malgrat la superfície limitada, són suficients per a una explicació mínima i coherent del conjunt del patrimoni existent. A més, i seguint la filosofia de treball del Museu, està previst que part d'aquesta tasca es desenvolupi mitjançant la col·laboració amb diverses entitats socials i culturals del districte i dels districtes propers que vulguin fer-se seu el turó i mostrar-lo.

El primer d'aquests espais és l'antiga sala i dormitori d'oficials, un edifici utilitzat durant l'època de la defensa de la ciutat, que més endavant va funcionar com a escola per al barri dels Canons i, en la seva última etapa, com a escola d'adults. Aquests diversos usos el converteixen en un àmbit rellevant. La rehabilitació en marxa ha de permetre la recepció de visitants, l'explicació de la *Balconada de Barcelona*, l'inici d'itineraris, l'atenció als grups escolars i la distribució de materials.

A l'antic dormitori dels soldats es perfila l'explicació de quatre temàtiques: Barcelona com a objectiu prioritari durant la Guerra Civil; la defensa activa de la ciutat i les bateries del turó de la Rovira; la postguerra i el creixement informal de la ciutat, i el barri dels Canons.

A l'antic lloc de comandament de la bateria antiaèria es projectarà un audiovisual relacionat amb els orígens de la guerra aèria moderna i el seu impacte en les poblacions, alhora que s'habilitaran com a recintes visitables els indrets ocupats per l'antic polvorí i els espais d'artilleria.

En aquesta segona fase del projecte el MUHBA té previst elaborar elements cartogràfics i històrics sobre la ruta de la primera *Balconada de la ciutat* en el doble format de guia d'història urbana *Balconada/BCN* i d'aplicació per a iPad i iPhone, així com l'edició de la guia *Rereguarda/BCN, 1937*,

que plantejarà el funcionament de la ciutat i les característiques de la vida urbana en el moment central de la Guerra Civil.

Aquests materials seran complementaris dels ja elaborats pel MUHBA en diversos formats, com són una sèrie de cinc plafons *in situ* per a les visites autoguiades, que aborden: el turó de la Rovira al llarg del temps, el lloc de comandament, la bateria antiaèria, el barri dels Canons i la ciutat informal del barraquisme, a més de dues guies d'història urbana (*Defensa/BCN 1936-1939* i *Barraques/BCN*) i tres propostes de visites guiades: *La defensa de la ciutat moderna*; *La Barcelona de la guerra i la postguerra. Perspectives des del Turó de la Rovira*, i *La defensa activa i passiva de la ciutat. El Refugi 307 i les bateries del Turó de la Rovira*.

Carme Garcia Soler

MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

El món del 1714

Assentament comercial. Hendrik van Schuylenburgh, 1665. Rijksmuseum, Amsterdam

“La plata girava al voltant del món i feia que aquest girés”
Andre Gunder Frank

A la ratlla del 1700, en temps del mercantilisme i de l'auge de l'absolutisme, la successió al tron de la monarquia hispànica posava de nou sobre la taula l'equilibri entre les potències del continent i les pugnes per controlar el comerç ultramarí. En els principis de l'edat europea de la història universal, les corones de Castella i de Portugal havien dominat nominalment la xarxa mercantil i territorial que des del segle ^{xvi} anava enllaçant tot el planeta, però les ciutats i potències de la façana atlàntica del continent els disputaven com més va més aquest privilegi. Així comença l'exposició emplaçada al Tinell.

Val a dir que el centre de gravetat de la humanitat i dels grans imperis continuava essent l'Àsia meridional i oriental. A l'Índia, i cada vegada més a la Xina, on anava a parar al final una bona part de la plata provinent d'Amèrica, de la mà de les companyies d'Índies passant per Europa, o bé més directament a través del galió de Manila, que enllaçava Mèxic i Filipines.

Entre els segles ^{xvi} i ^{xviii} van anar a parar directament o indirectament a la Xina una gran part de la plata americana. Com afirmava Andre Gunder Frank en el llibre *Global Economy in the Asian Age* “la plata girava al voltant del món i feia que aquest girés”. Però els europeus no anaven pas a la una i la competència entre estats i entre companyies mercantils era ferotge. L'ordre sorgit de la primera mundialització, controlat inicialment per les corones de Portugal i de Castella, com ara dèiem, era cada vegada més qüestionat per holandesos, anglesos i francesos. Així les companyies d'Índies de les potències emergents disputaven l'Àsia als portuguesos i, alhora, desafiaven el monopoli de la monarquia hispànica a Amèrica i el lucratiu comerç d'esclaus africans.

La major part de guerres de la primera meitat del segle ^{xvii} s'havien lliurat amb l'objectiu de contenir la monarquia hispànica en l'àmbit europeu, però a partir de la pau de Westfàlia (1648) la major part de conteses van tenir per desencadenant les ànsies expansionistes de la poderosa França de Lluís XIV. Més en general, la voluntat de poder i expansió territorial de les monarquies i l'interès pel control de les rutes mercantils requerien pagar i equipar els exèrcits, amb una despesa en augment. Així és com el conflicte, o l'amenaça de conflicte, junt amb la voluntat de representació en grans palaus i ciutats monumentals dels monarques absoluts, reforçava el paper de l'estat.

Calia recaptar amb regularitat uns impostos creixents, i aquest impuls centralitzador dels recursos i de les decisions posa com més va més en qüestió les institucions de govern de territoris i ciutats vigents des de la Baixa Edat Mitjana. Val a dir que el procés no era pas uniforme: la consolidació de la representació parlamentària de les elits a Anglaterra i Holanda va donar forma a un camí de modernització alternatiu al de les monarquies absolutes.

En començar al segle ^{xviii}, França i Anglaterra eren els estats més poderosos d'Europa, en detriment de l'imperi espanyol dels Habsburg, que havia comptat amb els recursos provinents d'Amèrica però que no havia aconseguit articular aquesta riquesa en el foment del comerç i les arts productives en el conjunt dels seus territoris. El panorama de detall era, però, força més complex. Portugal mantenia un

vast imperi mundial, amb Brasil i nombrosos caps de pont a l'Àfrica i Àsia, però no tenia prou força per contenir les aspiracions d'altres potències a l'Orient, amb una forta presència de les companyies d'índies d'Holanda i Anglaterra.

Holanda, que havia fet d'Amsterdam el centre del comerç mundial a principis del segle XVII, veia com els anglesos anaven guanyant terreny al mar i com creixia l'amenaça francesa al sud. També Suècia, que havia estat un gran actor internacional en el segle XVII, quedava ara eclipsada per Rússia, i l'imperi Otomà, la gran potència euroasiàtica, havia començat a declinar després del fracàs del setge de Viena del 1683.

Aquest viatge global pels volts del 1700 constitueix la primera part de l'exposició El món de 1714, que mira de situar els esdeveniments més propers, a Barcelona i tot Catalunya, dins del panorama general. La segona part de l'exposició comença amb l'esclat de la guerra de Successió i mostra com els equilibris europeus queden afectats de ple quan es planteja l'herència del tron hispànic. De mica en mica es van concretant dos bàndols: els aliats (Anglaterra, Holanda, Sacre Imperi Romanogermànic), partidaris de l'entronització d'un Habsburg, i els borbònics (França i Espanya), partidaris del candidat finalment escollit per Carles II, abans de morir.

En el joc pel tron hispànic s'apostava també per reformular les relacions d'ultramar, amb Amèrica, d'aquí el gran interès dels anglesos, i a mesura que el conflicte va anar agafant envergadura s'hi van sumar d'altres contenciosos. Tant els francesos com els anglesos procuraven atraure a la seva causa aquells territoris que no tenien bon encaix dins dels seus respectius complexos estatals, com en els casos d'Escòcia, Hongria o Catalunya.

Des de la capital de Catalunya, la participació directa en el nou conflicte europeu, esperonada pels anglesos, va ser vista com a un risc i alhora una oportunitat, en un moment en què els aliats semblaven els segurs vencedors de la contesa. El final de la guerra dels Segadors (1640-1652) no havia resolt la falta de sintonia entre la monarquia i Catalunya i, per altra banda, el sentiment anti francès era viu després de l'amputació dels comtats del Rosselló i la Cerdanya arran del Tractat dels Pirineus (1659) i després de la guerra dels Nou Anys, amb el setge de Barcelona del 1697. La desconfiança en Felip V, amb el temor a perdre les constitucions catalanes, veient el capteniment autoritari del virrei Velasco i el tarannà absolutista del nét de Lluís XIV, s'afegia l'aposta mercantilista de les elits comerciants, que s'emmirallaven en Holanda i Anglaterra. Constitucionalisme i mercantilisme impregnaven l'ambient de Barcelona, una ciutat ben connectada amb Europa, a principis del segle XVIII.

Situats en aquest punt, l'exposició va desgranant els esdeveniments de la guerra, que contra pronòstic es decantà com més va més del costat borbònic, fins als tractats de pau d'Utrecht del 1713 i la decisió subseqüent que emprenen les institucions de Catalunya i de la ciutat de resistir en solitari, a l'espera d'una nova mobilització internacional. El recorregut específic pels àmbits dedicats a la vocació marítima de Barcelona, a l'impacte de la cort de Carles III, a la diversitat d'origens dels combatents presents en els exèrcits i a la guerra vista des de l'Hospital de la Santa Creu ofereix al visitant una visió inèdita d'aquells anys intensos de principis del segle XVIII, tal i com es van viure a Barcelona entre 1705 i 1714.

Arribem cap al final. La capitulació de Barcelona comportà un canvi radical, amb el desmantellament del marc institucional que garantia les llibertats constitucionals catalanes i amb la supressió d'una administració articulada i complexa, com era en el cas de Barcelona la del Consell de Cent. El nou ordre borbònic s'implantava enmig de la repressió i amb els més destacats austriacistes a l'exili, tema al qual l'exposició dedica un altre apartat específic.

I, tanmateix, com una au fènix, Barcelona, i rere seu tot Catalunya, van reemprendre el camí, amb el saber fer mercantil i productiu com a fonament de la modernització que va permetre situar la ciutat i el país a Europa i al món, i amb la vindicació d'unes constitucions i unes institucions perdudes, però convertides ara en llavor d'un futur renaixement.

Clàudia Pujol

Comissària de l'exposició

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La vaixel·la a Barcino. Plat i copa de terra sigillata

MHC B 16443, copa / MHC B 4323, plat. © MUHBA (foto: Pep Parer)

La *terra sigillata* és una ceràmica romana feta a motllo amb una argila refractària que presenta un color vermell, i que acostuma a estar profusament decorada, tot i que també hi ha peces totalment llises. Al motllo –amb l'argila encara tendra i amb l'ajuda de punxons– s'estampaven les decoracions impreses en negatiu, de manera que quan s'aplicava l'argila a l'interior del motllo per fer la peça es reproduïen en positiu i en relleu els diferents motius.

Aquest tipus de peces es va fer en diferents tallers localitzats a Itàlia, la Gàl·lia i Hispània, que donaren lloc a les produccions que coneixem com *terra sigillata* itàlica, *terra sigillata* gàl·lica i *terra sigillata* hispànica. Pel que fa a Itàlia, entre els més coneguts hi havia els tallers localitzats a la zona d'Arezzo, mentre que a la Gàl·lia van destacar els de la Graufesenque, que es trobaven a la Narbonense. A Hispània va haver-hi una gran quantitat de tallers per tot el territori, però els més importants es van concentrar a Trítium i Andújar.

Les dues peces que presentem van ser trobades a les excavacions de la ciutat de Barcelona i procedeixen de centres de producció itàlics i de la Gàl·lia, respectivament. Totes dues porten la marca del taller impresa al fons intern de la peça en una cartel·la rectangular. La peça MHC B 4323 va ser realitzada per un ceramista de la Graufesenque i porta el nom de taller **OF. CAS**, mentre que la MHC B 16443 correspon a un ceramista documentat a la zona d'Arezzo i Puteoli de nom **RIU/ON**, disposat en una cartel·la rectangular doble.

Aquestes peces van formar part de la vaixel·la de taula dels habitants de l'antiga Barcino. La vaixel·la de taula de l'època estava formada per peces de formes i procedències molt diverses, que podien ser de ceràmica, de vidre o de metalls nobles, en funció del poder adquisitiu de cada família.

La copa era l'únic tipus de peça disposat a la taula que era d'ús individual, ja que els comensals menjaven directament dels diferents plats. La beguda era sempre vi, que es prenia calent o fred però sempre barrejat amb aigua. La proporció variava en funció del tipus de vi i el gust dels comensals.

Aquestes dues peces estan en l'actualitat en procés d'estudi per part de l'arqueòleg i ceramista Arnau Trullen, per determinar si poden ser reproduïdes com a objectes d'origen patrimonial per a l'ús diari com a part del catàleg de MUHBA

Julia Beltrán de Heredia
MUHBA

MHC B 16443

COPA DE *TERRA SIGILLATA* ITÀLICA

Forma: Ritterling 5A / Haltern 8 / Goudineau 27

Mides: alçada: 5,6 cm; diàm. vora: 9,8 cm; diàm. base: 4,3 cm

Cronologia: 15 aC - 15 dC. Segons Conspectus: 10 aC - Tiberi (14-37) dC

Procedència: excavacions de Can Cortada, Barcelona, 1987

MHC B 4323

PLAT DE *TERRA SIGILLATA* SUD-GÀL·LICA

Forma: Dragendorff 15/17

Mides: alçada: 3,7 cm; diàm. vora: 16,4 cm; diàm. base: 8,8 cm

Cronologia: mitjan segle I dC – primera meitat del segle II dC

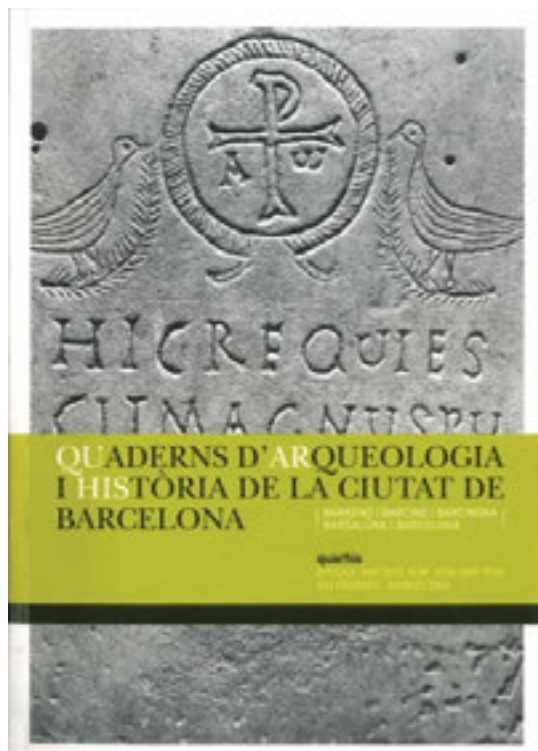
Procedència: excavacions de la Plaça del Rei-Casa Padellàs, Barcelona, 1931-35

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

QUARHIS 9

El passat 26 de juny de 2013 va tenir lloc la presentació del novè número de la revista *QUARHIS*, *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, del MUHBA.

El tema central d'aquest número està dedicat a una etapa de la història de la nostra ciutat que va des del final del món clàssic fins a l'alta edat mitjana, un període tradicionalment considerat fosc a causa de la manca de dades.

A aquesta visió sempre han contribuït les escasses i limitades fonts documentals. Però en els darrers anys les dades arqueològiques han crescut d'una manera molt significativa, la qual cosa ha permès fer nous plantejaments, com es pot veure en l'article que constitueix el nucli central d'aquest número de la revista.

Altres estudis relatius al neolític antic i el bronze final al pla de Barcelona, l'ocupació del pla en època romana, les novetats en epigrafia romana dels darrers anys o una aproximació als sistemes decoratius emprats per decorar els sostres a l'antiguitat tardana, acaben de tancar aquest interessant número ple de noves aportacions.

L'acte de presentació va comptar amb la presència del doctor Jean Guyon, director emèrit de recerca del Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS), que va impartir la conferència amb el títol «La christianisation des villes et des campagnes, témoin privilégié des transformations de l'Antiquité Tardive: l'exemple de la Provence».

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

MUHBA Butlletí

[Verbannung. Les diàspores europees i l'acollida a Barcelona, 1933-1945](#)

[La Disputa de Barcelona de 1263: Una reflexió sobre el poder i la paraula](#)

[MUHBA i Gaudí, al congrés internacional coupDefouet](#)

[Nous formats presencials i virtuals per visitar el museu i la ciutat](#)

[QR gòtic, àrea del Call: una col·laboració entre els comerciants i el museu](#)

[Els tallers i casals del MUHBA: història, ciutat i ciutadania fora de l'escola](#)

[Perifèries urbanes, on la ciutat perdía el nom. Barcelona, 1947-1985](#)

[L'eix Pere IV. El repte d'articular patrimoni i paisatge](#)

[Barcelona i Europa, un debat intel·lectual](#)

[Barcelona i l'Havana. Vint anys compartint coneixements al voltant de la ciutat](#)

[La xarxa internacional del MUHBA i la declaració de Barcelona sobre museus de ciutat](#)

[La fundació museu historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa i el MUHBA](#)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Verbannung. Les diàspores europees i l'acollida a Barcelona, 1933-1945

L'adveniment del nazisme a Alemanya, el març de 1933, va desplaçar a l'Estat espanyol, i més concretament a Barcelona, un nombros contingent de jueus alemanys, format per escriptors, periodistes, artistes censurats, botiguers, advocats, metges, dissidents polítics, aturats, homes i dones de totes les edats, principalment joves, amb motivacions i condicions diverses, que tan sols pretenien refer les seves vides en una República Espanyola que semblava el lloc ideal per començar de nou.

Malgrat el que pogués semblar, no ho van tenir gens fàcil. A finals d'abril, Salvador de Madariaga, ambaixador espanyol a França, va enviar un telegrama als còsols destinats a les ciutats frontereres amb Alemanya recomanant el següent: «A fi d'evitar que els referits jueus que es trobin sense mitjans de treball es dirigeixin a Espanya, és convenient que vostès assenyalin les dificultats que trobaran per exercir els seus oficis al nostre país».

La voluntat decidida dels refugiats, afegida a la permissivitat del govern de la Generalitat envers els nousvinguts, va minimitzar les traves que es trobaren pel camí i va fer possible un degoteig constant cap a Barcelona. La ciutat, que suportava amb solvència els efectes de la crisi del 29, oferia un ventall d'oportunitats envejable, que va facilitar la consolidació d'una cada cop més nombrosa colònia de refugiats jueus. A més, per mitigar els efectes del desarrelament, els nousvinguts rebren l'ajuda d'una organització, l'Ezra, que es dedicà a donar suport als expatriats i facilitar-los la vida.

Verbannung és un projecte expositiu liderat per Mozaika, que compta amb el suport del MUHBA i de diverses entitats ciutadanes.

Manu Valentín
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La Disputa de Barcelona de 1263: Una reflexió sobre el poder i la paraula

Jaume I en una escena de caça vers 1262 (detall). © Muséu Lengadocian, Montpel·lier

Coincidint amb el 750è aniversari de la cèlebre Disputa de Barcelona, el MUHBA, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Món Juic, va celebrar un seminari on es va reflexionar sobre el marc històric general de les disputes esdevingudes durant el segle XIII a diferents ciutats europees al voltant de la religió jueva i cristiana, i de manera específica de la que es va produir a Barcelona al 1263 a instàncies dels frares dominics de Girona i arbitrada personalment pel rei Jaume I.

La Disputa va tenir lloc al Palau Reial, en presència de la cort, el clergat i els habitants de la ciutat, tant jueus com cristians.

Els disputants van ser el convers dominic Pau Cristià i el mestre Moixé ben Nakman de Girona, anomenat Nakhmànides, i els temes tractats a la Disputa eren tres: si el Messies és diví i humà o bé únicament humà; si aquest ja ha vingut o si encara ha de venir i si el judaisme és la doctrina veritable o bé el cristianisme. En un moment de lent però progressiu enrariment de les relacions entre cristians i jueus, el relat de la controvèrsia ha arribat a l'actualitat mitjançant dues versions ben diferents: l'hebrea i la llatina.

La reflexió sobre l'origen i la natura de les Disputes a l'àrea catalanooccitana al segle XIII, sobre el coneixement del Talmud al món cristià de l'època i sobre el paper de la crítica de textos com a element de combat, així com la singularitat de la Disputa de Barcelona i les seves conseqüències històriques de llarga durada van aplegar estudiosos com: Claude Denjean, J. Ramón Magdalena, Francesco Bianchi, Tessa Calders, Alexander Fidora, Eulàlia Vernet, Harvey J. Hames, Robert Chazan, Esperança Valls i Pere Casanellas. En acabar el Seminari es va realitzar una representació teatralitzada de la Disputa de Barcelona de 1263 sota la direcció d'Agustí Espriu, a partir del text adaptat de Tessa Calders.

Carme Garcia Soler
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

MUHBA i Gaudí, al congrés internacional coupDefouet

Restitució virtual de la Casa del Guarda. © MUHBA-UPC

Entre el 26 i el 29 de juny d'enguany, Barcelona es va convertir en la capital de l'Art Nouveau. L'Institut del Paisatge Urbà de l'Ajuntament de Barcelona –l'impulsor de la Ruta Europea del Modernisme i de la revista *coupDefouet*, especialitzada en l'estudi i la difusió del moviment– i el GRACMON (Grup de Recerca en Història de l'Art i Disseny Contemporanis) de la Universitat de Barcelona van decidir sumar esforços per celebrar els deu anys de vida de la revista.

Les sessions van tenir lloc a les sales de la Casa Milà de la Fundació Catalunya- La Pedrera i a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. La trobada es va presentar com un gran congrés científic, però va anar més enllà i es va aprofitar per donar a conèixer el patrimoni modernista català i debatre sobre la seva riquesa. Amb aquest objectiu es van organitzar activitats paral·leles, en una de les quals el MUHBA va presentar el seu projecte museogràfic sobre la Casa del Guarda del Park Güell.

Aquesta sessió va gravitar sobre el tema «Noves experiències i recursos en l'Art Nouveau». Va tenir lloc al saló d'actes del Museu del Disseny el dia 27 de juny al vespre i el seu objectiu era donar a conèixer projectes orientats a la recerca i la difusió del moviment. L'acte va estar presidit per la doctora Pilar Vélez, directora del museu, que va presentar el nou projecte. A continuació, van prendre la paraula Massimiliano Marafón, per la Fundació Basile de Palermo; Lluís Bosch, director de la revista *coupDefouet* i de la Ruta Europea; Breda Mihelic, presidenta del Réseau Art Nouveau Network, i Joan Roca, director del MUHBA. La ponència formulava les idees bàsiques del projecte de la Casa del Guarda: una interpretació del Park Güell des de la perspectiva urbana de la ciutat de Barcelona.

Mireia Freixa

Presidenta del congrés internacional *coupDefouet*

Comparteix

Seleccionar idioma ▾

Nous formats presencials i virtuals per visitar el museu i la ciutat

Nou web del MUHBA

L'any 2013 ha estat especialment intens en la investigació de nous formats i en la innovació tecnològica al MUHBA. Una de les primeres línies de treball ha estat trobar un nou model per a la pàgina web del museu, aplicant aquesta transformació no sols al disseny i la disposició dels continguts, sinó també a la plataforma de treball i gestió dels continguts, és a dir, l'eina coneguda com Content Management System (CMS).

La substitució ha estat estudiada pels tècnics del MUHBA i, després d'una selecció de requisits i proves, el museu s'ha decidit per adoptar Drupal, un programari lliure desenvolupat i mantingut per una activa comunitat d'usuaris, dissenyat en PHP i que destaca per la qualitat del seu codi i de les pàgines generades tot respectant els estàndards del web.

En breu l'antiga versió del web estarà completament migrada a la nova plataforma i tot el públic que visita la nostra pàgina podrà experimentar les millores substancials en usabilitat i accessibilitat de la informació que conté. Aquesta accessibilitat millorarà encara més amb les eines de gestió interna de què s'està dotant l'Institut de Cultura de Barcelona per agilitzar i posar a disposició els rics fons documentals, gràfics i audiovisuals de què disposa i dels quals ha de gaudir tota la ciutadania.

Dins el projecte de construcció del Museu Virtual del MUHBA, s'ha continuat afegint noves peces al fons d'escaneigs làser d'elements patrimonials del Museu. Aquest és un projecte de representació digital d'espais realitzat amb la col·laboració de la Universitat Politècnica de Catalunya i el seu Laboratori de Modelització Virtual. Fins ara s'han escanejat tres elements patrimonials del Museu: la sala de calderes de l'antiga fàbrica Fabra i Coats a Sant Andreu, l'edifici de la Casa del Guarda del Park Güell i les restes del Temple d'August.

Cal fer un esment especial de l'escaneig de la Casa del Guarda, obra de Gaudí que va ser remodelada l'any 2010 i que a partir d'aquest any podrà ser visitada de forma virtual mitjançant aplicacions web, consultables de forma mòbil independentment de la plataforma, ja que s'ha procurat configurar el producte amb un motor d'immersió Unity. L'escaneig es va presentar al darrer Congrés *coupDefouet*, celebrat el juny d'aquest any al nou edifici del Museu del Disseny de Barcelona. Podeu consultar una mostra del passeig virtual 3D, en format vídeo, a Youtube (*LMVC. UPC. MUHBA. Paseo Virtual Casa del Guarda, Park Güell, 2013*). http://youtu.be/uE7Doc73k_s.

En un altre àmbit, el MUHBA ha col·laborat amb l'associació de comerciants dels carrers Llibreteria i Frereria i amb l'àrea del Call, en la realització dels projectes QRGòtic, QRCall i el projecte del Districte de CiutatVella Temps Raval, en el qual també han participat el Servei d'Arqueologia i el Departament de Patrimoni Arquitectònic. Són propostes que faciliten a ciutadans i visitants tant informació dels diversos comerços de la zona com de la seva història i patrimoni, amb la voluntat d'incentivar alhora comerç i coneixement.

El museu ha fet també un esforç d'innovació en el terreny de les audioguies, elaborant els continguts i participant en la formalització de la nova aplicació del Park Güell, consultable via iPad, que pot

descarregar-se des de l'Appstore d'Apple. Aquesta guia ha estat possible gràcies a la col·laboració del Museu amb Barcelona de Serveis Municipals, empresa municipal encarregada de la gestió de l'espai monumental del Park Güell.

Jaime Irigoyen
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

QR gòtic, àrea del Call: una col·laboració entre els comerciants i el museu

Imatge del dispositiu QR del Call. © Carolina Gaona

L'equip de QR Gòtic, en col·laboració amb el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), presenta, publicat al web i accessible a través dels dispositius mòbils, un viatge per la història del Call de Barcelona a través de comerços i botigues.

La investigació rigorosa i la documentació innovadora aportada pels historiadors que col·laboren amb el MUHBA permetran al visitant endinsar-se en un itinerari fressat a través del temps, que el farà recórrer la història d'aquest barri, situat al quadrant nord-occidental del que fou la Barcino romana. El visitant que ho desitgi podrà conèixer els carrerons del Call, així com la importància cultural de la seva aljama i alguns dels episodis més importants que s'hi visqueren, com la famosa Disputa de Barcelona (1263), de la qual enguany es commemora el 750è aniversari.

Basat en codis QR, aquest projecte és una guia històrica gratuïta que vol, a través dels diversos comerços que hi participen, proporcionar al visitant la història del barri des de l'antiguitat fins als nostres dies. Tècnicament, la plataforma és apta per a la navegació en dispositius mòbils (iPhone, Android, tauletes, iPad...) i ofereix una doble versió, per al web i per a l'aplicació al mòbil. El nombre de comerços que hi han col·laborat és un total de trenta botigues, ubicades en la zona ocupada pel Call Major (carrers del Call, Sant Honorat, Sant Sever, Banys Nous, Sant Domènec, Sant Felip Neri, Baixada de Santa Eulàlia, Arc de Sant Ramon del Call, Fruita i Marlet).

Els impulsors del projecte són Josep Conesa Grosso, president de l'associació de comerciants de Llibreteria i Baixada de Llibreteria, i Carolina Gaona, comunicadora digital i fundadora de l'associació Sonés, els quals l'han fet possible gràcies a la col·laboració del MUHBA.

Aquest esforç de divulgació és fruit de la tasca de diversos especialistes, encarregats d'investigar i redactar-ne els continguts. Aquest equip ha estat format per Anna Rich, que ha ofert els seus estudis referents a la documentació notarial de l'aljama barcelonina, Eulàlia Vernet, hebraïsta de la UB i col·laboradora del MUHBA, i els historiadors de Veclus S.L. (F. Caballé, R. González i I. Elies), els quals, mitjançant el buidat de les principals fonts arxivístiques, han pogut precisar històricament els

comerços i corroborar-ne emplaçaments (per exemple, la situació dels dos alfòndecs del Call, la dels Banyes Freds, les de la Sinagoga dels Francesos i la d'en Massot, etc.).

L'estructura del projecte QR Gòtic del Call és clara. S'inicia amb una breu introducció a la història del Call de Barcelona i a la vida quotidiana del dos calls, el Major i el Menor, i es fa menció del recorregut QR, el qual s'inicia en una de les dues portes d'entrada al Call Major: la que estava situada a l'actual carrer de Sant Honorat (antic carrer de la Font). A continuació es brinda la possibilitat d'accedir a la història del barri a través de les diverses èpoques històriques (època romana, antiguitat tardana, edat mitjana, època moderna i món contemporani). Finalment, s'inicia l'itinerari històric a través dels trenta comerços del Call que hi col·laboren.

Amb aquest nou itinerari, l'equip de QR Gòtic i el MUHBA aporten una eina rigorosa i innovadora per conèixer amb detall històric carrers i carrerons, esdeveniments històrics de primer ordre, habitants i figures il·lustres del que fou un dels barris més influents de la ciutat medieval, el Call de Barcelona.

Eulàlia Vernet

Filòloga i historiadora

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Els tallers i casals del MUHBA: història, ciutat i ciutadania fora de l'escola

Casal d'estiu al MUHBA. © MUHBA (autor: Imma Masdevall)

Entre els reptes d'un museu d'història hi ha el d'apropar els infants al patrimoni. El MUHBA ho fa no només amb les activitats adreçades als alumnes en horari escolar, sinó que en treballa d'específiques per als infants en el temps lliure: els tallers i els casals. El programa, endegat ara fa cinc anys, ha estat molt ben rebut per part dels infants, pares, mares i mestres.

Amb aquest programa es pretén cobrir diversos objectius, començant per ajudar els nens i nenes a *situar-se* en la ciutat. Aquest aspecte és molt important, si tenim en compte que una gran part dels alumnes de les escoles de Barcelona provenen de països i cultures llunyanes. *Moure's* per la ciutat contribueix a desenvolupar l'autonomia personal. Mitjançant mapes, plànols i brúixoles descobreixen que la ciutat està formada per barris molt diferents. El programa també pretén ensenyar a *observar*. Amb la mirada educada, fàcilment podran *identificar* i *comparar* monuments, edificis, carrers i places, i sense ni adonar-se'n aprendran a llegir els codis de la ciutat, alhora que exerciten el seu pensament crític. Apropar-los al context que va portar els ciutadans de Barcelona, anys enrere, a construir una muralla o una església, a enderrocar un convent per fer una plaça o un mercat, a obrir un carrer o eixamplar la ciutat, a projectar un parc o una fàbrica, fa que els nens i nenes facin seu aquest llegat, que el valorin i que se l'apropiïn.

Conèixer com es vivia a la ciutat en el passat permet entendre com vivim avui. *Saber* els drets i deures que tenim com a ciutadans reforça la seguretat dels infants i el seu sentiment de pertinença.

Pot semblar que els objectius fixats fins aquí són un repte prou gran, però no n'hi ha prou; pensem que per apropar els infants al patrimoni cal treballar en un altre àmbit, el dels sentiments i l'emoció. Per aquest motiu també es propicia que arribin a poder sentir l'emoció que comporta veure's aclaparat per la bellesa de les formes d'alguna de les grans obres que es conserven a la ciutat. *Emocionar-se*, una experiència que, a més de formar-los, els obrirà les portes al món de l'art.

L'espai pel qual es mouen els infants és tot Barcelona, amb els centres del MUHBA com a referent. El fet de programar durant el període vacacional permet fer sessions d'un mínim de tres hores, amb la possibilitat de modular un tempo distès i tranquil, en aparença més proper al temps de lleure que al de formació. El fet d'estar molt sovint en moviment, itinerant per la ciutat, i a l'aire lliure, permet combinar les explicacions amb jocs, debats i recollida de dades i imatges, per tal d'elaborar un treball final, el seu quadern de viatge.

Aquestes activitats es presenten en dos formats: els tallers i el casal. Els tallers es programen durant els matins de les vacances de Nadal. El casal, en canvi, és a l'estiu, les primeres setmanes de juliol, de 9 a 5 hores. Té com a seu el CEIP Àngel Baixeras i compta amb la col·laboració de la Fundació Catalana de l'Esplai.

Que el repte està ben encarat ens ho demostren l'èxit de públic i la valoració. Saber que els infants comparteixen les seves descobertes amb els progenitors, fins al punt que pares i mares insisteixen que el MUHBA organitzi tallers i casals per a ells, resulta un important estímul per continuar aquesta tasca.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Perifèries urbanes, on la ciutat perdia el nom. Barcelona, 1947-1985

Torre Baró. Arxiu Pepe Encinas, 1975

«Primer van ser les imatges, després van ser les paraules, i després l'acció». Amb aquestes contundents paraules es presentava, el 31 de juliol passat, el projecte *Perifèries urbanes, on la ciutat perdia el nom. Barcelona, 1947-1985*, una instal·lació de 250 fotografies, de 17 fotògrafs, al Saló del Tinell.

El projecte *Perifèries urbanes* es va iniciar com un treball de recerca, amb la voluntat de recuperar la primera visió de la ciutat contemporània en expansió. La gran transformació de la postguerra a Barcelona va coincidir amb una eclosió fotogràfica. Va ser un creixement en unes condicions molt dures i sense democràcia, en el qual la paraula estava vetada. En aquest context, la imatge va ser la primera a construir la representació de la ciutat. L'empenta i sensibilitat d'una sèrie de fotògrafs que, amb la càmera a la mà, van recórrer la ciutat més enllà dels marges habituals, va ser decisiva per construir la imatge de la Barcelona sense nom. Més que una voluntat artística, hi havia una voluntat de coneixement i de presa de posició cívica. La fotografia com a espai de conquesta ciutadana. Després van venir els escriptors, l'actuació política, sindical i veïnal clandestina. Però la mirada dels fotògrafs va ser la primera. Aquestes imatges, tot i la seva importància en la història de la ciutat, van quedar oblidades als arxius, al marge del relat sobre la ciutat, en benefici d'una imatge oficial dominada pel centre urbà.

Amb el propòsit de rescatar la visió d'aquests pioners de la fotografia relacionada amb el creixement de la perifèria de la ciutat, es va iniciar un exhaustiu treball de recerca durant dos anys en diversos arxius de la ciutat: arxius de museus, col·leccions privades, entitats de barri... La investigació va permetre recuperar tota una sèrie de treballs de fotògrafs molt diversos que formen part de la instal·lació. Amb acompanyament de música gregoriana de Marcus Helianthus, la projecció es presenta com un recorregut visual per la Barcelona perifèrica des de la postguerra fins als primers anys de la democràcia. Es fa a través de quatre viatges pel que avui són les rondes de la ciutat –el Poblenou, el Besòs, Sant Andreu, Nou Barris, la Vall d'Hebron, el Carmel, el Llobregat, l'Hospitalet i Montjuïc, fins a tancar el cercle–, on van desfilar els diversos períodes històrics. Entre els fotògrafs hi ha alguns noms rellevants i altres de desconeguts, però tots igual d'importants en la construcció de la imatge de la ciutat: Pilar Aymerich, Juli Azcunce, Francesc Català-Roca, Ginés Cuesta, Pep Cunties, Pepe Encinas, J. M. Huertas Clavería, Manolo Laguillo, Jacques Léonard, Kim Manresa, Oriol Maspons, Xavier Miserachs, Custodia Moreno, Marta Povo, Pérez de Rozas, Humberto Rivas i Mariano Velasco.

És la història dels oblidats, d'aquells que no han format part de la història oficial i que ara s'incorporen a la memòria de Barcelona. També és l'oportunitat de veure fotografies de Barcelona, moltes d'elles inèdites, algunes positivades per primer cop, que amplien la mirada cap a la ciutat i resulten imprescindibles per construir la història de Barcelona. Constitueixen un important patrimoni fotogràfic recopilat amb la col·laboració i la complicitat dels seus autors, del qual les imatges presentades són només una part. En resum, un treball en procés cap a una nova mirada de la ciutat, que ha comptat amb la col·laboració de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB), el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) i el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Marta Delclòs

Comissària de la instal·lació

Seleccionar idioma ▼

L'eix Pere IV. El repte d'articular patrimoni i paisatge

La relació entre el carrer i la ciutat és una de les claus definidores del paisatge urbà i de les seves transformacions al llarg de la història. L'eix Pere IV al Poblenou permet il·lustrar el protagonisme contendent d'alguns carrers pel que fa a la geometria formal i a l'imaginari paisatgístic de les ciutats.

L'eix Pere IV presenta una diversitat d'elements de singularitat paisatgística, que afegixen a l'homogeneïtat de la quadrícula de l'Eixample de Cerdà un plus d'intensitat significativa per la superposició de formes i processos al llarg d'un segle i mig de relació entre indústria, barris populars i ciutat.

A partir dels continguts del seminari *Construir la imatge de Barcelona, 1947-2007: Transformació urbana, representació de la ciutat i patrimoni històric*, des del màster en Intervenció i gestió del paisatge i el patrimoni (UAB-MUHBA) s'ha desenvolupat un doble treball de recerca sobre el paisatge urbà de l'eix Pere IV: d'una banda, una anàlisi morfològica del carrer que permet proposar bases concretes per a la valorització i dinamització dels elements patrimonials que componen aquest entorn urbà; de l'altra, un treball de reconeixement visual en termes de representació del paisatge, fet per un equip de fotògrafs amb mirades diverses a l'hora de confrontar la càmera amb la forma de la ciutat. L'encreuament d'ambdues perspectives ha permès plantejar la imatge de Barcelona al carrer Pere IV en termes de paisatge urbà patrimonial.

Francesc Muñoz

Director del màster d'Intervenció en el patrimoni i el paisatge urbà UAB-MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Barcelona i Europa, un debat intel·lectual

En els darrers anys, arreu d'Europa s'ha donat un gran impuls a la història de les ciutats des del punt de vista intel·lectual. A la tradicional pregunta per la qüestió dels intel·lectuals –sobre la seva acció política, la seva dimensió literària, els debats i les polèmiques que planteja– s'han afegit noves reflexions sobre el caràcter ciutadà i urbà en què es desenvolupa aquesta figura. Les grans ciutats europees no són merament l'escenari dels debats intel·lectuals, sinó que els fan possibles; i alhora les ciutats són el resultat d'aquests debats. D'altra banda, ja no es tracta només d'estudiar autors o polèmiques concretes, sinó també contextos complexos, i la seva relació amb d'altres. Cada cop es pensa més en l'espai intel·lectual europeu no com una juxtaposició de successius espais locals o nacionals, sinó com una trama densa que implica el conjunt d'Europa i de les seves ciutats.

Barcelona, per la seva dimensió ciutadana, per la seva vocació europeista, per la seva condició de capital d'una excepció cultural i política, pot fer un paper importantíssim en aquesta significativa reflexió. Barcelona ha estat sempre conscient de la necessitat de pensar-se en Europa. No és possible fer una història intel·lectual de Barcelona sense fer una història de l'europeisme cultural a Catalunya.

Per això el MUHBA i la Universitat de Barcelona impulsen el *Màster Barcelona-Europa. Literatura i història comparada dels intel·lectuals*. S'hi estudiaran els principals esdeveniments de la relació entre el camp literari i el camp intel·lectual a la nostra ciutat, inscrita en els successius fets històrics i culturals de Catalunya, i la formació d'un europeisme cultural en el qual Barcelona, com a capital d'un gran projecte modern, ha de pensar-se en clau nacional i internacional alhora.

El màster està format per dos postgraus que poden cursar-se de manera independent: *Història intel·lectual de Barcelona* i *Història de l'europeisme cultural a Catalunya*. A més, vinculat al màster hi haurà tot un programa d'activitats –conferències, seminaris, simposis– obertes des del Museu al conjunt de la ciutadania, de manera que, al costat de la formació acadèmica, aquest màster es converteixi en un espai de debat sobre el paper de Barcelona en la història intel·lectual d'Europa, i alhora promogui les aportacions que, des de Catalunya, poden fer-se en la reflexió sobre la idea de cultura europea.

Antoni Martí Monterde

Universitat de Barcelona. Director del Màster Barcelona-Europa de la UB i el MUHBA

Seleccionar idioma ▾

Barcelona i l'Havana. Vint anys compartint coneixements al voltant de la ciutat

Palau Segundo Cabo (principis del segle XX). Arxiu Projecte Palacio Segundo Cabo

L'Havana és la ciutat més poblada del Carib, amb 2,2 milions d'habitants i una àrea metropolitana de 750 quilòmetres quadrats que inclou 15 municipis, des de La Habana Vieja, que concentra el centre històric de la ciutat, a la gran perifèria. La zona central de l'Havana, que el 1982 va ser declarada Patrimoni de la Humanitat per la Unesco, s'ha beneficiat de la tasca de l'Oficina del Historiador de la Ciudad (OHCH), un organisme creat el 1938, artífex de la restauració de l'Havana colonial. Al capdavant d'aquesta institució hi ha el doctor Eusebio Leal, que coincidint amb el primer centenari de la independència de l'illa, va pronunciar el pregó inaugural de les festes de la Mercè de 1998.

Com a resposta a l'estreta relació històrica entre Cuba i Catalunya, i l'Havana i Barcelona, a l'any 1993 es va signar l'acord d'amistat i cooperació entre Barcelona i els 15 municipis que formen l'Havana, per part de l'alcalde Maragall i del senyor Pedro Chávez, president de l'Assemblea Popular de la capital cubana d'aquella època. Després d'una dècada de relacions, projectes i col·laboracions puntuals, l'any 2002 Barcelona comença a treballar amb l'Oficina del Historiador. Fruit d'aquesta relació, el 2006 se signa el primer acord amb l'OHCH per a la rehabilitació del carrer Barcelona, que es va executar fins al 2010. Amb aquest projecte, la relació de col·laboració entre Barcelona i l'Havana adquireix maduresa i estableix lligams tècnics forts. Barcelona sempre ha cercat compartir els coneixements i les experiències de gestió urbana en les seves activitats de cooperació amb altres ciutats. En aquest tipus de processos, horitzontals i amb aprenentatges mutus, és on la instal·lació de capacitats tècniques, principal objectiu de la cooperació de l'Ajuntament de Barcelona, és més intensa.

Amb l'aprovació del nou pla director de Cooperació al Desenvolupament, Solidaritat i Pau de l'Ajuntament de Barcelona (2013-2016) es renova el compromís de col·laboració amb l'Havana, amb el reconeixement de ciutat prioritària. Un dels primers fruits d'aquesta nova etapa és la implicació del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) en el projecte Ponts culturals. Desenvolupament de la proposta museogràfica de la sala d'arquitectura i urbanisme del palau Segundo Cabo.

El palau Segundo Cabo és l'edifici més emblemàtic del barroc cubà, ubicat a l'estratègica plaça d'Armes, espai fundacional de l'Havana. El palau va ser construït el segle XVIII per un arquitecte espanyol, Antonio Fernández de Trebejos, per albergar la Real Hacienda. Posteriorment, ha estat la seu del Senat, de les acadèmies de la Història i Nacional d'Arts i Lletres, del Consell Nacional de Cultura i finalment de l'Institut Cubà del Llibre. És, per tant, totalment coherent que la definició dels nous usos del palau es concreti en el marc del projecte Rescat Patrimonial i Desenvolupament Cultural a l'Havana, una iniciativa de cooperació multilateral entre la Unió Europea, la UNESCO i l'OHCH, que té com a finalitat la restauració i adequació de l'edifici per acollir el Centre d'Interpretació de les Relacions Culturals Cuba-Europa.

Per petició expressa de l'Havana, Barcelona s'afegeix a aquesta iniciativa, i focalitza la seva participació en la sala d'arquitectura i urbanisme del museu. El projecte té com a objectiu el disseny i el desenvolupament de la proposta museogràfica del Segundo Cabo, per mitjà d'un procés de

transferència de coneixement i de creació de vincles estratègics en l'àmbit cultural. El MUHBA assessorarà i construirà juntament amb l'OHCH el contingut i la producció de l'interiorisme de la sala, així com la seva programació cultural, garantint i consolidant, d'aquesta manera, la continuïtat del vincle indeleble entre les dues ciutats.

Joaquim Llimona i Balcells

Director de Relacions Internacionals i Cooperació Ajuntament de Barcelona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La xarxa internacional del MUHBA i la declaració de Barcelona sobre museus de ciutat

Mapa de la City History Museums and Research Network 2013. © MUHBA (autor: Jaime Irigoyen)

La City History Museums and Research Network of Europe, la xarxa de museus de ciutat i centres de recerca en història urbana que el MUHBA impulsa des del 2010, ha celebrat la seva quarta reunió els dies 7 i 8 de novembre. Aquest any s'ha comptat amb la presència dels museus d'Amsterdam, Basilea, Hamburg, Lisboa, Lio i Riga, amb el museu de Bruges com a entitat convidada, i els grups de recerca en història urbana, patrimoni i tecnologies culturals del Centre for Urban History d'Anvers, el Międzynarodowe Centrum Kultury de Cracòvia (ICC), l'Institute of Urban History d'Estocolm, el Centro per lo Studi di Roma i el Politecnico de Torí. Es tracta d'una xarxa de treball compartit, perquè com a institucions formals ja hi ha l'ICOM i les seves filials, com ara el CAMOC.

Les reunions de la xarxa són un fòrum de debat al voltant de qüestions que van des de la museologia – amb relació a les problemàtiques específiques dels museus de ciutat – fins al patrimoni urbà, passant per la recerca en història urbana, com a relat articulador, i els models de gestió. En aquesta trobada s'ha abordat el paper dels museus d'història de ciutat europeus com a agents en xarxa en la construcció d'Europa i en el perfilament de relats i patrimonis compartibles de les diferents ciutats. En aquest sentit, cal destacar la discussió i aprovació inicial de la *Barcelona declaration on city museums*, destinada a clarificar el paper dels museus de ciutat prop dels organismes oficials, especialment les institucions europees.

S'han abordat de nou les línies de treball obertes en la reunió passada, profunditzant en com estan influint les TIC en aquests museus. En reunions anteriors ja s'havien tractat les estratègies de digitalització d'elements patrimonials urbans i les seves utilitats en els àmbits científics i de difusió, i aquest any el debat es va centrar en que poden aportar les TIC a la construcció de les narratives urbanes i quin és el balanç de l'ús d'aquesta eina en projectes més amplis, com el del Park Güell, en el qual treballem plegats BSM i el MUHBA. S'han comentat també els projectes del nou espai de síntesi històrica de l'Amsterdam Museum, del museu virtual del MUHBA i del museu *online* de Torí, comptant amb les reflexions crítiques sobre la relació entre relat històric i nous formats del Centre for Urban History d'Anvers. En el camp d'actuació sobre el patrimoni, el MUHBA ha presentat els estudis sobre edificis singulars i paisatge urbà a l'eix de Pere IV, desenvolupats pel màster compartit amb la UAB.

La representació de l'explosió urbana de les dècades següents a la Segona Guerra Mundial en els museus d'història de ciutat ha estat un altre eix de la trobada. Els actuals projectes de diferents museus basats en treballs o fons fotogràfics, com els del MUHBA o el Wien Museum, i els treballs participatius sobre la imatge de la perifèria impulsats pels museus d'Hamburg i Copenhaguen han permès comparar i posar en perspectiva aquesta qüestió.

Com en cada reunió, s'ha dedicat un temps a l'intercanvi de projectes, com ara l'alimentació de la ciutat medieval i moderna o be el futbol, la identitat urbana i nacional i l'Europa del segle xx, i també als tallers de treball. Així, el dia abans de les sessions es va aprofitar per fer una reunió sectorial de la

xarxa, sobre «Cultural Heritage, tourism and city branding». Així mateix, s'ha parlat de les possibilitats de formació que brinden l'ICC de Cracòvia i el MUHBA, del proper congrés de la xarxa sobre patrimoni històric i paisatge urbà a Roma, la primavera de 2014, i de la convocatòria de la European Association of Urban History a Lisboa, el setembre vinent.

Cristina Bobillo

Coordinadora tècnica de la Xarxa

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La fundació museu historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa i el MUHBA

Locomotora sortida dels tallers de Sant Andreu. Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre y Marítima y "Macosaa"

El 21 de maig d'enguany, la nostra Fundació va signar un conveni de col·laboració amb el MUHBA, per la qual cosa ens plau fer-vos un petit resum de qui som.

La Maquinista i la *Macosa* s'inscriuen en els orígens de la Barcelona industrial, van néixer amb la Revolució Industrial i van ser pioneres de la indústria siderometal·lúrgica a Catalunya. *La Maquinista Terrestre i Marítima, S.A.*, es va fundar el 1855 per la fusió de *Valentí Esparó i Cia* i de la *Barcelonesa de Tous i Ascacibar*. Es va instal·lar inicialment a la Barceloneta i el 1920 es va traslladar al barri de Sant Andreu. Així mateix, el 1857 es va constituir la *Sociedad Herrería de Barcelona*, coneguda popularment com Can Girona, que es va instal·lar al barri del Poblenou i va passar a denominar-se *Macosa* el 1947.

L'interès dels treballadors per preservar el patrimoni històric i social, alhora que la preocupació per la seva desaparició davant el tancament de les dues empreses el 1993, van motivar la creació, l'any 2003, de la Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa.

Des d'aleshores, els objectius de la fundació s'han orientat a investigar, explicar i difondre la història i la cultura de treball i solidaritat de les dues empreses. També s'ha ocupat de les relacions laborals, socioeconòmiques i culturals i la seva relació amb la ciutat i el desenvolupament del transport, així com de la recerca i catalogació del patrimoni arqueològic de les produccions industrials.

Aquesta cultura s'estén a la resta de la societat i serà base de reivindicacions sindicals, socials i polítiques i de lluita pels drets socials i econòmics. Els treballadors d'ambdues empreses participaren en el naixement de les primeres organitzacions sindicals del sector metal·lúrgic, així com en la lluita activa contra la dictadura i per la recuperació del moviment sindical, la democràcia i els drets nacionals de Catalunya.

Miguel Jorba

Fundació Museu Historicosocial de La Maquinista Terrestre i Marítima i de la Macosa de Barcelona

Seleccionar idioma ▾

MUHBA Butlletí

[Jaume i i l'aljama de Barcelona](#)

[L'enginy de postguerra. 'Autoscooters', 'Motocarros' i 'Sabatilles'](#)

[La música en la història de la ciutat](#)

[Recuperar la cuina: les qüestions de mètode](#)

[Buits que s'omplen, nous objectes per a la història de la ciutat](#)

[Josep Subirats: barraques a Montjuïc](#)

[Pintures de Barcino](#)

[Cinema història Barcelona](#)

Seleccionar idioma ▾

Jaume I i l'aljama de Barcelona

Jaume I en una escena de caça pintada vers 1262 a l'enteixinat de la casa dels Conques a Montpeller (detall). © Muséu Lengadocien, Montpeller.

El regnat de Jaume I, un dels més llargs de la nostra història (1213- 1276), destaca, entre altres fets, per l'expansió territorial cap a la Mediterrània (Mallorca) i cap al sud (València) i pel desenvolupament institucional, amb un paper destacat de les noves formes de govern urbà, en un temps d'auge econòmic i d'expansió de les ciutats. Aquest procés va involucrar de ple les aljames jueves, les quals en sortiren beneficiades.

Els textos parlen tots sols: la política de Jaume I amb relació als jueus de l'aljama de Barcelona es basa, a partir del privilegi de 1241, en l'atorgament de poder de regiment intern a la comunitat, a canvi de garanties en la recaptació fiscal; era un mecanisme similar al que va propiciar, vuit anys després (1249), el naixement del govern de la ciutat. A Barcelona s'establí, així mateix, el model que va articular la xarxa urbana de les comunitats jueves a través del sistema de les col·lectes d'impostos, mitjançant el qual les comunitats menors quedaven subordinades a les quatre aljames principals: les de Barcelona, Girona, Lleida i Perpinyà. Cal destacar que aquesta articulació territorial de les aljames de la Catalunya del segle XIII i la primera meitat del segle XIV és un fenomen únic: no es coneixen altres casos de comunitats menors vinculades a les comunitats majors en cap indret de la diàspora jueva.

El privilegi constituït de la comunitat de jueus de Barcelona de 1241, que s'aplicaria després a la de Girona (1258) i a la del Rosselló (1269), determina la primera configuració de les comunitats de jueus de Catalunya com a entitats de dret públic. Amb aquest privilegi, el rei concedia a les aljames la facultat d'escollir dos, tres o més jutges per solucionar els litigis entre els particulars, amb poders per multar qui en desafies l'autoritat. La novetat del privilegi rau en el fet que manlleva als llinatges aristocràtics jueus la facultat de presidir la comunitat i nomenar els oficials econòmics i judicials: d'aquesta manera, el rei eradicava els privilegis de franquícia que s'autoconcedien els prohoms per ser de noble llinatge.

El privilegi de 1241 encapçala la llarga llista de drets obtinguts pels jueus de Catalunya. A l'aljama de Barcelona, el rei Jaume va concedir, entre altres, el privilegi de no haver de patir tortura; el de poder apel·lar a les sentències dels tribunals ordinaris; la llibertat per escollir notari en els contractes amb els cristians; el privilegi de conservar els ossaris i les sinagogues; el d'edificar nous llocs d'oració i el de tenir carnisseries pròpies, així com el dret d'exempció d'allotjament del seguici reial.

El capteniment de Jaume I envers els jueus dels seus regnes es va manifestar també en l'àmbit de la política internacional, enfront de l'Església i de les disposicions adoptades als concilis de Laterà tercer (1179) i quart (1215). En aquest sentit, la constitució de 1228 aplicà tan sols dues de les disposicions conciliars i va ometre les més lesives, com l'obligació de portar un vestit diferent (una rodella) i l'obligació dels jutges de rebre el testimoni contrari dels cristians.

El regiment atorgat al call barceloní i la subseqüent articulació de les aljames del país mitjançant el sistema de les col·lectes es produeix en un període en què prosperitat econòmica, articulació

institucional i florida cultural van alhora, amb figures capdavanteres com Moixé ben Nahman a Girona i Xelomó ben Adret a Barcelona. La construcció institucional de la Barcelona de mitjan segle XIII, amb els pactes respectius del rei i les elits de la comunitat jueva i de la societat urbana, es produí a l'alba de la gran aventura del comerç mediterrani, en l'arrencada del qual van tenir un paper destacat els jueus barcelonins: aquest serà l'objecte de la jornada «Barcelona, els jueus i el comerç mediterrani, segles XII-XIV» que el Centre de Recerca i Debat del MUHBA prepara per al mes de desembre vinent.

Eulàlia Vernet
Universitat de Barcelona

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

L'enginy de postguerra. 'Autoscooters', 'Motocarros' i 'Sabatilles'

Publicitat del nou model Kapiscooter. Col·lecció Claudi Roca

L'any 1953 l'empresa Autonacional de Barcelona va presentar a la Fira de Mostres un curiós i petit automòbil que es posaria a la venda immediatament. Era el primer Biscúter, el microcotxe que va arribar a tenir una producció més elevada i assolir el nivell més alt de vendes al conjunt de l'Estat espanyol a la dècada dels cinquanta. Altres empreses de l'aleshores molt limitat sector de l'automoció, que produïen vehicles industrials (és el cas de Maquitrans) o motocicletes, així com tallers mecànics tècnicament solvents però sense una estructura industrial potent i emprenedors amb ganes d'intentar noves iniciatives, també es van aventurar en aquesta línia.

Cap d'aquestes empreses, tanmateix, va arribar al volum i l'èxit relatiu del Biscúter, i ni tan sols Autonacional no va arribar mai a disposar d'uns recursos financers i industrials comparables als que es van mobilitzar per posar en marxa Seat. A més, l'aparició el 1957 del primer vehicle realment popular de l'Estat espanyol, el famós 600 de la Seat, va arrasar en el segment de mercat que podia estar interessat a adquirir un microcotxe, de tal manera que la producció es va aturar pocs anys després.

En certa manera, doncs, la producció d'aquesta mena de vehicles a Barcelona i el seu districte industrial d'automoció es presenta com un fenomen perfectament delimitat en el temps. Hi va haver una «finestra d'oportunitat» i s'intentà aprofitar-la, si bé amb èxit limitat: la història no és un camí inevitablement unívoc i una de les qüestions més interessants és estudiar la pluralitat de trajectòries. Si Seat triomfà i els microcotxes no, això no treu que totes aquestes iniciatives reforcessin el potencial del districte industrial barceloní del metall, cabdal per a la consolidació definitiva de la segona revolució industrial, en marxa des de mig segle abans i retardada per la guerra.

L'exposició que prepara el MUHBA a la fàbrica Fabra i Coats de cara al desembre proposa un relat històric partint de dos fils argumentals que permeten definir les coordenades del fenomen. En primer lloc, l'enginy de postguerra i els microcotxes dins de la seqüència històrica del sector industrial de l'automoció a Barcelona, per valorar l'impacte i el valor d'aquestes experiències en la producció de microcotxes, denominats de maneres tan diverses com autoscooters (per ser una espècie de punt intermedi entre moto i cotxe), motocarros (quan es tracta de les versions destinades al transport, una mena de microfurgonetes) o sabatilles (el model de Biscúter que per la seva forma recordava el calçat d'estar per casa, simple i barat). En segon lloc, es fixa en la posició de les iniciatives de Barcelona en el context europeu, on en aquests mateixos anys es produïren processos comparables, amb vehicles com el singular Issetta (un microcotxe italià conegut popularment com a cotxe ou i que a Alemanya produïa BMW), que van arribar a obtenir un cert èxit.

L'exposició, de petit format, mostrarà una magnífica sèrie de microcotxes fabricats a Barcelona provinents de la col·lecció particular de Claudi Roca, així com objectes procedents de les col·leccions del MUHBA i d'altres museus i col·leccions privades. Tot el conjunt, articulad en una rigorosa i atractiva presentació històrica, constitueix un testimoni excepcional d'una societat que havia de tirar endavant en condicions encara molt pitjors que les actuals i que malgrat tot va temptejar totes les vies possibles de modernització, per superar els obstacles polítics, administratius i culturals que imposava la dictadura franquista.

Albert Cubeles Bonet
Historiador i coordinador del projecte

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

La música en la història de la ciutat

La música és un art efímer que, en el mateix moment que neix, s'esvaeix. Tanmateix, en aquest petit lapsus de temps, és capaç de trasbalsar i d'interpel·lar. El llenguatge musical té tots els atributs del llenguatge, llevat del significat; una característica específica d'aquest llenguatge artístic que fa que connecti directament amb l'emoció. Ara bé, si el gaudi de la música *per se* alhora satisfà les nostres ànsies de coneixement, l'esdeveniment és doblement gratificant. La composició és un llenguatge artístic que es nodreix de les inquietuds i dels anhels de la societat on es genera i que es construeix utilitzant un llenguatge específic que també respon a un lloc i a un moment determinats.

La recuperació del patrimoni musical barceloní, i la seva difusió, és una de les tasques que porta a terme el Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), de la mateixa manera que també treballa per a la recuperació d'altres àmbits patrimonials (literari, alimentari, arquitectònic, arqueològic, etc.) amb vista a conèixer millor la ciutat.

L'estudi d'aquest patrimoni musical i la seva difusió és el que ha portat el MUHBA a buscar una fórmula específica de col·laboració entre l'àmbit públic i el privat que li permetés organitzar un cicle de concerts de cambra durant el mes d'agost, l'edició d'un llibret i la programació d'un seguit de conferències. Les peces que havien de sonar havien de ser necessàriament obres creades a la ciutat o que hi tinguessin una estreta relació. El soci escollit per portar a terme aquest nou projecte ha estat la Fundació Mas i Mas, una organització amb molta experiència en la programació de concerts i amb bons professionals, impulsada per Joan Mas, un entusiasta defensor de la música de cambra, dels concerts de proximitat i del format breu de trenta minuts, que s'adreça tant al públic habitual com al no-públic, les famílies i els infants.

La coproducció amb la Fundació Mas i Mas ha permès omplir l'avantcambra del Saló del Tinell de música durant tot el mes d'agost, amb tres concerts diaris de trenta minuts (a les 7, les 8 i les 9 del vespre), sis conferències prèvies a les audicions (impartides per Marian Rosa, Jaume Tribó, Jorge de Persia, Jaume Radigales, Joan Vives i Xavier Chavarria) i l'edició d'un llibret que recull vint històries musicals amb la ciutat de Barcelona com a protagonista. Els textos del llibret, escrits pel director artístic del cicle, Xavier Chavarria, són vint relats breus que narren, de manera amena i entusiasta, el context històric que va fer possible la creació i la vitalitat musical de Barcelona des del darrer quart del

segle XIX fins a mitjan segle XX. Cadascun dels relats dóna lloc a un dels concerts del cicle, i se n'especifica el programa.

Els concerts han aplegat un molt bon nivell d'intèrprets, alguns nascuts a la ciutat i d'altres que l'han escollit per instal·lar-s'hi, i han fet sonar peces de compositors barcelonins o que van ser significatives i van impulsar *a posteriori* la creació. L'avantcambra del Tinell ha resultat un espai excel·lent per a la música, ha proporcionat una molt bona acústica i ha permès gaudir de la proximitat dels intèrprets. Els assistents, gairebé 3.400, han pogut gaudir de bona música de Barcelona, a preus molt assequibles (8, 6 i 4 euros) i en un indret molt emblemàtic. Esperem que la iniciativa es pugui repetir i animi els intèrprets a treballar el repertori musical barceloní. Queden molts compositors –i compositoras– i moltes peces de música per recuperar, i el MUHBA ha de continuar sent el mirall sonor d'aquesta ciutat.

Teresa Macià i Bigorra
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Recuperar la cuina: les qüestions de mètode

Dona servint xocolata. Plafó de rajoles de ceràmica, segle XVIII. © Museu de la Ceràmica de Barcelona

La proposta va arribar a la Fundació Àlicia de la mà del Museu d'Història de Barcelona, que ens va proposar l'estudi crític i l'aplicació pràctica d'una sèrie de receptes de menges habituals a Barcelona en el passat, a partir d'un treball d'investigació prèviament encomanat pel MUHBA a l'equip de Teresa Vinyoles (Universitat de Barcelona). La idea, com en el cas de la música o altres disciplines, era reproduir aquestes receptes de la forma més fidel possible a l'original, amb una crítica tan rigorosa com la que precisa la restauració d'un edifici o d'una pintura.

Com s'apuntava en anteriors butlletins del Museu, ja hi ha resultats! Per aconseguir-los, hem aplicat el procediment que la Fundació Àlicia utilitza en tots els camps, és a dir, adaptar el mètode científic al món de la cuina, en un treball interdisciplinari amb especialistes de la gastronomia, el vi, la botànica, les espècies o els làctics, entre d'altres. Els principals reptes han estat els següents: Així com avui dia s'ometen les explicacions més evidents en els receptaris professionals, el mateix passa en els receptaris del passat. La diferència és que el cuiner actual no té les referències que fa set segles, posem per cas, eren òbvies. Llavors cal contrastar fonts diverses i endegar un treball d'assaig i error fins a desxifrar com podia ser un procediment concret. Trobar els ingredients de temps passats no és tampoc senzill. Quina varietat de tomàquet es consumia a la Barcelona del segle XVIII? D'on venien algunes espècies que actualment no s'utilitzen? Etcètera. En aquest cas el més recomanable és buscar els especialistes: per als tomàquets ha estat útil la comparació entre pintures de bodegons de l'època.

Pel que fa a les unitats de mesura, en moltes receptes no s'indiquen i si s'esmenten, no és fàcil de treballar amb unitats de pes que variaven d'una població a una altra.

La constant evolució tècnica de la cuina és una altra qüestió a resoldre. Ens podem servir de les noves eines, però sempre després de provar-ho amb les de l'època en qüestió i comparar. No s'ha de veure inconvenient en aplicar la tecnologia d'avui –per exemple, batre clares amb la muntadora en comptes de fer-ho a mà–, però després de comprovar que el resultat no varia.

Finalment, hi ha la valoració sensorial. Com valorar sense patró? Jutjar les propietats organolèptiques d'un plat del segle XIV o del segle XVIII és igual que descobrir una cuina estrangera per primera vegada. No tenim valors de referència per determinar si una cosa està o no ben executada. Per no caure en suposicions impossibles, el més raonable és acceptar la premissa que en totes les èpoques i en tots els llocs l'ésser humà ha tractat de fer coses “bones” per menjar, dins d'un codi determinat del gust. Entre les provatures en la interpretació d'una recepta, les que tinguin un sabor més estrany o agressiu són les que més possiblement es deuen a una mala interpretació, i no a una preferència en temps passats pels sabors estranys o agressius. Com s'ha fet sempre a la cuina, s'imposa la capacitat de l'interpret per modelar les proporcions fins aconseguir que l'aliment es converteixi en una font de plaer.

Per acomplir el projecte plantejat pel MUHBA, quedava encara la necessitat de poder elaborar els productes de forma industrial, però sense alterar-los. En això hem gaudit de la complicitat de Quico Sosa, experimentat industrial i home inquiet, que ha aconseguit convertir aquestes menges en productes comercialitzables, dins del projecte MUHBA Nous Patrimonis de Barcelona.

Quan parlem de cuina i gastronomia històrica, la tasca de recerca pot ser immensa, tant per la diversitat de fonts com, altres vegades, per la manca d'informació. Isidra Maranges fou una dona capaç de compilar la cuina medieval catalana i de crear un coneixement útil i perdurable. Els seus treballs ens han estat de gran ajut i per això dediquem la tasca de la Fundació Àlicia en aquesta recerca a l'Isidra,

que ens va deixar el juliol passat, però que a través dels seus estudis continuarà essent una guia per a les generacions de cuiners i gastrònoms que vulguin aprendre dels mestres del passat.

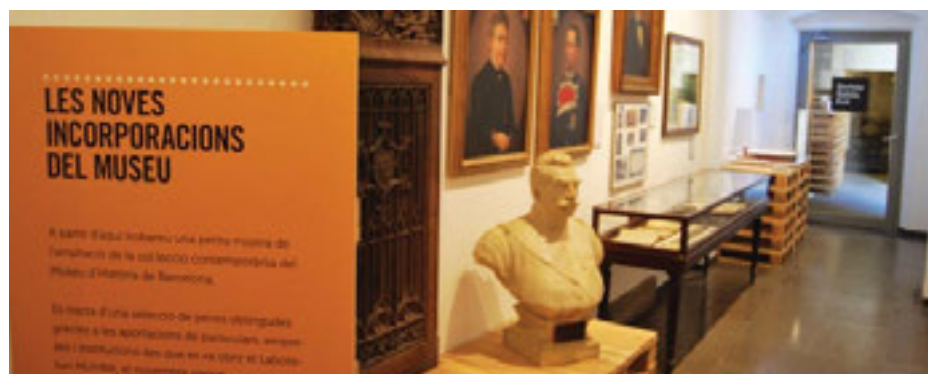
Jaume Biarnés
Fundació Alicia

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Buits que s'omplen, nous objectes per a la història de la ciutat

Laboratori MUHBA. Col·leccionem la ciutat. © MUHBA (autor: Patrícia Puig)

L'obertura, el passat mes de juliol, d'una extensió del Laboratori MUHBA, anunci d'una presentació més àmplia de les novetats en aquest projecte estratègic del Museu que tindrà lloc avançada la tardor, fa oportú un comentari dels avenços en la formació de la col·lecció contemporània d'història de Barcelona, base imprescindible per a la construcció de discursos museogràfics sobre la ciutat dels darrers segles. Més encara quan es tracta d'una aportació ciutadana al patrimoni públic de la ciutat, al servei dels ciutadans d'avui i de demà.

L'exposició *Laboratori MUHBA. Col·leccionem la ciutat* va instal·lar-se a Casa Padellàs a primers de novembre del 2011. Estructurada en dues parts, a la primera s'hi fa un esbós dels eixos conductors de la història contemporània de Barcelona: la voluntat d'exercir la capitalitat, la construcció física i simbòlica de l'espai urbà, els conflictes explícits o soterrats que han sacsejat la ciutat contemporània, o la creativitat, manifestada en una doble direcció: aquella que s'expressa a través de les diverses formes més o menys institucionalitzades de cultura i aquella altra que es manifesta mitjançant la recerca i la innovació aplicades.

Tot això explicat a través d'objectes presents i absents. Presències i absències. Plens i buits: aquesta és una de les claus conceptuals de l'exposició *Laboratori MUHBA. Col·leccionem la ciutat*.

Plens són aquells espais que omplen les peces que ja pertanyen a les col·leccions del Museu des de fa temps, molts dels quals havien estat presentats, fins al 1991, a l'exposició permanent instal·lada a la mateixa casa Padellàs i que ara es poden retrobar i reveure. Un primer tast per començar a mostrar i recuperar una part significativa del nostre patrimoni "ocult", de moment en forma de gabinet d'objectes.

S'hi retroben, per exemple, l'escut de la ciutat que coronava l'antiga font de la plaça de sant Pere, la primera pedra de la construcció de la Barceloneta, les pedres litogràfiques per imprimir el plànol de l'Eixample d'Ildefons Cerdà, un canelobre que recorda el funest bombardeig d'Espartero sobre Barcelona, una bomba Orsini com la que no va esclatar a l'atemptat del Liceu de 1893, les pintures representant el port o els convents desapareguts de la ciutat, la torxa olímpica, etc.

"Aquest espai és ple de buits", llegeix el visitant en un rètol que es troba de cara tot just entrar-hi. I és que amb els fons de què disposa el Museu actualment, com els que acabem d'esmentar, tot i la seva rellevància, no n'hi ha prou per a construir una visió àmplia de la història de la ciutat. La col·lecció contemporània del MUHBA té punts forts, però els buits són encara molt significatius. Els destaquem per fer-ho evident i per, d'aquesta manera, reforçar la crida als ciutadans a participar en aquest projecte, aportant objectes o informacions sobre elements que considerin rellevants per a la història de Barcelona i, al cap i a la fi, omplir buits i fer-los plens.

La segona part de l'exposició *Laboratori MUHBA. Col·leccionem la ciutat* permet mostrar algunes aportacions que recentment han passat a formar part dels fons del Museu o estan en curs de fer-ho, encetant aquesta via de participació que volem seguir reforçant. Hi destaca, per exemple, tot el material reunit pels Amics de la Fabra i Coats, des del carro dels bombers de la fàbrica fins a una placa commemorativa del premi que la Societat Econòmica Barcelonina d'Amics del País va atorgar a Fabra i

Coats l'any 1915, obra de l'escultor modernista Josep Llimona. Passant per nombrosos testimonis del que era el treball a la fàbrica, que hauran de ser la base del projecte del Museu a Fabra i Coats sobre la ciutat i el treball. És així mateix una presència destacada el Seat 600 aportat pel Sr. Carles Vallejo, després d'un primer temps de préstec per a l'exposició *Ja tenim 600!* (2010): una peça imprescindible per parlar de la Barcelona contemporània. Sense oblidar els cartells de l'estudi de disseny gràfic Villuendas+Gómez, que anticipen la donació d'un fons molt important en curs de catalogació i d'estudi en tant que reflex de la Transició: les campanyes pel català a l'escola, la recuperació dels noms dels carrers i dels locals ocupats per organismes de l'administració franquista, el debat sobre el divorci, la festa al carrer, la dinàmica associativa, etc.

L'administració municipal també és una font important d'aportacions per a les col·leccions d'història de la ciutat. Via Mercats Municipals arribà una espectacular parada modernista del mercat de Sant Antoni que ja va ser objecte de comentari al butlletí núm. 25. I n'han d'arribar més. La important acció escolar de l'Ajuntament de Barcelona també la trobem molt ben representada mitjançant els materials aportats per l'Institut Municipal d'Educació i en aquest cas, a més, per la donació del Sr. Marc Cuixart del dibuix original d'un dels emblemàtics centres escolars de l'Ajuntament deguts a l'arquitecte Goday.

El Servei d'arqueologia, atent a les intervencions d'interès patrimonial que es duen a terme a la ciutat, ha propiciat l'entrada al Museu d'una altra col·lecció singular, que amb el temps estem segurs que serà de referència. Es tracta d'una àmplia col·lecció de mostres de paviment hidràulic, un element especialment identificador de les cases construïdes a Barcelona entre la fi del segle XIX i començaments del XX. No podem oblidar, tampoc, la contribució del mecenatge privat, representat aquí mitjançant els dos quadres que representen la construcció del port a mitjan segle XX, adquirits per al Museu per Gas Natural Fenosa. En donàvem notícia al Butlletí número 24.

Tot això acompanyat i reforçat per una intensa activitat de recerca i de difusió des del Centre de Recerca i Debat del museu, com també de la reflexió conjunta amb els museus de la xarxa europea de museus d'història encapçalada pel MUHBA. Destaquem per exemple les jornades organitzades pel Museu per a l'intercanvi de reflexions i de punts de vista creuats sobre la col·lecció contemporània. I també les visites guiades al Centre de Conservació i Restauració, coordinades pels departaments de Col·leccions i Centres i de Programes del Museu, que, donat l'interès que han desvetllat, tindran continuïtat. Aquestes visites permeten al MUHBA mostrar el seu treball portes endins, la recerca i la innovació en l'àmbit de la conservació restauració, el coneixement de la tasca que porta a terme l'arxiu arqueològic com a dipositari del material procedent d'intervencions arqueològiques dutes a terme a la ciutat i l'apropament a les col·leccions del museu que no estan exposades.

El projecte Laboratori MUHBA és, doncs, un projecte que implica tots els departaments del museu, viu, actiu i en marxa vers la formació d'una col·lecció que permeti representar en múltiples registres la història de Barcelona. Ho confirma la presentació de les darreres incorporacions a partir del mes de juliol. Nous objectes aportats pel Gabinet d'Alcaldia de l'Ajuntament, la societat municipal 22@, associacions com els Amics de la Fabra i Coats –novament–, l'Associació d'estudis històrics de l'automoció, empreses com Escofet 1886, Inoxerom o Cacaolat, i nombrosos particulars com Adela Alòs i germans, Marina Subirats, la família Durall, la família Sanpons, Maria Vinyeta, Núria Puchal o Mercè Oliva Feliu i Lucía de la Esperanza. Des d'una entrada de la cerimònia de clausura dels Jocs Olímpics de Barcelona als panots dissenyats per Gaudí, passant per les màquines, objectes i rètols de la impremta Sanpons, la caixa de canvis d'un dels últims Pegaso produïts a la Zona Franca, l'espectacular maqueta del Poblenou, l'obra de Josep Subirats comentada en aquest mateix butlletí o la documentació i material gràfic dels tallers Oliva Artés del Poblenou, un espai vinculat al projecte del MUHBA per explicar la Barcelona contemporània. Més enllà de tot això que ja ha fructificat hi ha altres accions en marxa. Seguim col·leccionant la ciutat, amb la col·laboració de tots vosaltres. En tornarem a parlar.

Josep Bracons Clapés
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Josep Subirats: barraques a Montjuïc

Barraques a Montjuïc, Josep Subirats, 1953. © MUHBA (autor: Patrícia Puig)

Josep Subirats i Samora (Barcelona, 1914-1977) es va formar a Llotja, en aquells temps, poc abans de la guerra, en què la vella escola d'art semblava recuperar la il·lusió, després d'haver passat bastants anys malhumorada amb l'art modern. L'esclat de la guerra el va decantar forçosament vers el cartellisme, tot just a l'inici de la seva trajectòria. Integrat al Sindicat de Dibuxants Professionals, participà d'aquella mítica fàbrica d'iconografia antifeixista. És prou conegut el seu cartell amb la consigna *Camperol! La revolució necessita el teu esforç*. Tot seguit, el front, la desfeta, el camp de concentració al Barcarès i el no menys dolorós retorn com a vençut (que no derrotat).

Testimoni d'aquesta experiència vital, forta i punyent, en són una sèrie de dibuixos que a mesura que van anar sortint a la llum mitjançant exposicions van suposar el seu reconeixement tardà com a artista –Subirats sempre va ser una persona discreta i molt poc donada a comercialitzar-se–, així com el reconeixement del valor d'aquests dibuixos com a document històric de primera magnitud. Una crònica personal esdevinguda reflex d'un drama col·lectiu.

Encara és recent la memòria de l'exposició *Josep Subirats, periple d'un artista: del front als camps de concentració i dels batallons de treballadors als suburbis de Barcelona* que l'any 2011 va dedicar-li el Museu d'Història de Catalunya. Ara, gràcies a la generositat i a la sensibilitat amb què els fills de Josep Subirats tenen cura de l'obra del seu pare, el Laboratori MUHBA pot presentar quatre dibuixos seus que corresponen a l'etapa posterior, la del retorn a la Barcelona de postguerra. Visions de la perifèria, allà on es produeix el contrast entre allò urbà i allò rural: les vies del ferrocarril i els pals de l'electricitat en perfecte desordre (1950), el rec comtal (1947) o les barraques de Montjuïc amb una exuberant atzavara en primer terme (1953). Més una vista del barri de Vallcarca, amb les seves cases esgraonades, corresponent a l'any 1935.

Com ha escrit Marina Subirats, filla de l'autor, és el seu tema de sempre, la representació de la marginalitat: els camps dels afores de Barcelona, d'aquesta ciutat canviant... les fires de barri, els camps de futbol, les barques del moll... Aquests quatre dibuixos incorporats al Laboratori MUHBA, amb la seva voluntat d'esdevenir crònica urbana, són documents rellevants per a la història de Barcelona en la mesura que construeixen un punt de vista molt ric sobre la ciutat, en tota la seva extensió.

Josep Bracons Clapés

MUHBA

Josep Subirats: Barraques a Montjuïc

Cronologia: 1953.

Materials i tècnica: Llapis plom sobre paper.

Dimensions: 35 x 35 cm.

Aportació de Marina Subirats al Laboratori MUHBA.

Seleccionar idioma ▾

Pintures de Barcino

Fragment de pintura mural procedent de les excavacions efectuades al número 15 del carrer Avinyó,
Fotografia: Pep Parer-MUHBA

Cadascun dels objectes de la col·lecció del Museu és un instrument que ens permet ampliar els coneixements sobre la nostra ciutat. Cal simplement interrogar l'objecte, resseguir-ne la història, analitzar l'entorn del qual va formar part o esbrinar les diverses mans per les quals va passar. Les respostes ens conduiran, sens dubte, a la descoberta de nous detalls d'un moment de la història de Barcelona.

Fins i tot quan l'objecte és fragmentari continua acomplint aquesta funció. Aquest és el cas de les més de dues-centes caixes plenes de fragments de pintura mural procedents de les excavacions efectuades al número 15 del carrer Avinyó, on l'any 2004 es va exhumar una *domus* romana amb fases constructives que abasten del segle I al IV d.C.

Aquest material fragmentari, però alhora impressionant per la riquesa decorativa i l'abundància de material conservat, obre un nou capítol per conèixer l'evolució de la decoració dels interiors dels habitatges de Barcelona, en aquest cas de la Barcino romana.

El Projecte Avinyó, 15 contempla reconstruir els motius decoratius de les tres estances conservades d'aquesta *domus*, des del sòcol fins al sostre, i situar-los cronològicament. També vol estudiar les connexions existents entre la decoració i l'ús de l'estança, així com les variacions decoratives que es van succeir en el temps o els paral·lels amb altres conjunts.

La reconstrucció serà virtual i es farà a partir dels calcs de la decoració dels fragments. Per complementar-la, es farà també la reconstrucció física i tangible d'un sol parament emprant i connectant els fragments originals. Paral·lelament es duran a terme altres recerques complementàries relatives a la capa de preparació i la tècnica pictòrica, i s'analitzaran les fases constructives de la *domus*.

Lídia Font
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Cinema història Barcelona

Fotograma de "El ojo de cristal" (Antonio Santillán, 1956)

El cinema és, abans de res, representació. Tant si parlem de ficció com de l'anomenat cinema documental, sempre és una ordenació interessada d'elements diversos procedents del camp de l'art (literaris, fotogràfics, teatrals, musicals, gestuals...) que sota les regles pròpies del llenguatge i la tècnica cinematogràfica produeix relats erigits com preteses explicacions de la realitat, ja sigui aquesta històrica (passat i present) o projectada (futur). En el cas del cinema de ficció, els possibles fets històrics evocats queden sempre supeditats a la fabulació, al relat imaginari, amb una preponderància manifesta del caràcter més artístic –potser caldria dir estètic– dels seus components. El documental, en canvi, aspira a oferir una interpretació raonada, concreta i determinada –una versió– d'allò que anomenem realitat, dels fets històrics, i és a ella que s'adapten els components cinematogràfics essencials. Podríem dir que mentre el primer posa «la història» inventada per damunt de «la Història» estudiada, en el segon cas és a la inversa.

Igualment, no és igual la relació entre el cinema i la història que entre la història i el cinema. En el primer cas tindriem les diverses variants de com el cinema ha obtingut de la història elements i recursos per a les seves produccions o l'esdevenir històric del mateix art cinematogràfic. En el segon, parlariem del cinema no com a mitjà, sinó com a font primària per a l'historiador: com les pel·lícules poden constituir una font d'obtenció de dades històriques útils a l'investigador.

Així, pel seu propi caràcter, la relació entre la història i el cinema està farcida de paranys i mitges veritats, avisos i possibilitats. És una relació que per força obliga les dues disciplines a prendre consciència dels seus propis límits i del que realment són.

Posar Barcelona com a tema d'estudi històric i indagar fins a quin punt el cinema pot ser una font d'ajuda, cercant-hi la trajectòria de la ciutat, el seu patrimoni històric i artístic i les seves representacions urbanes, esdevé, així, un interessant joc de miralls. De miralls que precisen d'aparells: no deixeu de visitar, a la Capella de Santa Àgata, l'exposició de la col·lecció Queraltó.

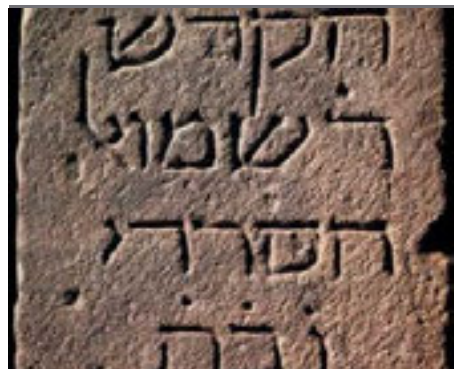
Xavier Cazeneuve
Historiador

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

MUHBA Butlletí

[Xemuel ben litskhaq ha-Sardí, el personatge i la seva obra](#)

[La industriosa Barcelona dels segles XVIII i XIX vista pels forasters](#)

[El Turó de la Rovira: balanç d'un espai patrimonial](#)

[Interrogar Barcelona. El programa educatiu del MUHBA](#)

[Barçino, muralla, Barcelona](#)

[La bandera de Santa Eulàlia](#)

[Indiannes 1736 - 1847. Els orígens de la Barcelona industrial](#)

[Patrimoni fabril de Ciutat Vella](#)

Seleccionar idioma ▼

Xemuel ben Iitskhaq ha-Sardí, el personatge i la seva obra

Làpida del carrer Marlet dedicada a Xemuel ha-Sardí. © MUHBA

«Al carrer Marlet hi ha una làpida que parla d'una donació feta pel rabí Xemuel ha-Sardí a l'antic hospital del Call. Fora d'aquesta menció, els barcelonins poc en saben, d'aquest rabí». Així s'expressava Maria Teresa Massons i Rabassa en un dels seus darrers llibres. Sens dubte, el personatge al qual fa referència aquesta làpida, que ens recorda permanentment l'existència d'una fundació pia, resta tot un enigma per la majoria de vianants que travessen el carrer Marlet, al bell mig del que fou el call jueu de Barcelona. No ho és pas per aquells que es dediquen a l'estudi del judaisme medieval i pel món jueu, car ens són pervingudes diverses notícies que hi fan referència i una obra seva que tingué ressò en autors posteriors.

Aquest prohom jueu nasqué cap al 1190 i va passar la major part de la seva vida a Barcelona, fins als volts de l'any 1256. El seu pare es deia Iitskhaq ha-Sardí, però ben poca cosa en sabem. Alguns autors han relacionat Xemuel o el seu pare amb l'illa de Sardenya a causa del cognom *ha-Sardí* 'el sard' (הסרדי en hebreu), sense cap mena de prova que ho confirmi. Sembla que el nom romanç de Xemuel ha-Sardí era Llobell Gracià. La seva primera muller, de la qual no tingué cap fill, duia el nom de Bonadona. Es casà l'any 1247 amb Cruxia (קרשיאה en hebreu), amb qui tingué una única filla: Regina (ריינה en hebreu), segons es desprèn de diversos documents hebraics.

Gràcies a aquests mateixos documents, sabem que Xemuel ha-Sardí era un home acabalat, que deixà en herència terres i patrimoni. Certament, atesa la seva riquesa, es pogué permetre la construcció o patrocini de la pia almoina a la qual fa referència la làpida del carrer Marlet de què parlàvem suara, la qual conté el següent text: 'שמואל הסרדי נבית הקדש', traduït per 'Fundació pia de rabí Xemuel ha-Sardí', el seu *llum crema permanentment*. Aquesta és la traducció que consta en una placa a sota de la làpida, tot i que les darreres tres lletres formen un acròstic encara és motiu de discussió entre especialistes per tal com ofereix diverses possibilitats d'interpretació.

Xemuel ha-Sardí va ser amic de Moixé ben Nakhman (Nakhmànides), una de les personalitats més remarcables del judaisme català medieval, i també del rabí provençal Natan ben Meïr de Trinquetaille, dels qual rebé algunes *responso* que va incloure en el seu *Séfer ha-Terumot* ('Llibre de les ofrenes').

Aquesta obra és l'única que ens és pervinguda i conservada escrita per ell, tot i que sabem que no fou pas l'única que escrigué. La redactà quan tenia uns trenta anys, cap al 1223, i és un llibre eminentment de jurisprudència civil i comercial, el pròleg del qual diu així: «per tal que les lleis relatives als

préstecs, tan escripturats com orals, o les relatives als drets i les obligacions de prestadors i prestataris, es puguin trobar en el mateix lloc. A vegades els deutors defrauden els creditors amb subterfugis, enganys, falsedats, insolència i arteria. Alguns defrauden perquè no tenen prou mitjans a causa dels temps agitats en què vivim. D'altres tenen els béns embargats. D'altres manlleva a interès i l'inclouen en el valor del préstec. Per aquests camins s'apropien dels béns d'altri i els consumeixen, ara lícitament adés il·lícitament, com diu l'Escriptura: "L'injust manleva i no torna" (Salms 37,21). Per això he decidit judicar aquests comportaments i mostrar el camí que caldria seguir» (traducció d'Eduard Feliu). Vet aquí on potser va raure l'èxit del llibre: la seva originalitat al servei de la practicitat i la utilitat, per tal d'estalviar problemes a qui el consultés i oferir-li la manera d'actuar amb correcció legal i alhora moral.

La singularitat i l'interès que suscita l'obra, així com les dades històriques que pot aportar, han fet que el Museu s'hagi plantejat la possibilitat d'endegar la traducció del text, en el marc de les iniciatives relacionades amb l'espai patrimonial MUHBA Call.

Constantino Vidal Salmeron

Hebraïsta

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La industriosa Barcelona dels segles XVIII i XIX vista pels forasters

Passeig de Gràcia, 1902. © Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Un dels elements que configuren la concepció d'una ciutat com a metròpolis contemporània és la capacitat d'instituir-se com a centre generador de mirades. La manera com la ciutat ha estat vista (com ha estat relacionada i des de quins punts de vista ha estat mirada) pels ulls forans que la visiten, és sempre una font inesgotable de coneixement sobre la pròpia ciutat des d'uns vessants que sempre estan relacionats, a un nivell primari, amb l'aspecte que presenta i la gent que l'habita, i en un segon nivell, de més calat, amb la percepció del seu creixement i de les formes que té de representar-se.

En el marc de l'exposició *Indianes, 1736-1847. Els orígens de la Barcelona industrial*, el Centre de Recerca i Debat del MUHBA presentarà al final de juny el seminari *La Barcelona industriosa vista pels forasters, segles XVIII i XIX*.

Aquests segles són, d'una banda, un temps en què agafen empena els llibres de mirades foranes, sobretot a partir de la primera popularització del viatge com a font de coneixement i d'experiència a través de la visita passavolant. A més, són els segles en què Barcelona inicia el camí cap a la modernitat, i se situa en el món com a metròpolis europea.

Una vegada acabada la inestabilitat política que va patir el país durant el primer terç del segle XVIII, emergeixen en gran nombre els relats dels viatgers, molts d'ells anglesos, que ens parlen dels costums i les maneres de fer dels barcelonins. El creixement del Principat havia despertat l'interès dels habitants de les ciutats llunyanes i els viatgers s'esforçaren a descriure amb força detall les realitats que trobaven. Així, ens descriuen les indústries d'indianes que s'han establert a la ciutat, el port, les fortificacions, el creixement urbà en general i les seves contradiccions.

A partir del segle XIX els relats es transformen: emergeix el viatger romàntic enfront de l'il·lustrat i els paisatges es converteixen en subjectes literaris de gran bellesa lírica. Al final del mateix segle, amb l'aparició de la modernitat, sorgeix en relats literaris la concreció d'una nova relació, canviant, dinàmica i conflictiva, entre el món urbà i l'entorn natural.

Al llarg del temps, doncs, les motivacions i els objectius dels viatgers han canviat, i també la manera d'expressar-se en els seus escrits.

Aquest seminari ens permetrà conèixer la percepció que s'obté de Barcelona a través dels relats dels viatgers que la visitaven. Abastarà l'espai geogràfic i la manera d'organitzar la ciutat i de viure-hi dels seus habitants, però també el substrat que ha generat cada mirada i l'anàlisi de com i per què la ciutat és percebuda com és percebuda; tot plegat resulta de gran importància per a l'estudi i la reflexió del paper representatiu de Barcelona en un període tan important de la seva història.

Per tant, aquesta aproximació a la visió sobre la Barcelona descrita pels visitants ha de ser construïda tant des de l'anàlisi històrica i geogràfica i la crítica de fonts (el document com a font històrica) com

des de l'anàlisi literària (el text literari com a tal, el seu context i el metallenguatge). És des d'aquesta perspectiva que els lligams entre literatura i història esdevenen del tot necessaris.

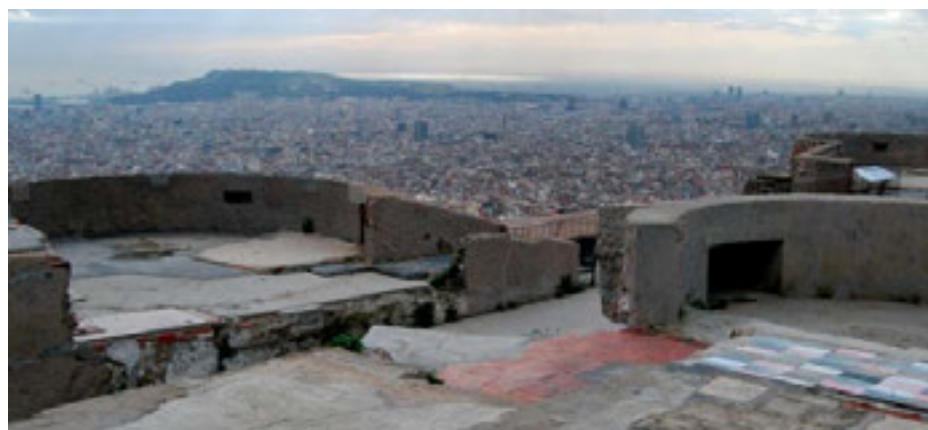
Elisenda Curià
Xavier Cazeneuve

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

El Turó de la Rovira: balanç d'un espai patrimonial

Vistes des de les bateries del Turó de la Rovira. © MUHBA (autor: Edmond Mestres)

El març del 2011 es va inaugurar el nou espai patrimonial del Turó de la Rovira, que va significar l'arranjament i l'actuació patrimonial en un indret de la ciutat, fins llavors força degradat, aïllat i desconegut, on es conservava una bateria antiaèria que va defensar Barcelona dels atacs de l'aviació durant la Guerra Civil, així com les traces del nucli barraquista del barri dels Canons.

Ben poc es podia imaginar que, un any després, aquesta actuació seria guardonada *ex aequo* amb el Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà, atorgat als arquitectes Imma Jansana i Jordi Romero per set organismes europeus que pretenen «reconèixer i estimular els projectes de recuperació i defensa de l'espai públic a les nostres ciutats».

El jurat ha estat presidit per l'arquitecte Josep Llinàs, en nom del CCCB, i integrat pels directors de les institucions següents: Deutsches Architekturmuseum (Frankfurt), Museum of Finnish Architecture (Hèlsinki), The Archi-ecture Foundation (Londres), La Cité de l'Architecture et du Patrimoine (París), Nederlands Architectuurinstituut (Rotterdam) i Architekturzentrum Wien (Viena).

En les actes publicades es consigna que: «s'ha atorgat el premi *ex aequo* a la intervenció del Turó de la Rovira, al barri del Carmel, pel seu tractament delicat i elegant d'un espai amb una història recent i una posició fins ara marginal dins de la ciutat de Barcelona. A més de la vista de 360° que abasta l'indret, que és ara un mirador més accessible, s'ha recuperat un espai de memòria col·lectiva. S'hi evoca la Guerra Civil i, alhora, s'aporta valor afegit a les restes d'un assentament d'habitacles autoconstruïts, evitant tot indici de sobreactuació.

D'aquesta manera, un espai marginal ha estat discretament inclòs en la totalitat de la consciència de la ciutat». El treball comú durant més de dos anys entre l'equip d'arquitectes i els tècnics del Districte d'Horta Guinardó, de l'Agència del Carmel i del MUHBA, ha permès no només assolir l'objectiu – plantejat durant anys per veïns i entitats de la zona– de dignificar i millorar l'accessibilitat i la seguretat d'un entorn de gairebé deu hectàrees, sinó també recuperar un magnífic espai patrimonial, veritable mirador de Barcelona que ha estat un eco de la trajectòria de la plana de la ciutat.

Antic assentament ibèric, l'impuls de la Barcelona moderna i contemporània va anar transformant el paisatge del turó: de terreny de conreu de garrofers, ametllers i vinya, a espai poblat de cases d'estiu i de casetes amb jardí, alhora que zona d'explotació de materials de construcció (pedrera de Can Baró) i d'emplaçament de serveis de ciutat, com el dipòsit d'Aigües de Barcelona o les actuals antenes de telecomunicacions. Aquests elements han conviscut amb l'esmentada bateria antiaèria i amb l'enclavament d'una part d'aquella ciutat informal de barraques que al final de la dècada de 1950 aixoplugava el 7 % de la població barcelonina.

El Museu ha volgut posar en valor tots aquests pòsits històrics i patrimonials. D'una banda, mitjançant la instal·lació *in situ* de cinc plafons informatius que faciliten la visita autoguiada, l'edició de dues guies d'història urbana intitolades *Defensa/ BCN, 1936-1939* i *Barraques/BCN*, i la programació de

visites guiades. De l'altra, impulsant una reflexió metodològica que ha permès una intervenció patrimonial basada en criteris arqueològics adaptats a la conservació d'estructures fràgils i modernes (com es va recollir al *MUHBA Butlletí* número 22, del primer quadrimestre de 2011).

La labor s'ha vist recompensada amb l'augment continuat de visites de propis i forans a un espai cada cop més normalitzat, singular i polifacètic. El MUHBA té voluntat de continuïtat i de col·laboració institucional, com ha succeït fins ara, tant en l'àmbit de la museografia com en el desenvolupament d'un projecte de treball que faciliti l'articulació narrativa del parc dels Tres Turons que conformen la primera cornisa de la ciutat i l'avantsala del Parc de Collserola.

Carme Garcia Soler
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Interrogar Barcelona. El programa educatiu del MUHBA

El programa educatiu del MUHBA recull un seguit d'activitats adreçades a tots els cicles educatius, des d'educació infantil obligatòria fins a batxillerat i cicles formatius. En conjunt, se centra en la construcció d'una mirada interactiva entre el patrimoni, la ciutat, la seva història i els ciutadans. El museu, a través de les propostes educatives, esdevé un mirall de la ciutat que interpel·la el visitant mitjançant interrogants clau per a la lectura, la interpretació i la construcció de coneixement sobre la història de Barcelona. <http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/docs/>

Aquesta visió del museu com a mirall que interpel·la el visitant ens portà a un plantejament formal del programa educatiu basat en preguntes clau que cerquen la interpretació i la reflexió sobre la història urbana a partir d'un ampli ventall d'activitats disseminades pels diferents centres del museu i pels espais urbans, i que abracen una àmplia seqüència cronològica.

El plantejament del contingut de les activitats, basat en 50 interrogants, ens permet començar a treballar amb els alumnes amb el repte de resoldre un seguit de preguntes. A partir dels coneixements previs i del bagatge de l'alumnat, i mitjançant el diàleg, la investigació, la interpretació i la reflexió crítica, s'acaba donant un sentit i un valor al patrimoni i s'aconsegueix que els alumnes s'apropiïn de la ciutat. A través de les preguntes formulades en cada cas, es relacionen conceptes i es construeix una visió situada de la història de la ciutat. Així mateix, partir d'un interrogant permet confrontar diferents punts de vista i elaborar una mirada envers el patrimoni que no ve donada, sinó que es construeix.

Aquest canvi en la formulació del programa educatiu ve de la mà d'una reflexió sobre les estratègies educatives que estem duent a terme, juntament amb la reformulació de nous materials educatius de suport a les activitats. Això es concreta en un recull de materials en línia (fonts escrites, plànols i imatges) que ha de permetre als mestres i professors disposar d'un calaix de sastre per treballar amb els alumnes, prèviament i després de la visita al museu, i també en una nova proposta de materials educatius per a les visites que han d'ajudar a fomentar dinàmiques més participatives durant les activitats.

En el cas dels materials en línia, no es pretén proporcionar una proposta tancada al professorat, sinó facilitar eines i recursos a partir de la recerca sobre el coneixement de la història de la ciutat i el seu patrimoni, així com fonts històriques contrastades i avalades pel museu.

Pel que fa als materials de suport de les activitats, es concreten en propostes que parteixen de la pregunta clau i de tres preguntes secundàries derivades de l'interrogant principal, acompanyades de plànols de la ciutat, imatges i fonts documentals primàries i secundàries. A partir del treball en grups, la conversa, la posada en comú i la formulació de noves preguntes i hipòtesis, es fomenta una metodologia participativa i de preguntes i respostes que afavoreix una construcció del coneixement, que resulta significativa per l'alumnat que visita el museu.

Gemma Bonet

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Barcino, muralla, Barcelona

La muralla romanocomtal –el més gran monument històric de Barcelona després dels treballs efectuats al llarg del segle XX– i les decisions sobre el seu futur incideixen de ple en el programa d'actuació en el patrimoni de la ciutat, és a dir, en la manera com Barcelona, metròpoli i capital, es presenta i representa davant dels seus habitants i dels visitants.

L'obertura de la via Laietana, l'acabament de la façana de la catedral i l'exposició finalment celebrada el 1929 van esperonar l'interès per monumentalitzar el centre històric de Barcelona. Si bé a principis del nou-cents el principal element incorporat al patrimoni fou el temple d'August, amb les columnes alliberades per Domènech i Montaner l'any 1906, l'interès es va dirigir sobretot cap als pòsits medievals, a partir del plantejament, formulat en primera instància per Rucabado l'any 1911, de formar un «barri gòtic» al voltant de la catedral; cal tenir present que llavors estaven a punt d'acabar-se les obres de la nova façana de la seu.

Arran, però, de les excavacions a la plaça del Rei i dels enderrocats a la plaça Ramon Berenguer, les restes de Barcino van guanyar pes com a elements susceptibles d'incorporació a l'esmentat barri representatiu: el gòtic com a símbol de la puixança medieval i d'una societat urbana corporativa, i el pòsit romà com a símbol de civilització i mediterraneïtat. Així quedava concretada la duradora síntesi noucentista d'un programa monumental per al nucli històric de Barcelona, gran metròpoli industrial, sovint convulsa, i capital d'una Catalunya renaixent.

A partir d'aquestes premisses, l'atenció a la muralla romana, que d'impediment en la ciutat del segle XIX passava a veure's com a monument en la del XX, fou un tema central, sobretot en els anys cinquanta i seixanta, sota l'impuls de Duran i Sanpere i de Serra Ràfols quant a la recuperació, i amb les actuacions municipals per monumentalitzar-la dirigides per Adolf Florensa (per bé que no totes les actuacions van ser obra seva ni totes van merèixer la seva aprovació). Florensa intuïa un disseny de conjunt molt clar, amb regust de Viollet-le-Duc però més historicista i adaptatiu per poder incorporar altres elements monumentals.

Val a dir que aquest procés d'intensificació patrimonial del nucli històric no concità pas una opinió unànime, com mostren per exemple les crítiques d'Albert Balil, i que, per altra banda, els plans per actuar a la muralla esbossats per Duran i Florensa van entrar en una fase de paràlisi avançada en la dècada dels seixanta. Tanmateix, l'impacte de l'obra realitzada en la fesomia del cor simbòlic de la ciutat era formidable, fos quina fos la valoració que se'n fes, fins al punt de marcar qualsevol iniciativa posterior. La muralla s'havia convertit en un element amb perfil propi. La restitució idealitzada que Florensa va difondre el 1964 en *La valorización urbanística del circuito romano de Barcelona* per orientar treballs futurs va incidir fins i tot en les previsions del Pla general metropolità de 1976.

Quan a la Transició es van definir les urgències per recosir una ciutat desvertebrada, les reflexions de mètode i les intervencions es desplaçaren cap a altres horitzons. La consigna de sanejar el centre i monumentalitzar la perifèria, plasmada en *Reconstrucció de Barcelona*, l'obra programàtica publicada per Oriol Bohigas l'any 1985, posava de manifest la voluntat d'actuar en l'espai públic d'una Barcelona

que havia crescut sense democràcia, amb una atenció destacada i mundialment reconeguda a la manca d'urbanitat de les perifèries. El sanejament del nucli antic, que era una assignatura pendent des dels temps de Cerdà i des de les propostes del GATCPAC, no es formulava com una aposta contrària a la incorporació de monuments, però sí que es plantejava una reorientació en el mètode. Davant del suposat risc que arqueòlegs i historiadors acabessin creant una «ciutat morta», deia Bohigas, s'havia de deixar que fos l'arquitecte qui valorés els pòsits urbans precedents i decidís la manera d'incorporar-los a les edificacions i els espais públics.

Aquesta revirada pel costat de l'urbanisme coincidia amb una reorientació no menys important de l'arqueologia, que pugnava aleshores per un treball més rigorosament positivista i científicament minuciós, però que per això mateix esdevenia més cautelosa a l'hora d'elaborar relats històrics més generals. En aquest sentit, la reavaluació de tres dècades de recerques arqueològiques concretes en les jornades *Intervenir a la muralla romana de Barcelona*, organitzades pel Museu, ha permès esbossar un nou salt endavant en la comprensió històrica de la ciutat antiga i altmedieval, sobretot pel que fa a l'articulació entre la primera i la segona muralla, a la cronologia d'aquesta última i a la interpretació del funcionament de les torres i de la sectorialització de la muralla en els successius contextos històrics de la ciutat.

Així mateix, les reflexions de les jornades sobre les actuacions a la muralla en les darreres dècades, al carrer de la Palla, a l'avinguda de la Catedral, a l'entorn del Pati Llimona o a la torre poligonal i a la torre del palau episcopal de la plaça Nova, han propiciat una aproximació crítica als plantejaments, ben diversos, del període més recent. En això, l'encontre dels dies 3 i 4 de maig ha permès una reflexió comparativa i de llarga durada en abordar les restauracions a Gijón, Tarragona, Carcassona i Roma, tant des del punt de vista del document històric que és tota muralla com en l'estudi de les modalitats d'intervenció patrimonial.

El debat, però, no s'ha reprès exactament allà on el va deixar Florensa ara fa mig segle. No som en una *era postflorensa*. En primer lloc, per l'ampliació conceptual del concepte de patrimoni i per l'evolució dels criteris en la restauració de monuments cap a una major articulació de pòsits històrics que l'enriqueixin (de vegades, amb el risc d'una complexitat excessiva). En segon lloc, perquè va quedant enrere el concepte de *zoning* monumental, d'una ciutat tematitzada amb un cor urbà «romà i gòtic», un Eixample «modernista» i un Poblenou «industrial». En aquest sentit, Ciutat Vella incorpora tots els estrats, des de Barcino fins a l'empremta del que ha estat el bressol manufacturer i industrial de Barcelona, Catalunya i la Mediterrània occidental.

Articular pòsits antics, medievals, moderns i contemporanis en les rehabilitacions de les edificacions, en l'espai públic i en la vida urbana de cada dia –a la manera de Roma, un referent sempre interessant en aquestes qüestions– és una tasca complexa que, entrat el segle XXI, requereix una reflexió nova i aprofundida que les jornades han mirat d'empènyer.

El Pla Barcino, amb la muralla com a element cabdal, se'ns apareix així com la possibilitat de reelaborar i vitalitzar ciutat i ciutadania en l'àrea més densa en patrimoni de Barcelona dins d'una visió integrada, alhora que es dona impuls i s'ordena un procés que implica el sector públic i la iniciativa privada. Tot un repte, un segle després de les reflexions sobre patrimoni, ciutat i capital elaborades arran de l'obertura de la via Laietana.

Joan Roca i Albert
Director del MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La bandera de Santa Eulàlia

Bandera de santa Eulàlia. © MUHBA

Pintada a l'oli sobre seda, ens trobem amb una representació de santa Eulàlia, la màrtir barcelonina i patrona de la ciutat. Una noia jove, vista de cos sencer, que amb la mà esquerra aguanta una creu en aspa i a la dreta porta un llibre tancat i la palma, atribut dels màrtirs cristians. Va vestida a la manera clàssica, amb mantell i túnica.

El cromatisme original de la peça es troba molt alterat i notòriament enfosquit. En un moment donat va ser adherida a un suport de fusta, amb la intenció de donar-li major rigidesa i consistència. Però les anàlisis estratigràfiques efectuades mostren que està pintada per ambdues cares.

Es tracta de la bandera de santa Eulàlia. Però, quina bandera de santa Eulàlia? La bandera de Santa Eulàlia era, històricament, un dels símbols majors de Barcelona. En temps de pau acompanyava la representació del govern municipal durant la processó de Corpus, que tradicionalment era la gran desfilada de les forces vives de la ciutat. En temps de conflicte esdevenia l'ensena de guerra de Barcelona. Després del crit de «Via Fora!», encapçalava la desfilada de la host barcelonina contra els enemics de la ciutat.

De fet, hi havia dues banderes de santa Eulàlia: la militar, la que entrava en combat, i la religiosa, la de la processó de Corpus. La peça del MUHBA seria aquesta última, atès que hi ha fonts que indiquen que la bandera militar fou lliurada al duc de Berwick arran de la capitulació de la ciutat el 1714.

La bandera de santa Eulàlia es va fer i refer diverses vegades, cosa del tot lògica tractant-se d'un objecte delicat i que tenia un ús bastant intens. Duran i Sanpere documenta que el 1581 els pintors Antoni Toreno i Benet Sanxes

Galindo es comprometeren a pintar una imatge de santa Eulàlia per a la bandera de la processó del Corpus. Una anotació de l'any 1623 registra també un pagament al pintor Francesc Jornet, pel mateix motiu. I encara més: el 1644 i el 1699 el govern municipal disposava que es refessin totes les banderes processionals.

Atès que, com s'acaba de veure, hi ha documentats dos encàrrecs successius, els anys 1581 i 1623, hi ha dubtes sobre si cal atribuir aquesta peça als artistes que van rebre la comanda el 1581, Benet Sanxes Galindo i Antoni Toreno, o bé al que va rebre l'encàrrec el 1623, Francesc Jornet.

Al final del segle XIX aquesta peça es conservava a la Casa de la Ciutat. Aleshores era generalment reconeguda i gairebé venerada com «la bandera de les nostres llibertats».

El 1942 va passar a l'Institut Municipal d'Història i actualment es troba al Centre de Conservació i Restauració del MUHBA. Atesa la significació de l'obra i el seu delicat estat de conservació, el servei de restauració del Museu planteja una intervenció multidisciplinària que tindrà per objectiu estabilitzar el deteriorament del teixit de seda, garantir l'adhesió de la capa pictòrica al suport tèxtil i millorar la presentació d'aquesta obra emblemàtica.

Josep Bracons Clapés

MUHBA

BANDERA DE SANTA EULÀLIA

Cronologia: entre 1581 i 1623.

Materials i tècnica: pintura a l'oli sobre seda, adherida a un suport de fusta.

Dimensions: 168,5 x 101 cm (amb marc).

Procedència: Casa de la Ciutat.

Número d'inventari MUHBA: MHCB 246.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Indianes 1736 – 1847. Els orígens de la Barcelona industrial

Aquesta exposició, que es va comentar àmpliament al número anterior del Butlletí, mostra com la Barcelona industrial va estar estretament lligada en els seus inicis a les teles de cotó estampades que, pels seus orígens asiàtics, van ser conegudes amb el nom d'indianes. El desenvolupament d'una important manufactura d'indianes va convertir la capital catalana en una de les principals ciutats manufactureres d'Europa a finals del segle XVIII. Aquesta manufactura fou capaç de generar les condicions que van fer possible, al segon terç del segle XIX, l'expansió de la indústria a vapor, i va situar Barcelona entre les ciutats pioneres de la industrialització europea. L'exposició, oberta fins al 16 de desembre, s'acompanya de conferències, publicacions, visites, tallers i itineraris urbans i forma part del Projecte Indianes, que és una iniciativa conjunta del MUHBA i l'AHCB.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Patrimoni fabril de Ciutat Vella

Els límits del districte de Ciutat Vella no són altres que els de l'estricta ciutat de Barcelona abans no s'enderroquessin les muralles a partir de 1854. Si bé és cert que des del final del segle XVIII –i en especial durant el XIX– l'establiment de conjunts fabrils es va estendre als territoris del pla de Barcelona (fonamentalment a Sant Martí, Sants i Sant Andreu), també ho és que bona part de les fàbriques es trobaven a l'interior de la ciutat: la majoria al Raval, on encara hi havia terrenys lliures per aixecar-hi nous edificis industrials, però no exclusivament. Dins de la ciutat emmurallada les activitats industrials també es van dur a terme en edificis que no responien tipològicament al concepte de *fàbrica*, per la qual cosa la seva localització i identificació dins del teixit urbà sovint no és òbvia.

El cens d'edificis industrials de Ciutat Vella iniciat per encàrrec del MUHBA el 2011, d'acord amb una petició municipal feta al museu, s'ha concebut com un cens patrimonial, i com a tal ha tingut com a objectiu la identificació i localització parcel·lària concreta dels espais dels quals es conserva –o podria conservar-se– algun element patrimonial, deixant de banda estructures ja desaparegudes.

La formació del cens s'ha basat en l'estat de la qüestió i els coneixements de la historiografia, els buidatges preexistents de fonts documentals diverses (especialment matrícules industrials), el treball de camp i l'anàlisi parcel·lària (actual i històrica). El resultat d'aquest llarg treball ha estat la creació d'un cens que conté un total de 136 fitxes: 75 al Raval, 54 al sector central i oriental i 7 a la Barceloneta. El contingut dels registres és divers, ja que no sempre es disposa d'informació històrica rellevant de cada finca. La voluntat és anar omplint i ampliant el cens a mesura que s'avanci en el coneixement específic de cada element censat, i incorporar nous elements fruit de recerques diverses.

Francesc Caballé
Mercè Tatjer

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

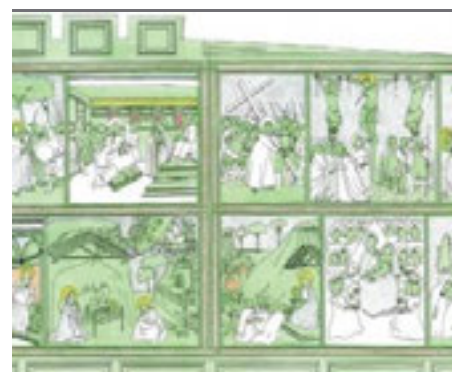
MUHBA Butlletí

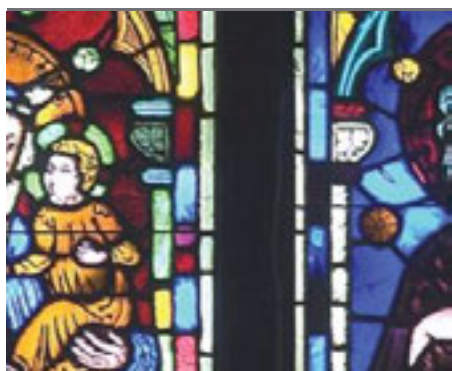
[La Porta de Mar i les Termes Portuàries: un nou espai patrimonial](#)

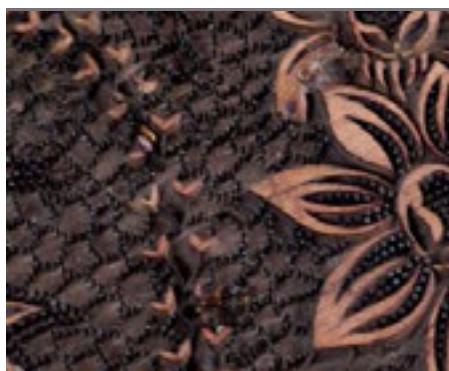
[La mirada matemàtica, les arts i el patrimoni](#)

[Innovació gòtica i xarxes artístiques a la capella de Sant Miquel](#)

[Crònica del museu des del Monestir de Pedralbes](#)

[Les indïanes. Els orígens de la Barcelona industrial](#)

[La parada 435-436 del mercat de Sant Antoni](#)

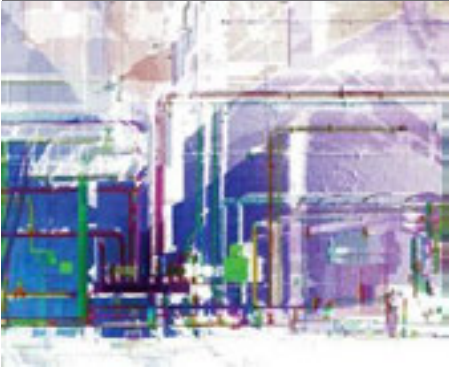
[Les "claraboies" del Monestir de Pedralbes](#)

[Web Laboratori MUHBA](#)

[Columnes de sediments](#)

[Escanejar Fabra i Coats](#)

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La Porta de Mar i les Termes Portuàries: un nou espai patrimonial

Enderrocs al carrer del Regomir, 1862. Dibuix de Buenaventura Hernández Sanahuja.

En la rehabilitació de la finca número 7 i 9 del carrer Regomir s'ha alliberat un important tram de muralla romana que incorpora una de les torres circulars que flanquejaven la porta d'entrada a la ciutat per la banda de mar. En la presentació d'aquest nou espai patrimonial s'aborda sobre tot la muralla i la porta *decumana* oriental o porta de mar, la importància del comerç en època romana i la configuració de *Barcino* pel costat de la costa. La presència de les termes portuàries suburbanes i d'espais de magatzems referma el paper comercial de la colònia, on el port era un element clau de l'economia.

Barcino es va bastir en un indret estratègic, molt a prop del mar; aleshores, tan sols uns 150 metres separaven de l'aigua la muralla que envoltava la ciutat. Va tenir un port molt actiu des de la seva fundació, com indica l'exportació a gran escala del vi laietà el segle I d. C. A més, les troballes arqueològiques mostren que hi havia moviment de mercaderies procedents de tota la Mediterrània. Els estudis han permès identificar una gran quantitat i varietat d'àmfores, amb una circulació important els segles II i III, que puja exponencialment el segle IV, i que assoleix el moment de màxima esplendor els segles VI-VII. El segle IV, quan moltes ciutats romanes i les seves elits urbanes estan en plena decadència, *Barcino* és una ciutat emergent. Però no serà fins al període visigot que la ciutat tardoantiga consolidarà les seves funcions i tindrà un paper important com a seu episcopal i *sede regia*.

El nou espai patrimonial inclou tres àmfores trobades a la ciutat i dos elements arquitectònics del pòrtic d'entrada a la ciutat romana que van ser recuperats durant els enderroc del segle XIX i conservats al Museu d'Arqueologia de Catalunya. Un dibuix de B. Hernández Sanahuja mostra l'enderroc, l'any 1862, d'una torre circular i unes estructures porticades amb els elements ara incorporats a l'espai de Regomir.

El visitant també tindrà l'ocasió de conèixer com es va transformar la muralla a l'època medieval i com de mica en mica les cases de les famílies nobles acaben incorporant les torres defensives de la muralla romana als espais privats de residència. És el cas del Palau Marc, que es conserva i forma part de l'edifici del Pati Llimona. El segle XI, les portes de la ciutat es van convertir en veritables castells urbans, residències fortificades controlades pels vescomtes i el bisbe. El *Castrum Regumirum* (Castell de Regomir) es trobava sota dependència episcopal.

Amb el pas del temps i amb el creixement urbà, la muralla romana desapareix de la imatge de la ciutat fins que se'n perd la memòria, tot i que es conserva amagada per les construccions posteriors, que la van utilitzar com a paret mitgera.

La voluntat de monumentalitzar el nucli històric al llarg del segle XX i XXI, amb l'enderroc i la remodelació d'edificis per deixar visible la muralla romana es manifesta ara en aquest nou entorn patrimonial, que ajuda a completar el discurs expositiu sobre la ciutat antiga del subsòl arqueològic de plaça del Rei del MUHBA. El Temple d'August, amb un discurs que gira al voltant de l'urbanisme i el poder polític i religiós; la Via Sepulcral de la plaça Vila de Madrid, que ofereix una visió del territori i

del món funerari, i la *domus* romana del carrer de Sant Honorat, on es pot mostrar l'arquitectura domèstica, acaben de conformar el panorama sobre la *Barcino* romana.

Julia Beltrán de Heredia Bercero

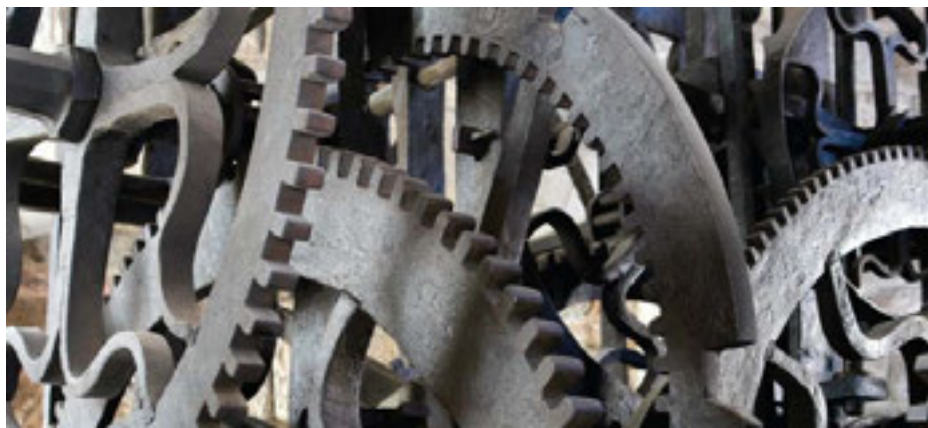
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

La mirada matemàtica, les arts i el patrimoni

MHCB 11351. Gran Relotge de Barcelona, 1577. © MUHBA (autor: Jordi Puig)

Imaginary/BCN. La mirada matemàtica, les arts i el patrimoni és una exposició interactiva pensada per a tots els públics, molt especialment per als estudiants de secundària. El seu contingut no és menys singular que la ubicació: la capella de Santa Àgata, a la plaça del Rei. La mostra parteix d'una exposició ideada pel Mathematisches Forschungsinstitut Oberwolfach (Selva Negra, Alemanya), a la qual s'han incorporat elements del patrimoni de la ciutat. Aquests elements s'han agrupat en quatre mòduls que enfoquen la mirada matemàtica. Es tracta dels frescos de Ferrer Bassa a la capella de Sant Miquel del monestir de Pedralbes; de l'arquitectura de tres edificis gòtics (la capella de Santa Àgata, el saló del Tinell i el monestir de Pedralbes); del «relojete dels flamencs», regulador del batec de la ciutat des de la Torre de les Hores durant gairebé tres segles i actualment ubicat a la sagristia de la capella de Santa Àgata; i de les estacions de metro de la plaça Catalunya i de la plaça Espanya, remarcables obres civils projectades per l'eminent Esteve Terrades.

En el mòdul sobre Ferrer Bassa el visitant s'adonarà que el pintor ja comprenia la perspectiva, d'una manera subtil que li permetia fer-la compatible amb els cànons estètics del moment, essencialment d'origen italià. En el cas de l'arquitectura gòtica, la mirada matemàtica, sense detreure ni un bri de l'austera bellesa dels edificis, mostra com unes quantes regles geomètriques, perfectament compreses pels constructors de l'edat mitjana, permeten dissenyar esglésies com Santa Àgata, voltes agosarades com la del Tinell i monuments entranyables com el monestir de *Petras Albas*. La mirada matemàtica sobre la imponent massa inert de ferro del rellotge, forjat el segle XVI per mestres flamencs, permet imaginar-ne el funcionament sense haver-lo de posar en moviment. Potser no ens apropa a comprendre el misteri del temps, però almenys hom s'adona de com oscil·lava l'*esperit* (balanci) i com aquestes oscil·lacions es transmetien a les maquinàries del temps, de les hores i dels quarts. Finalment, admirem Esteve Terrades, físic i enginyer de camins a més de matemàtic, amb una ment penetrant que va impressionar positivament el mateix Einstein, per una profunda mirada matemàtica que es reconeix en totes les seves obres.

L'adaptació de l'exposició *Imaginary* original fou promoguda per la Real Sociedad Matemática Española amb motiu del seu primer centenari (2011). La versió de Barcelona, ampliada amb els continguts esmentats, l'acullen la Societat Catalana de Matemàtiques i la comunitat matemàtica catalana (universitats, FEEMCAT, MMACA, ABEAM, etc.) Així doncs, el propòsit inicial de posar en relleu diverses interrelacions entre les matemàtiques i l'art, a Barcelona s'ha enriquit amb materials innovadors que ens inspiren a passejar pel patrimoni amb una nova mirada.

En una visita a *Imaginary/BCN*, una part important és l'experimentació amb les pantalles interactives: la Surfer (manipulació de superfícies), la j-Reality (un entorn de realitat virtual) i la Morenaments (pintura de mosaics plans). Us hi esperem.

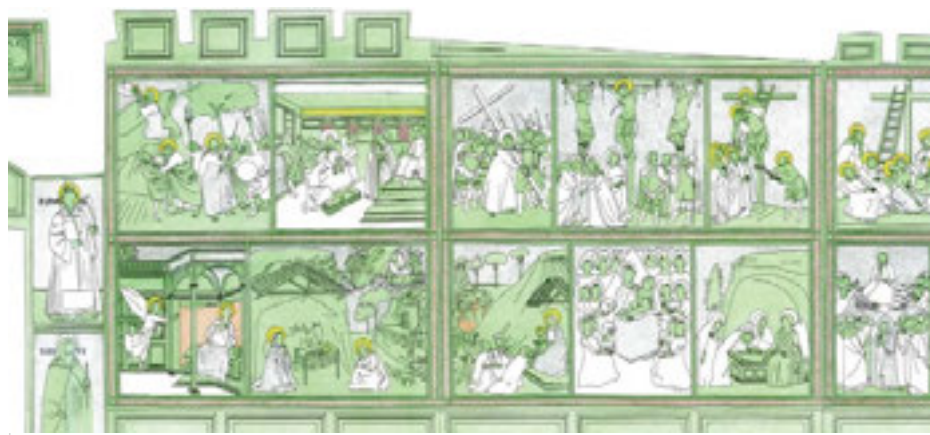
Sebastià Xambó

Catedràtic de Teoria de la Informació a la UPC. Coordinador de RSMEImaginary

Seleccionar idioma ▼

Innovació gòtica i xarxes artístiques a la capella de Sant Miquel

Ensamblat de l'escàner de la primera fase de pintura al fresc (fragment)

L'extraordinària i minuciosa recerca al voltant de les pintures murals de la capella de Sant Miquel del Monestir de Pedralbes, plasmada en l'exposició *Murals sota la lupa*, ofereix abundants lectures i punts de vista interpretatius, com els que ja han estat objecte de comentaris en anteriors números d'aquest mateix butlletí.

Es tracta d'un projecte de recerca de llarg abast que no s'esgota ni molt menys amb aquesta exposició i que planteja qüestions que, més enllà de l'excel·lent obra d'art analitzada i de la seva riquesa de significats, són claus per construir relats en perspectiva al voltant de la història de Barcelona.

Aquest conjunt de pintura mural encomanat per dues vegades al pintor Ferrer Bassa, els anys 1343 i 1346, és una obra radicalment innovadora, sobretot perquè introdueix i fa visible –més que qualsevol altra obra pictòrica produïda coetàniament en aquella Barcelona trescentista– la connexió directa amb el gran focus innovador de la plàstica gòtica al voltant del 1300, polaritzat a Itàlia, molt especialment al voltant de la figura de Giotto i els seus seguidors. Tant és així que des del punt de vista de la història de l'art una de les qüestions que centren l'anàlisi d'aquestes pintures murals consisteix a esbrinar l'abast de l'aportació de Ferrer Bassa i les fonts del seu italianisme, que determina un canvi profund en la història de l'art català.

Des d'una perspectiva d'història de ciutat és possible sostreure's al bucle interpretatiu plantejat des de la història de l'art a l'hora d'intentar explicar la singularitat d'aquesta obra pictòrica i obrir altres vies d'interpretació atentes al context i a la posició de Barcelona en una xarxa europea de ciutats, configurada sobretot per les rutes i els intercanvis comercials, però també pels nuclis de poder monàrquic i eclesíastic. És del tot evident que la posició sòlida de Barcelona en el comerç mediterrani, la força dels seus mercaders com a competidors directes de les grans potències comercials italianes, és un factor determinant per entendre la connexió amb els grans focus d'innovació artística del moment, com també ho són les inclinacions envers l'espiritualitat franciscana d'una monarquia que aspirava a fer visible la capitalitat de Barcelona, afavorint-ne la monumentalització a partir de l'impuls de la ciutat mateixa.

La gran lliçó de Giotto, perfectament assumida i integrada en aquest conjunt de pintures murals, és precisament una nova forma de representació plàstica que combina a parts iguals un humanisme i una eloqüència amarats de l'esperit franciscà, amb una construcció més racional de l'espai pictòric, que assaja la representació en perspectiva. Precisament en aquest mateix butlletí es parla de les equacions de Barcelona, un projecte de recerca que entre altres coses permetrà endinsar-se en les claus geomètriques de les pintures de Ferrer Bassa. La geometria serveix per optimitzar la representació racional de les coses naturals i també es troba en la base constitutiva de l'arquitectura que conté aquest conjunt de pintures murals: allò que anomenem arquitectura gòtica catalana, que es defineix en les moltes obres en curs a la Barcelona de la primera meitat del segle XIV i que té en l'església i el claustre de Pedralbes una de les principals manifestacions.

La innovació radical que suposen les pintures murals de la capella de Sant Miquel s'explica, doncs, no com una excepció singular sinó com a resultat d'una confluència de factors estretament relacionats amb el seu context immediat, el monestir de Pedralbes, i també amb la posició de Barcelona en la xarxa de ciutats que vertebra l'Europa del gòtic.

Josep Bracons Clapés
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Crònica del museu des del Monestir de Pedralbes

Fragment del vitrall, s. XIV. Església de Santa Maria de Pedralbes. © MUHBA (autor: Pere Vivas)

Intervenció institucional del Museu davant la comunitat clarissa i la corporació municipal amb motiu de la visita anual d'aquesta última al Monestir de Pedralbes, el 13 de febrer de 2012 (extracte).

El Monestir és testimoni d'un moment històric en què creativitat i coneixement van permetre fer un salt en la cultura baixmedieval. Així queda de manifest en la presentació de la innovació gòtica a Barcelona a l'exposició *Murals sota la lupa*, dedicada a les pintures de Ferrer Bassa a la capella de Sant Miquel, inaugurada el passat mes de juliol.

La Barcelona gòtica irradia, la ciutat se situa de manera duradora en la xarxa de centres mediterranis i la capital afaiçona i rellança el país sencer. Heus aquí un vincle estable entre ciutat i país, un impuls reiterat des de temps medievals fins als nostres dies. Les pintures de Pedralbes marquen l'inici d'una llarga trajectòria pictòrica, primer urbana i després art nacional, de Ferrer Bassa a Jaume Huguet i altres. Però l'exposició no marca un final: els Amics del Monestir de Pedralbes es posen al davant de la iniciativa cívica per aconseguir fons destinats a restaurar les pintures.

En la mateixa línia d'actuació cal situar les recerques sobre els finestrals publicades a *Els vitralls del monestir de Pedralbes i la seva restauració*, que vam presentar el passat 31 de maig. De la pasta de vidre a la iconografia, els vitralls mostren un recorregut històric molt més complex del que es coneixia, amb inesperades aportacions en els segles intermedis entre el gòtic el neogòtic.

I hores d'ara també coneixem millor la vida dins del monestir, arran de les excavacions arqueològiques d'un abocador dels segles XVI a XIX, supervisades pel Servei d'Arqueologia, amb motiu de les importants obres dutes a terme per l'Àrea d'Urbanisme a l'espai anomenat les Claraboies. Unes obres que han propiciat un interessant debat sobre criteris de restauració, amb vista a trobar el punt just entre la idealització formal i el respecte als diferents pòsits històrics.

Però el monestir no s'esgota en la pintura, els vitralls i l'arquitectura. Enguany s'ha completat l'estudi musicològic dels cantorals i hem consolidat el paper del Monestir com una de les seus en l'audició de patrimoni musicals vinculats a Barcelona, gràcies al treball conjunt entre el Museu i el teixit cultural de la ciutat.

Hem passat així del patrimoni i de la història a parlar de l'apropiació cultural d'un monestir obert a tothom. No tan sols a través del programa *La bella cura*, destinat a la gent gran i als joves en risc d'exclusió, sinó també amb apostes per als més petits. La *setmana blanca* de 2011 fou l'ocasió perquè nens i nenes de les escoles de Ciutat Vella, molts d'ells nous catalans, passessin uns dies al Monestir, interrogant-se sobre el que veien i experimentaven. Després va venir el taller infantil sobre els animals i les plantes a les pintures de Ferrer Bassa.

El MUHBA, que ha de ser mirall i eco de Barcelona, té així en el Monestir un espai d'encontre com més va, més central. A la tardor, els Amics de Fabra i Coats, que han creat una gran col·lecció

patrimonial a l'antiga fàbrica i que amb la seva tasca voluntària al Museu donen forma a un nou sistema de gestió cultural amb participació social, van demanar per trobar-se a Pedralbes. Fabra i Coats, una fàbrica que era un mode de vida, i el Monestir, que ho és fa set segles, convergien així en el diàleg entre diferents relats de ciutat.

D'aquesta manera, per les vies de la recerca, de la recuperació patrimonial i de la solidaritat cultural, mirem de substanciar des del Museu el vincle d'origen medieval entre el Reial Monestir i la Corporació Municipal.

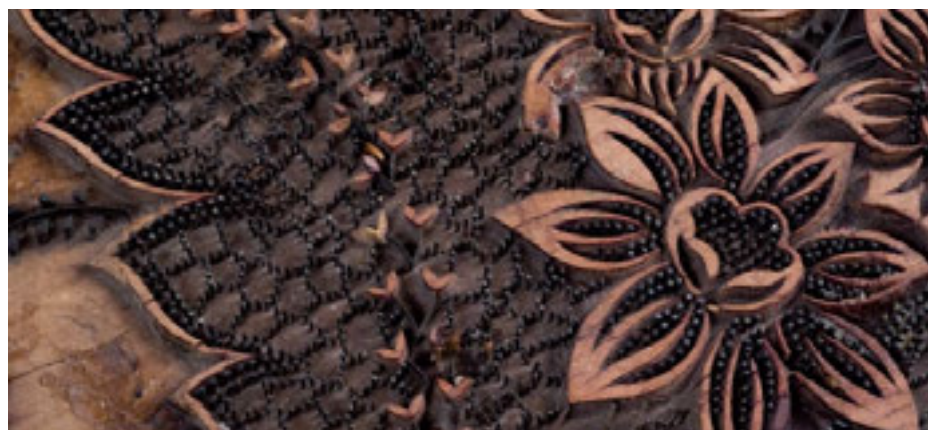
Joan Roca i Albert
Director del MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Les indianes. Els orígens de la Barcelona industrial

MHCB 3039. Motlle d'indianes. © MUHBA 2011 (autor: Pep Parer)

Per a la història de Catalunya i, molt especialment, de la seva capital, la importància de la manufactura de les indianes rau en el fet que pot ser considerada el punt de partida del procés d'industrialització.

Els inicis de la Barcelona industrial estan estretament vinculats a unes teles de cotó estampades que, pels seus orígens asiàtics, van ser conegudes a casa nostra com indianes. Eren uns teixits nous, que destacaven no tan sols per les seves propietats higièniques, sinó sobretot per la vistositat dels colors i dibuixos, i també per la multiplicitat d'usos. Van esdevenir un producte estratègic, que va permetre situar Barcelona en el mapa de la primera industrialització europea i la va convertir en una de les principals ciutats manufactureres del continent.

Per valorar-ne realment la transcendència cal acostar-se, ni que sigui breument, a l'evolució històrica d'una activitat que en la Barcelona artesana i mercantil de principis del segle XVIII va significar tota una novetat. En efecte, l'aparició de les primeres fàbriques d'indianes data dels anys 1736-1738 i s'emmarca en un context caracteritzat, tant a Espanya com a bona part d'Europa, per la gran demanda que tenien al continent europeu aquests teixits vinguts de l'Índia i l'Orient Mitjà i per les prohibicions sobre la seva importació i ús que dictaren les monarquies europees a fi de defensar els interessos de les tradicionals indústries de la llana i la seda. Això va obrir una oportunitat de negoci que ràpidament van aprofitar comerciants i mestres artesans. Ells van ser els primers a reunir, mitjançant la creació de societats mercantils, els capitals i els coneixements tècnics necessaris per produir a Barcelona els nous teixits. Uns coneixements que, en el cas de l'estampació, eren desconeguts i que van obligar a recórrer inicialment a especialistes estrangers, pagats a preu d'or, perquè ensenyessin els seus «secrets» als fabricants barcelonins.

Impulsada per la iniciativa privada, la nova manufactura sorgia així com una combinació de capital mercantil, treball artesanal i tècniques estrangeres. Organitzades sota els principis de la manufactura centralitzada i capitalista, les fàbriques d'indianes eren empreses de notables dimensions caracteritzades per la concentració de la mà d'obra i la divisió del treball, que reunien en un mateix edifici les fases del teixit i l'estampat utilitzant tècniques de producció manuals.

A partir d'aquestes premisses organitzatives i tècniques, la manufactura d'indianes va ser capaç de créixer de manera espectacular fins convertir-se en la primera indústria de la ciutat a finals del segle XVIII. Les xifres així ho proven. Les 3 fàbriques de 1738 s'havien convertit en 22 el 1768 i en 84 el 1791, mentre el nombre de treballadors passava dels 300 de 1738 als 2.500 de 1768 i als prop de 12.000 de 1791. Aquest creixement no va ser lineal, sinó que va alternar fases de forta expansió amb altres de crisi o estancament, però va ser capaç de preparar el camí per a l'aparició del modern sistema fabril en el primer terç del segle XIX.

En aquest sentit, va ser especialment rellevant el període que va des de mitjan anys setanta fins a la Guerra del Francès. Quatre dècades farcides de conflictes bèl·lics que les condicionaren de forma molt

considerable, i que van donar lloc a importants canvis estructurals. L'obertura a l'Atlàntic viscuda per l'economia catalana durant aquest anys va impulsar un important procés d'especialització productiva que estimulà les iniciatives empresarials i propicià una conjuntura excepcional (1783-1796), que fou clau en el desenvolupament i la modernització de la manufactura cotonera a Barcelona i Catalunya.

El punt de partida d'aquest procés va ser l'estampació a Barcelona de teles de lli importades del nord d'Europa, que arribaven a Catalunya com a contrapartida de les exportacions d'aiguardents catalans a aquells mercats i que, una vegada pintades a les fàbriques d'indianes de la ciutat, es venien massivament a Amèrica. Això va tenir conseqüències de gran abast, que van afectar tant l'estructura del sector com l'organització mateixa de la producció. Per una banda, les fàbriques d'indianes s'especialitzaren en l'estampat tant d'indianes com de teles de lli, i abandonaren progressivament el tissatge. Per l'altra, van aparèixer noves empreses especialitzades en tissatge que, aprofitant el buit deixat per les grans fàbriques d'indianes, es dedicaren a la producció de teles de cotó en cru, les anomenades *empeses*, per atendre la demanda genuïnament cotonera de les fàbriques d'estampats.

Però, sens dubte, la principal transformació induïda per aquest procés va ser el desenvolupament, per fi, de la filatura a Catalunya, gràcies al fet que l'exportació massiva de llençols pintats a les colònies va afavorir la importació de cotó en floca americà en bones condicions de qualitat i preu. Un fet clau, ja que va ser allà on va tenir lloc l'inici del canvi tècnic que associem a la revolució industrial.

En tot just dues dècades (1784-1805), arribaren a Barcelona, via França, les noves màquines de filar angleses i es crearen les primeres filatures mecàniques, que utilitzaven màquines *water-frame* i *mulejenny* mogudes per vògits i rodes hidràuliques. Darrere d'aquestes iniciatives hi havia un important grup de fabricants d'indianes barcelonins que havien fet bona part de la seva fortuna exportant aquestes teles a les colònies.

Aquests prometedors signes de modernització industrial van ser sotmesos a una dura prova per l'impacte de la guerra contra els francesos, la pèrdua de les colònies i els enfrontaments polítics i socials que va viure el país durant el primer terç del segle XIX. La crisi de l'Antic Règim va afectar l'economia catalana, en obligar a emprendre una important reestructuració que afectà principalment el model de relacions exteriors. Però malgrat les dificultats, el procés de modernització, tot i que alentit, va continuar després de 1814. Una de les claus que ho van fer possible va ser l'aposta decidida dels empresaris catalans per aprofundir en els canvis estructurals iniciats abans del conflicte. Això va significar que mentre la manufactura d'indianes, tal com s'havia desenvolupat el segle XVIII, desapareixia ràpidament i es convertia en una indústria de fase, la dels estampats, la filatura prenia el relleu com a sector dinàmic i motor de la nova indústria cotonera. El seu lideratge va anar estretament lligat als avenços en la mecanització, que, lluny d'aturar-se, va continuar durant el primer terç del segle XIX, especialment intensa en la filatura i més lenta en els altres subsectors.

I en aquest sentit, Barcelona va a tornar a ser clau. Tot i que amb la filatura la identificació entre indústria i ciutat es perd, perquè es tracta d'una activitat que s'estén pel territori a la recerca d'energia més barata, la capital continua sent durant aquests anys el centre del procés de mecanització, com ho demostra el fet que el 1829 els fusos mecànics ja superaven clarament als manuals i que a mitjan segle XIX la ciutat encara concentrava prop del 50 % del total de fusos mecànics de Catalunya.

En definitiva, podem concloure que la manufactura de les indianes va preparar el camí cap a la indústria moderna a Barcelona. Com en altres ciutats europees, va constituir una fase formativa capaç de generar les condicions econòmiques, tècniques i institucionals –acumulació de capital, capacitats empresarials, mà d'obra qualificada, sensibilitat pel canvi tècnic, xarxes mercantils i organitzacions institucionals– que, com deia la Junta de Comerç, van convertir Barcelona, ja a finals del segle XVIII, en el «Taller General del Reyno», és a dir, en el punt de partida que a mitjan segle XIX li permetria esdevenir la capital industrial de l'Estat.

Mostrar visualment aquest procés, per situar les indianes al lloc que els correspon en el desenvolupament històric de la ciutat, és l'objectiu principal de l'exposició que, amb el títol *Les indianes. Els orígens de la Barcelona industrial, 1736-1847*, el MUHBA està preparant per al proper mes de maig al Saló del Tinell de Barcelona.

Àlex Sánchez

Historiador i comissari de l'exposició

Comparteix

Seleccionar idioma ▼

La parada 435-436 del mercat de Sant Antoni

Rètol de la parada núm. 435-436. © MUHBA 2011 (autor: Pep Parer)

Una de les fites més recents de la ja llarga relació i interès del MUHBA envers el món dels mercats de Barcelona ha estat la incorporació d'una extraordinària peça modernista procedent del Mercat de Sant Antoni, que com és sabut es troba immers en un procés de modernització i reforma integral sota la direcció de Mercats Municipals de Barcelona.

Arran d'aquest procés, s'hi han dut a terme treballs arqueològics i s'ha hagut de desmuntar les parades que es trobaven a l'interior. Amb la finalitat de garantir la preservació dels elements de major interès patrimonial d'aquest conjunt, aixoplugat sota l'estructura projectada per l'arquitecte Antoni Rovira i Trias el 1872, el Servei d'Arqueologia va proposar una selecció de parades i elements singulars per conservar que, un cop finalitzada la reforma, havien de reintegrar-se al nou mercat o bé passar a formar part de les col·leccions del MUHBA. Se'n dona notícia a l'*Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona* corresponent al 2010, ja que els treballs de desmuntatge es van dur a terme al començament d'aquell any.

Per la seva singularitat i la naturalesa especialment delicada dels materials que la componen (mosaic, vidre, ferro forjat), aquesta parada modernista (al mercat era darrerament la parada d'«Aviram Joana») va rebre un tractament específic durant el desmuntatge, que va tenir continuïtat amb una neteja, consolidació i restauració, duta a terme per especialistes de l'empresa Àbac al Centre de Conservació i Restauració del MUHBA entre els mesos de juny i novembre de 2011.

Tot seguit la peça restaurada es va presentar públicament en el marc del Laboratori MUHBA, inaugurat aquell mateix mes de novembre. L'aparició a la premsa i la difusió de la imatge van tenir un efecte molt positiu, ja que van permetre completar la informació i la documentació sobre la peça.

En reconèixer-la i identificar-la, els descendents de l'arquitecte que la va projectar, Eduard M. Balcells i Buigas (1877-1965), es van posar en contacte amb el MUHBA, per aportar-nos informació complementària sobre l'autoria i que ens descobria que aquesta parada va ser guardonada amb un premi extraordinari al concurs d'edificis i establiments urbans convocat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1910. Era un dels primers èxits del Laboratori MUHBA, que mostra el Museu per dins i cerca la interacció amb els ciutadans a l'hora de col·leccionar la ciutat.

Josep Bracons Clapés
MUHBA

RÈTOL DE LA PARADA NÚM. 435-436 (PRIMER «CARNISSERIA GIRALT» I DESPRÉS «AVIRAM JOANA»)

Autor: Eduard M. Balcells i Buigas (1877-1965)

Cronologia: 1909-1910

Materials: ferro forjat, mosaic i vidre

Dimensions: 230 x 430 x 58 cm

Procedència: Mercat de Sant Antoni
Número d'inventari: MUHBA 35050

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Les “claraboies” del Monestir de Pedralbes

Aquests espais corresponen al pis superior de la infermeria del Monestir de Pedralbes aixecada segons un projecte del mestre de cases Bertrán de Déu de 1568. En el seu interior s’hi troben les cel·les de sant Joan, la Labor i la dels Reis. Va ser també en aquest espai que a final segle XIX, sor Eulàlia d’Anzizu va crear el primer “museu del monestir”.

Després d’un llarg període en desús, s’ha procedit a restaurar les cel·les existents i s’han adequat la resta dels espais seguint el mateix criteri de microarquitectura d’aquestes però amb un llenguatge contemporani, alhora que s’ha renovat la sala d’actes i s’han posat en valor les imponents estructures de la coberta.

Les obres, executades per Urbanisme, s’han inaugurat durant la visita de la Corporació Municipal al Monestir el passat 13 de febre, amb motiu de Santa Eulàlia.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Web Laboratori MUHBA

www.muhba.cat/muhbalab/projecte-tots.html

L'objectiu principal del web *Laboratori MUHBA* és fer arribar als usuaris el projecte que està desenvolupant el museu en relació amb la col·lecció contemporània. Igualment important és l'objectiu d'atraure els usuaris perquè participin activament en el projecte de creació i ampliació d'aquesta col·lecció.

El projecte s'endega en un moment en què molts museus de ciutat d'Europa es plantegen actituds semblants referents a les seves col·leccions contemporànies i a la participació ciutadana per anar configurant-les.

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▼

Columnes de sediments

L'estudi geoarqueològic d'una columna de sediments, un recurs molt profitós per nodrir el relat històric d'èpoques pretèrites amb una seqüència estratigràfica plurisecular, és també una eina valuosa per completar les altres fons disponibles per a períodes no tant allunyats. La voluntat de construir un punt de vista històric basat en una multiplicitat d'enfocaments i metodològicament rigorós fa que els treballs geològics siguin d'un gran valor documental en els estudis paleoambientals i sobre les antigues activitats productives, rurals o urbanes.

És per aquest motiu que el MUHBA ha recuperat una columna de les perforacions fetes als terrenys d'una hipotètica llacuna vora Can Ricart, molt a prop de l'indret de la fàbrica Oliva Artés, vinculada al museu. Se'n va encarregar l'empresa Bosch & Ventayol Geoserveis pel febrer del 2011, fins a arribar a una profunditat de 9 m.

Els geòlegs Santiago Riera i Ramon Julià, professors de la Universitat de Barcelona, estudiaran les seqüències de la columna per tal de detectar i analitzar les traces geoquímiques de les activitats productives al pla de Barcelona al llarg dels segles.

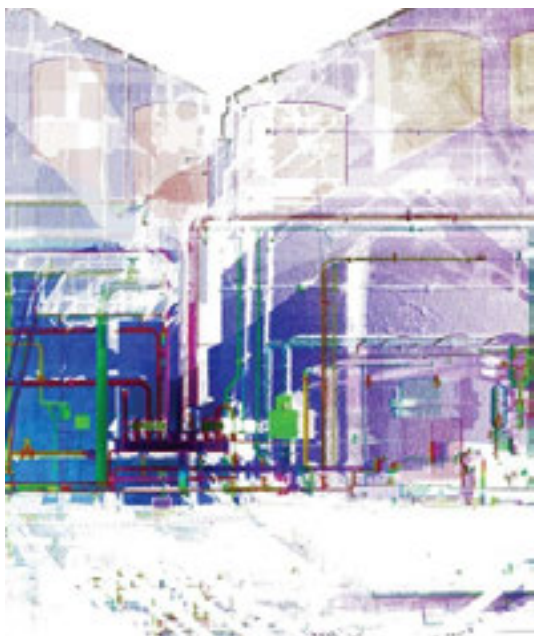
Carme Cazalla
MUHBA

[Comparteix](#)

Seleccionar idioma ▾

Escanejar Fabra i Coats

L'aixecament científic tridimensional de la Sala de Calderes de l'antiga fàbrica de la Fabra i Coats, es durà a terme en un futur immediat mitjançant un projecte desenvolupat conjuntament pel MUHBA i el Laboratori de Modelització Virtual de la Ciutat de la UPC, que impulsa el Centre de Política de Sòl i Valoracions a l'ETSAB.

Es tracta de recollir amb l'ajut del escàner làser d'ampli abast i gran precisió, les mesures tridimensionals (dimensió, color, intensitat dels materials), de totes les instal·lacions industrials de l'espai: calderes, canonades, passarel·les d'accés i la resta d'elements que configuren un espai industrial i arquitectònic d'alt interès que va esdevenir motor de la indústria tèxtil del barri de Sant Andreu i un referent de l'activitat a Barcelona als segles XIX i XX.

Aquesta informació permet reproduir la restitució mètrica i dels materials que conformen l'espai, construint un model tridimensional que, a més del seu valor museístic i com a instrument de catalogació i conservació, pot ser explorat i registrat per tal de facilitar-ne l'estudi històric del sistema energètic de la Sala de Calderes. També pot ser utilitzat per a la creació de documents pedagògics descriptors del seu funcionament, o ser visualitzat a la xarxa web, en aplicacions per a mòbils o en vídeos digitals.

Pilar García Almirall

Catedràtica del Departament de Construccions Arquitectòniques I, UPC

[Comparteix](#)

DL B 4457-2022

